

JSSSR

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 0936359515 E-mail: journal.ssr@mcu.ac.th
<https://so03.tci-thajjo.org/index.php/jssr>

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
Journal of MCU Social Science Review

| ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569

Vol. 15 No. 1 January-February 2026

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU
ISSN (Print) : 2985-1319
ISSN (Online) : 2985-1335

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2569 Vol. 15 No. 1 January-February 2026

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ 2569

จำนวนพิมพ์: 100 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงในด้านสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจและการศึกษา และนิติศาสตร์ ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหา ให้แก่สังคมเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

บรรณาธิการ:

สุมาลี บุญเรือง
sumalee31130@hotmail.com

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวิเชียร
psbud@hotmail.com
ธีรโชติ เกิดแก้ว
tongin2000@gmail.com
บุษกร วัฒนบุตร
busaaiey2516@gmail.com
ปริมปรัชญ์ คณินพศุตย์
jpkhaninphasut@gmail.com
วันชัย สุขตาม
wanchai2526@srru.ac.th
วันทนา เนาว์วัน
wanthana_nt@hotmail.com
สายชล ปัญญาชิต
saicholpa@g.swu.ac.th
อนันต์ อุปสอด
ananupsod9541@gmail.com

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร:

ฝ่ายเลขานุการ:

นิกร ศรีราช
พระมหาสมัคร อดิภทโท

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

สุรียา รักษาเมือง
พระพลวัฒน์ สพลโ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

กชพรรณ บุญเทียน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระปลัดสมนึก ธีรปัญญา
นายนเรศ ฤทธิเดช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

ธัชชนันท์ อิศรเดช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร

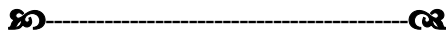
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555-56 โทรสารต่อ 8545 www.chong0053@gmail.com

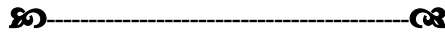
วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

Vol. 15 No. 1 January - February 2026

Number of prints: 100 copies

International Standard Serial Number (ISSN):

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

Objectives and Scope of the Journal:

The journal has a policy to publish high quality articles in the field of social sciences and related subjects such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Business Administration, Education, and Law, including the problems analysis to provide solutions for the society. Articles are accepted, both, in Thai and English.

Types of works published in the journal:

- 1) Academic Articles
- 2) Research Articles
- 3) Book Review

Publication is 6 issues per year:

Issue 1 January - February

Issue 2 March - April

Issue 3 May - June

Issue 4 July - August

Issue 5 September - October

Issue 6 November - December

Consideration and selection of articles:

Each article will be rigorously reviewed by at least 3 scholars and experts in the fields without knowing the authors' names and, likewise, the authors do not know the reviewers' names: double-blind system peer review.

Editor-in-chief:

Sumalee Boonrueang
sumalee31130@hotmail.com

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros
psbud@hotmail.com

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Teerachoot Kerdkaew
tongin2000@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet
University, Thailand

Busakorn Watthanabut
busaaiey2516@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand

Purimpratch Khaninphasut
jpkhaninphasut@gmail.com

School of Educational Studies,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Wanchai Suktam
wanchai2526@sru.ac.th

Faculty of Humanities and Social Sciences
Surindra Rajabhat University, Thailand

Wanthana Nowwan
wanthana_nt@hotmail.com

Faculty of Management Science
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Saichol Panyachit
saicholpa@g.swu.ac.th

Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University,
Thailand

Anan Upsod
ananupsod9541@gmail.com

Faculty of Humanities and Social Sciences
Lampang Rajabhat University, Thailand

Journal Manager Team:

Secretary:

Nigorn Srirat

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phramaha Samak Atibhaddho

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Suriya Raksamueng

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phra Phonlawat Sapalo

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Kotchaphan Bunthian

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Phrapalad Somnuek Dhirapañño

Faculty of Social Sciences,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Naret Ritthidej

Faculty of Social Sciences,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Legal Team:

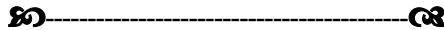
Tatchanan Isaradej

Faculty of Social Sciences,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

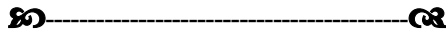
The Office Journal of MCU Social Science Review

Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapati),
4th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.**Published by:**Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79Moo 1, Lam Sai, Wang Noi,
Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555-56 Fax.8545 www.chong0053@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 15 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความ สมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความ สมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงาน ทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่าง ถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทาง วิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการ ที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

สมศักดิ์ มุขมาเรือง

ผศ.ดร.สุมาลี บุญเรือง

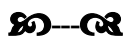
บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
บทบรรณาธิการ	(7)
สารบัญ	(8)

บทความวิจัย:

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การ กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการรัฐการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด	
ภาว ขวัญกวิน, รังสิมา หอมเศรษฐี	1-15
ปัจจัยกำหนดความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าของเจนเอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานคร	
วรรษพงศ์ บุญศิริธรรมชัย, ปณิตา ศาสตราวาทา	16-28
พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและมุมมองต่อภาพลักษณ์ ของเทศบาลตำบลหนองกิ้ง อำเภอนองกิ้ง จังหวัดบุรีรัมย์	
วัฒนซ่า อวาทย์, สถาพร วิชัยรัมย์, ธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ	29-42
ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่และแนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่อ อาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร	
พรหมพิเชษฐ สนธิเมือง, อีรวุฒิ นิลเพ็ชร, เสกสัณ เครือคำ	43-55
การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบล ทอนหงส์ อำเภอพรมหิรี จังหวัดนครศรีธรรมราช	
ปารีชาติ ชุมพงศ์, อีรยุทธ ชะนิล, ทศนีย์ หมอสอน	56-66
การประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคก้าวไกล : ศึกษาเปรียบเทียบ สำนักข่าวไทยโพสต์กับสำนักข่าวมติชนในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2563-2566	
ศศิรินทร์ พันธุ์กิติยะ, นันทนา นันทวโรภาส	67-78

บทบาทการจัดการภัยพิบัติของคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาอุทกภัยในจังหวัด
เชียงราย

พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี), ขวัญชนก เหล่าสุนทร 79-87

การพัฒนาอาชีพกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุ ในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม
จังหวัดจันทบุรี

พระครูสุจิตร์กิตติวัฒน์ (กิตติ สุจิตโต), ขวัญชนก เหล่าสุนทร,
พระมหาวิเศษ กนตธมโม (มั่งคั่ง),
พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสพฺโธ (แววเพ็ชร),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ)
พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสารโ) 88-97

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจ
ของผู้ใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ

ภนิดา โพธิ์เกษม, พัทธิธรา จิรอุดมสาโรจน์, เจนจิรา พิศุทธิ์เกียรติ,
โชติมณี บุญมา, ศิริวรรณ กาวีชา 98-109

วิถีแห่งการออกจากความทุกข์ของชาวบุญนิยมในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่

ชัยภัทร ชุติคามิ, สุริยะใส กตะศิลา 110-123

การเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจ
เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่

พระครูโสภณกิตติบัณฑิต (บุญเสริม กิตติวณโณ), ณรงค์ เชื้อบัวเย็น 124-138

เปรียบเทียบกฎหมายแรงงานในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างประเทศไทย
กับต่างประเทศ

สุคนธ์ มณีรัตน์, เสาวนีย์ อศวโรจน์, วราภรณ์ วนาพิทักษ์ 139-149

พฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจร้านทำเล็บเสมอแถม
อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- ๘ อติสรณ์ ดอกแย้ม, พรศุณี สุทธิโส, แสงรวี วิฑูรย์พันธุ์,
สุวพัชร คงยอด, ธีรพล นาคชรินทร์, เหมือนแพร มั่นคง,
จิตรนาถ พลพิชัย, วีรยุทธ หวันหามาต, ปานทิพย์ ทองคำหุ,
รัตนาภรณ์ แก้วสีใส, พันธุ์ฐานันท์ ชูสีทองฤกษ์ 150-163

การยกระดับการต่อสู้กับความยากจนของครัวเรือนยากจน อำเภอซับใหญ่
จังหวัดชัยภูมิ ด้วยศาสตร์พระราชา

- ๘ กรรณวิษณ ช่วยอุปการ 164-176

การพัฒนาแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงาน
ศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้

- ๘ สมฤทัย โดยวิริยสกุล, จิระวัฒน์ ต้นสกุล, ณรงค์ศักดิ์ รอบคอบ,
ธีระยุทธ รัชชะ, บุษบรณ เชิดเกียรติสกุล, ยุพาวัฒน์ อุ่มชูวัฒนา,
ณลิน สมิตธิวาณิช 177-190

A STUDY ON PROBLEMS AND APPROACHES FOR
THE ENHANCEMENT OF ENGLISH WRITING SKILLS FOR
UNDERGRADUATE STUDENTS: A CASE STUDY OF STUDENTS
MAJORING IN MARKETING IN THE ACADEMIC YEAR 2025

- ๘ Chareeya Soisuwan, Kris Lietz, Araya Ariya 191-199

บทความวิชาการ:

๘-๘

การกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน : การออกแบบและประเมิน

- ๘ พินดา วราสุนันท์ 200-213

พลังพลเมือง : ยุทธศาสตร์ใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นไทย

- ๘ อรัญญา ชูโอชา 214-224

การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและความเสมอภาค : นโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพในประเทศไทย

๐ พงษ์ศักดิ์ ธีรรัตน์, วิทยากร ท่อแก้ว, หลุยส์ ปัญญาวุธตระกูล 225-237

ความเป็นผู้นำในภาครัฐ : คุณสมบัติและแนวทางการพัฒนา

๐ พิศิษฐ์ ศุภศิริเรืองชัย 238-252

การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

๐ ปองปรีดา ทองมาตี, กฤษณะ ดาราเรือง, สุปราณี กล่อมจิต, ดนิตา นิมวัฒน์ 253-267

หลักอริยสัจ 4 : การยุติความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า)

๐ พระไกรสร สุมน (กันมา), พระมหาสถิตย์ สุทธิมน (ราชวงศ์) 268-281

บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย

๐ จารึก ไชยรักษ์, หลุยส์ ปัญญาวุธตระกูล, กานต์ บุญศิริ 282-292

สัมมาสติกับศิลปะการสื่อสารในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย

๐ เจนจิรา กุลวงศ์, เพิ่มพูล บุญมี 293-307

การยกระดับคุณภาพชีวิตบุคลากรองค์การธุรกิจ สู่อรรถิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล

๐ เลอ กวง, นภาพรรณ เนตรประดิษฐ์, พิชากภ พันธุ์แพ 308-318

ภาคผนวก 319

กระบวนการพิจารณาบทความ 320

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง 322

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การ
กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด*
THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF-EFFICACY, ORGANIZATIONAL CLIMATE,
AND ACHIEVEMENT MOTIVATION OF ADMINISTRATION OFFICIALS
AT THE OFFICE OF THE ATTORNEY GENERAL

ภูว ขวัญกวิน, รังสิมา หอมเศรษฐี

Phu Khwankawin, Rangsimha Homsettee

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

Corresponding Author E-mail: 6612672003@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด 2. เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด โดยใช้ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง ระดับตำแหน่งระยะเวลาที่รับราชการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รายได้ต่อเดือน และความสนใจรับทุนการศึกษา และ 3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การ กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดที่ปฏิบัติงาน ณ อาคารถนนรัชดาภิเษก จำนวน 216 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล แบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบสอบถามการรับรู้ความสามารถของตนเอง และแบบสอบถามบรรยากาศองค์การ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบสมมติฐานค่าที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1. ข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. ข้าราชการธุรการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ประเภทตำแหน่ง ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาที่รับราชการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รายได้ต่อเดือน

และความสนใจรับทุนการศึกษาต่างกัน มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นระดับการศึกษาที่ต่างกันมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3. การรับรู้ความสามารถของตนเองและบรรยากาศองค์การ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .771 และ .422 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การรับรู้ความสามารถของตนเอง; บรรยากาศองค์การ; แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์; ข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด

Abstract

Objectives of this research article were as follows: 1. To study the level of self-efficacy, organizational climate and achievement motivation among administration officers at the Office of the Attorney General 2. To compare the achievement motivation level among these administration officers based on personal factors such as gender, age, education level, job position, job level, length of service, monthly income, and interest in receiving a scholarship, and 3. To examine the relationship between self-efficacy, organizational climate, and achievement motivation among these administration officers. The samples consisted of 216 administration officers at the Office of the Attorney General (Ratchadaphisek Road Building). The research instruments were a general information questionnaire, forms used to test achievement motivation, self-efficacy, and organizational climate. The statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, two independent-samples t-test, one-way ANOVA, and Pearson product-moment correlation coefficient.

Findings were as follows: 1. The overall levels of self-efficacy, organizational climate, and achievement motivation among administration officers at the Office of the Attorney General were high. 2. There were no significant differences in achievement motivation level among administration officers based on personal factors such as gender, age, job position, job level, length of service, monthly income, and interest in receiving a scholarship at the 0.05 significance level. On the other hand, there were significant differences in achievement motivation level among administration officers who had different education levels at the 0.05 significance level, and 3. Self-efficacy and organizational climate were positively

correlated with achievement motivation among administration officers at the 0.01 significance level, with correlation coefficients of .771 and .422, respectively.

Keywords: Self-Efficacy; Organizational Climate; Achievement Motivation; Administration Officials at The Office of The Attorney General

บทนำ

ทุนพัฒนาบุคลากรมีที่มาจากความจำเป็นในการเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนหลายองค์กรเห็นความสำคัญของการให้ทุนบุคลากร เพราะเป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมทางโอกาสสำหรับบุคลากรที่มีข้อจำกัดด้านรายได้ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะ ความรู้ และศักยภาพบุคลากร พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งรูปแบบหนึ่งของการให้ทุน คือ ทุนศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา

แต่ละบุคคลมีเหตุผล แรงจูงใจ ในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาแตกต่างกัน แต่สิ่งที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ คือ แรงจูงใจภายใน ความต้องการสำเร็จการศึกษาซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนและคงอยู่ไปตลอดจนสำเร็จการศึกษา (โสภณา สุตสมบูรณ์, 2564) การที่บุคคลจะสำเร็จการศึกษาจำเป็นต้องมีแรงจูงใจสำคัญที่กระตุ้นให้พยายามเรียนจนสำเร็จ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) เนื่องจากผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะอดทน ต่อสู้กับอุปสรรคทำให้งานสำเร็จด้วยมาตรฐานดีเลิศ และหลีกเลี่ยงความล้มเหลว (McClelland, 1976) และมีงานวิจัยอีกมากที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับความสำเร็จทางการศึกษา เช่น Sarif & Vandana (2022) พบว่า ควรพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เพื่อเพิ่มความสำเร็จทางการศึกษา Chang et al. (2022) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีผลต่อความมั่นใจในการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การสำเร็จการศึกษา นอกจากนี้บุคคลจะต้องมีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ซึ่งเป็นการประเมินตนเองว่ามีทักษะและความสามารถเพียงพอที่จะดำเนินการบางอย่างให้มีประสิทธิภาพอันส่งผลต่อการตัดสินใจว่าจะแสดงพฤติกรรมหรือไม่ (Bandura & Simon, 1977) ซึ่งก่อให้เกิดแรงจูงใจให้กระทำพฤติกรรม ทั้งนี้ พฤติกรรมของบุคคลเกิดขึ้นจากปัจจัยส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อม โดยสิ่งแวดล้อมสำหรับคนทำงาน คือ บรรยากาศองค์กรซึ่งเป็นความรู้สึกส่วนบุคคลเกี่ยวกับกลุ่มลักษณะหรือสภาพแวดล้อมภายในองค์กรอันมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในองค์กร (Gibson et al., 2012) และมีผลต่อการจูงใจให้ประสบความสำเร็จ (Stringer, 2002)

สำนักงานอัยการสูงสุดได้มีการจัดสรรทุนการศึกษาระดับปริญญาโทให้กับบุคลากร ซึ่งระเบียบว่าด้วยทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากร พ.ศ. 2551 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรทุนการศึกษาให้แก่บุคลากร โดยมีข้อกำหนดว่า กรณีมีผู้สอบคัดเลือกได้หรือได้รับการคัดเลือกเกินจำนวนทุนที่กำหนด ให้คณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยให้ทุนแก่บุคคลใดได้ตามความ

เหมาะสมแล้วเสนอผู้บังคับบัญชาสูงสุดเพื่อพิจารณาอนุมัติ (ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากร พ.ศ. 2551, 2551) ซึ่งตามปกติแล้วใช้วิธีการสอบข้อเขียนและการสัมภาษณ์ หากมีผู้ได้คะแนนเท่ากันเกินกว่าจำนวนทุนจะใช้วิธีจับฉลากให้ได้บุคคลรับทุนซึ่งในความเป็นจริงสามารถประเมินสมรรถนะด้านอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามที่ McClelland (1973) เสนอให้พิจารณาทั้งสิ่งที่ปรากฏออกมาภายนอกและสิ่งที่ซ่อนอยู่ในตัวบุคคลซึ่งมีผลต่อการทำงานได้แก่ ความรู้ คือ ชุดของข้อมูลที่ได้รับผ่านการเรียนรู้ ทักษะ คือ ความสามารถที่เรียนรู้ผ่านการกระทำ ศักยภาพ คือ ความสามารถที่ติดตัว และคุณสมบัติอื่น ๆ ที่ไม่สามารถแจกแจงในประเภทอื่น ๆ แต่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานนั้น ๆ จากข้อความดังกล่าวสะท้อนว่านอกจากการสอบข้อเขียนและสัมภาษณ์ ยังสามารถวัดคุณสมบัติอื่นร่วมด้วยได้

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ผู้บริหารงานธุรการมีค่าเฉลี่ยคุณลักษณะต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน Q3 (4.30) หลายด้าน เช่น การสร้างแรงบันดาลใจ ความมั่นใจในตนเองการเป็นแบบอย่างที่ดี ความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง การมุ่งปฏิบัติงานเพื่อเป้าหมายองค์การความละเอียดรอบคอบ ความเข้มงวดต่อตนเอง ความอดทนต่องานที่ยากลำบาก (ชิตยารักษ์ อธิษฐ์กิริติยา, 2562) ซึ่งอาจบ่งชี้ว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเองและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และบรรยากาศองค์การมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของพนักงานในบริบทของสำนักงานอัยการสูงสุด (สรศักดิ์ เรืองวิเศษ และคณะ, 2566) อีกทั้ง นลชนันท์ อัมระนันท์ (2564) ได้ศึกษาปัจจัยประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่งานพัสดุภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานอัยการสูงสุด พบว่า เพศ อายุ และอายุงานมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานขณะที่ระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนไม่มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังไม่พบการศึกษาวัดระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ภายในสำนักงานอัยการสูงสุดแต่อย่างใด

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รวมไปถึงอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เพื่อเป็นข้อมูลกำหนดแนวทางการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมกับการรับทุนเพื่อให้คุ้มค่ากับงบประมาณที่จัดสรรและเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด
2. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด โดยใช้ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาที่รับราชการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รายได้ต่อเดือน และความสนใจรับทุนการศึกษา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การ กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ข้าราชการธุรการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดที่ปฏิบัติงาน ณ อาคารถนนรัชดาภิเษก จำนวน 435 คน (ข้อมูลจากสำนักบริหารทรัพยากรบุคคล ณ เดือน กุมภาพันธ์ 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 208.38 คน ซึ่งผู้วิจัยตั้งขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 225 คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วน (Proportional Sampling) ของข้าราชการธุรการในแต่ละสำนักงานทั้ง 17 สำนักงาน ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสำนักงาน จากนั้นจึงสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในแต่ละสำนักงาน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาที่รับราชการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รายได้ต่อเดือน และความสนใจรับทุนการศึกษา โดยเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบ่งองค์ประกอบเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ความตั้งใจมุ่งมั่น ความกระตือรือร้น ความกล้าเสี่ยง ความรับผิดชอบต่อการรู้จักร่างแผน และความมีเอกลักษณ์ ตอนที่ 3 การรับรู้ความสามารถของตนเอง แบ่งองค์ประกอบเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ความสามารถในการทำงานของตน ความสามารถในการเป็นตัวแบบ ความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น และความสามารถในการสร้างความรู้สึทางบวกให้กับตนเองและผู้อื่น และตอนที่ 4 บรรยากาศองค์การ แบ่งองค์ประกอบเป็น 6 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างองค์การมาตรฐานการทำงาน ความรับผิดชอบในการทำงาน การชื่นชม

การสนับสนุน และความรู้สึกผูกพันและรับผิดชอบต่อองค์กร ซึ่งลักษณะของแบบสอบถาม ตอนที่ 2-4 เป็นมาตรวัดแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความสอดคล้องของเนื้อหา กับวัตถุประสงค์ และความเหมาะสมของภาษา จากนั้นนำผลการตรวจสอบมาหาดัชนีความ สอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ข้อคำถามที่มีค่า IOC .60–1.00 สามารถคัดเลือกไว้ใช้ได้ ผลการตรวจสอบพบว่าแบบสอบถาม ทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง .67–1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับข้าราชการธุรการที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 33 คน มาวิเคราะห์รายข้อโดยการหาค่าอำนาจจำแนก ด้วยวิธีหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่าง คะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Corrected Item–Total Correlation) ข้อใดมีค่าต่ำกว่า .20 ถือว่าไม่มีอำนาจจำแนกจะตัดทิ้งไป และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการวัด ความสอดคล้องภายในด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามที่นำไปใช้เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลไม่ควรต่ำกว่า .60 (ฐิรัชย์ หงส์ยันตรชัย, 2566) จากการหาค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นพบว่า แบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .269–.770 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .911 แบบสอบถามการรับรู้ ความสามารถของตนเอง มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .321–.788 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .952 และแบบสอบถามบรรยากาศองค์กร มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .246–.810 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .936

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากภาควิชาจิตวิทยา จากนั้นดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 225 ชุด โดยมีกำหนดส่งคืน ภายใน 1 สัปดาห์และได้รับกลับคืนมา จำนวน 216 ชุด และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ที่ได้แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการบรรยายคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาที่รับราชการสังกัด สำนักงานอัยการสูงสุด รายได้ต่อเดือน และความสนใจรับทุนการศึกษา

5.2 การวิเคราะห์ t-test กรณี 2 กลุ่มอิสระ (Two Independent–Samples t-test) สำหรับการเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ประเภทตำแหน่ง และความสนใจรับทุนการศึกษาที่แตกต่างกัน

5.3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One–way ANOVA) สำหรับการเปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ระดับการศึกษา ระดับ

ตำแหน่ง ระยะเวลาที่รับราชการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันและเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe

5.4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด

ผลการวิจัย

1. การศึกษาระดับการรับรู้ความสามารถของตนเอง บรรยากาศองค์การและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด พบว่า มีค่าเฉลี่ยของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.14 มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ความสามารถของตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.13 และมีค่าเฉลี่ยการรับรู้บรรยากาศองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.06

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด โดยใช้ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาที่รับราชการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รายได้ต่อเดือน และความสนใจรับทุนการศึกษา ดังตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดที่มีเพศ ประเภทตำแหน่ง และความสนใจรับทุนการศึกษาต่างกัน

ตัวแปร		N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
เพศ	ชาย	60	4.13	.586	-.087	.931
	หญิง	156	4.14	.509		
ประเภทตำแหน่ง	ทั่วไป	50	4.15	.431	.218	.828
	วิชาการ	166	4.13	.557		
ความสนใจรับทุนการศึกษา	สนใจ	178	4.14	.553	.097	.923
	ไม่สนใจ	38	4.13	.409		

จากตารางที่ 1 พบว่า ข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด ที่มีเพศประเภทตำแหน่ง และความสนใจรับทุนการศึกษาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดที่มีอายุ ระดับตำแหน่ง ระยะเวลารับราชการ รายได้ต่อเดือน และระดับการศึกษาต่างกัน

ตัวแปร		N	\bar{X}	S.D.	F	Sig.
อายุ	21-30 ปี	74	4.11	.502	.395	.756
	31-40 ปี	88	4.12	.526		
	41-50 ปี	47	4.21	.611		
	51 ปีขึ้นไป	7	4.19	.240		
ระดับตำแหน่ง	ปฏิบัติงาน	47	4.04	.502	2.421	.067
	ชำนาญงาน	10	4.31	.274		
	ปฏิบัติการ	128	4.11	.515		
	ชำนาญการ	31	4.33	.641		
ระยะเวลา รับราชการ	น้อยกว่า 1 ปี	101	4.07	.529	1.313	.266
	1-5 ปี	74	4.18	.484		
	6-10 ปี	30	4.22	.623		
	11-15 ปี	3	4.58	.483		
รายได้ต่อเดือน	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท	23	4.04	.425	.624	.646
	15,001-30,000 บาท	159	4.13	.525		
	30,001-45,000 บาท	28	4.16	.657		
	45,001-60,000 บาท	5	4.44	.355		
ระดับการศึกษา	60,001 บาท ขึ้นไป	1	4.30			
	น้อยกว่าปริญญาตรี	11	4.11	.337	3.249*	.041
	ปริญญาตรี	158	4.09	.556		
ปริญญาโท	47	4.31	.438			

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด ที่มีอายุ ระดับตำแหน่ง ระยะเวลารับราชการ รายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกัน จึงนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์รายคู่ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษา	ความแตกต่างของ ค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม	Std. Error	Sig.
น้อยกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	.029	.163	.984
	ปริญญาโท	-.193	.176	.548
ปริญญาตรี	น้อยกว่าปริญญาตรี	-.029	.164	.984
	ปริญญาโท	-.222*	.087	.041
ปริญญาโท	น้อยกว่าปริญญาตรี	.193	.176	.548
	ปริญญาตรี	.222*	.087	.041

*p < .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด ระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทกับกลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง และบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด

ตัวแปร	แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ระดับความสัมพันธ์
การรับรู้ความสามารถของตนเอง	.771**	ค่อนข้างสูง
บรรยากาศองค์การ	.422**	ปานกลาง

**p < .01

จากตารางที่ 4 พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกค่อนข้างสูงกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .771 และบรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์ทางบวกปานกลาง กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .422 ซึ่งอาศัยหลักการแปลความหมายระดับความสัมพันธ์ของริชาร์ด หงษ์ยันตรชัย (2566)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ยของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.14 ค่าเฉลี่ยการรับรู้ความสามารถของตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.13 และมีค่าเฉลี่ยการรับรู้บรรยากาศองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.06 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชิตยารักษ์ อธิษฐ์กิริติยา (2562) ที่พบว่า ผู้บริหารงานธุรการของสำนักงานอัยการสูงสุด มีค่าเฉลี่ยการอดทนต่องานที่ยากลำบาก การสนับสนุนศักยภาพผู้ใต้บังคับบัญชา การปฏิบัติงาน

มุ่งเป้าหมายขององค์กร การเป็นแบบอย่างที่ดี การสอนงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การชื่นชมผู้ใต้บังคับบัญชา ความมั่นใจในตนเอง และการสร้างแรงบันดาลใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเท่ากับ 4.27, 4.22, 4.20, 4.14, 4.09, 4.03, 3.92, และ 3.81 ตามลำดับ

2. ข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ประเภทตำแหน่ง ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาที่รับราชการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รายได้ ต่อเดือน และความสนใจรับทุนการศึกษาต่างกัน มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถอธิบายว่าเพศชายและเพศหญิงเข้าสู่ระบบราชการ ด้วยการคัดเลือกโดยใช้เกณฑ์เดียวกันอันเป็นธรรม จึงมีความมุ่งมั่น แรงจูงใจคล้ายคลึงกัน ผู้ที่มีอายุน้อยอาจมีแรงจูงใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าและการสร้างผลงาน ในขณะที่ผู้ที่มีอายุมากอาจมีแรงจูงใจจากการทำงานให้สมบูรณ์หรือส่งต่อความรู้ ประกอบกับแต่ละบุคคล แม้จะดำรงตำแหน่งประเภท ระดับ หรืออายุงานต่างกันต่างปฏิบัติงานภายใต้วัฒนธรรมองค์การและภารกิจของหน่วยงานเดียวกัน จึงมีภาระงานที่สำคัญและความรับผิดชอบที่ทำนายในรูปแบบของตนเองต่างต้องพยายามและตั้งใจทำผลงานให้ดี และข้าราชการมีค่านิยมในอาชีพที่เน้นการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่ารายได้ต่อเดือน แม้รายได้ต่างกันความพยายามเพื่อทำงานให้สำเร็จก็ยังคงใกล้เคียงกัน อีกทั้ง การมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไม่จำเป็นต้องศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้นสำหรับบางคนการทำงานให้ดี การสร้างผลงาน หรือการให้บริการประชาชนก็เป็นเป้าหมายที่สำคัญพอ ๆ กับการศึกษา นอกจากนี้ บางคนอาจมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดด้านครอบครัว อายุ หรือเงื่อนไขของทุน ไม่ใช่เพราะขาดแรงจูงใจที่จะพัฒนา ซึ่งเป็นไปตามที่ Beck (1990) กล่าวว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่ได้เกิดจากบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคลแต่ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยประกอบกัน ในขณะที่ ข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดที่มีระดับการศึกษาต่างกันคือระหว่างกลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีกับกลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถอธิบายว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทมักมีเป้าหมายทางวิชาชีพที่ชัดเจนมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี เช่น ต้องการเลื่อนตำแหน่ง เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง หรือต้องการประกอบอาชีพที่ต้องการวุฒิสูงขึ้นไป อีกทั้งผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทมักเผชิญแรงกดดันมากกว่าทั้งจากตนเองครอบครัวหรือองค์กร ทำให้ต้องรักษามาตรฐานของตนไว้ หรือพิสูจน์ความสามารถซึ่งสอดคล้องกับที่ Hermans (1970) กล่าวว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีความทะเยอทะยานมีความหวังว่าตนจะประสบความสำเร็จ มีความพยายามไปสู่สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้นและพยายามปฏิบัติงานให้ดีอยู่เสมอ

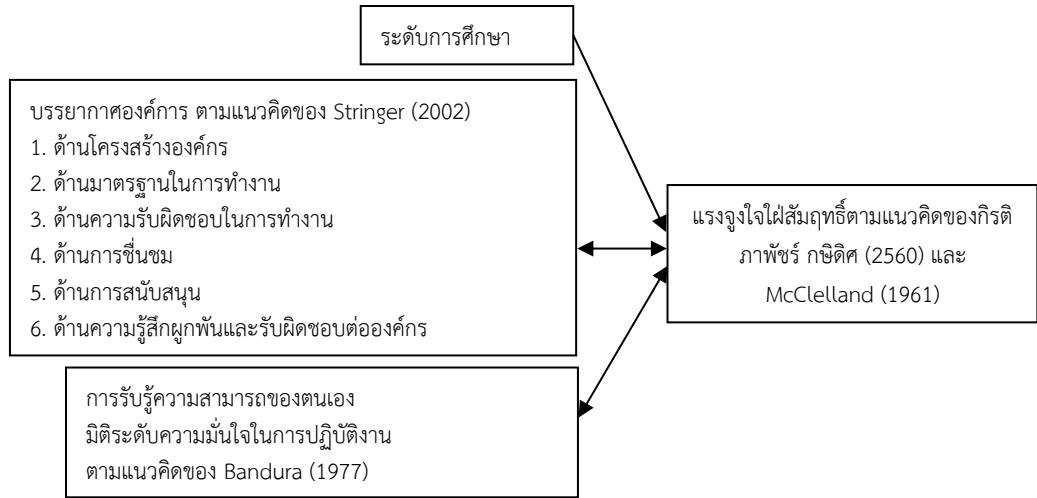
3. การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .771 สามารถอธิบายได้ว่า ข้าราชการธุรการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุดที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงด้วย เนื่องจากการรับรู้ความสามารถของตนเองส่งผล

ต่อการแสดงพฤติกรรม และความเชื่อมั่นว่าสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีผลอย่างมากต่อความพยายาม และแรงจูงใจ โดยผู้ที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง จะมีความมุ่งมั่น ไม่ยอมแพ้ง่ายและมีแนวโน้มที่จะมองปัญหาเป็นสิ่งที่สามารถจัดการได้ (Bandura, 1993) สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวรา ปุณยวิทิตโรจน์ และจุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงศ์ (2563) ที่พบว่า การรับรู้สมรรถนะของตนเองมีอิทธิพลทางบวกโดยตรงต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของพนักงานอุตสาหกรรมยานยนต์ บรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .422 ทั้งนี้ สามารถอธิบายได้ว่า บรรยากาศองค์การเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของคนในองค์กร (Brown & Moberg, 1980) ทำให้พนักงานเกิดแรงจูงใจซึ่งเป็นแรงผลักดันให้บุคคลต้องการประสบความสำเร็จในงาน และมุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น (Altmann, 2000) บรรยากาศองค์การที่ดี เช่น การส่งเสริมความร่วมมือ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นระบบการให้รางวัลที่เป็นธรรม การสื่อสารที่ชัดเจน มักกระตุ้นให้บุคลากรรู้สึกมีคุณค่า และมีแรงจูงใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลวรรณ เทพจิ่ง (2564) ที่พบว่า บรรยากาศองค์การด้านความรับผิดชอบในการทำงานและด้านการสนับสนุน ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เขตจังหวัดปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ระดับการศึกษา บรรยากาศองค์การ และการรับรู้ความสามารถของตนเอง มีความสัมพันธ์กันกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ เพศ อายุ ประเภทตำแหน่ง ระดับตำแหน่ง ระยะเวลาที่รับราชการสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด รายได้ต่อเดือนและความสนใจรับทุนการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กันกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรสนับสนุนให้เกิดการรักษาและพัฒนาระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์รายด้าน ดังนี้
 - 1.1 ความตั้งใจมุ่งมั่น กำหนดให้ข้าราชการตั้งมาตรฐานหรือเป้าหมายในการทำงานของตน
 - 1.2 ความกระตือรือร้น กำหนดให้มีการมอบหมายงานใหม่ ๆ หรือจัดให้มีการหมุนเวียนงาน
 - 1.3 ความกล้าเสี่ยง กำหนดให้กระจายอำนาจการตัดสินใจให้ทุกคนได้สลับกันเป็นผู้ตัดสินใจ และนำแก้ปัญหา
 - 1.4 ความรับผิดชอบต่อตนเอง สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้บุคลากรพัฒนาตนเองและนำวิธีที่ดีที่สุดมาใช้ในการทำงาน รวมถึงการออกแบบระบบการทำงานให้บุคลากรสามารถติดตามว่างานของตนอยู่ในขั้นตอนใด
 - 1.5 การรู้จักวางแผนกำหนดให้ข้าราชการวางแผนการทำงานของตนในแต่ละปีงบประมาณ
 - 1.6 ความมีเอกลักษณ์ออกแบบการทำงานให้เอื้อต่อการใช้ความคิดอย่างอิสระ
2. สร้างวัฒนธรรมการทำงานให้เกิดการชื่นชมเมื่อทำงานสำเร็จหรือปลูกฝังให้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถทำงานให้สำเร็จไปได้ เพื่อรักษาระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองของข้าราชการธุรการ สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด และพัฒนาให้เป็นระดับสูงมาก

3. สร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบทีม ออกแบบการทำงานให้บุคลากรรู้สึกว่าเป็นเจ้าของงาน มีอิสระในการวางแผนการทำงาน ส่งเสริมการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ เพื่อให้การทำงานมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น เพื่อรักษาระดับการรับรู้บรรยากาศองค์การและพัฒนาให้เป็นที่รับรู้ระดับสูงมาก

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. ควรสนับสนุนให้เกิดการรักษาและพัฒนาระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์รายด้าน ดังนี้

1.1 ความตั้งใจมุ่งมั่น ติดตามการทำงานของข้าราชการว่าเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ และจัดให้มีการอบรมการตั้งเป้าหมายให้ท้าทายและสามารถเป็นไปได้

1.2 ความกระตือรือร้น การปรับทัศนคติของบุคลากรว่า การได้รับมอบหมายงานใหม่ ๆ เป็นการพัฒนาตนเอง

1.3 ความกล้าเสี่ยง การจัดอบรมเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ

1.4 ความรับผิดชอบต่อตนเอง สนับสนุนงบประมาณให้บุคลากรพัฒนาตนเอง และนำความรู้มาใช้ในการทำงาน และใช้ระบบการทำงานแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อความสะดวกในการติดตามงาน

1.5 การรู้จักวางแผน การจัดอบรมเกี่ยวกับขั้นตอนและข้อมูลสำคัญในการวางแผน

1.6 ความมีเอกลักษณ์ การมีกิจกรรมหรือช่องทางให้บุคลากรได้ถ่ายทอดวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่ ๆ ให้คนอื่น ๆ ในองค์กรทราบและนำไปปฏิบัติ

2. จัดให้มีการคัดเลือกข้าราชการดีเด่นที่สามารถเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นได้ เพื่อให้คนในองค์กรสังเกตตัวแบบ รวมไปถึงรับรู้ว่าคุณเองสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นได้และจัดอบรมทักษะการสื่อสาร การพูดโน้มน้าวเพื่อพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองด้านความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น เพื่อพัฒนาระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองของข้าราชการ ชูเกียรติสำนักงานอัยการสูงสุด ให้เป็นที่รับรู้ระดับสูงมาก

3. การกำหนดตัวชี้วัดที่ท้าทายแต่สามารถเป็นไปได้ ไม่เป็นการสร้างภาระงานเพิ่มและการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน การชื่นชมเมื่อมีการปฏิบัติงานเป็นที่ยอมรับและการให้รางวัลผลตอบแทนอย่างโปร่งใส ยุติธรรม เพื่อพัฒนาระดับการรับรู้บรรยากาศองค์การให้เป็นที่รับรู้ระดับสูงมาก

4. นำการวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไปประกอบการพิจารณาให้ทุน โดยวัดระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองและบรรยากาศองค์การควบคู่ไปด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาโดยกำหนดประชากรเพิ่มมากขึ้น เช่น ศึกษาข้าราชการอัยการ ช่างกักสำนักงานอัยการสูงสุดที่ปฏิบัติงานในส่วนกลาง หรือภูมิภาค หรือทั่วประเทศ

2. ศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เช่น ความภาคภูมิใจแห่งตน การเชื่ออำนาจควบคุมภายใน-ภายนอก ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค การรับรู้

การสนับสนุนจากองค์กร เพื่อให้ทราบว่าตัวแปรใดมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและเพิ่มระดับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

3. การศึกษาย้อนหลังเพื่อทดสอบว่าบุคคลรับทุนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง สำเร็จการศึกษาได้ตามเกณฑ์หรือเร็วกว่าบุคคลรับทุนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ หรือไม่อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ เทพจั้ง. (2564). *บรรยากาศองค์กรที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ในเขตจังหวัดปทุมธานี* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- กิตติภาพัช กษิติศ. (2560). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์ประกอบของบรรยากาศองค์กรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ฐิรัชย์ หงษ์ยันตรชัย. (2566). *คอมพิวเตอร์สำหรับนักจิตวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิตยารักษ์ อธิษฐ์กิตติยา. (2562). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรของผู้บริหารงานธุรการสำนักงานอัยการสูงสุด* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐวรา ปุณยวิทิตโรจน์ และจุฑามาศ ทวีไพบูลย์วงษ์. (2563). อิทธิพลการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรและการรู้สมรรถนะของตนเองที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และผลการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทแห่งหนึ่งในอุตสาหกรรมยานยนต์ จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 15(1), 45–58.
- นลชนันท์ อัมระนันท์. (2564). *อิทธิพลของปัจจัยประชากรศาสตร์และทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานพัสดุ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานอัยการสูงสุด* (การศึกษารายบุคคลบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากร พ.ศ. 2551. (2551, 5 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนที่ 54 ก. หน้า 21.
- สรศักดิ์ เรื่องวิเศษ และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำ บรรยากาศองค์กรและผลการดำเนินงานของพนักงานในหน่วยงานภายในสำนักงานอัยการสูงสุด. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 18(1), 172–188.

- โสภนา สุดสมบูรณ์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา) สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(4), 372-385.
- Altmann, R. (2000). Forecasting Your Organizational Climate. *Journal of Property Management*, 65(4), 62–65.
- Bandura, A. & Simon, K. M. (1977). The Role of Proximal Intentions in Self-Regulation of Refractory Behavior. *Cognitive Therapy and Research*, 1(3), 177–193.
- Bandura, A. (1993). Perceived Self-Efficacy in Cognitive Development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117–148.
- Beck, R. C. (1990). *Motivation: Theories and Principles* (3rd ed.). Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Brown, W. B. & Moberg, D. J. (1980). *Organization Theory and Management: A Macro Approach*. New York: John Wiley and Sons.
- Chang, J. C. et al. (2022). A Study of Graduate Students' Achievement Motivation, Active Learning, and Active Confidence Based on Relevant Research. *Frontiers in Psychology*, 13, 1–10.
- Gibson, J. L. et al. (2012). *Organizations: Behavior, Structure, Processes* (14th ed.). Boston: McGraw-Hill Irwin.
- Hermans, H. (1970). A Questionnaire Measure of Achievement Motivation. *The Journal of Applied Psychology*, 54(4), 353–363.
- McClelland, D. C. (1961). *The Achieving Society*. Princeton, NJ: Van Nostrand.
- _____. (1973). Testing for Competence Rather Than for 'Intelligence.' *American Psychologist*, 28(1), 1–14.
- _____. (1976). *The Achievement Motive* (2nd ed.). New York: Irvington Publishers.
- Sarif, M. N. & Vandana, V. (2022). Correlates and Antecedents of Academic Achievement: A Systematic Review. *International Journal of Educational Sciences*, 36(1–3), 19–29.
- Stringer, R. A. (2002). *Leadership and Organizational Climate: The Cloud Chamber Effect*. New Jersey: Prentice Hall.

ปัจจัยกำหนดความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าของเจเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานคร*
DETERMINANTS OF BEHAVIORAL INTENTION TO USE ELECTRIC VEHICLES
AMONG GENERATION Z IN BANGKOK

วรัญพงศ์ บุญศิริธรรมชัย, ปณิตา ศาสตราวหา

Waranpong Boonsiritomachai, Panita Sastrawaha

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Business Administration, Kasetsart University

Corresponding Author E-mail: waranpong.b@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าของกลุ่มเจเนอเรชัน Z ในเขตกรุงเทพมหานคร งานวิจัยเป็นแบบเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่พัฒนาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้มิไบอนุญาตขับขี่ที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2540–2556 การเก็บข้อมูลดำเนินการทั้งแบบออนไลน์และภาคสนาม โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงและการกระจายตามพื้นที่ครอบคลุม 5 โซนของกรุงเทพมหานคร รวมเก็บแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งสิ้น 406 ชุดสำหรับการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ด้วย สถิติเชิงพรรณนาและการถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเจเนอเรชัน Z ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 52.2 แสดงความสนใจจะซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในอนาคตอันใกล้ และร้อยละ 52.0 เต็มใจจ่ายในระดับราคาต่ำกว่า 500,000 บาท การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณระบุว่า ปัจจัยการคาดหวังต่อสมรรถนะ ปัจจัยคุณค่าด้านราคา ปัจจัยแรงจูงใจทางสุนทรีย์ และปัจจัยสภาพเอื้ออำนวย เป็นตัวทำนายที่มีนัยสำคัญร่วมกัน อธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจใช้ได้ร้อยละ 66.6 ขณะที่ปัจจัยความคาดหวังต่อความพยายาม ปัจจัยความกังวลด้านสิ่งแวดล้อม และปัจจัยความไว้วางใจ ไม่เป็นตัวทำนายเชิงตรงที่มีนัยสำคัญ ผลชี้ให้เห็นช่องว่างระหว่างทัศนคติเชิงบวกและเจตนา กับความสามารถจ่ายจริง ดังนั้น ข้อเสนอเชิงนโยบาย คือ การออกมาตรการลดต้นทุนเริ่มต้นและผลักดันการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การชาร์จ ส่วนผู้ผลิตควรพัฒนารุ่นราคาจับต้องได้และโปรแกรมทางการเงินที่ตอบโจทย์

*Received September 13, 2025; Revised October 11, 2025; Accepted October 16, 2025

ผู้เริ่มต้น รวมทั้งใช้กลยุทธ์การตลาดที่เน้นประสบการณ์เชิงสุนทรีย์เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเจนเนอเรชัน Z

คำสำคัญ: ความตั้งใจใช้; ทฤษฎีรวมการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี; รถยนต์ไฟฟ้า; เจนเนอเรชัน Z

Abstract

This study aimed to investigate the factors influencing Generation Z's intention to use electric vehicles (EVs) in Bangkok. A quantitative research design was employed using a structured questionnaire developed from relevant studies. Data was collected from licensed drivers born between 1997 and 2013 through both online and field surveys. Purposive and area-based sampling methods were applied across five zones of Bangkok, resulting in 406 valid questionnaires used for analysis. The data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis.

The results revealed that 52.2% of respondents expressed interest in purchasing an EV in the near future, and 52.0% were willing to pay less than THB 500,000. Multiple regression analysis indicated that performance expectancy, price value, hedonic motivation, and facilitating conditions were significant predictors, collectively explaining 66.6% of the variance in purchase intention. Meanwhile, effort expectancy, environmental concern, and trust were not significant direct predictors. The findings highlight a gap between positive attitudes and intentions versus actual purchasing power. Policy implications include reducing initial costs and investing in charging infrastructure. Manufacturers are encouraged to develop affordable entry-level EV models, offer accessible financial programs, and adopt hedonic experience-based marketing strategies to better meet the preferences of Generation Z consumers.

Keywords: Intention to Use; UTAUT; Electric Vehicle; Generation Z

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปัญหามลพิษจากภาคคมนาคมเป็นประเด็นสิ่งแวดล้อมระดับโลกที่ท้าทายต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยภาคคมนาคมปล่อยก๊าซเรือนกระจกคิดเป็นมากกว่าร้อยละ 20 ของการปล่อยทั้งหมด (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2022) รถยนต์ไฟฟ้า (Electric Vehicles: EV) จึงได้รับการผลักดันจากหลายประเทศในฐานะทางออกสำคัญเพื่อลดการพึ่งพาน้ำมันเชื้อเพลิงและลดการปล่อยมลพิษ ตัวอย่างเช่น

นอร์เวย์สามารถผลักดันให้ยอดขายรถยนต์ไฟฟ้าใหม่เกินร้อยละ 70 ในปี 2022 อีกทั้งประเทศจีนและสหภาพยุโรปได้ดำเนินนโยบายอุดหนุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการชาร์จอย่างต่อเนื่อง (International Energy Agency, 2023; Zhou et al., 2021)

ในประเทศไทย รัฐบาลประกาศนโยบาย “30@30” เพื่อผลักดันให้รถยนต์ไฟฟ้ามีสัดส่วนไม่น้อยกว่า 30% ของการผลิตรถยนต์ทั้งหมดภายในปี 2573 (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2565) พร้อมทั้งออกมาตรการลดภาษีและเงินอุดหนุนการซื้อรถยนต์ไฟฟ้า แม้ข้อมูลจาก P3 Group (2024) และ Royal Thai Embassy, London (2024) จะสะท้อนการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของตลาด EV ในประเทศ จากประมาณ 1,400 คันในปี 2018 เป็นมากกว่า 78,000 คันในปี 2023 แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและกำลังซื้อหลักของประเทศ พบว่าอัตราการใช้รถยนต์ไฟฟ้านั้นส่วนบุคคลยังเพิ่มขึ้นช้ากว่าที่คาด ขณะที่การใช้รถจักรยานยนต์ไฟฟ้าแม้ขยายตัวเร็วแต่ยังมีจำนวนจำกัด สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การยอมรับรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทยไม่ได้ขึ้นอยู่กับนโยบายเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านพฤติกรรม การรับรู้ และแรงจูงใจของผู้บริโภค โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองใหญ่ซึ่งเป็นตลาดหลักอย่างกรุงเทพมหานคร ช่องว่างระหว่างความตั้งใจและการใช้งานจริงจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรศึกษาเชิงลึก

กลุ่มเจเนอเรชัน Z (เกิดระหว่าง พ.ศ. 2540–2556) ถือเป็นกลุ่มผู้บริโภคยุคใหม่ที่เติบโตท่ามกลางเทคโนโลยีดิจิทัล มีแนวโน้มเปิดรับนวัตกรรม ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน และมักได้รับอิทธิพลจากสื่อออนไลน์และเพื่อนร่วมกลุ่ม งานวิจัยในไทยหลายชิ้นงาน (ชนัตต์ ปัทมะภูวดล, 2568; วรดิษฐ์ อัครมิ่งมงคล และธงชัย ศรีวรรณนะ, 2568) พบว่า ราคาสูง ความกังวลด้านแบตเตอรี่ และความไม่สะดวกในการชาร์จเป็นอุปสรรคหลักต่อการยอมรับรถยนต์ไฟฟ้า แต่ในขณะเดียวกัน ความสนใจในเทคโนโลยีและค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมของ Gen Z ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของตลาดกลุ่มนี้หากมีปัจจัยจูงใจที่เหมาะสม งานวิจัยชิ้นนี้เสนอปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการใช้รถยนต์ไฟฟ้า 7 ปัจจัย

เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีในกลุ่มผู้บริโภครุ่นใหม่ งานวิจัยนี้จึงอ้างอิงทฤษฎี Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) โดยเป็นการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด UTAUT2 (Venkatesh et al., 2012) ซึ่งอธิบายการยอมรับเทคโนโลยีผ่านปัจจัยด้านสมรรถนะ ความพยายาม แรงจูงใจทางสุนทรียะ คุณค่าด้านราคา นิสัย และสภาพเอื้ออำนวย นอกจากกรอบแนวคิดในงานวิจัยชิ้นนี้ยังเพิ่มเติมตัวแปร ความไม่ไว้วางใจและความกังวลด้านสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิดของ Rezvani et al. (2018) เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเทคโนโลยีสีเขียวและพฤติกรรมผู้บริโภคไทย

โดยรวมแล้ว ปัญหาของการเปลี่ยนผ่านสู่ยานยนต์ไฟฟ้าในกรุงเทพฯ จึงมิได้อยู่ที่นโยบายอย่างเดียว แต่รวมถึงการรับรู้ของผู้บริโภค ความสามารถจ่าย และโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุน เช่น สถานีชาร์จไฟฟ้า งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้

รถยนต์ไฟฟ้าของกลุ่มเจนเนอเรชัน Z เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้กำหนดนโยบาย ผู้ผลิต และผู้ลงทุนสามารถตัดสินใจได้อย่างมีข้อมูลเชิงประจักษ์ และเร่งให้เกิดการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าได้จริงในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความตั้งใจ แนวโน้ม และระดับราคาของกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานครเต็มใจจะจ่าย สำหรับรถยนต์ไฟฟ้า
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวัดระดับและทดสอบอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ กลุ่มเจนเนอเรชัน Z (เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2540–2556) ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและมีใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สำคัญของตลาดรถยนต์ไฟฟ้าในอนาคต

2.2 กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดตัวอย่างใช้สูตรของ Cochran (1963) สำหรับประชากรไม่ทราบขนาด โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 5% ทำให้ได้จำนวนตัวอย่างขั้นต่ำที่ 384 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และการกระจายตามพื้นที่ (Area-based Sampling) เพื่อให้ครอบคลุม 5 โซนของกรุงเทพมหานคร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้ตอบกรอกด้วยตนเอง (Self-administered Survey) เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล แบบสอบถามใช้มาตราส่วนลิเคิร์ต 5 ระดับ (ตั้งแต่ 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง) โดยอ้างอิงจากมาตราส่วนที่ได้รับการพัฒนาจากงานวิจัยก่อนหน้า โดยส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองเบื้องต้น ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์และแนวโน้ม ความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้า ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อยอมรับการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้า โดยข้อความคำถามปัจจัยด้านสมรรถนะ และด้านความพยายามปรับมาจาก Venkatesh et al. (2012) เช่น การใช้รถยนต์ไฟฟ้าจะช่วยให้ฉันเดินทางได้ประหยัดขึ้น การใช้งานและการบำรุงรักษารถยนต์ไฟฟ้าไม่ยุ่งยาก ปัจจัยด้านแรงจูงใจทาง

สุนทรียะปรับมาจาก Rezvani et al. (2018) เช่น การขับรถยนต์ไฟฟ้าให้ความรู้สึกสนุกสนาน ปัจจัยคุณค่าด้านราคาปรับมาจาก Corradi et al. (2023) เช่น เมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติและราคา รถยนต์ไฟฟ้าคุ้มค่ากว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมอำนวยความสะดวกปรับมาจาก Venkatesh et al. (2012) เช่น บริเวณที่ฉันอยู่มีสถานีชาร์จที่เพียงพอ ปัจจัยความไว้วางใจปรับมาจาก Bhat et al. (2022) เช่น ฉันไว้วางใจในแบรนด์รถยนต์ไฟฟ้าของผู้ผลิต และปัจจัยความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมปรับมาจาก Rezvani et al. (2018) เช่น ฉันกังวลเกี่ยวกับมลพิษจากรถยนต์เป็นอย่างมาก

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Content Reliability) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.82 ซึ่งอยู่ในระดับที่เชื่อถือได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลดำเนินการเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเพื่อประเมินความสอดคล้องของแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ของตัวแปร (Item-Objective Congruence: IOC) โดยค่าที่ได้ 0.89 ซึ่งมากกว่าที่กำหนดคือ 0.70

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การขอความยินยอม ก่อนตอบแบบสอบถาม ผู้เข้าร่วมได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสมัครใจ และการรักษาความลับของข้อมูล พร้อมลงนามในหนังสือแสดงความยินยอม

4.3 ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูล ใช้วิธีแบบผสมผสาน ทั้งการแจกแบบสอบถามออนไลน์และภาคสนาม โดยแบ่งพื้นที่เก็บ ได้แก่ โซน 1 กลุ่มเขตชั้นใน (เช่น ปทุมวัน ดุสิต พระนคร) เก็บข้อมูล 70 ชุด โซน 2 กลุ่มเขตตอนเหนือ (เช่น จตุจักร หลักสี่ ดอนเมือง) เก็บข้อมูล 80 ชุด โซน 3 กลุ่มเขตตะวันออก (เช่น ลาดกระบัง มีนบุรี สะพานสูง) เก็บข้อมูล 85 ชุด โซน 4 กลุ่มเขตตอนใต้ (เช่น ประเวศ พระโขนง บางนา) เก็บข้อมูล 86 ชุด และโซน 5 กลุ่มเขตฝั่งธนบุรี (เช่น บางกอกน้อย บางพลัด ธนบุรี บางแค) เก็บข้อมูล 84 ชุด รวมทั้งสิ้น 425 ชุดแบบสอบถาม โดยกระจายสัดส่วนให้ใกล้เคียงกันในแต่ละกลุ่มพื้นที่

4.4 ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบและคัดกรองข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ตัดแบบที่กรอกไม่ครบหรือซ้ำออกก่อนนำเข้าสู่การวิเคราะห์เชิงสถิติ ส่งผลให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ จำนวน 406 ชุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามจะถูกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้ 1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและแนวโน้มการตอบแบบสอบถามในแต่ละ

ละตัวแปร และ 2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของปัจจัยอิสระ ทั้งนี้ก่อนการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบสมมติฐานเบื้องต้น ได้แก่ การทดสอบความเป็นปกติของข้อมูล (Normality) การทดสอบความเป็นเชิงเส้น (Linearity) โดยตรวจสอบ Scatterplots ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ผลพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงเส้นที่เหมาะสม อีกทั้ง ยังมีการตรวจสอบความสัมพันธ์ซ้ำซ้อน (Multicollinearity) โดยใช้ค่า Tolerance และ VIF ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 406 ชุด พบว่า ด้านเพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 245 คน (ร้อยละ 60) เพศหญิง จำนวน 161 คน (ร้อยละ 40) ด้านอายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงกลุ่มอายุ 24–26 ปี จำนวน 169 คน (ร้อยละ 42) รองลงมา ได้แก่ กลุ่มอายุ 21–23 ปี จำนวน 107 คน (ร้อยละ 26) กลุ่มอายุ 27 ปีขึ้นไป จำนวน 98 คน (ร้อยละ 24) กลุ่มอายุ 18–20 ปี จำนวน 32 คน (ร้อยละ 8) ด้านระดับการศึกษา พบว่า ร้อยละ 47 หรือ 190 คน มีระดับการศึกษาปริญญาตรี รองลงมาคือระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 182 คน (ร้อยละ 45) และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 34 คน (ร้อยละ 8) ในด้านแนวโน้มที่จะซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในอนาคตอันใกล้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 212 (ร้อยละ 52.2) สนใจที่จะซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ในส่วนของระดับราคาในกลุ่มเจนเอเรชั่น Z ในกรุงเทพมหานครเต็มใจจะจ่ายส่วนใหญ่เต็มใจจ่ายในราคาต่ำกว่า 500,000 บาทจำนวน 211 คน (ร้อยละ 52) รองลงมาคือระดับราคา 500,001–700,000 บาท จำนวน 135 คน (ร้อยละ 33) ระดับราคา 700,001–900,000 บาท จำนวน 41 คน (ร้อยละ 10) ระดับราคา 900,001–1,200,000 บาท จำนวน 15 คน (ร้อยละ 4) และน้อยสุดอยู่ที่ระดับราคา มากกว่า 1,200,000 บาท จำนวน 4 คน (ร้อยละ 1)

ตารางที่ 1 ปัจจัยพฤติกรรมการยอมรับการใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเอเรชั่น Z ในกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การตีความ
การคาดหวังต่อสมรรถนะ	4.67	0.65	มากที่สุด
การคาดหวังต่อความพยายาม	3.71	0.53	มาก
ความกังวลด้านสิ่งแวดล้อม	4.12	0.72	มาก
คุณค่าด้านราคา	4.68	0.68	มากที่สุด
แรงจูงใจทางสุนทรีย์	4.59	0.64	มากที่สุด
สภาพเอื้ออำนวย	4.47	0.68	มาก
ความไว้วางใจ	4.21	0.71	มาก
รวม	4.35	0.63	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยพฤติกรรมการยอมรับการใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานครพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ในภาพรวมอยู่ระดับมาก (ค่า Mean = 4.35, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านคุณค่าด้านราคา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (ค่า Mean = 4.68, S.D. = 0.68) รองลงมา ด้านการคาดหวังต่อสมรรถนะ (ค่า Mean = 4.67, S.D. = 0.65) ด้านแรงจูงใจทางสุนทรีย์ (ค่า Mean = 4.59, S.D. = 0.64) ด้านสภาพเอื้ออำนวย (ค่า Mean = 4.47, S.D. = 0.68) ด้านความกังวลด้านสิ่งแวดล้อม (ค่า Mean = 4.12, S.D. = 0.72) ด้านความไว้วางใจ (ค่า Mean = 4.21, S.D. = 0.71) และด้านความคาดหวังต่อความพยายาม (ค่า Mean = 3.71, S.D. = 0.53)

ตารางที่ 2 ความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การตีความ
ความตั้งใจที่จะใช้รถยนต์ไฟฟ้าในอนาคตอันใกล้	3.91	0.59	มาก
ความตั้งใจที่จะใช้รถยนต์ไฟฟ้าอย่างสม่ำเสมอในอนาคต	4.34	0.63	มาก
ความตั้งใจที่จะใช้รถยนต์ไฟฟ้าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้	4.10	0.68	มาก
การวางแผนที่จะใช้รถยนต์ไฟฟ้าในอนาคต	4.43	0.71	มาก
ความคาดหวังว่าจะยังคงใช้รถยนต์ไฟฟ้าอย่างต่อเนื่องในอนาคต	4.25	0.62	มาก
รวม	4.35	0.63	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานคร ในรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นถึงปัจจัยความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้ารวมอยู่ระดับมาก (ค่า Mean = 4.20, S.D. = 0.64) ในส่วนของความคิดเห็นในทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยการวางแผนที่จะใช้รถยนต์ไฟฟ้าในอนาคตมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (ค่า Mean = 4.43, S.D. = 0.71) รองลงมาคือ ความตั้งใจที่จะใช้รถยนต์ไฟฟ้าอย่างสม่ำเสมอในอนาคต (ค่า Mean = 4.34, S.D. = 0.63) ส่วนข้อที่น้อยสุดคือความตั้งใจที่จะใช้รถยนต์ไฟฟ้าให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อนาคต (ค่า Mean = 4.10, S.D. = 0.68)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานคร

ปัจจัย	(Beta)	Std.Error	t	P-Value	Tolerance	VIF
การคาดหวังต่อสมรรถนะ	0.214	0.052	4.115	0.000**	0.361	2.770
การคาดหวังต่อความพยายาม	0.032	0.038	0.842	0.400	0.543	1.840
ความกังวลด้านสิ่งแวดล้อม	0.056	0.053	1.057	0.291	0.295	3.390
คุณค่าด้านราคา	0.320	0.058	5.517	0.000**	0.542	1.845
แรงจูงใจทางสุนทรีย์	0.031	0.037	0.838	0.000**	0.314	3.185

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานคร (ต่อ)

ปัจจัย	(Beta)	Std.Error	t	P-Value	Tolerance	VIF
สภาพเอื้ออำนวย	0.221	0.070	3.157	0.002**	0.214	4.673
ความไว้วางใจ	0.087	0.052	1.673	0.095	0.385	2.597
ค่าคงที่	-0.219	0.167	-1.312	0.190		

R = 0.820; R² = 0.672; R²adj = 0.666; Std. Error = 0.391; **p < .001

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยพฤติกรรมของการของกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานครและการยอมรับความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้า พบว่า ปัจจัยการคาดหวังต่อสมรรถนะ ปัจจัยคุณค่าด้านราคา ปัจจัยแรงจูงใจทางสุนทรีย์ และปัจจัยสภาพเอื้ออำนวยสามารถร่วมกันพยากรณ์การยอมรับการใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานครได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยแสดงว่า ปัจจัยทั้ง 4 สามารถที่จะพยากรณ์การยอมรับความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าได้ร้อยละ 66.6 โดยมีความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์เท่ากับ ± 0.391 นอกจากนี้ การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระพบว่าค่า Tolerance ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าไม่ใกล้ศูนย์ (มากกว่า 0.1) และ ค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 10 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีระดับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งแสดงว่าไม่มีปัญหา Multicollinearity

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยด้านประชากรศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ความตั้งใจ แนวโน้ม และระดับราคาในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานครเต็มใจจะจ่ายสำหรับรถยนต์ไฟฟ้า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกต่อรถยนต์ไฟฟ้า โดยค่าเฉลี่ยความตั้งใจใช้โดยรวมอยู่ในระดับสูง และมีแผนที่จะใช้รถยนต์ไฟฟ้าในอนาคต และเมื่อพิจารณามิติของราคา พบว่ากลุ่มเจนเนอเรชัน Z ร้อยละ 52 เต็มใจจ่ายในระดับต่ำกว่า 500,000 บาท และอีก 33% อยู่ในช่วง 500,001–700,000 บาท ซึ่งต่ำกว่าราคาจำหน่ายรถยนต์ไฟฟ้าส่วนใหญ่ในปัจจุบันเล็กน้อย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ Sovacool et al. (2022) ที่สรุปว่า ความเต็มใจที่จะจ่ายเป็นตัวแปรการทำนายของการยอมรับรถยนต์ไฟฟ้า เช่นเดียวกับ Corradi et al. (2023) ที่เน้นว่าราคาสูงเป็นอุปสรรคหลักและการลดราคาถือเป็นกลยุทธ์เพื่อให้ลูกค้ายอมรับรถยนต์ไฟฟ้า ดังนั้น แม้กลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานคร จะมีทัศนคติและความตั้งใจที่ดีต่อรถยนต์ไฟฟ้า แต่ข้อจำกัดด้านราคา ทำให้ความนิยมยังไม่เปลี่ยนแปลงเป็นการซื้อจริงได้ทันที สะท้อนว่าตลาดรถยนต์ไฟฟ้าไทยจำเป็นต้องพึ่งพา มาตรการจูงใจทางการเงินของภาครัฐ และการแข่งขันเชิงราคาของผู้ผลิต เพื่อลดภาระต้นทุนเริ่มต้น

2. ผลการวิจัยนี้ยืนยันว่า ปัจจัยการคาดหวังต่อสมรรถนะ ปัจจัยคุณค่าด้านราคา ปัจจัยแรงจูงใจทางสุนทรียะ และปัจจัยสภาพแวดล้อมอำนวยความสะดวก เป็นตัวทำนายความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าของ Gen Z กรุงเทพมหานครร่วมกัน ต่างจากผลการศึกษาบางงานในประเทศพัฒนาแล้วที่พบว่า ปัจจัยด้านค่านิยมสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลชัดเจน ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าในบริบทไทย โดยเฉพาะกลุ่ม Gen Z ในเมืองใหญ่ ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจและประสบการณ์มีน้ำหนักมากกว่า ในทางนี้จึงสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านกำลังซื้อและโครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่เอื้อต่อการแปลงเจตนารมณ์เชิงสิ่งแวดล้อมเป็นการซื้อจริง

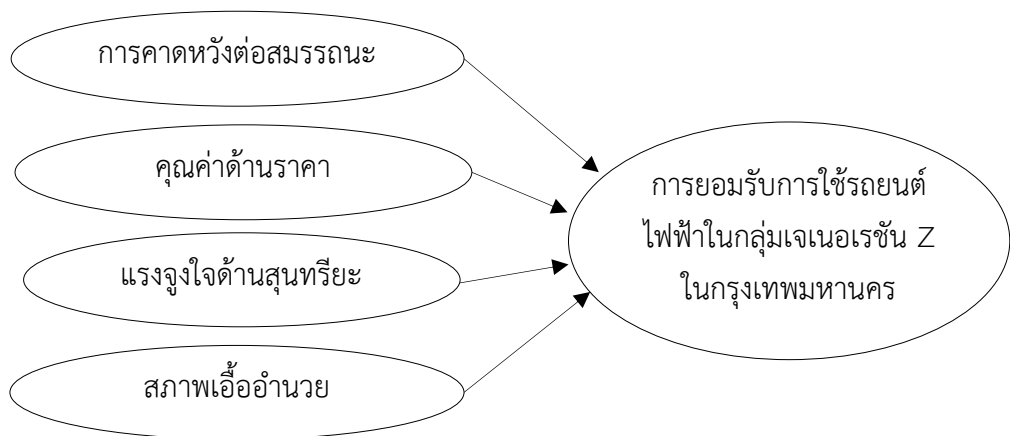
ปัจจัยด้านราคาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการรับรู้ความคุ้มค่าจากรถยนต์ไฟฟ้า โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทั้ง Corradi et al. (2023) และ Dixit et al. (2022) ที่ยืนยันว่าความสามารถในการแข่งขันด้านราคาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด โดยกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ในกรุงเทพมหานครเพิ่งเข้าสู่ตลาดแรงงาน ความสามารถในการเข้าถึงราคาจึงเป็นอุปสรรคหลัก รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมอำนวยความสะดวกต่างก็ชี้ให้เห็นว่า ความหนาแน่นและความสะดวกในการเข้าถึงสถานีชาร์จเป็นตัวกำหนดหลักของการใช้รถยนต์ไฟฟ้า (Morrissey et al., 2016 และ Corradi et al., 2023) ปัจจัยถัดมาคือ การคาดหวังต่อสมรรถนะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rezvani et al. (2015) ที่ระบุว่าความเชื่อมั่นในสมรรถนะของรถยนต์ไฟฟ้า เช่น ระยะทางต่อการชาร์จและความเสถียรเป็นเงื่อนไขสำคัญของการยอมรับ โดยเฉพาะในตลาดที่ผู้บริโภคยังคงกังวลเรื่องพลังงานแบตเตอรี่ และปัจจัยสุดท้ายที่มีผลต่อการยอมรับคือ ด้านแรงจูงใจทางสุนทรียะ ซึ่งสอดคล้องกับ Rezvani et al. (2018) ที่ชี้ว่า รถยนต์ไฟฟ้าไม่ได้ถูกมองเพียงในฐานะยานพาหนะ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งคุณค่าที่ทันสมัย โดยเจนเนอเรชัน Z มักให้คุณค่ากับการแสดงออกของตัวเองและอัตลักษณ์ทางสังคม

สำหรับปัจจัยด้านความคาดหวังต่อความพยายาม เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ไม่มีนัยสำคัญต่อการยอมรับการใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเนอเรชัน Z ถึงแม้ผลวิจัยจะแตกต่างจากงานวิจัยที่ศึกษาในบริบทแอปพลิเคชันมือถือ (Eneizan et al., 2019) แต่มีผลวิจัยกับมิติศทางในทางเดียวกับงานของ Corradi et al. (2023) ที่ชี้ว่า กลุ่มผู้บริโภควัยหนุ่มสาวมีทักษะทางดิจิทัลสูง ทำให้การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ไม่ได้เป็นอุปสรรค โดยกลุ่มเจนเนอเรชัน Z กรุงเทพมหานครมักเติบโตมากับดิจิทัล ความง่ายในการใช้งานจึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ควรมีอยู่แล้ว ส่วนปัจจัยด้านความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมถือเป็นอีกปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการยอมรับ แม้กลุ่มเจนเนอเรชัน Z มีค่าเฉลี่ยความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมสูง แต่กลับไม่ใช่ตัวทำนายที่มีนัยสำคัญ โดยสอดคล้องกับ Sovacool et al. (2022) ที่ชี้ว่า การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอของการใช้รถยนต์ไฟฟ้า โดยแม้กลุ่มเจนเนอเรชัน Z ความใส่ใจสิ่งแวดล้อมจะมีอยู่ แต่หากปัจจัยเชิงเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานไม่เอื้อ ความตั้งใจก็จะไม่แปรเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมจริง สำหรับปัจจัยความไว้วางใจ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าความไว้วางใจไม่ใช่ตัวทำนายเชิงตรงที่สำคัญ

ต่อความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้า อย่างไรก็ตามงานวิจัยบางชิ้นชี้ว่าความไว้วางใจ มักมิได้ทำงานในฐานะปัจจัยเชิงตรงเสมอไป แต่มีแนวโน้มที่จะทำงานในเชิง ตัวกลางหรือปัจจัยเสริม ที่เชื่อมโยงการรับรู้ด้านสมรรถนะและคุณค่ากับพฤติกรรมการยอมรับจริง (Bhat et al., 2022) อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มีข้อจำกัดในการใช้กลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพฯ เท่านั้นจึงจำกัดการสรุปผลเชิงทั่วไป ประชากรประเทศ

องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้เสนอโมเดลที่ประกอบด้วยตัวแปรต้นสำคัญที่พยากรณ์ความตั้งใจใช้ EV ของ Gen Z ในกรุงเทพฯ ได้แก่ สมรรถนะ คุณค่าด้านราคา แรงจูงใจด้านสุนทรีย์ สภาพเอื้ออำนวย โดยตัวแปร ความกังวลด้านสิ่งแวดล้อม และความไว้วางใจ ในการศึกษาไม่ทำหน้าที่เป็นตัวทำนายเชิงตรง แต่มีศักยภาพที่จะทำงานในบทบาทตัวกลางภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะเมื่อมีข้อมูลสมรรถนะและราคาเพียงพอ อีกทั้งโมเดลในงานวิจัยชิ้นนี้อาศัยกรอบทางทฤษฎีหลักจาก UTAUT2 (Venkatesh et al., 2012) โดยเลือกและย้ายตัวแปรที่ให้ความสำคัญในบริบทการยอมรับยานยนต์ไฟฟ้า และขยายด้วยตัวแปรเฉพาะบริบทเกี่ยวกับความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมและความไว้วางใจ ตามงานของ Rezvani et al. (2018) และงานศึกษาการยอมรับ EV อื่น ๆ โดยองค์ความรู้ใหม่เป็นการยืนยันว่าในบริบทของ Gen Z กรุงเทพฯ ปัจจัยที่มีน้ำหนักขึ้นต่อการตัดสินใจเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับประสบการณ์การใช้และการเข้าถึงเชิงเศรษฐกิจมากกว่าปัจจัยเชิงค่านิยมสิ่งแวดล้อมโดยตรง ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการยอมรับการใช้รถยนต์ไฟฟ้าในกลุ่มเจนเอเรชัน Z ในเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรออกแบบมาตรการสนับสนุนทางการเงินแบบมุ่งเป้า เช่น มาตรการลดภาษีสำหรับรถยนต์ไฟฟ้ารุ่นราคาจับต้องได้ เช่น รุ่นราคาจำหน่ายต่ำกว่า 500,000 บาทเป็นระยะนำร่อง 3 ปี ควบคู่กับสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือบูสต์การค้ำประกันสินเชื่อสำหรับผู้ซื้อรายแรกผ่านสถาบันการเงินของรัฐ

2. ภาครัฐควรจัดซื้อหรือให้เช่ารถยนต์ไฟฟ้ารุ่น Entry-Level สำหรับหน่วยงานราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เมือง เพื่อเพิ่มการมองเห็นและสร้างตลาดรองรับ

3. ภาครัฐควรกำหนด มาตรฐานการรับประกันและการสื่อสารข้อมูลสมรรถนะที่โปร่งใส เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อเทคโนโลยี หรืออาจจะบังคับใช้มาตรฐานการรายงานสมรรถนะพื้นฐาน เช่น ระยะทางการชาร์จ อายุแบตเตอรี่ มาตรฐานความปลอดภัย และสถานะทดสอบที่ชัดเจน เพื่อป้องกันข้อมูลค่าส่งเสริมการขายที่เกินจริง

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้ผลิตควรพัฒนารถยนต์ไฟฟ้ารุ่นราคาจับต้องได้โดยลดสเปกที่ไม่จำเป็นออก และนำเสนอแพ็คเกจการเงิน เช่น แคชเชียร์คาว์ดต่ำ ผ่อนระยะยาว ข้อตกลงบำรุงรักษารวมที่ออกแบบสำหรับกลุ่มเพิ่งเริ่มทำงาน

2. กลยุทธ์ทางการตลาดควรมุ่งเน้น คุณค่าเชิงสุนทรีย์และประสบการณ์การใช้งาน เช่น การออกแบบ UX/UI ที่ล้ำสมัย การจัดกิจกรรมทดลองขับ และการใช้คนที่มีชื่อเสียงเพื่อกระตุ้นแรงจูงใจด้านอารมณ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายการศึกษาไปยัง กลุ่มประชากรในภูมิภาคอื่น หรือกลุ่มอายุอื่น รวมถึงใช้วิธีเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายเชิงลึกว่า ทำไมความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมไม่แปลผลเป็นพฤติกรรมโดยตรง

2. ควรตรวจสอบบทบาทของความไว้วางใจในฐานะตัวแปรเชิงกลางระหว่างปัจจัยด้านสมรรถนะ ราคา สภาพเอื้ออำนวย กับความตั้งใจใช้ เนื่องจากในงานนี้ความไว้วางใจไม่ได้มีผลโดยตรงที่มีนัยสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

ชมทัต ปัทมะภูวดล. (2568). นวัตกรรมการสื่อสารของธุรกิจยานยนต์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อยานยนต์ไฟฟ้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์*, 2(1), 18–31.

วรดิษฐ์ อัครมิ่งมงคล และธงชัย ศรีวรรณนะ. (2568). การยอมรับเทคโนโลยียานยนต์ไฟฟ้าแบตเตอรี่ โดยมีความไว้วางใจในแบรนด์เป็นตัวแปรส่งผ่าน. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 17(2), 159–174.

- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. (2565). *แผนพลังงานชาติ 2565–2580*. สืบค้น 17 มีนาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/h8rC6>
- Bhat, F. A. et al. (2022). Measuring and Modelling Electric Vehicle Adoption of Indian Consumers. *Transportation in Developing Economies*, 8(6). 1–13.
- Cochran, W. G. (1963). *Sampling Techniques* (2nd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Corradi, C. et al. (2023). What Drives Electric Vehicle Adoption? Insights from a Systematic Review on European Transport Actors and Behaviours. *Energy Research & Social Science*, 95, 102908.
- Dixit, S. K. & Singh, A. K. (2022). Predicting Electric Vehicle (EV) Buyers in India: a Machine Learning Approach. *The Review of Socionetwork Strategies*, 16(2), 221–238.
- Eneizan, B. et al. (2019). An Extended UTAUT2 Model with Trust and Risk Factors (Customer Acceptance of Mobile Marketing in Jordan). *International Journal of Engineering Business Management*, 11, 1–10.
- Intergovernmental Panel on Climate Change. (2022). Summary for policymakers. In Pörtner, H. O., et al. (Eds.), *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*. (pp. 1–32). Cambridge: Cambridge University Press.
- International Energy Agency. (2023). *Global EV Outlook 2023 – Analysis: Policy Developments*. Retrieved March 11, 2025, from <https://shorturl.asia/cLipa>
- Morrissey, P. et al. (2016). Future Standard and Fast Charging Infrastructure Planning: An Analysis of Electric Vehicle Charging Behaviour. *Energy Policy*, 89, 257–270.
- P3 Group. (2024). *Assessing Thailand’s Readiness for Electric Mobility*. Retrieved October 10, 2025, from <https://shorturl.asia/VBFvW>
- Rezvani, Z. et al. (2015). Advances in Consumer Electric Vehicle Adoption Research: A Review and Research Agenda. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 34, 122–136.
- _____. (2018). Consumer Motivations for Sustainable Consumption: The Interaction of Gain, Normative and Hedonic Motivations on Electric Vehicle Adoption. *Business Strategy and the Environment*, 27(8), 1272–1283.
- Royal Thai Embassy, London. (2024). *Electric Vehicle Sales Surged in Thailand in 2023*. Retrieved October 8, 2025, from <https://shorturl.asia/nZ7HK>

- Sovacool, B. K. et al. (2022). Equity, Technological Innovation and Sustainable Behaviour in A Low-Carbon Future. *Nature Human Behaviour*, 6(3), 326–337.
- Venkatesh, V. et al. (2012). Consumer Acceptance and Use of Information Technology: Extending UTAUT to a Consumer Context. *MIS Quarterly*, 36(1), 157–178.
- Zhou, S. et al. (2021). Electrification of Online Ride-hailing Vehicles in China: Intention Modelling and Market Prediction. *Energies*, 14(21), 1–21.

พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและมุมมองต่อภาพลักษณ์
ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์*

INFORMATION PERCEPTION BEHAVIOR OF THE PUBLIC AND PERSPECTIVES
ON THE IMAGE OF NONG KI SUBDISTRICT MUNICIPALITY NONG KI DISTRICT
BURIRAM PROVINCE

วนัชชา อาวาทย์, สถาพร วิชัยรัมย์, ธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ

Wanatcha Arwat, Sataporn Wichairam, Thanyarat Phuthiphongchaicharn

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: 670426070018@bru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน 2. ศึกษามุมมองต่อภาพลักษณ์ 3. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อภาพลักษณ์ จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา และ 4. เพื่อได้ข้อเสนอแนะพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองกี่ รวมทั้งสิ้น 9,444 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน่ ได้จำนวน 384 คน และใช้แบบสอบถาม ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ จำนวน 4 ด้าน ด้านองค์กร ด้านผู้บริหาร องค์กร ด้านการให้บริการ ด้านการบริหารจัดการ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ และแบบสัมภาษณ์ผ่านแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองกี่ ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารส่วนใหญ่ มากกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ร้อยละ 34.10 ความสนใจต่อข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่สนใจเกี่ยวกับนโยบาย ร้อยละ 28.40 การเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อส่วนใหญ่ทางเว็บไซต์ของเทศบาล ร้อยละ 34.00 และมีความสนใจในประสิทธิภาพของเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในระดับดี ร้อยละ 36.20 2. มุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.43$) 3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อ

ภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ เมื่อพิจารณาตามเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน และ 4. ข้อเสนอแนะพฤติกรรมกรรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ประชาชนให้ความสำคัญกับความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และการเข้าถึงที่ง่าย แต่ควรสร้างเอกลักษณ์ที่ชัดเจนและพัฒนาบริการออนไลน์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ทันสมัย

คำสำคัญ: พฤติกรรมกรเปิดรับสื่อ; การประชาสัมพันธ์; ภาพลักษณ์องค์กร

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study people's information perception behavior 2. To study the image perspective 3. To compare personal factors affecting the image classified by gender, age, occupation and education level and 4. To get suggestions on people's information perception behavior and their perspectives on the image of Nong Ki Sub-District Municipality, Nong Ki District, Buriram Province, conducted by quantitative research. The sample group used was 9,444 people in Nong Ki Sub-District Municipality. The sample size was 384 people using Taro Yamane's formula. The questionnaire was used. Part 1 was about general information. Part 2 was about information perception behavior and perspectives on the image of Nong Ki Sub-District Municipality in 4 aspects: organization, organization executives, service, management. Part 3 was about suggestions and interviews via questionnaires. Data were analyzed by descriptive statistics with mean and standard deviation.

The research results were found that: 1. The information perception behavior of the people in Nong Ki Sub-District Municipality, the frequency of information exposure was more than 3 times a week (34.10%). The interest in information was mostly about policies (28.40%). The exposure to information was mainly through the municipality website (34.00%). The interest in the efficiency of information dissemination tools was at a good level (36.20%). 2. The overall image of Nong Ki Sub-District Municipality was at a high level ($\bar{X} = 3.43$). 3. Personal factors affecting the image of Nong Ki Sub-District Municipality when considering gender, age, occupation, and education level were not different overall and in each aspect, and 4. Recommendations for the information perception behavior of the people and the perspective on the image of Nong Ki Sub-District Municipality: The people valued transparency, reliability, and easy access. However, a clear

identity should be created and online services should be developed to create a modern image.

Keywords: Media Exposure Behavior; Public Relations; Organizational Image

บทนำ

ปัจจุบันอยู่ในยุคที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน องค์กรต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารขององค์กรนั้น ก็ย่อมส่งผลต่อภาพลักษณ์ขององค์กรด้วย ถ้าสิ่งที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ออกไปเป็นไปในทิศทางที่ดีก็ย่อมส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ขององค์กร แต่ถ้าสิ่งที่เผยแพร่ออกไปย่ำแย่ก็ส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่สาธารณะชนมองด้วยเช่นกัน ดังนั้น งานประชาสัมพันธ์ จึงถือเป็นงานสร้างภาพลักษณ์ การสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนาแก่องค์กร ที่จะทำให้มีเอกลักษณ์ น่าเชื่อถือ เป็นที่จดจำ และเป็นที่ยอมรับกัน อย่างทั่วถึง การสร้างภาพลักษณ์องค์กร จะช่วยสร้างจุดเด่นให้กับองค์กรนั้น ๆ ให้มีความน่าเชื่อถืออยากจะมีส่วนร่วมในองค์กรมากขึ้น หากบริการดี มีคุณภาพ ก็ย่อมส่งผลให้ภาพลักษณ์ขององค์กรนั้นดีตามไปด้วย ดังนั้น องค์กรของรัฐจะต้องให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ขององค์กรของตน สิ่งสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์องค์กรให้แข็งแกร่งและไปในเชิงบวก ให้เกิดความเชื่อ กับประชาชนได้ ในเชิงกลยุทธ์นั้นก็ต้องมีการสร้างการรับรู้ข่าวสารเชิงบวกหรือภาพลักษณ์เชิงบวก ทางด้านต่าง ๆ ให้กับกลุ่มเป้าหมายตามคำกล่าวของพรทิพย์ วรวิจิตรโกศาทร (2551) ที่ระบุว่า ถ้ากลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องมีการรับรู้ไปในทางบวกก็จะเป็นผลดีกับองค์กร โดยที่ภาพลักษณ์ขององค์กร ในทางบวกจะทำให้ได้รับความเชื่อถือ ศรัทธาและเป็นที่ยอมรับ นั่นก็หมายความว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของกลุ่มเป้าหมายเป็นขั้นตอนหนึ่งของการเกิดภาพลักษณ์ ซึ่งการสร้างภาพลักษณ์ ของหน่วยงานที่ถูกตองนั้นย่อมจะทำให้หน่วยงานก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายหรือ เป้าประสงค์ที่วางไว้ และทำให้บุคคลทั่วไปยอมรับ เชื่อถือ และเกิดศรัทธา ทั้งนี้แล้วผู้บริหารขององค์กรต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์ (อรุณรัตน์ ชินวรรณ, 2553)

เทศบาลตำบลหนองกี่ เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและดูแลสวัสดิการของประชาชนในเขตพื้นที่ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในชุมชน เทศบาลตำบลหนองกี่ ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น จัดทำเว็บไซต์ของเทศบาล เฟซบุ๊กของเทศบาล อีกทั้ง บริการเสียงตามสายในช่วงเช้า เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบริการต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ มีการประชาสัมพันธ์ ในทุก ๆ กิจกรรมที่เทศบาลตำบลหนองกี่ได้ให้บริการแก่ประชาชน ทำให้สามารถประกาศข่าวสารของหน่วยงาน ได้อย่างทันสมัย ซึ่งช่วยให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่สำคัญได้ตลอดเวลา การประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้และการรณรงค์ ในเรื่องที่สำคัญ แก่ประชาชนเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ให้ได้รับรู้การจัดกิจกรรมออนไลน์และการสำรวจความคิดเห็น ยังช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการตอบรับจาก

ประชาชน การบริการผ่านสื่อออนไลน์เป็นอีกหนึ่งบทบาทที่สำคัญของเทศบาลตำบลหนองกี่ สามารถให้บริการประชาชน ส่งผลให้การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการบริการของเทศบาลสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น (เทศบาลตำบลหนองกี่, 2567)

ด้วยการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่มีการประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทาง แต่เทศบาลตำบลหนองกี่อยากจะทราบถึงการติดตามของประชาชนในเขตเทศบาล ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน และมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลหนองกี่ ตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ต้องมีการติดตามการประชาสัมพันธ์ การสำรวจพฤติกรรมต่าง ๆ ในการติดตามช่องทางการประชาสัมพันธ์ ช่วยให้เทศบาลตำบลหนองกี่ เข้าใจความต้องการและปัญหาในการสื่อสาร มุมมองที่ประชาชนมองมีผลต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลอย่างไร และสามารถปรับปรุงกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อมูลที่มีผลต่อมุมมองภาพลักษณ์ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองกี่

จากการศึกษาในครั้งนี้คำนึงถึงเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสำคัญ เพราะเป็นประชาชนเป็นผู้ที่องค์กรต้องให้บริการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายว่าจะมีพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลกับการมองภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่อย่างไรบ้าง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งมุมมองต่อภาพลักษณ์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านผู้บริหาร ด้านการให้บริการ และด้านการบริหารจัดการ

การวิจัยครั้งนี้สามารถนำผลการศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน และมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลหนองกี่ ไปต่อยอดต่อความรู้และความเข้าใจถึงพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนทั้งภายในและภายนอกได้ เป็นการเปิดมุมมองให้เทศบาลได้หันมามองตัวเองได้ชัดเจนมากขึ้น นำไปสู่การวางแผนประชาสัมพันธ์ การพัฒนาองค์กรเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างความเชื่อมั่นและปรับปรุงภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษามุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา
4. เพื่อได้ข้อเสนอแนะพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้วิธีการสำรวจ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองกี่ โดยมีทั้งหมด 18 ชุมชน ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองกี่ รวมทั้งสิ้น 9,444 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองกี่ จำนวน 18 ชุมชน ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มประชากรโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง เป็น 384 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ตอนที่ 2 พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน และมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ จำนวน 4 ด้าน ด้านองค์กร ด้านผู้บริหารองค์กร ด้านการให้บริการ ด้านการบริหารจัดการ เป็นแบบสอบถามลักษณะเป็นคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้เห็นแสดงข้อคิดเห็น และแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบกึ่งมีโครงสร้างโดยกำหนดประเด็นหรือข้อคำถามกว้าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ 4 ด้าน คือ ด้านองค์กรด้านผู้บริหาร ด้านการให้บริการ และด้านการบริหารจัดการ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง แบบสอบถามจำนวน 384 ชุด เก็บรวบรวมมาได้ จำนวน 384 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จัดบันทึกและบันทึกเทปไว้ทุกครั้งโดยขออนุญาตในการบันทึกต่อผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยสถิติพรรณนาและอนุมาน ดังนี้

5.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแยกเป็นรายข้อ รายด้าน และโดยภาพรวม

5.2 สถิติเชิงอุปมาน ได้แก่ พิจารณาความเหมือนกันความแตกต่างกันและความสัมพันธ์กันมาหาข้อสรุปแล้วบรรยายวิเคราะห์เป็นความเรียง

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชาชนในเขตพื้นที่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 50.80 และชาย จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 49.20 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 36-45 ปี จำนวน 115 คน คิดเป็น ร้อยละ 29.90 อาชีพส่วนใหญ่รับจ้างทั่วไป จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.90 การศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 28.10 วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนของประชาชนเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอนอกที่ จังหวัดบุรีรัมย์ ความถี่ในการเปิดรับข่าวสารของเทศบาลตำบลหนองกี่ต่อสัปดาห์ส่วนใหญ่รับข่าวสารมากกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ร้อยละ 34.10 มีความสนใจต่อข่าวเกี่ยวกับนโยบาย ร้อยละ 28.40 ส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ (Web Site) ของเทศบาลตำบลหนองกี่ ร้อยละ 34.00 และมีความสนใจในประสิทธิภาพของเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในระดับดี ร้อยละ 36.20

2. จากการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอนอกที่ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ได้จากแบบสอบถามจากกลุ่มประชากรในด้านองค์กรด้านผู้บริหารองค์กร ด้านการให้บริการ และด้านการบริหารจัดการ รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมและระดับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ ทั้ง 4 ด้าน

ระดับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่	\bar{X}	S.D.	แปลความ
ด้านองค์กร	3.41	0.38	มาก
ด้านผู้บริหารองค์กร	3.52	0.34	มาก
ด้านการให้บริการ	3.43	0.38	มาก
ด้านการบริหารจัดการ	3.44	0.35	มาก
รวมเฉลี่ย	3.43	0.17	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ ตำบลหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.43 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่มากที่สุด คือ ด้านผู้บริหารองค์กร มีค่าเฉลี่ย 3.5 รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ย 3.44 ด้านการให้บริการ มีค่าเฉลี่ย 3.43 และด้านองค์กร มีค่าเฉลี่ย 3.41 ตามลำดับ

3. เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา มีผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบระดับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาล ตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ

มุมมองต่อภาพลักษณ์ ของเทศบาลตำบลหนองกี่	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
ด้านองค์กร	3.40	0.38	3.43	0.37	0.02	0.88
ด้านผู้บริหารองค์กร	3.50	0.33	3.53	0.34	0.42	0.51
ด้านการให้บริการ	3.39	0.37	3.46	0.39	0.89	0.34
ด้านการบริหารจัดการ	3.45	0.34	3.41	0.35	0.59	0.44
รวมเฉลี่ย	3.44	0.17	3.46	0.17	0.15	0.69

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลเปรียบเทียบระดับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ

มุมมองต่อภาพลักษณ์	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านองค์กร	ระหว่างกลุ่ม	3	0.35	0.12	0.82	0.48
	ภายในกลุ่ม	380	55.53	0.14		
	รวม	383	55.89			
ด้านผู้บริหารองค์กร	ระหว่างกลุ่ม	3	0.38	0.12	1.09	0.35
	ภายในกลุ่ม	380	45.03	0.11		
	รวม	383	45.42			
ด้านการให้บริการ	ระหว่างกลุ่ม	3	0.50	0.16	1.14	0.33
	ภายในกลุ่ม	380	55.94	0.14		
	รวม	383	56.45			
ด้านการบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	3	0.04	0.01	0.11	0.95
	ภายในกลุ่ม	380	47.48	0.12		
	รวม	383	47.53			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	3	0.00	0.00	0.04	0.98
	ภายในกลุ่ม	380	11.48	0.03		
	รวม	383	11.49			

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามอาชีพ

มุมมองต่อภาพลักษณ์	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านองค์กร	ระหว่างกลุ่ม	5	0.46	0.09	0.63	0.67
	ภายในกลุ่ม	378	55.42	0.14		
	รวม	383	55.89			
ด้านผู้บริหารองค์กร	ระหว่างกลุ่ม	5	0.84	0.16	1.43	0.21
	ภายในกลุ่ม	378	44.57	0.11		
	รวม	383	45.42			
ด้านการให้บริการ	ระหว่างกลุ่ม	5	0.82	0.16	1.11	0.351
	ภายในกลุ่ม	378	55.69	0.14		
	รวม	383	56.45			
ด้านการบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	5	0.26	0.05	0.42	0.82
	ภายในกลุ่ม	378	47.26	0.12		
	รวม	383	47.53			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	5	0.20	0.04	1.36	0.23
	ภายในกลุ่ม	378	11.28	0.03		
	รวม	383	11.49			

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

มุมมองต่อภาพลักษณ์	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านองค์กร	ระหว่างกลุ่ม	5	0.46	0.09	0.63	0.67
	ภายในกลุ่ม	378	55.42	0.14		
	รวม	383	55.89			
ด้านผู้บริหารองค์กร	ระหว่างกลุ่ม	5	0.84	0.16	1.43	0.21
	ภายในกลุ่ม	378	44.57	0.11		
	รวม	383	45.42			
ด้านการให้บริการ	ระหว่างกลุ่ม	5	0.82	0.16	1.11	0.35
	ภายในกลุ่ม	378	55.62	0.14		
	รวม	383	56.45			
ด้านการบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	5	0.26	0.05	0.42	0.82
	ภายในกลุ่ม	378	47.26	0.12		
	รวม	383	47.53			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	5	0.20	0.04	1.36	0.23
	ภายในกลุ่ม	378	11.28	0.03		
	รวม	383	11.49			

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ดังต่อไปนี้

4.1 ด้านองค์กร มุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ขึ้นอยู่กับความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และการเข้าถึงได้ง่าย ประชาชนมองว่าเทศบาลเป็นหน่วยงานราชการที่ใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างมาก เทศบาลตำบลหนองกี่ควรสร้างเอกลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ที่ชัดเจน ทำให้เทศบาลใกล้ชิดประชาชน มีความโปร่งใส น่าเชื่อถือ เทศบาลตำบลหนองกี่ควรพัฒนา บริการออนไลน์ (E-Service) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ทันสมัยและตอบสนองเร็วขึ้น ควรสร้างความน่าเชื่อถือด้วยการเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้างอย่างโปร่งใส ทำให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองกี่เชื่อมั่นในตัวองค์กรมากยิ่งขึ้น

4.2 ด้านผู้บริหารองค์กร มุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนคาดหวังให้ผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองกี่มีความโปร่งใส ยุติธรรม และใกล้ชิดกับชุมชน ภาพลักษณ์ในบางครั้งยังถูกมองว่ามีความเป็นทางการ เข้าถึงยาก และขาดความทันสมัย การสื่อสารผลงานยังมีไม่มาก ทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหารควรแสดงบทบาทเชิงรุกมากขึ้น ลงพื้นที่สื่อสารกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ผลงานและข้อมูลสำคัญ พร้อมเปิดช่องทางรับฟังความคิดเห็น เพื่อสร้างความมีส่วนร่วม ทั้งหมดนี้จะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่โปร่งใส ใกล้ชิด และทันสมัยในสายตาประชาชน

4.3 ด้านการให้บริการ มุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนโดยส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากช่องทางออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ และเว็บไซต์เทศบาลตำบลหนองกี่ ขณะที่ผู้สูงอายุยังรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านหอกระจายข่าวและป้ายประชาสัมพันธ์ ปัญหาที่พบคือข้อมูลบางครั้งไม่ทันสมัยและขาดความครบถ้วน ส่งผลให้ประชาชนเข้าใจไม่ตรงกัน ด้านการให้บริการ ประชาชนมองว่าเทศบาลมีความตั้งใจให้บริการ แต่ยังคงบางครั้งอาจเกิดความล่าช้าและขั้นตอนซับซ้อน ข้อเสนอแนะคือควรพัฒนาช่องทางสื่อสารที่เข้าถึงง่าย และรวดเร็ว ควบคู่กับการพัฒนาระบบบริการให้ทันสมัย โปร่งใส และใส่ใจประชาชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและยกระดับภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

4.4 ด้านการบริหารจัดการ มุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนในวัยทำงานมักไม่ติดตามข่าวสารของเทศบาลอย่างต่อเนื่อง เพราะมองว่าไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดช่องว่างด้านการรับรู้ ขณะที่ข้อมูลที่เทศบาลเผยแพร่ส่วนใหญ่เป็นลักษณะประกาศหรือคำสั่งทำให้ประชาชนเข้าใจ

เพียงสิ่งที่ต้องปฏิบัติ แต่ไม่เห็นภาพการพัฒนา ที่ชัดเจนและในด้านการบริหารจัดการ เทศบาลเป็นหน่วยงานราชการที่อย่างใกล้ชิดประชาชน ทำให้ประชาชนมีความคาดหวังในการบริหารจัดการในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของเทศบาลเป็นอย่างมาก ข้อเสนอแนะ เทศบาลควรปรับการสื่อสารจากการแจ้งข่าวที่เชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้ประชาชนเข้าใจง่าย ใช้ช่องทางที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อยู่แล้ว เช่น เว็บไซต์ (Web Site) ของเทศบาลตำบลหนองกี่ แผ่นพับ ป้ายติดประกาศที่ป้ายประชาสัมพันธ์ของเทศบาล นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริการและโครงการชุมชน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของเทศบาล ในฐานะองค์กรที่ทันสมัย โปร่งใส และบริหารงานร่วมกับประชาชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ พบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยการศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.44$) ทำให้ทราบถึงระดับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ เพื่อเป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และนำประเด็นที่ค้นพบไปเป็นข้อมูลให้หน่วยงานอื่น ๆ นำไปใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานต่อไป จากการศึกษามุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ ผลการวิจัยสอดคล้องกับเรณู รื่นรัมย์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของประชาชนที่มีภาพลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า ทักษะคติของประชาชนต่อภาพลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว ทั้ง 5 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ด้านองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.41$) ทั้งนี้ เพราะว่าเทศบาลตำบลหนองกี่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในชุมชน เป็นองค์กรที่สร้างความเป็นธรรมในสังคม มีความน่าเชื่อถือเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ และเทศบาลตำบลหนองกี่ยังเป็นองค์กรที่ช่วยเหลือประชาชนโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ผลการวิจัยสอดคล้องกับของพัชร์ หิรัญเลิศธีรธรรม และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์กรเมืองพัทยาของประชาชนเมืองพัทยาและนักท่องเที่ยวชาวไทย ด้านองค์กร พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$)

1.2 ด้านผู้บริหารองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าผู้บริหารของเทศบาลตำบลหนองกี่นั้นเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพที่ดี น่าเชื่อถือ มีความเป็นผู้นำ ปฏิบัติงาน

ด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีการออกเยี่ยมเยียนประชาชนเพื่อรับทราบปัญหา และเข้าร่วม กิจกรรมกับประชาชนอย่างใกล้ชิด และริบดำเนินการแก้ปัญหาด้วยความรวดเร็วแล้วเผยแพร่แนวทางและวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพวรรณ โลพิศ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ทศนคติของประชาชนที่มีต่อภาพลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง พบว่า ด้านผู้บริหารองค์กร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$)

1.3 ด้านการให้บริการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.43$) ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าเทศบาลตำบลหนองกิ้งให้ความสำคัญกับการบริการประชาชน โดยมุ่งเน้นความรวดเร็ว ถูกต้อง และเสมอภาค มีการประชาสัมพันธ์ผ่านหลายช่องทาง ทั้งเว็บไซต์ โทรศัพท์ สายด่วน เสียงตามสาย จดหมาย รวมถึงสื่อออนไลน์อย่าง Line และ Facebook เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก และทั่วถึง พร้อมทั้งติดตั้งป้าย แผ่นพับ นามบัตร และไวนิล เพื่อเผยแพร่ขั้นตอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ขณะที่บุคลากรก็พร้อมอธิบายขั้นตอนการบริการอย่างชัดเจน ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของธรรณัฐ ธัญปรางนิธ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การเปิดรับสื่อ การรับรู้ภาพลักษณ์และความพึงใจในคุณภาพการบริการของศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ พบว่า ด้านการให้บริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$)

1.4 ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.44$) ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าเทศบาลตำบลหนองกิ้งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการองค์กรให้มีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาประชาชน มีการบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างทั่วถึง มีการบริหารจัดการเจ้าหน้าที่ในองค์กรให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อประชาชน หรือผู้รับบริการ จัดการมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ได้จัดบริหารจัดการให้มีข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ สามารถอ้างอิง และตรวจสอบได้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของนรินรัตน์ อ่ำช้าง (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์กับภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยบูรพาในมุมมองของนิสิต พบว่า ด้านบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.37$)

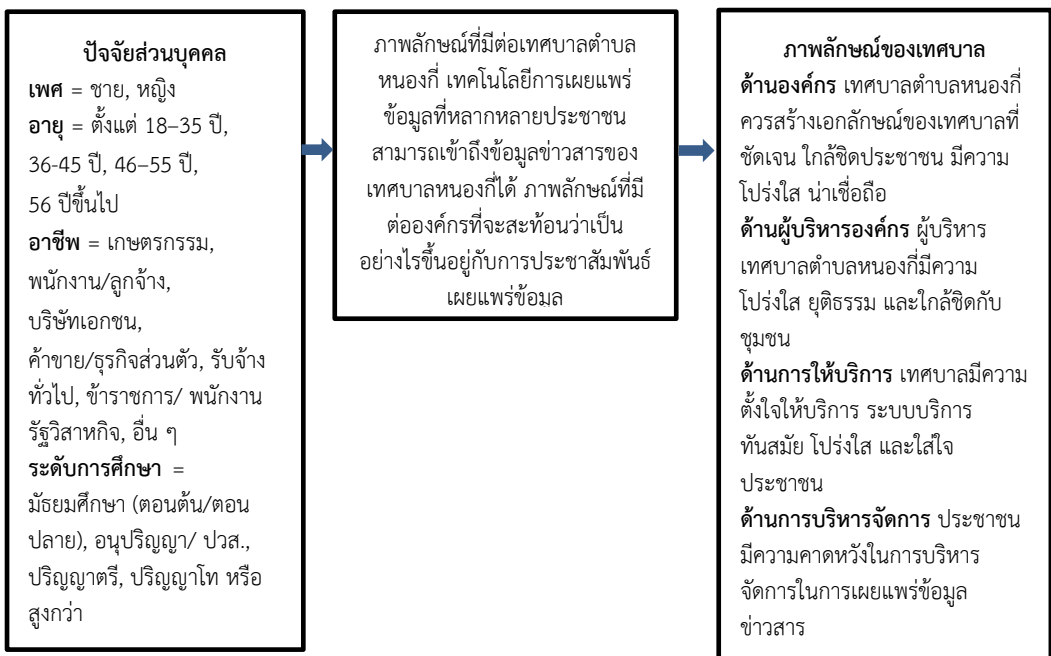
2. การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อมุมมองภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกิ้ง อำเภอนองกิ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เป็นเพราะระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกิ้งของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองกิ้งมีมุมมองต่อภาพลักษณ์ที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลให้ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกิ้ง ทั้งในเพศชายและหญิง ประชาชนที่มีอายุ อาชีพ และระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน จึงสอดคล้องกับพัชรिताพร สืบสำราญ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านภาพลักษณ์องค์กรและคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการโรงพยาบาลเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้

ต่อเนื่อง พบว่า มีระดับมุมมองการใช้บริการที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ปัจจัยทั่วไปที่มีต่อมุมมองภาพลักษณ์องค์กรและคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการโรงพยาบาลเอกชนในกรุงเทพมหานครไม่มีความแตกต่างกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้จะเห็นว่า พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและมุมมองต่อภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองกี่ที่มีเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา องค์ความรู้จากการวิจัยนี้คือ ไม่ได้ส่งผลต่อมุมมองภาพลักษณ์ที่มีต่อเทศบาลตำบลหนองกี่ เนื่องจากปัจจุบันมีเทคโนโลยีการเผยแพร่ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้งประชาชนไม่ว่าเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษาไหน ก็สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของเทศบาลหนองกี่ได้ ภาพลักษณ์ที่มีต่อองค์กรที่จะสะท้อนว่า เป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งที่เทศบาลได้ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลของเทศบาลเอง จึงสร้างเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลหนองกี่ ควรให้ความสำคัญในการเสริมสร้างข่าวสารประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ภาพลักษณ์ให้มากขึ้นกว่าเดิมจนอยู่ในระดับดีมาก โดยเป็นการเพิ่มช่องทาง ความถี่ให้มากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งควรพิจารณาเนื้อหาที่สอดคล้องและทำให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้มีมุมมองภาพลักษณ์ในทางบวกมากยิ่งขึ้น เช่น นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้นอีกทั้งข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการอย่างเป็นมืออาชีพของเทศบาลตำบลหนองกี่

2. เทศบาลตำบลหนองกี่ ควรจัดอบรมบุคลากรในองค์กรในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็วให้กับประชาชน โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการสื่อสารเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ มาให้ความรู้และทักษะแก่บุคลากรมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของเทศบาลตำบลหนองกี่ ดังนั้น หากต้องการทำให้ภาพลักษณ์ในด้านต่าง ๆ มีแนวโน้มที่ดียิ่งขึ้นในทิศทางบวกนั้น ควรจะเพิ่มความถี่ ระยะเวลาและช่องทางในการเผยแพร่ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งเป็นการใช้สื่อออนไลน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากเทคโนโลยีขยายมากยิ่งขึ้น เทศบาลตำบลหนองกี่ก็ควรที่จะดำเนินการประชาสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของโลก โดยการใช้สื่อออนไลน์เข้ามาช่วยมากขึ้น ใน Web Site ของเทศบาลตำบลหนองกี่ควรเพิ่มเนื้อหา ความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร รูปแบบในการนำเสนอให้เกิดความน่าสนใจมากกว่าเดิม เพราะ Web Site ของเทศบาลตำบลหนองกี่เป็นสิ่งที่ประชาชนติดตามข้อมูลข่าวสารจากเทศบาลมากที่สุดเพื่อที่สร้างภาพลักษณ์และภาพจำแรกที่ดีให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาพฤติกรรมกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์และการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้รายละเอียดของการรับรู้ที่เฉพาะเจาะจง ครอบคลุมในทุกด้านในมุมมองการรับรู้ของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลตำบลหนองกี่. (2567). *ข่าวประชาสัมพันธ์*. สืบค้น 28 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.nongki.go.th/content/list/32/1824>
- ธรมัส ธัญประณีตกุล. (2563). *การเปิดรับสื่อ การรับรู้ภาพลักษณ์ และความพึงใจในคุณภาพการบริการของศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์* (การค้นคว้าอิสระวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- นรินรัตน์ อ่ำช้าง. (2564). การรับรู้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์กับภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยบูรพาในมุมมองของนิสิต (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและสังคม). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรทิพย์ วรกิจโกศาทร. (2551). การวิจัยเพื่อการประชาสัมพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โฟร์พรีนติ้ง.
- พวิสส์ หิริญเลิศธีรธร และคณะ. (2567). การรับรู้ภาพลักษณ์และชื่อเสียงองค์กรเมืองพัทยาของประชาชนเมืองพัทยาและนักท่องเที่ยวชาวไทย. วารสารบัญชีปริทัศน์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 9(2), 58–76.
- พัชรिताพร สืบสำราญ. (2565). ปัจจัยด้านภาพลักษณ์องค์กรและคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการโรงพยาบาลเอกชนในกรุงเทพมหานคร (การศึกษารายบุคคลบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เรณู รื่นรมย์. (2564). ทศนคติของประชาชนที่มีต่อภาพลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังหว่า อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรุณรัตน์ ชินวรรณ. (2553). สื่อประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพวรรณ โลพิศ. (2562). ทศนคติของประชาชนต่อภาพลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนยาง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดชุมพร (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่และแนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่อ
อาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร*

SPATIAL RISK FACTORS AND GUIDELINES FOR CRIME VICTIMIZATION
PREVENTION IN SOI SUEA YAI UTHIT COMMUNITY AREA, BANGKOK

พรหมพิเชษฐ สอนธิเมือง, ธีรวุฒิ นิลเพ็ชร์, เสกสั่น เครือคำ

Prompichet Sonthimuang, Theeravut Ninphet, Seksan Khruakham

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy

Corresponding Author E-mail: prompichet@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และ 2. เสนอแนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสำรวจพื้นที่ชุมชนแบบไม่เป็นทางการศึกษา เส้นทางสัญจร รูปแบบอาคาร รูปแบบประชากร พื้นที่ว่างในชุมชน ช่วงเวลาและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 คน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน จำนวน 4 คน และประชาชนที่ประสบเหตุอาชญากรรม จำนวน 4 คน ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร พบว่า ปากซอยรัชดา 36 เป็นพื้นที่เสี่ยงมากที่สุด โดยมีปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่คือ ถนนและทางสัญจรในชุมชนมีหลายเส้นทางที่สามารถทะลุถึงกันได้ มีอาคารที่พักอาศัยและหอพักที่มีจำนวนมาก มีประชากรย้ายมาอาศัยอยู่ชั่วคราว มีความส่องสว่างของไฟบริเวณในชุมชนไม่เพียงพอ ระบบเฝ้าระวังความปลอดภัยในชุมชนไม่มีประสิทธิภาพ มีพื้นที่ทิ้งร้างและรกทึบ เวลาที่เกิดเหตุอาชญากรรมมากที่สุดคือ ช่วงเวลา 00.01-04.00 นาฬิกา และ 2. แนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร พบว่า ควรมีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสม ทั้งในสภาพแวดล้อมรูปธรรม (ถนนทาง

*Received October 22, 2025; Revised November 6, 2025; Accepted November 17, 2025

สัญจร ระบบความปลอดภัย ที่อยู่อาศัย และประชากร) และสภาพแวดล้อมนามธรรม (การบังคับใช้กฎหมาย มาตรการ)

คำสำคัญ: ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่; อาชญากรรม; แนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่อ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To investigate the spatial risk factors for crime victimization and 2. To propose guidelines for crime victimization prevention among residents in the Suea Yai Uthit community, Chatuchak District, Bangkok. A qualitative research methodology was employed, informally explored the community area, including transportation routes, building types, population patterns, abandoned area in the community, Time. collecting data through in-depth interviews with eight purposefully selected informants, comprising four operational officers and four residents who had experienced criminal incidents. Contents were analyzed and write descriptive narration.

Findings were as follows: 1. The highest risk of crime victimization in the Soi Suea Yai Uthit community area, Bangkok, was at the entrance of Ratchada Soi 36. The spatial risk factors included: multiple interconnected roads and pathways within the community, numerous residential buildings and dormitories, a transient population, insufficient lighting in community areas, ineffective community security surveillance systems, and abandoned and overgrown areas. The peak time for crime occurrence was between 00:01 and 04:00 a.m. 2. The proposed guidelines for crime victimization prevention included crime control through appropriate environmental conditions, both in tangible environments (roads and transportation systems, safety systems, housing, and population) and abstract environments (law enforcement and measures).

Keywords: Spatial Risk Factors; Crime; Victimization Prevention Guidelines

บทนำ

กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงเป็นศูนย์กลางความเจริญ ศูนย์รวมธุรกิจ และ แหล่งรายได้สำคัญที่สุดของประเทศจึงเป็นเป้าหมายในการแสวงหาเงินทอง ทรัพย์สิน ของผู้คนทั้งในกรุงเทพฯ หรือแม้แต่ในพื้นที่ชนบทอันห่างไกล การอพยพเข้าเมืองของผู้คนในชนบทเป็นจำนวนมาก จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อแสวงหางานและพาตนเองเข้าสู่แหล่งรายได้ใหม่ สิ่งตามมา คือ ปริมาณผู้คนในกรุงเทพฯ มีเพิ่มมากขึ้นอย่างไร้การควบคุม (รัชต ชมภูนิช, 2548) ประชากรที่มี

รายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของกรุงเทพมหานคร และมีจำนวนไม่น้อยที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านจัดสรร อาคารสงเคราะห์แบบแฟลตใจกลางเมืองและในพื้นที่ชุมชนแออัด ซึ่งอาคารที่อยู่อาศัยแปรเปลี่ยนกลายเป็นย่านการค้า ย่านพาณิชย์หรือมีการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมในครัวเรือนทำให้รูปแบบพื้นที่เปลี่ยนไปตามพฤติกรรมและการทำกิจกรรมของผู้ที่อยู่อาศัย การบริการด้านสาธารณสุขูปโภคและด้านสาธารณสุขการ ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ขาดความไว้ระเบียบในพื้นที่ ถนนทางเข้าทางออกคับแคบ แสงสว่างไม่เพียงพอ เปิดช่องทางจราจรหลายช่องทาง ทำให้พื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการทำผิดที่เกี่ยวกับการลักทรัพย์ การขโมยทรัพย์ การปล้นทรัพย์

จากการสำรวจสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน พ.ศ. 2566 ผลการสำรวจผู้แทนครัวเรือนจำนวน 3,000 ครัวเรือน ซึ่งให้ข้อมูลของสมาชิกครัวเรือนจำนวน 6,843 คน พบผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจำนวน 1,128 คน (คิดเป็นร้อยละ 16.48) พบการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทั้งสิ้น 1,316 ครั้ง และตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่ก่อเหตุสำเร็จ 731 ครั้ง โอกาสการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่ก่อเหตุสำเร็จร้อยละ 10.68 ประเภทอาชญากรรมที่สำรวจพบมากที่สุด ได้แก่ ความผิดต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน และพบว่าสถิติอาชญากรรมภาคประชาชนพบจำนวนเหยื่ออาชญากรรมมากกว่าสถิติคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประมาณ 25 เท่า แนวโน้มการเกิดอาชญากรรมความผิดต่อทรัพย์สินและอื่น ๆ เพิ่มสูงขึ้น (ทวีวัฒน์ เหลืองวิริยะ และคณะ, 2566) ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศที่เป็นพื้นที่ชุมชนแออัด ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตเมืองที่มีสถิติเกิดการอาชญากรรมประเภทความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินในระดับสูงจากสถิติ 10 พื้นที่อันตรายในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลพลโยธินอาชญากรรมประเภทความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซอยเสือใหญ่อุทิศมีทั้งเหตุลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โดยมีสถิติ ตลอดจนการลักขโมย จากข้อมูลของสถิติของสถานีตำรวจนครบาลพลโยธิน ปี พ.ศ. 2566 พบว่าส่วนใหญ่เกิดเหตุที่พักอาศัยร้อยละ 66.9 บริเวณภายในรั้วบ้าน ร้อยละ 50.2 เกิดเหตุบริเวณพื้นที่เปิดโล่งอื่น ๆ ถนน ร้อยละ 21.4 บริเวณซอย ร้อยละ 11.8 และบริเวณสถานที่สาธารณะ ร้อยละ 8.4 และร้านสะดวกซื้อ ร้อยละ 2.9 ซึ่งพื้นที่เสี่ยงบริเวณเหล่านี้เกิดเหตุทั้งในช่วงเวลากลางวันและกลางคืน พื้นที่ในชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศมีไม่น้อยที่ยังไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสาธารณสุข ูปโภคและสาธารณสุขการ ซึ่งคดีประเภทนี้กระทบกระเทือนต่อความสงบสุขและความปลอดภัยของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน ทั้งในเรื่องของการอยู่อาศัย ตลอดไปจนการดำเนินชีวิตในประจำ เมื่ออาชญากรรมประเภทนี้เกิดขึ้นแม้ผู้เสียหายจะแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่กระบวนการสืบสวนสอบสวนส่วนมากสิ้นสุดลงในรูปสำนวนไม่มีตัวตนเท่านั้น ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองเวลาของประชาชนผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยไม่ก่อประโยชน์แม้แต่เพียง

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีหลายทฤษฎีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษามาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้แก่ 1. แนวความคิดเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม เหยื่ออาชญากรรมนั้นเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิดหรืออาชญากรโดยปราศจากความยินยอม 2. ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายความไม่เป็นระเบียบของสังคม ชุมชนที่มีความแออัด ที่มีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมทำให้เกิดเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยแก่ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ 3. ทฤษฎีป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม มีทั้งสภาพแวดล้อมรูปธรรมและสภาพแวดล้อมนามธรรม ที่จะเป็นแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน ทั้งเรื่องการใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น มาตรการเพื่อนบ้านเตือนภัย มาตรการสายตรวจประชาชน และมาตรการตรวจตราบ้านเมือง เพื่อลดอาชญากรรมในพื้นที่ชุมชน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญและมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่และแนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งเน้นในการวิเคราะห์ความเสี่ยงและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ เพื่อหาพื้นที่และช่วงเวลาที่มีการเกิดเหตุอาชญากรรมประเภทความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินที่สูงกว่าปกติและนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเสนอแนวทางมาตรการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจในการแก้ไขและลดระดับความรุนแรงของการเกิดคดีอาชญากรรมประเภทความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินในพื้นที่อันจะนำมาซึ่งความปลอดภัยในทรัพย์สินของประชาชนผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อที่เป็นข้อเสนอแนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่และแนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเรื่องนี้มีรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และใช้การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบกัน เพื่อช่วยในการอธิบายผลให้มีความชัดเจนและเห็นภาพรวมของปัญหาได้มากยิ่งขึ้น

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยแบ่งกลุ่มผู้นำเสนอข้อมูลสำคัญออกเป็น 2 กลุ่ม และมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

2.1 เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานดูแลชุมชน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจาก เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ได้แก่ ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลพลโยธินที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ที่มีอายุงานมากกว่า 1 ปี จำนวน 2 คน

2.2 ประชาชนในชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร และเป็นผู้ประสบเหตุอาชญากรรมประเภทความผิดเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ใช้แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร (Document Review Form) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และแนวทางการทบทวนวรรณกรรมอย่างมีระบบ (Systematic Scoping Review)

3.2 ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างปลายเปิด กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ ประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่และแนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ใช้แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร (Document Review Form) ประกอบด้วยหัวข้อสำคัญที่ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่และแนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร

4.2 ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลพลโยธิน ผู้นำชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนและประชาชนในชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร โดยมีหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัย และขออนุญาตเก็บข้อมูล เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย โดยแนบประเด็นการสัมภาษณ์ และกำหนดการนัดหมายที่จะไปสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ใช้เวลาคนละ 1-2 ชั่วโมง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ใช้การวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย ในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และการใช้มุมมองของทฤษฎีอาชญาวิทยาต่าง ๆ มาพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูล

5.2 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำเสนอโดยคงสำนวนเดิมของผู้ให้ข้อมูลไว้ให้มากที่สุด และมีการปรับให้มีความชัดเจนและกระชับ พร้อมยกคำพูดของผู้ให้ข้อมูลประกอบ

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสื่อใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ถนนและเส้นทางสัญจร ในชุมชนมีหลายเส้นทางที่สามารถทะลุถึงกันได้ทั้งเส้นทางหลักและทางรอง ซึ่งเป็นช่องโอกาสสำหรับอาชญากรที่ฉวยโอกาสจากสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยลักษณะของรูปแบบอาคาร โดยส่วนมากเป็นอาคารประเภทที่พักอาศัย และประกอบธุรกิจ ในชุมชนเสื่อใหญ่อุทิศ มีที่พักอาศัยจำนวนมาก ท้าย ๆ ชุมชนค่อนข้างแออัด บ้านค่อนข้างชิดติดกัน ลักษณะของประชากร มีอายุเฉลี่ย ประมาณ 18-25 ปี ซึ่งเป็นนักศึกษา และอายุเฉลี่ยประมาณ 25-40 ปี ซึ่งเป็นวัยทำงาน ส่วนมากจะเป็นประชากรต่างถิ่นที่ย้ายมาอาศัยอยู่ชั่วคราว การประกอบอาชีพของชุมชน พื้นที่ส่วนมากเป็นการประกอบอาชีพด้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านค้าขายของเบ็ดเตล็ด ร้านสะดวกซื้อ และสถานบันเทิง ผู้ที่เข้ามาใช้บริการในบริเวณชุมชน มีผู้ที่เข้ามาใช้บริการพื้นที่ย่านที่พักอาศัยในชุมชนชอยเสื่อใหญ่อุทิศในเวลาช่วงเช้าและกลางวัน จะมีความหนาแน่นสูง ผู้ที่เข้ามาในพื้นที่โดยส่วนมากจะเป็นนักศึกษาที่เดินทางเข้ามาเรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัยจันทรเกษม ร้านค้า แผงลอย แม่ค้ามาขายของสองข้างทางถนน อาคารพาณิชย์กรรมจะเปิดให้บริการอย่างคึกคักตลอดเส้นทาง แต่จะเบาบางลงในช่วงเย็น และจะเริ่มเงียบลงช่วงเวลาหัวค่ำ ร้านค้า บางร้านค้าจะยังคงเปิดทำการค้าขายอาหารและเครื่องดื่ม แต่ไม่มากเท่าเวลากลางวัน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่พักอาศัย และจะเริ่มเงียบเหงา หลังเวลา 21.00 นาฬิกา ในช่วงเวลากลางคืนความส่องสว่างของไฟบริเวณในชุมชน ในชอย 36 แยก 5, ชอย 36 แยก 9-1, ชอย 36 แยก 9-3, ชอย 36 แยก 9-7, ชอย 36 แยก 9-13, ชอย 36 แยก 9-15, ชอย 36 แยก 9-3-6 และชอย 36 แยก 9-3-2-1 มีแสงส่องสว่างที่ไม่เพียงพอต่อการสัญจร ระบบเฝ้าระวังความปลอดภัยในชุมชนมีป้อมตำรวจและกล้องวงจรปิดที่ไม่เพียงพอ และไม่มี การจัดเวรยามเฝ้าระวังในชุมชน ในชุมชนมีพื้นที่ว่างจำนวนมาก เช่น พื้นที่ถูกทิ้งร้าง พื้นที่กำลังก่อสร้างอาคารหอพักขึ้น จนเกิดเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยที่เปิดช่องโอกาสเกิดอาชญากรรมในชุมชน และช่วงเวลาในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมประเภทความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินในพื้นที่ชุมชนชอยเสื่อใหญ่อุทิศ สูงสุด คือ ช่วงเวลา 00.01-04.00 นาฬิกา มีการเกิดเหตุอาชญากรรมสูงถึง 29 คดี คิดเป็นร้อยละ 30 ต่อปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เงียบสงัดไร้ผู้คน

2. แนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชน
เสื่อใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

2.1 การสื่อสาร (ตำรวจชุมชนสัมพันธ์) จัดโครงการพบปะชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ จัดการฝึกอบรมอาสาสมัครตำรวจบ้านในชุมชน เพื่อเป็นการเข้าไปสัมผัสชุมชนโดยตรง และจัดให้อาสาสมัครตำรวจบ้านปฏิบัติงานในพื้นที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากพบเหตุการณ์ให้เข้าเผชิญเหตุ เบื้องต้นเท่าที่ทำได้ และแจ้งให้สถานีตำรวจทราบในช่องทางสื่อสารที่เร็วที่สุด และดำเนินการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ ข่าวสาร ด้านการป้องกันอาชญากรรม ให้ความรู้และเสริมสร้างวินัยแก่เด็ก และเยาวชน และเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามสถานศึกษาทุกแห่งในพื้นที่รับผิดชอบ โดยเน้นในเรื่องของการป้องกันอาชญากรรม ความรู้ด้านกฎหมายเบื้องต้น ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจร การป้องกันตัวจากภัยต่าง ๆ

2.2 งานสายตรวจ ตำรวจนครบาลพลโยธิน มีการจัดสายตรวจตามพื้นที่ต่าง ๆ ตามประเภทหรือชนิดของสายตรวจโดยแต่ละพื้นที่จะจัดแบ่งตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เช่น สายตรวจจรถยนต์ สายตรวจจรจักรยานยนต์ สายตรวจจราจร สายตรวจชุมชน โดยแบ่งเป็นเขต ๆ แล้วได้กำหนดแผนการตรวจในเขตตรวจตามวงรอบระยะเวลาที่เหมาะสม โดยจะเน้นการตรวจเพื่อป้องกันเหตุตามจุดเสี่ยง จุดอ่อนแหลม และมีการวางแผนล่วงหน้าในงานสายตรวจ โดยมีการกำหนดแผนการออกตรวจทุกวัน โดยจะแบ่งเป็นผลัด ๆ ตามความเหมาะสมในด้านกำลังพล และพื้นที่รับผิดชอบรวมทั้งกำหนดพื้นที่เป้าหมายให้สายตรวจหยุดตรวจเพื่อคอยระวัง ป้องกันเหตุ หรืออาชญากรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดเสี่ยง จุดอ่อนแหลม การรักษาความปลอดภัย เพิ่มด่านตรวจตามจุดเสี่ยง จุดอ่อนแหลมต่าง ๆ ที่ได้จากการสำรวจและวิเคราะห์สภาพพื้นที่ โดยการพิจารณาจุดเสี่ยงจุดอ่อนแหลมนั้น สามารถพิจารณาได้จาก สถานที่นั้นมีรั้วหรือกำแพงที่มั่นคงแข็งแรงล้อมรอบหรือไม่ เช่น พื้นที่ทิ้งร้าง พื้นที่ว่างในชุมชน มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำพื้นที่หรือไม่ มีกล้องวงจรปิดหรือไม่ และมีไฟส่องสว่างที่เพียงพอหรือไม่ เป็นต้น และมีการตรวจจุดเสี่ยงในพื้นที่ชุมชน บริเวณซอยแต่ละซอย หน้าร้านอาหารต่าง ๆ และจุดเปลี่ยว พื้นที่ว่างทิ้งร้าง โดยมีการวางแผนล่วงหน้าในการปฏิบัติงาน และไม่ตรวจที่จุดเดิมซ้ำ ๆ

2.4 สภาพแวดล้อม ควรมีการเฝ้าระวังโดยธรรมชาติ การออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อเพิ่มโอกาสที่ผู้คนจะสังเกตเห็นกันและกัน โดยอาศัยหลักการที่ว่า การที่ผู้คนสามารถมองเห็นกันได้มากขึ้น จะทำให้ผู้ที่อาจกระทำความผิดรู้สึกถูกจับตามอง และลดโอกาสในการก่ออาชญากรรม การควบคุมการเข้าถึงโดยธรรมชาติ เป็นการป้องกันอาชญากรรมผ่านการออกแบบสภาพแวดล้อม โดยมุ่งเน้นที่การสร้างพื้นที่ที่ผู้คนรู้สึกปลอดภัยและสบายใจ การบำรุงรักษาและจัดการพื้นที่ คือ การดูแลรักษาและจัดระเบียบพื้นที่ต่าง ๆ ให้มีสภาพดีและพร้อมใช้งานอยู่เสมอ และการเสริมสร้างความเป็นเจ้าของ มุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันต่อพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในระดับบุคคลหรือกลุ่ม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสื่อใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสื่อใหญ่อุทิศ พบว่า ถนนและเส้นทางสัญจร ในชุมชนมีหลายเส้นทางที่สามารถทะลุถึงกันได้ทั้งเส้นทางหลักและทางรอง ซึ่งเป็นช่องโอกาสสำหรับอาชญากรที่ฉวยโอกาสจากสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ลักษณะของรูปแบบอาคาร โดยส่วนมากเป็นอาคารประเภทที่พักอาศัย และประกอบธุรกิจ ในชุมชนเสื่อใหญ่อุทิศ มีที่พักอาศัย จำนวนมาก ทั่วยุชุมชนค่อนข้างแออัด บ้านค่อนข้างชิดติดกัน ลักษณะของประชากร มีอายุเฉลี่ย ประมาณ 18-25 ปี ซึ่งเป็นนักศึกษา และอายุเฉลี่ย ประมาณ 25-40 ปี ซึ่งเป็นวัยทำงาน ส่วนมากจะเป็นประชากรต่างถิ่นที่ย้ายมาอาศัยอยู่ชั่วคราว การประกอบอาชีพของชุมชน ผู้ที่เข้ามาใช้บริการในบริเวณชุมชนในเวลาช่วงเช้าและกลางวัน จะมีความหนาแน่นสูงและจะเริ่มเจียบเหงา หลังเวลา 21.00 นาฬิกา ในช่วงเวลากลางคืนความส่องสว่างของไฟบริเวณในชุมชนมีแสงส่องสว่างที่ไม่เพียงพอต่อการสัญจร ระบบเฝ้าระวังความปลอดภัยในชุมชนมีป้อมตำรวจและกล้องวงจรปิดที่ไม่เพียงพอ และช่วงเวลาในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมประเภทความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินในพื้นที่ชุมชนซอยเสื่อใหญ่อุทิศ สูงสุด คือ ช่วงเวลา 00.01-04.00 นาฬิกา มีการเกิดเหตุอาชญากรรมสูงถึง 29 คดี คิดเป็นร้อยละ 30 ต่อปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เจียบสงัดไร้ผู้คน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ถนนและทางสัญจรที่มีหลายเส้นทางทำให้ผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ชุมชนซอยเสื่อใหญ่อุทิศมีจำนวนมากและมีความหลากหลายจึงทำให้ยากแก่การดูแลอย่างทั่วถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ สอดคล้องกับงานวิจัยของสฤณี สืบพงษ์ศิริ (2555) ที่ศึกษาเรื่อง ความรู้และทัศนคติของผู้เสียหายต่อการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรม กรณีศึกษาหลักทรัพย์ในเคหสถานของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยบริเวณที่พักอาศัยเป็นปัจจัยสำคัญในการลักทรัพย์ในเคหสถานของกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับงานวิจัยของธเนศ เกษศิลป์ และธนภฤต หิรัญสาย (2566) ที่ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่เสี่ยงในการกระทำความผิดส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบริเวณชุมชนแออัด มีผู้คนหนาแน่น ซึ่งสิ่งแวดล้อมโดยรอบมีสภาพเสื่อมโทรม สอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒน์กุล อุเทนกุล และวิจิตรา ศรีสอน (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม กรณีศึกษากองบังคับการตำรวจนครบาล 5 กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนที่แออัดที่มีการสัญจรของผู้คนแปลกหน้า ทำให้ก่อเหตุอาชญากรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภโชค รอดรุ่งเรือง และคณะ (2567) ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์ เป็นบริเวณที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง ได้แก่พื้นที่เมือง รวมไปถึงพื้นที่รกร้างว่างเปล่า

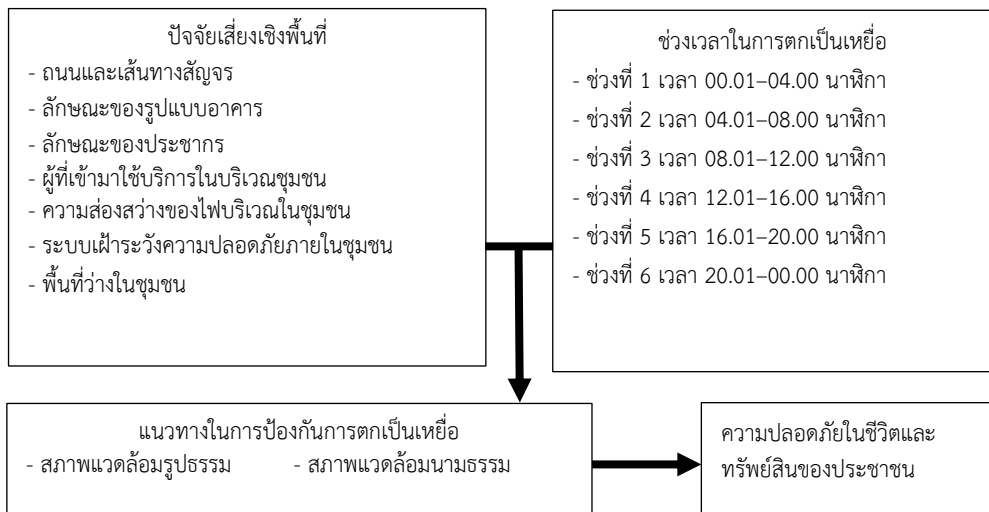
2. แนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชน
เสื่อใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

แนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชน
เสื่อใหญ่อุทิศ พบว่า 1. การสื่อสาร (ตำรวจชุมชนสัมพันธ์) ได้จัดโครงการพบปะชุมชนในพื้นที่
ต่าง ๆ เพื่อให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ จัดการฝึกอบรมอาสาสมัคร
ตำรวจบ้านในชุมชน เพื่อเป็นการเข้าไปสัมผัสชุมชนโดยตรง และจัดให้อาสาสมัครตำรวจบ้าน
ปฏิบัติงานในพื้นที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และมีดำเนินการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้
ข่าวสาร ด้านการป้องกันอาชญากรรม ให้ความรู้และเสริมสร้างวินัยแก่เด็กและเยาวชนและ
เข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเน้นในเรื่องของการป้องกันอาชญากรรม ความรู้ด้าน
กฎหมายเบื้องต้น การป้องกันตัวจากภัยต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานีตำรวจนครบาล
พหลโยธินมีมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันอาชญากรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของวิชฌ
นวมมุสิต (2562) ที่ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในการป้องกันและ
แก้ไขปัญหาอาชญากรรม : กรณีศึกษากองบัญชาการตำรวจนครบาล ผลการศึกษาพบว่า
ให้ตำรวจเข้าพื้นที่บ่อยขึ้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้ความร่วมมือและร่วมกิจกรรมของชุมชนกับ
หน่วยงานอื่น ประชาชนกับตำรวจชุมชนสัมพันธ์ควรจะใช้หลักรัฐศาสตร์มากกว่านิติศาสตร์ใน
การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความมั่นใจ รู้สึกอบอุ่น และเกิด
ความสัมพันธ์ที่ดี 2. งานสายตรวจ มีการจัดสายตรวจตามพื้นที่ต่าง ๆ ตามประเภทหรือชนิดของ
สายตรวจโดยแต่ละพื้นที่จะจัดแบ่งตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่ใน
ชุมชนซอยเสื่อใหญ่อุทิศมีพื้นที่ที่รกร้างและจำนวนประชากรค่อนข้างมาก สอดคล้องกับงานวิจัย
ของของวิชฌ นวมมุสิต (2562) ที่ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในการ
ป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม : กรณีศึกษากองบัญชาการตำรวจนครบาล ผลการศึกษา
พบว่า หนึ่งในวิธีการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม คือควรรับสมัครกำลังตำรวจอาสา ตำรวจบ้านมา
ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านตำรวจชุมชนสัมพันธ์ เพื่อช่วยในการตรวจตราป้องกันอาชญากรรมและ
ช่วยเหลืองานตำรวจ 3. สภาพแวดล้อม ควรมีการจัดการกับสภาพแวดล้อม ดังนี้ การเฝ้าระวัง
โดยธรรมชาติ การที่ผู้คนสามารถมองเห็นกันได้มากขึ้น การควบคุมการเข้าถึงโดยธรรมชาติและ
การบำรุงรักษาและจัดการพื้นที่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมในชุมชนซอยเสื่อใหญ่อุทิศ
ค่อนข้างเสื่อมโทรมจึงจำเป็นต้องมีการจัดการกับสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยมากยิ่งขึ้น
สอดคล้องกับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมของปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์
(2545) ได้อธิบายไว้ว่า การออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพจะสามารถลด
โอกาสในการเกิดอาชญากรรมได้ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม สามารถ
ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้คน และสามารถลดแรงจูงใจในการก่ออาชญากรรมได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้จะเห็นว่า ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพฯ มีทั้งปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่และช่วงเวลาในการตกเป็นเหยื่อที่สอดคล้องกัน ทำให้ประชาชนในชุมชนต้องประสบกับเหตุอาชญากรรมจากผู้ประสงค์ร้าย เป็นผลทำให้ประชาชนในชุมชนต้องเรียนรู้และหาแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ ดังนี้

ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในชุมชนเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร มีดังนี้ ถนนและเส้นทางสัญจร ลักษณะของรูปแบบอาคาร ลักษณะของประชากร การประกอบอาชีพของชุมชน ผู้ที่เข้ามาใช้บริการในบริเวณชุมชน ความส่องสว่างของไฟบริเวณในชุมชน ระบบเฝ้าระวังความปลอดภัยภายในชุมชน และพื้นที่ว่างในชุมชน ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้เกิดเหตุอาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงเวลา 00.01-04.00 นาฬิกา ที่มีการก่อเหตุอาชญากรรมมากที่สุด ส่งผลให้เกิดความไม่สงบ และสภาพแวดล้อมในชุมชนมีความเสื่อมโทรม แนวทางการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร จึงควรมีการป้องกันอาชญากรรมทั้งทางสภาพแวดล้อมรูปธรรม (ถนนทางสัญจร ระบบความปลอดภัย ที่อยู่อาศัย และประชากร) และสภาพแวดล้อมนามธรรม (การบังคับใช้กฎหมาย มาตรการ) ควรเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยรวมของชุมชนเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ โดยมีหลักการสำคัญคือ สังคมคือผู้ป่วย (Society is the Patient)

ซึ่งหมายความว่า การป้องกันไม่ได้มุ่งเน้นที่ตัวบุคคลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นการปรับปรุงสภาพสังคม องค์กร พื้นที่อยู่อาศัย และวัฒนธรรมของชุมชนด้วย การให้ความร่วมมือของคนในชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมไม่ควรเน้นที่การ ป้องกันอาชญากรรมตามสถานการณ์ (Situational Crime Prevention) เพียงอย่างเดียว แต่ควรเน้นที่การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคมหลัก ความเชื่อมั่นในตำรวจและการบริการสังคม และที่สำคัญควรมุ่งเน้นที่การป้องกันอาชญากรรมทางสังคมและการพัฒนา (Social and Developmental Crime Prevention) ที่มุ่งเข้าไปที่กลุ่มเสี่ยงโดยเฉพาะเยาวชน เพื่อแก้ปัญหาที่รากเหง้าของพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางสังคมตั้งแต่ในวัยเยาว์ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลสูงในการรักษาอัตราอาชญากรรมให้ต่ำในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสื่อใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร พบว่า ถนนและเส้นทางสัญจร ลักษณะของรูปแบบอาคาร ลักษณะของประชากร การประกอบอาชีพของชุมชน ผู้ที่เข้ามาใช้บริการในบริเวณชุมชน ความส่องสว่างของไฟบริเวณในชุมชน ระบบเฝ้าระวังความปลอดภัยภายในชุมชน ช่วงเวลา และพื้นที่ว่างในชุมชน เป็นปัจจัยเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อในพื้นที่ชุมชนเสื่อใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรติดตั้งดวงโคมไฟส่องสว่างให้เพียงพอทั้งบนถนน เส้นทางสัญจร และตัวอาคารที่พักอาศัย ควรติดตั้งกล้องวงจรปิดให้ชัดเจนและไม่มีมุมอับ ซึ่งเป็นการเฝ้าระวังแบบเป็นทางการ ควรปรับปรุงพื้นที่ทางเดินเท้าให้เหมาะสมกับการใช้งาน และควรมีทางเดินเท้าสี่เหลียมสำหรับผู้พิการทางสายตา เรียกว่า เบลล์บล็อก (Braille Block) เพื่อให้ผู้พิการทางสายตาสามารถใช้ไม้เท้าสัมผัสและรับรู้เส้นทางได้ สีเหลืองของเบลล์บล็อกยังช่วยให้ผู้ที่มีสายตาเลือนรางมองเห็นได้ง่ายขึ้น ควรเสริมอุปกรณ์ที่ช่วยในการมองเห็น ซึ่งเป็นการป้องกันรวมทั้งการเฝ้าระวังภัยแบบเป็นทางการ และควรเพิ่มความสามารถในการมองเห็นได้ชัดเจน พื้นที่อันตรายในระยะ 50-100 เมตร ควรปิดเส้นทางนั้นและหลีกเลี่ยงไปใช้ยังเส้นทางอื่น

2. แนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสื่อใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร พบว่า แนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนเสื่อใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร นั้น ยังขาดความรัดกุมในด้านการรักษาความปลอดภัย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรส่งเสริมความรู้สึกการเป็นเจ้าของพื้นที่ในชุมชน ในการเพิ่มความปลอดภัยให้กับพื้นที่ชุมชนย่านที่พักอาศัย การเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพย์สินร่วมกัน มีการทำความรู้จักเพื่อนบ้านในชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิด ช่วยดูแลตรวจตราสอดส่องพื้นที่ทางอ้อม โดยมีแนวทาง เช่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยจัดให้มีเวทีประชาคม หรือการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อรับฟังความ

คิดเห็นและข้อเสนอแนะจากสมาชิกชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน เช่น โครงการการบำบัดผู้สูงอายุ ประโยชน์ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และการบังคับใช้กฎหมาย มีดังนี้ 1. การบังคับใช้กฎหมายอย่างสม่ำเสมอและเข้มงวด จะสร้างความเกรงกลัวให้กับผู้ที่อาจคิดจะกระทำความผิด ทำให้พวกเขาไม่กล้าที่จะก่ออาชญากรรม 2. เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเน้นการมีส่วนร่วมและการสร้างความสัมพันธ์ เช่น ตำรวจชุมชนควรเข้าเยี่ยมเยียนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสถานศึกษา มีความรวดเร็วในการเข้าถึงเหตุอาชญากรรม มีกำลังอาสาสมัครตำรวจบ้านร่วมปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ 3. ควรตั้งช่องทางการสื่อสารด้าน Social เพื่อเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน 5. ควรมีการเพิ่มเงินตอบแทนให้กับอาสาสมัครตำรวจบ้าน เนื่องจากเงินไม่เหมาะสมกับหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ 6. การลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ (องค์ความรู้) ที่สำคัญ คือ ปัจจัยเสี่ยงเชิงพื้นที่ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในชุมชนสี่เหลี่ยมอุทิวศ กรุงเทพมหานคร มีดังนี้ ถนนและเส้นทางสัญจร ลักษณะของรูปแบบอาคาร ลักษณะของประชากร การประกอบอาชีพของชุมชน ผู้ที่เข้ามาใช้บริการในบริเวณชุมชน ความส่องสว่างของไฟบริเวณในชุมชน ระบบเฝ้าระวังความปลอดภัยภายในชุมชน พื้นที่ว่างในชุมชน และช่วงเวลา 00.01–04.00 จะมีเหตุอาชญากรรมมากที่สุด ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์ชุมชนแออัดในพื้นที่อื่น ๆ โดยควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยง ช่วงเวลาการเกิดเหตุอาชญากรรม และการป้องกันไม่ให้เกิดเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพื่อให้เกิดความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่ชุมชน สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับยาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนในชุมชนซึ่งทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างมาก

เอกสารอ้างอิง

- ทวีวัฒน์ เหลืองวิริยะ และคณะ. (2566). *โครงการจ้างเหมาบริการสำรวจข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน ปี พ.ศ. 2566* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนศ เกษศิลป์ และธนกฤต หิรัญสาย. (2566). การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการอาชญาวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์*, 9(1), 53–54.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2545). *การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม: หลักทฤษฎีและมาตรการ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

- รัชต์ ชมภูนิช. (2548). *สร้างให้เย็น จึงเป็นสุข: การออกแบบตามสภาวะแวดล้อมในเขตร้อนชื้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วัฒกานต์ อุเทนกุล และวิจิตรา ศรีสอน. (2565). แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมกรณีศึกษากองบังคับการตำรวจนครบาล 5 กรุงเทพมหานคร. *วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ*, 5(2), 257–276.
- วิษณุ นวมมูสิต. (2562). *การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม: กรณีศึกษากองบัญชาการตำรวจนครบาล*. สืบค้น 7 กรกฎาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/v7gws>
- ศุภโชค รอดรุ่งเรือง และคณะ. (2567). พื้นที่เสี่ยงการเกิดอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินในเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน. *วารสารวิชาการเพื่อพัฒนานวัตกรรมเชิงพื้นที่*, 5(2), 105–122.
- สฤชดี สืบพงษ์ศิริ. (2555). *ความรู้และทัศนคติของผู้เสียหายต่อการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันอาชญากรรม กรณีศึกษาลักทรัพย์ในเคหสถานของกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบล
 ทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช*
 SATISFACTION ASSESSMENT OF SERVICE RECIPIENTS FROM
 THE SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION TON HONG,
 PHROM KHIRI DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ปาริชาติ ชุมพงค์, ธีรยุทธ ชะนิล, ทศนีย์ หมอสอน

Parichat Chumpong, Teerayut Chanil, Thassanee Morsorn

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Parichat_chu@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ใน 5 ด้าน ได้แก่ งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม งานด้านรายได้หรือภาษี งานด้านโยธา และงานด้านสาธารณสุข และ 2. ศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการให้บริการเพื่อยกระดับคุณภาพงานบริการให้ดียิ่งขึ้น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ โดยประชากร คือ ประชาชนตามสถิติทะเบียนราษฎร ณ เดือนสิงหาคม 2568 รวม 8,567 คน กลุ่มตัวอย่าง 289 คน ซึ่งได้จากการคำนวณตามสูตรของ Yamane ที่ค่าความคลาดเคลื่อน .05 เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การเก็บข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง และตรวจสอบความครบถ้วนก่อนนำมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติค่าความถี่และร้อยละสำหรับข้อมูลทั่วไป และค่าเฉลี่ยกับค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลด้านความพึงพอใจ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความพึงพอใจของผู้รับบริการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.83 หรือร้อยละ 96.63 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า งานด้านรายได้หรือภาษีได้รับความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 98.12) รองลงมาคืองานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 97.89) งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 97.17) งานด้านโยธา ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 95.24) และงานด้านสาธารณสุข ($\bar{X} = 4.74$,

S.D. = 94.72) ตามลำดับ และ 2. ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ เช่น โครงสร้างพื้นฐานบางส่วนยังไม่สมบูรณ์ ถนนชำรุด น้ำประปาไม่สะอาด แสงสว่างไม่เพียงพอ และการเก็บขยะไม่ทั่วถึง รวมถึงการขาดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพและช่องทางสื่อสารสาธารณะที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ แนวทางพัฒนาเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการซ่อมบำรุงโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริการ ส่งเสริมอาชีพ สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และพัฒนาช่องทางบริการผ่านระบบออนไลน์และหน่วยบริการเคลื่อนที่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความพึงพอใจอย่างยั่งยืนแก่ประชาชนในระยะยาว

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ; การบริการ; องค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์

Abstract

This research article aimed to: 1. Study the satisfaction of service recipients toward the services of the Thon Hong Subdistrict Administrative Organization, Phrom Khiri District, Nakhon Si Thammarat Province, in five aspects: disaster prevention and mitigation, community development and social welfare, revenue or taxation, public works, and public health; and 2. Study the problems, obstacles, and guidelines for improving services to enhance the quality of service provision. This study was quantitative survey research. The population consisted of citizens according to the civil registration statistics as of August 2025, totaling 8,567 people. The sample group was 289 people, calculated using Yamane's formula with an acceptable error of .05. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire. The researcher collected the data personally and verified the completeness of the questionnaires before analysis. The statistics used for data analysis included frequency and percentage for general information, and mean and standard deviation for satisfaction data.

Findings were as follows: 1. the overall satisfaction of service recipients was at the highest level, with a mean score of 4.83 or 96.63 percent. When considered by aspect, revenue or taxation services had the highest satisfaction ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 98.12), followed by community development and social welfare ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 97.89), disaster prevention and mitigation ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 97.17), public works ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 95.24), and public health ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 94.72), respectively, and 2. The major problems and obstacles included incomplete infrastructure, damaged roads, unclean tap water, insufficient lighting, and inadequate garbage collection, as well as a lack of occupational promotion activities

and comprehensive public communication channels. The development guidelines suggested that the Subdistrict Administrative Organization should continuously maintain and improve infrastructure, enhance the efficiency of service systems, promote occupations, support community enterprises, and develop service channels through online systems and mobile service units to improve the quality of life and create sustainable satisfaction for the people in the long term.

Keywords: Satisfaction; Service; Thon Hong Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นในฐานะนิติบุคคล เพื่อดำเนินการและพัฒนาการบริการให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและชุมชนที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แทนประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 พ.ศ. 2515 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2538 ส่งผลให้การบริหารงานในระดับตำบลเปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นสองลักษณะ คือ 1. สภาตำบลที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 150,000 บาทต่อปี และ 2. องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า 150,000 บาทต่อปี และได้รับการยกฐานะเป็นนิติบุคคลและราชการส่วนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 5 พ.ศ. 2546 อาทิ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (มาตรา 66) การจัดทำมีสารธารณูปโภคพื้นฐาน การรักษาความสะอาดและป้องกันโรคติดต่อ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การส่งเสริมการศึกษา การพัฒนากลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ การคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (มาตรา 67-73) (โกวิทย์ พวงงาม, 2558) นอกจากนี้ ยังมีสิทธิออกข้อบัญญัติท้องถิ่น กำหนดค่าธรรมเนียม และปฏิบัติงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่ครอบคลุมหลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส ความมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า

อย่างไรก็ตาม แม้องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสาธารณะและพัฒนาท้องถิ่น แต่ในทางปฏิบัติกลับพบปัญหาหลากหลายด้าน เช่น ประสิทธิภาพการจัดบริการยังไม่ทั่วถึง ความล่าช้าในการดำเนินงาน การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และความไม่สอดคล้องระหว่างนโยบายกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายพื้นที่ (กันต่อนอก ภูจินดา และวิจิตรา ศรีสอน, 2567) โดยเฉพาะในบริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังไม่มีข้อมูลเชิงประจักษ์

ที่ชัดเจนเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการในแต่ละด้าน ทั้งที่เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลากหลายและใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด การขาดข้อมูลดังกล่าว จึงก่อให้เกิดช่องว่างขององค์ความรู้ ที่ควรได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล สำหรับการปรับปรุงคุณภาพงานบริการในเชิงนโยบาย

การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพราะนอกจากจะช่วยสะท้อนคุณภาพการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ยังสามารถนำผลการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด รวมทั้งช่วยสร้างความเชื่อมั่นและเสริมความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนในระดับท้องถิ่นให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้มุ่งประเมินระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพงานบริการขององค์กรให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราชใน 5 ด้าน ได้แก่ 1. งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2. งานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม 3. งานด้านรายได้หรือภาษี 4. งานด้านโยธา 5. งานด้านสาธารณสุข
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร ณ เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2568 จำนวน 8,567 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการคำนวณด้วยสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 289 คน ซึ่งเป็นผู้มารับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567-2568

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ เช่น เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ความถี่ในการมารับบริการ ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ ใน 5 ด้าน ได้แก่ งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมงานด้านรายได้หรือภาษี งานด้านโยธา งานด้านสาธารณสุข โดยให้ผู้ตอบประเมินระดับความพึงพอใจในแต่ละด้าน ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการให้บริการ

3.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการตามขั้นตอนมาตรฐานทางวิจัย ได้แก่ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบการวัด กำหนดจุดมุ่งหมายและนิยามเชิงปฏิบัติของความพึงพอใจในการให้บริการอย่างชัดเจนสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมลักษณะเชิงบวกและเชิงลบ นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยลงพื้นที่เพื่อแจกและเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในช่วงระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2567 ถึง 30 กันยายน 2568 ทั้งนี้ก่อนนำข้อมูลเข้าสู่การวิเคราะห์ได้ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับอย่างรอบคอบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลด้านความพึงพอใจวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อแปลผลตามเกณฑ์ 5 ระดับของลิเคิร์ต

ผลการวิจัย

1. ระดับความพึงพอใจต่อการได้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ พบผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการในประเด็น 1. งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2. งานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม 3. งานด้านรายได้หรือภาษี 4. งานด้านโยธา 5. งานด้านสาธารณสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ร้อยละ	ระดับ
งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	4.86	0.31	97.17	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.86	0.34	97.18	มากที่สุด
ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	4.86	0.31	97.12	มากที่สุด
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.88	0.28	97.52	มากที่สุด
ด้านช่องทางการให้บริการ	4.84	0.32	96.86	มากที่สุด
งานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม	4.86	0.31	97.17	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.86	0.34	97.18	มากที่สุด
ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	4.86	0.31	97.12	มากที่สุด
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.88	0.28	97.52	มากที่สุด
ด้านช่องทางการให้บริการ	4.84	0.32	96.86	มากที่สุด
งานด้านรายได้หรือภาษี	4.91	0.28	98.12	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.87	0.32	97.44	มากที่สุด
ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	4.93	0.23	98.57	มากที่สุด
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.91	0.28	98.21	มากที่สุด
ด้านช่องทางการให้บริการ	4.91	0.27	98.27	มากที่สุด
งานด้านโยธา	4.76	0.35	95.24	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.74	0.37	94.89	มากที่สุด
ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	4.81	0.28	96.28	มากที่สุด
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.74	0.37	94.89	มากที่สุด
ด้านช่องทางการให้บริการ	4.74	0.37	94.89	มากที่สุด
งานด้านสาธารณสุข	4.74	0.37	94.72	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.72	0.38	94.44	มากที่สุด
ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	4.72	0.38	94.44	มากที่สุด
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.78	0.31	95.56	มากที่สุด
ด้านช่องทางการให้บริการ	4.72	0.38	94.44	มากที่สุด
รวม	4.83	0.32	96.63	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความพึงพอใจต่อการให้บริการในภาพรวม ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 (ร้อยละ 96.63) เมื่อพิจารณางานแต่ละด้าน พบว่า งานด้านรายได้หรือภาษี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.91 (ร้อยละ 98.12) มากที่สุด รองลงมาคือ งานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 4.89 (ร้อยละ 97.89) งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 (ร้อยละ 97.17) งานด้านโยธา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 (ร้อยละ 95.24) และงานด้านสาธารณสุข มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 (ร้อยละ 94.72) ตามลำดับ

2. ปัญหา อุปสรรคและแนวทางพัฒนาการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล ทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัญหาหลักขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ยังคงเชื่อมโยงอยู่กับ โครงสร้างพื้นฐานขั้นพื้นฐานและคุณภาพชีวิตประจำวัน ของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทางที่ชำรุด น้ำประปาที่ไม่สะอาดและไม่สม่ำเสมอ แสงสว่างตามถนนที่ไม่เพียงพอ หรือการเก็บขยะที่ยังไม่ทั่วถึง ปัญหาเหล่านี้บ่งชี้ถึงความจำเป็นที่องค์การบริหารส่วนตำบลต้องเสริมสร้างระบบการจัดการด้านสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมให้มีมาตรฐานมากขึ้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นตัวชี้วัดคุณภาพการบริการที่ประชาชนสัมผัสได้โดยตรงในชีวิตประจำวัน อีกประเด็นหนึ่งที่พบ คือ ปัญหาด้านศักยภาพชุมชนและการสื่อสารสาธารณะ เช่น การขาดโครงการส่งเสริมอาชีพที่ช่วยสร้างรายได้ และการขาดระบบกระจายเสียงที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ซึ่งสะท้อนว่าประชาชนไม่ได้คาดหวังเพียงการแก้ปัญหาเชิงกายภาพเท่านั้น แต่ยังต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่เป็น ตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร อันจะช่วยเพิ่มความมั่นคงในชีวิตและความเข้มแข็งทางสังคม

แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงควรดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ควรจัดทำแผนซ่อมบำรุงถนน ระบบประปา และไฟฟ้าสาธารณะอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บขยะให้ทันต่อปริมาณที่เกิดขึ้น ส่วนในด้านการพัฒนาชุมชน ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และใช้เทคโนโลยีสื่อสารสาธารณะเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หากองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถบูรณาการแนวทางเหล่านี้ได้ จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนทั้งในเชิงกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พร้อมทั้งสร้างความพึงพอใจที่ยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความพึงพอใจต่อการได้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะงานด้านรายได้หรืออาชีพที่ได้รับคะแนนสูงสุด รองลงมาคือ การพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานด้านโยธา และงานด้านสาธารณสุข ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในมิติของระบบงานที่เป็นรูปธรรมและการบริหารบุคลากรที่มุ่งเน้นความโปร่งใส รวดเร็ว และเป็นมิตรต่อผู้รับบริการ ซึ่งแสดงถึงการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับที่น่าพอใจ ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานของวิฑูรย์ ขาวดี และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจ

ของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านสิ่งที่สัมผัสได้และความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพการบริการ ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่า การพัฒนาระบบงานและการสร้างความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่ เป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่ความพึงพอใจของประชาชนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผลการศึกษายังใกล้เคียงกับงานของทวนธง ครุฑ จ้อน และชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ (2565) ที่ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อการให้บริการสาธารณสุขของเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย พบว่า ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการตอบสนองความต้องการและความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลของงานวิจัยนี้ที่แสดงถึงความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ในการสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้แก่ประชาชนใน ดังนั้น การที่ประชาชนมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างรอบด้าน ทั้งในเชิงโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการ และการให้บริการด้วยหัวใจแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสามารถนำไปเป็นต้นแบบของการพัฒนาการบริการภาครัฐเชิงคุณภาพในระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ประชาชนสะท้อนออกมานั้นมุ่งไปที่คุณภาพของบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตประจำวัน ทั้งถนนที่ชำรุด ระบบประปาที่ไม่สะอาดและไม่สม่ำเสมอ การให้แสงสว่างสาธารณสุขที่ไม่เพียงพอ ตลอดจนการจัดการขยะที่ยังไม่ครอบคลุม ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความพึงพอใจโดยรวมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานของธีระชาติ บุญปิ่น และจิรวัดน์ เมธาสุทธิรัตน์ (2566) ที่ศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการจัดบริการสาธารณสุขด้านโครงสร้างพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ต๋อน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อุปสรรคสำคัญของการบริการภาครัฐในระดับตำบล คือ การขาดแคลนงบประมาณ การจัดลำดับความสำคัญของโครงการไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน และการให้บริการที่ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะด้านถนน น้ำประปา และไฟฟ้าสาธารณสุข ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัญหาเชิงโครงสร้างพื้นฐานยังคงเป็นประเด็นหลักในพื้นที่ชนบททั่วประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ที่ประชาชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จับต้องได้มากกว่าด้านอื่น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกรชูลี จันทะรัง (2563) ได้วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณสุขของขององค์การบริหารส่วนตำบลมาบไฟ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ซึ่งพบว่า ด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นประเด็นที่ประชาชนให้ความสำคัญมากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องถนนหนทาง การระบายน้ำ และความสะอาดของพื้นที่สาธารณะ แม้ว่าภาพรวมของการให้บริการจะอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่า ด้านโครงสร้างพื้นฐานได้รับค่าความพึงพอใจต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น เช่น ด้านบุคลากรหรือการบริการเชิง

กระบวนการ ดังนั้น ปัญหาและอุปสรรคขององค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์สะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและงบประมาณที่เป็นปัญหาพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตชนบทที่ประชาชนยังต้องพึ่งพาการให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานอย่างใกล้ชิด การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการระหว่าง การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อองค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ และการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค รวมถึงแนวทางพัฒนาการให้บริการ สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ที่สำคัญได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อองค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ และการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค รวมถึงแนวทางพัฒนาการให้บริการ

1. คุณภาพการบริการท้องถิ่นสามารถสร้างความพึงพอใจสูงได้ หากมีความพร้อมด้านระบบงานและบุคลากร ผลการวิจัยชี้ว่า แม้ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้รับบริการจะมีความแตกต่างกัน แต่การให้บริการที่รวดเร็ว โปร่งใส และเป็นมิตรของเจ้าหน้าที่ รวมถึงการมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบถ้วน สามารถสร้างความพึงพอใจโดยรวมให้อยู่ในระดับสูงได้ องค์ความรู้นี้สะท้อนว่า คุณภาพเชิงระบบและการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นตัวแปรสำคัญกว่าปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน

2. ปัญหาเชิงกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานยังคงเป็นประเด็นหลักที่ประชาชนรับรู้โดยตรง ถนนที่ชำรุด น้ำประปาที่ไม่สะอาด ไฟฟ้าสาธารณะไม่เพียงพอ และการเก็บขยะที่ไม่

ทั่วถึง เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตที่ประชาชนสัมผัสได้ทันที หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ประชาชนคาดหวังบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลเกินกว่าการจัดการ สาธารณูปโภค การขาดการส่งเสริมอาชีพ การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และระบบสื่อสาร สาธารณะที่ครอบคลุม สะท้อนว่าประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นทั้งผู้จัดการ โครงสร้างพื้นฐานและผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชุมชนไปพร้อมกัน

4. แนวทางพัฒนาที่เป็นองค์รวม (Holistic Development) คือ คำตอบของการสร้างความพึงพอใจอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัยนี้จึงเสนอว่า การพัฒนางานบริการขององค์การบริหาร ส่วนตำบลไม่ควรจำกัดอยู่ที่การซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ต้องบูรณาการเข้ากับการ สร้างศักยภาพคนและชุมชน เช่น การฝึกอบรมอาชีพ การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อสร้าง การมีส่วนร่วม และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่เน้นมาตรฐานด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน น้ำประปา ไฟฟ้าสาธารณะ และการจัดการ สิ่งแวดล้อม ให้เป็นเกณฑ์ชี้วัดคุณภาพการบริหารท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. เสนอให้กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนงบประมาณและการ ถ่ายโอนเทคโนโลยี ให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อยกระดับศักยภาพในการให้บริการ ประชาชน โดยเฉพาะระบบดิจิทัลเพื่อการสื่อสารและการให้บริการออนไลน์

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดทำ แผนซ่อมบำรุงโครงสร้างพื้นฐานเชิงป้องกัน (Preventive Maintenance) เพื่อให้การแก้ไขถนน น้ำประปา ไฟฟ้า และการเก็บขยะมีความ ต่อเนื่อง ลดปัญหาที่ซ้ำซากและสร้างความมั่นใจแก่ประชาชน

2. ควรส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพชุมชน เช่น โครงการอบรมอาชีพ สนับสนุน วิสาหกิจชุมชน และการจัดตั้งระบบกระจายเสียงหรือสื่อสารสาธารณะครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อ สร้างรายได้และเสริมความเข้มแข็งทางสังคมในระยะยาว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ ความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วน ตำบลระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท เพื่อสะท้อนความแตกต่างด้านปัญหาและความคาดหวังของ ประชาชนในแต่ละบริบท

2. ควรขยายการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อค้นหาความต้องการเชิงลึกและมุมมองที่ซ่อนอยู่ของประชาชน ซึ่งไม่สามารถสะท้อนผ่านแบบสอบถามเชิงปริมาณได้

เอกสารอ้างอิง

- กรชูลี จันทะรัง. (2563). *ความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนตำบลมาบไฟอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี* (งานนิพนธ์อิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กันต่อนเนก ภูจินดา และวิจิตรา ศรีสอน. (2567). การจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีคุณภาพตามแนวทางการจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 7(3), 980-994.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2558). *นวัตกรรมท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- ทวนธง ครุฑ จ้อน และชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ. (2565). การสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลสะบาย้อย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 5(3), 47-62.
- ธีระชาติ บุญปั้น และจิรวัดน์ เมธาสุทธิรัตน์. (2566). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐาน ตามแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนตำบลแม่ตั้น อำเภอมวก้อย จังหวัดเชียงใหม่. *Journal of Public Policy and Public Affairs*, 2(1), 22-37.
- วิฑูรย์ ขาวดี และคณะ. (2563). ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนตำบลยี่สาร อำเภอมวก้อย จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชื่น*, 2(1), 14-27.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2566). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน)*. สืบค้น 6 มกราคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/6PmoA>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคก้าวไกล : ศึกษาเปรียบเทียบ
สำนักข่าวไทยโพสต์กับสำนักข่าวมติชนในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2563–2566*
THE SOCIAL CONSTRUCTION OF REALITY OF THE MOVE FORWARD PARTY:
COMPARING THAI POST NEWS TO MATICHON NEWS
B.E. 2020–2023

ศศิรินทร์ พันธุ์กิติยะ, นันทนา นันทวารogas

Sasirintra Phankitiya, Nantana Nantavaropas

วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก

Political Communication College, Krirk University

Corresponding Author E-mail: ichomezerg@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชน กรณีพรรคก้าวไกล 2. ศึกษาการประกอบสร้างความจริงกรณีพรรคก้าวไกล ผ่านสำนักข่าวไทยโพสต์ และ 3. ศึกษาถึงการประกอบสร้างความจริงกรณีพรรคก้าวไกล ผ่านสำนักข่าวมติชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารจากแพลตฟอร์มออนไลน์ข่าวของสำนักข่าวไทยโพสต์และสำนักข่าวมติชน

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคก้าวไกลของสำนักข่าวไทยโพสต์กับสำนักข่าวมติชนในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2563–พ.ศ. 2566 เกิดจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองฝ่ายรัฐบาลกับพรรคก้าวไกล ส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงของสำนักข่าว ตามจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกัน สำนักข่าวไทยโพสต์มีจุดยืนไปในทางอนุรักษนิยม เน้นเสถียรภาพ ความมั่นคง และความจงรักภักดีต่อสถาบัน ส่วนสำนักข่าวมติชนมีจุดยืนเน้นไปทางเสรีประชาธิปไตยการตรวจสอบรัฐ สิทธิเสรีภาพ และการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง 2. การประกอบสร้างความจริงของพรรคก้าวไกล สำนักข่าวไทยโพสต์นำเสนอข่าวในเชิงลบ ให้น้ำหนักข่าวไปในทางสนับสนุนรัฐบาล มีการใช้ภาษาในการนำเสนอข่าวที่รุนแรง และมองว่าพรรคก้าวไกลเป็นภัยต่อความมั่นคงโดยเฉพาะการปฏิรูปโครงสร้าง เช่น การแก้ไขมาตรา 112 การปฏิรูปกองทัพ เป็นต้น ซึ่งมีการเลือกแหล่งข่าวฝ่ายเดียว สะท้อนให้เห็นความจริงเชิงอุดมการณ์ 3. การประกอบสร้างความจริงของพรรคก้าวไกล สำนักข่าวมติชน

*Received September 12, 2025; Revised November 5, 2025; Accepted November 9, 2025

นำเสนอข่าวในเชิงบวก ให้น้ำหนักข่าวสนับสนุนพรรคก้าวไกล มีการใช้ภาษาในการนำเสนอข่าวที่ปลุกความสนใจ ทำให้อยากติดตามข่าว โดยเฉพาะการตรวจสอบรัฐบาล เช่น ตัวชี้แจง เปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่าย และเน้นความสมดุลเชิงข้อมูลที่ชัดเจน

คำสำคัญ: สร้างความจริง; พรรคก้าวไกล; สำนักข่าวไทยโพสต์; สำนักข่าวมติชน; ช่วงเวลา 2563–2566

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the political context influencing the social construction of reality regarding the Move Forward Party 2. To study the social construction of reality regarding the Move Forward Party through Thai Post and 3. To Study the social construction of reality regarding the Move Forward Party through Matichon. This study was qualitative research, collecting documentary data from the online news platforms of Thai Post and Matichon.

Findings were as follows: 1. The political context influencing the construction of reality concerning the Move Forward Party in Thai Post and Matichon between B.E. 2020 – 2023 stemmed from political conflicts between the government and the Move Forward Party. These conflicts shaped the news presentation of each outlet, reflecting different political stances. Thai Post aligned with conservative perspective, emphasizing stability, security, and loyalty to the monarchy, whereas Matichon aligned with a liberal-democratic perspective, highlighting state scrutiny, rights and freedoms, and political transition. 2. In constructing reality regarding the Move Forward Party, Thai Post presented news with a negative tone, emphasizing support for the government. Its language use tended to be harsh, framing the Move Forward Party as a threat to national security, particularly in relation to structural reforms such as the amendment of Section 112 and military reform. The news sources selected were predominantly one-sided, reflecting ideological orientations and political standpoints, and 3. In contrast, Matichon constructed reality regarding the Move Forward Party with a positive tone, presenting news that tends to support the party. The language used sought to attract attention and stimulate interest, especially in scrutinizing the government, as in the cases of the Elephant Ticket, It provided space for all parties and emphasized a clear balance of information.

Keywords: Social Construction of Reality; Move Forward Party; Thai Post; Matichon; B.E. 2020 – 2023

บทนำ

จากเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2563–2566 สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสารทางการเมือง โดยถือเป็นแหล่งข้อมูลในการเสนอข่าวการเมืองให้กับคนทั่วไปในสังคม ยิ่งสถานการณ์มีความสำคัญและประชาชนให้ความสนใจ บทบาทของสื่อมวลชนก็มีความสำคัญมากขึ้นตามไปด้วย แม้เรื่องที่น่าเสนอของสำนักข่าวจะเป็นเรื่องเดียวกัน แต่แนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสำนักข่าว จึงทำให้มีการนำเสนอข่าวออกมาแตกต่างกัน

สื่อมวลชนได้นำเสนอข่าวเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงปี 2563–2564 กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคอนาคตใหม่ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 (ศาลรัฐธรรมนูญ, 2563) ต่อมา นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ได้นำ สส. ทั้ง 55 คนของอดีตพรรคอนาคตใหม่เข้าสังกัดพรรคก้าวไกล โดยมี นายพิธา เป็นหัวหน้าพรรค (ไทยโพสต์, 2565) การยุบพรรคอนาคตใหม่ก่อให้เกิดการเรียกร้องบนท้องถนนของกลุ่มคนรุ่นใหม่ นักเรียน นักศึกษาและคนวัยทำงาน มีการยกระดับการต่อสู้ในโลกออนไลน์ การแสดงอารมณ์และปฏิกิริยาโกรธแค้นต่อต้านระบบการเมืองที่เป็นอยู่ปัจจุบัน (มติชน ออนไลน์, 2563) ในปี 2564 พรรคก้าวไกลได้เสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2560 (มติชน ออนไลน์, 2564) เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลในประเด็นสำคัญเรื่อง ‘ตัวช้าง’ (ไทยโพสต์, 2565) เสนอให้มีการปฏิรูปกองทัพ และการแก้ไขกฎหมายที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น กฎหมายอาญามาตรา 112 และ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ เป็นต้น (ไทยโพสต์, 2565)

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2566 พรรคก้าวไกลเป็นพรรคที่ได้รับคะแนนเลือกตั้งสูงสุดและได้ ส.ส. มากที่สุด (บีบีซี นิวส์ ไทย, 2566) จึงมีสิทธิในการจัดตั้งรัฐบาล ต่อมาเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2566 ได้มีการเสนอชื่อบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีและมีการโหวต นายกรัฐมนตรีครั้งแรก ผลการลงมติปรากฏว่า นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ได้เสียงเห็นชอบไม่ถึง 375 เสียง ทำให้ไม่ผ่านการโหวต (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2566) ต่อมา วันที่ 19 กรกฎาคม 2566 ได้มีการโหวตเลือกนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่สอง นายสุทิน คลังแสง ส.ส.บัญชีรายชื่อ พรรคเพื่อไทยได้เสนอชื่อนายพิธา ให้ที่ประชุมรัฐสภาพิจารณาขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ที่ประชุมได้มีมติเห็นว่าเป็นญัตติต้องห้ามตามข้อบังคับ 41 ที่เสนอชื่อ พิธา ข้ำไม่ได้จำนวน 395 เสียง ทำให้ไม่สามารถเสนอชื่อซ้ำได้ในสมัยประชุมนี้ (ไทยพีบีเอส, 2566) ขณะเดียวกันศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยสมาชิกภาพความ ส.ส. ของนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ ซึ่งมีชื่อเป็นผู้ถือครองหุ้นสื่อบริษัท ไอทีวี จำกัด และมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัย (ไทยพีบีเอส, 2566)

เหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าวส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงของสำนักข่าวไทยโพสต์ที่มีจุดยืนทางการเมืองในทางอนุรักษนิยม โดยมีท่าทีต่อพรรคก้าวไกลในการนำเสนอข่าววิจารณ์ ตั้งแง่และลดความชอบธรรม มีการตั้งข้อสงสัยในการที่พรรคก้าวไกลเสนอแก้ไข

รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 โดยตั้งข้อสังเกตว่าอาจมีความเสี่ยงให้เกิดความขัดแย้งหรือก่อผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมือง เชื่อมโยงประเด็นความมั่นคงและสถาบันหลัก ซึ่งเป็นประเด็นอ่อนไหวเพื่อสร้างกระแส และนำเสนอข่าวที่เกี่ยวกับพรรคก้าวไกลส่วนใหญ่ พร้อมกับการวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มอนุรักษ์นิยม นักวิชาการฝ่ายขวา หรือ อดีตข้าราชการ/ส.ว. สำนักข่าวไทยโพสต์มีอุดมการณ์ที่ยึดหลักความมั่นคงของชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ และอำนาจรัฐแบบดั้งเดิม มองว่าพรรคก้าวไกลมีแนวโน้มหรือโครงสร้าง เช่น การปฏิรูปกองทัพจึงเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง สรุปรคือ สำนักข่าวไทยโพสต์มีจุดยืนปฏิเสธหรือไม่ยอมรับพรรคก้าวไกล โดยเสนอภาพพรรคว่า “สุดโต่ง ไม่เหมาะสม และเป็นภัยต่อความมั่นคง” นอกจากนี้ ยังนำเสนอข่าวภาพลักษณ์ของพรรคก้าวไกลในเชิงลบ เป็นพรรคที่เต็มไปด้วยปัญหา อาทิเช่น พรรคที่มี สส. เป็นผู้ต้องหาคดี ม.112 มากที่สุด เป็นพรรคการเมืองที่ถูกร้องว่าคุกคามทางเพศ ใช้ความรุนแรง และกระแสดรามานิยมของพรรคก้าวไกลเริ่มลดน้อยถอยลง (ไทยโพสต์, 2566)

สำนักข่าวมติชนมีจุดยืนไปทางเสรีประชาธิปไตย เน้นการตรวจสอบรัฐ สิทธิเสรีภาพ และการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง มีการประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับพรรคก้าวไกลในเชิงเปิดพื้นที่อภิปรายใช้ถ้อยคำที่เน้นหลักเหตุผล เช่น เสนอแก้รัฐธรรมนูญ อภิปรายเพื่อประชาชน ผลักดันสิทธิมนุษยชน รายงานข่าวจากหลายมุมมอง ทั้งจากพรรคก้าวไกล ฝ่ายรัฐ และประชาชน มีจุดยืนในการสร้างภาพพรรคก้าวไกลในฐานะผู้ผลักดันประชาธิปไตย เน้นการใช้เหตุผล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ นำเสนอข่าวสนับสนุนการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อปลดล็อกทางการเมืองของพรรคก้าวไกล โดยเน้นความสำคัญของการปรับปรุงรัฐธรรมนูญเพื่อเพิ่มเสรีภาพทางการเมือง ลดการผูกขาดอำนาจของกลุ่มการเมืองบางกลุ่ม เน้นเสียงประชาชนและภาคประชาสังคมที่เรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ การนำเสนอข่าวของสำนักข่าวมติชนถือได้ว่าเป็นสำนักข่าวที่ยังคงยึดมั่น คำสัญญาที่ให้ไว้เมื่อครั้งเป็นหนังสือพิมพ์ประชาชาติ นั่นคือ การทำให้ประชาชนเข้าใจหลักประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนรู้ว่า รัฐบาลต้องเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน เพราะประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย จึงได้ยึดแนวทางในการนำเสนอข่าว โดยให้ความสำคัญกับการเรียกร้องประชาธิปไตยของพรรคก้าวไกล

จากที่กล่าวมาข้างต้น สำนักข่าวไทยโพสต์และสำนักข่าวมติชนมีการประกอบสร้างความจริงในการนำเสนอข่าวตามอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การประกอบสร้างความจริงเรื่องพรรคก้าวไกล: ศึกษาเปรียบเทียบสำนักข่าวไทยโพสต์กับสำนักข่าวมติชน โดยนำทฤษฎีการประกอบสร้างความจริงทางสังคมมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชน กรณีพรรคก้าวไกล
2. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความจริง กรณีพรรคก้าวไกล ผ่านสำนักข่าวไทยโพสต์
3. เพื่อศึกษาถึงการประกอบสร้างความจริง กรณีพรรคก้าวไกล ผ่านสำนักข่าวมติชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เว็บไซต์ของสำนักข่าวไทยโพสต์และเว็บไซต์ของสำนักข่าวมติชน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงตามความเหมาะสม ได้แก่ บรรณาธิการของสำนักข่าว นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และประชาชนผู้ติดตามข่าว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

3.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เป็นรายบุคคล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลจากข่าวออนไลน์ การพาดหัวข่าว เนื้อหาข่าวของสำนักข่าวไทยโพสต์และสำนักข่าวมติชน ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญของพรรคก้าวไกลในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563–2566 จำนวน 379 ข่าว

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลจากการเลือกเฟ้นเอกสารที่เป็นเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับพรรคก้าวไกลจากสำนักข่าวไทยโพสต์และสำนักข่าวมติชน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย แล้วนำมาคัดเลือกเนื้อหาที่มีนัยสำคัญทางการเมืองตามบริบททางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2563–2566 จากนั้นทำให้เป็นข้อมูลที่เข้าใจง่ายและนำข้อมูลมาแสดงแบ่งเป็นประเด็นในแต่ละปีโดยใช้วิธีการพรรณนา แล้วจึงสังเคราะห์หาข้อสรุปย่อยในแต่ละประเด็นและทำการเปรียบเทียบ เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชน กรณีพรรคก้าวไกล ในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2563–2566 พบว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มอำนาจเก่ากับกลุ่มเสรีนิยมใหม่ ทำให้สำนักข่าวทั้งสองอยู่ในบริบทที่จะต้องเลือกข้าง จึงมีการ

นำเสนอข่าวไปในทิศทางตามอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน พรรคก้าวไกลมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต้องการปฏิรูปการเมืองไทยให้เป็นแบบประชาธิปไตย โดยยังคงแสดงจุดยืนในนโยบายเดิมของพรรคอนาคตใหม่ เช่น การปฏิรูปกองทัพ การแก้ไขมาตรา 112 การยกเลิกศาลทหาร การยกเลิกเกณฑ์ทหาร เป็นต้น สำหรับชัยชนะในการเลือกตั้ง ส.ส. ของพรรคก้าวไกล ในปี 2566 เป็นบทพิสูจน์ให้เห็นว่าพรรคก้าวไกลเป็นพรรคอันดับหนึ่งโดยมีวิธีการหาเสียงที่สร้างจุดสนใจของสังคม แต่อย่างไรก็ตามหากวิเคราะห์ดูแล้วพรรคก้าวไกลดูเหมือนจะแพ้เกมการเมือง เห็นได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น การไม่ได้รับการจัดตั้งให้เป็นรัฐบาล การไม่ได้รับคะแนนเสียงข้างมากในการโหวตให้เป็นนายกรัฐมนตรี การถูกศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น นอกจากนี้ ในการทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านของพรรคก้าวไกล ได้ทำการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล โดยการอภิปรายนโยบายต่าง ๆ และนำเสนอร่างกฎหมายอีกทั้ง ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมต่อไป จากบริบททางการเมืองของพรรคก้าวไกลดังกล่าวข้างต้น ได้ส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงของสำนักข่าวไทยโพสต์กับสำนักข่าวมติชน ทำให้สำนักข่าวทั้งสองมีการนำเสนอข่าวไปในทิศทางตามอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน

2. การประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับพรรคก้าวไกลของสำนักข่าวไทยโพสต์ ในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2563–2566 พบว่า สำนักข่าวไทยโพสต์มีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม มีการนำเสนอข่าวในลักษณะที่สนับสนุนความสำเร็จของรัฐบาล โดยเลือกนำเสนอในเชิงที่ให้พื้นที่กับฝ่ายรัฐบาลในการชี้แจงมากกว่า การนำเสนอข่าวสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคก้าวไกล โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่เหมาะสมในการดำเนินงานของพรรค รวมถึงการสร้างค่านิยมด้วยการใช้วาทกรรมที่เน้นการต่อสู้ตามอุดมการณ์ทางการเมือง โดยมองว่าพรรคก้าวไกลมีแนวโน้มหรือโครงสร้าง หรือปฏิรูปโครงสร้าง เช่น สถาบันกษัตริย์ การปฏิรูปกองทัพ ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของผู้ติดตามข่าวทำให้รู้สึกว้าวุ่นกับพรรคก้าวไกล คือ “ภัย” หรือ “กลุ่มที่น่าไว้วางใจ” ปลูกฝังอารมณ์หวาดกลัวและต่อต้านการเปลี่ยนแปลง จะเห็นว่า สำนักข่าวไทยโพสต์มีจุดยืน “ปฏิเสธหรือไม่ยอมรับพรรคก้าวไกล” สำนักข่าวไทยโพสต์มีการพาดหัวข่าวเน้นใช้ภาษาที่สร้างความรู้สึกเชิงลบหรือใช้ถ้อยคำที่รุนแรง กระตุ้นอารมณ์ร่วม นำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความท้าทายและอุปสรรค อย่างกรณีที่นายพิธา จะขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการพาดหัวข่าว เช่น “เส้นทาง 'พิธา' นายกษัตริย์คนที่ 30 'ก้าวไกล' ต้องยอมถอย ในสภาพ 'เพื่อไทย' ชีคอ-รอเสียบ” หรือ “ส.ว.สายบู๊ฟันธง 'พิธา' ตกสวรรค์แน่ แต่ 19 ก.ค. ได้นายกฯ คนที่ 30 ชัวร์” การพาดหัวมักตั้งข้อกล่าวหา หรือใส่กรอบลบกับพรรค เช่น “ก้าวไกลจ้องล้ม ม.112” “ฝ่ายค้านเตรียมป่วนสภาอีก” “ลุ้น กกต.ยุบก้าวไกล” เป็นต้น

3. การประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับพรรคก้าวไกลของสำนักข่าวมติชน ในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2563–2566 พบว่า สำนักข่าวมติชนมีอุดมการณ์ทางการเมืองค่อนข้างไปทางเสรีนิยม

หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม สนับสนุนการเลือกตั้ง การตรวจสอบอำนาจรัฐ ให้พื้นที่กับพรรคฝ่ายค้านโดยเฉพาะพรรคก้าวไกล มีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและการสืบทอดอำนาจของกลุ่มอนุรักษ์นิยมหรือผู้มีอำนาจที่มาจากรัฐประหาร นำเสนอข่าวการตรวจสอบและปฏิรูปอย่างเป็นระบบ เน้นรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอของพรรคก้าวไกล เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ นำเสนอในมุมมองสนับสนุนพรรคก้าวไกลในฐานะพลังของประชาชน และความหวังของการเปลี่ยนแปลง มีการนำเสนอข่าวข้อมูลเชิงลึก การวิเคราะห์เกี่ยวกับนโยบายและแนวทางของพรรคก้าวไกล ในทางกลับกัน สำนักข่าวมติชนมีการนำเสนอข่าวที่มีการใช้ภาษาลักษณะโน้มเอียงไปในทางวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล สำนักข่าวมติชนมีการพาดหัวข่าวใช้ภาษาปลุกความสนใจ ทำให้อยากติดตามข่าว และมีเชิงเปิดโปง เช่น “‘ก้าวไกล’ พบหลักฐานใหม่คดีนาฬิกาหรู ‘บีก้อม’ แฉเพื่อนที่ให้ยืมไม่มีสักรีออน” “ก้าวไกล” ถูกวางเป็น “ผู้ซุกค้าย” หรือ “ผู้ถือความจริง” ที่จะเปิดโปงเรื่องราว และยังมีการใช้ภาษาที่ปลุกพลัง เน้นการสื่ออารมณ์ ความหวัง และการเคลื่อนไหวเชิงอุดมการณ์ เช่น “‘พิธา’ ลั่น 14 พ.ค.นี้ คำตอบสุดท้าย ก้าวไกลทั้งแผ่นดิน” “เสียงตอบรับดี” “ประชาชนแห่ต้อนรับ” และ “ก้าวไกล ทิ้งแชมป์เก่าแบบไม่เห็นฝุ่น” เป็นต้น สรุปคือ สำนักข่าวมติชนมีจุดยืน “สนับสนุนพรรคก้าวไกล”

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชนกรณีพรรคก้าวไกลในช่วงปี 2563–2566 พบว่า การเมืองไทยเผชิญการเปลี่ยนแปลงและแรงสั่นสะเทือนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการเติบโตทางการเมืองของพรรคก้าวไกลที่สืบทอดอุดมการณ์จากพรรคอนาคตใหม่ บริบทดังกล่าวเกิดขึ้นท่ามกลางความตึงเครียดระหว่างกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่ครองอำนาจรัฐ กับกลุ่มที่เรียกร้องประชาธิปไตยและการปฏิรูปโครงสร้างสังคมไทย สถานการณ์นี้ส่งผลโดยตรงต่อแนวทางการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนอันเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของการประกอบสร้างความจริงในการนำเสนอข่าวในภาวะวิกฤตความขัดแย้งทางการเมืองตามอุดมการณ์ทางการเมืองของสำนักข่าวนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมนตรี โปธิ์มงคล (2559) ผลการวิจัยพบว่า บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงทางสังคมกรณี นปช. ของหนังสือพิมพ์มติชนและหนังสือพิมพ์เอสทีวีผู้จัดการในช่วงปี พ.ศ. 2552–2556 นั้น เกิดจากสภาพแวดล้อมทางการเมืองภายในประเทศที่มีความแตกแยกทางความคิดอย่างรุนแรง บริบททางการเมืองส่งผลต่อการประกอบสร้างความจริงทางสังคมให้มีการนำเสนอข่าวไปในทิศทางตามอุดมการณ์ทางการเมืองของหนังสือพิมพ์

2. สำนักข่าวไทยโพสต์ประกอบสร้างความจริง กรณีพรรคก้าวไกล พบว่า พรรคก้าวไกลเป็นพรรคการเมืองที่สร้างความขัดแย้ง ได้แก่

2.1 การเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 พรรคก้าวไกลมีนโยบายที่จะยกเลิกกฎหมายอาญามาตรา 112 โดยอ้างการให้สัมภาษณ์ของนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์

หัวหน้าพรรค “112 เป็นกฎหมายหรือเปล่า ถ้าเป็น..ต้องแก้ไขให้เหมาะสมกับยุคสมัยได้ ไปจนถึงต้องยกเลิกได้ ถ้าวันหนึ่งข้างหน้าสังคมมีฉันทามติร่วมกัน หยุคสิทธิรอนเสรีภาพในการรณรงค์แสดงความคิดเห็นตามระบอบประชาธิปไตย” (ไทยโพสต์, 2566) และนำเสนอข่าวที่มีลักษณะการใช้ภาษาที่ชี้ให้เห็นว่าเป็นการลดทอนความชอบธรรมของพรรคก้าวไกล ใช้ถ้อยคำชี้นำรุนแรง เช่น “ยั่วยุ” “ล้มล้าง” “หัวรุนแรง” “แตกแยก” ลักษณะการใช้ภาษานี้ส่งผลกระทบต่อจิตวิทยาต่อผู้อ่านในเชิงลบ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา จินวงศ์ (2553) ซึ่งพบว่าทิศทางการนำเสนอภาพข่าว หนังสือพิมพ์ไทยรัฐนำเสนอภาพข่าวในทิศทางที่เป็นลบต่อการชุมนุมของกลุ่ม นปช. มากกว่าหนังสือพิมพ์มติชน

2.2 พรรคก้าวไกลเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกการประกาศใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน สำนักข่าวไทยโพสต์นำเสนอข่าวของพรรคก้าวไกลต่อการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง และการสลายการชุมนุม ตามที่ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในยามวิกาล จากกรณีการชุมนุมประท้วงของนักศึกษาประชาชนบริเวณทำเนียบรัฐบาลนั้น พรรคก้าวไกลออกแถลงการณ์ว่า การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินดังกล่าวไม่มีความชอบด้วยเหตุผล เนื่องจากการชุมนุมประท้วงของนักศึกษาประชาชนเป็นการชุมนุมที่สงบ ปราศจากอาวุธมาโดยตลอด มิได้ก่อให้เกิดความปั่นป่วนวุ่นวายและความไม่สงบเรียบร้อยใด ๆ ผู้ชุมนุมมิได้กระทำการที่รุนแรงต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินของรัฐหรือบุคคลอื่นแต่ประการใด (ไทยโพสต์, 2563) จากการนำเสนอข่าวได้ข้อค้นพบว่า สำนักข่าวไทยโพสต์มีการรายงานข่าวว่าพรรคก้าวไกลออกแถลงการณ์ประณามการใช้อำนาจพิเศษผ่าน พ.ร.ก. ฉุกเฉินว่า เป็นการลุแก่อำนาจ ลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะในการชุมนุมอย่างสงบ และเรียกร้องให้คืนอำนาจสู่ประชาชนทันที สำนักข่าวไทยโพสต์ตีความการเรียกร้องยกเลิก พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ของพรรคก้าวไกลว่าไม่ใช่แค่ข้อเสนอทางกฎหมาย แต่เป็นการวางกรอบที่เน้นความขัดแย้งระหว่าง “อำนาจรัฐกับเสรีภาพของประชาชน”

นอกจากนี้ การนำเสนอข่าวของพรรคก้าวไกลที่ต้องการ “ปิดสวิทช์ ส.ว.” และยกเลิกมาตรา 279 ที่รับรองคำสั่ง คสช. สำนักข่าวไทยโพสต์มองว่าเป็นการล้มกลไกคุ้มกันของฝ่ายอำนาจเก่า ใช้ถ้อยคำที่ชี้ว่าพรรคก้าวไกลตั้งใจ “รี้อระบบ” ที่สร้างเสถียรภาพหลังรัฐประหาร และมองว่านี่ไม่ใช่แค่การปฏิรูปแต่เป็นการเผชิญหน้าทางการเมืองที่กระตุ้นให้เกิดการปะทะเชิงอุดมการณ์ การยืนจุดเดิมโดยไม่ถอยถูกตีความว่าเป็น “ท่าที่แข็งกร้าว” และ “ไม่สร้างฉันทามติ” ในมุมมองของสำนักข่าวไทยโพสต์ที่เน้นเสถียรภาพ การเดินทางในลักษณะนี้จะยิ่งขยายรอยร้าวทางการเมืองและสร้างความขัดแย้งทางการเมืองได้

3. สำนักข่าวมติชนประกอบสร้างความจริง กรณีพรรคก้าวไกล พบว่าพรรคก้าวไกลได้ทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านในการตรวจสอบรัฐบาลและสร้างความชอบธรรมตามแนวทางประชาธิปไตย ได้แก่

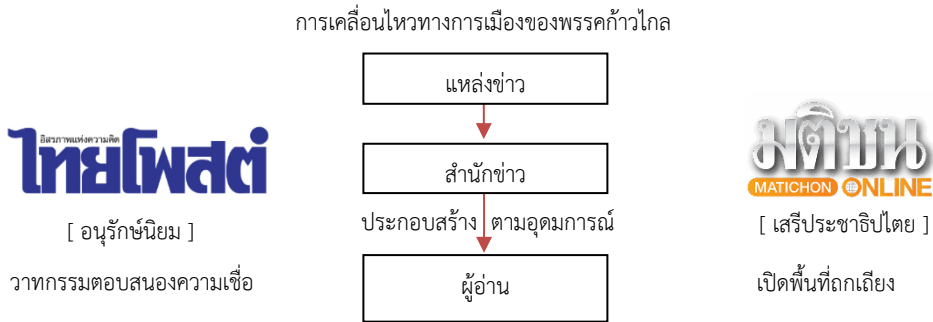
3.1 การอภิปรายการใช้งบประมาณช่วงโควิด 19 โดยให้พื้นที่ในการนำเสนอข่าวกับพรรคก้าวไกลในการเข้าไปตรวจสอบการบริหารประเทศของรัฐบาล โดยเฉพาะการทำหน้าที่ฝ่ายค้าน เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความไม่โปร่งใสในนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาโควิด ปัญหาทุจริตในหน่วยงานราชการ ความล้มเหลวในการจัดการโควิด เป็นต้น มีการตั้งกระทู้ถามและแปรญัตติในสภา เพื่อตรวจสอบการใช้งบประมาณของรัฐ เช่น การจัดสรรงบประมาณด้านสาธารณสุข การใช้เงินกู้ช่วงโควิด และการเสนอญัตติขอตั้งกรรมาธิการวิสามัญตรวจสอบการใช้งบประมาณ เป็นต้น นอกจากนี้สำนักข่าวมติชนมีการนำเสนอข่าวใช้วาทกรรมที่เน้นการตรวจสอบและตั้งคำถามถึงความโปร่งใสของกระบวนการสรรหาของคณะกรรมการ วิสามัญติดตามการตรวจสอบการใช้งบประมาณ ชี้ให้เห็นว่าพรรคก้าวไกลมองถึงความเสี่ยงของการแทรกแซงทางการเมืองในการสรรหาคณะกรรมการ ซึ่งพรรคสนับสนุนให้เกิดความโปร่งใส มีการตรวจสอบ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นว่าสำนักข่าวมติชนได้ยึดแนวทางในการนำเสนอข่าว โดยให้ความสำคัญกับการเรียกร้องประชาธิปไตยของพรรคก้าวไกล สอดคล้องกับงานวิจัยของอานวย นนทบุตร(2558) ผลการวิจัยพบว่า บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชนเสนอมุมมองต่อสถานการณ์ในหลักการประชาธิปไตย เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นหนังสือพิมพ์ที่ยืนหยัดชัดเจนในแนวทางประชาธิปไตย

3.2 พรรคก้าวไกลอภิปราย “ตัวข้าง” สำนักข่าวมติชนได้นำเสนอข่าวการตรวจสอบของพรรคก้าวไกล กรณี นายรังสีมันต์ โรม ส.ส.บัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล ได้เปิดเผยว่ามีการใช้ “ตัวข้าง” ในการอภิปรายในสภาว่า มาตรา 169/1 มีสาระสำคัญในการเขียนล็อกตำแหน่งต่าง ๆ ของตำรวจไว้ และสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไปไม่ใช่แค่การวางตัวคนที่จะไปเป็นรอง ผบ.ตร. เท่านั้น แต่ได้ยินมาว่าลำดับท้ายๆกำลังจะได้รับสิทธิในการข้ามหัวคนอื่นขึ้นมาเป็นรอง ผบ.ตร. แล้วปีถัดไปก็จะเป็น ผบ.ตร. (มติชน ออนไลน์, 2565) ได้ขอค้นพบว่า สำนักข่าวมติชนชี้ให้เห็นถึงบทอภิปรายกลางสภาที่ระบุว่า “ตัวข้าง” ไม่ใช่แค่เรื่องเลื่อนขั้น แต่เป็นการช่วยลบ ‘มลทิน’ และสร้างความก้าวหน้าให้กับคนพิเศษ แม้จะไม่ผ่านหลักเกณฑ์ก็ตาม โดยตั้งคำถามถึงความชอบธรรมของกระบวนการแต่งตั้งตำรวจ สำนักข่าวมติชนได้นำเสนอกลไกการตรวจสอบของพรรคก้าวไกลอย่างเจาะลึก ผ่านข้อมูลหลักฐาน และบริบทของ “ตัวข้าง” ที่ไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นระบบที่ฝังรากลึกในโครงสร้างองค์กรราชการที่เป็นอยู่จนถึงทุกวันนี้ รายงานข่าวของสำนักข่าวมติชนเน้นความไม่โปร่งใส และการละเมิดกระบวนการยุติธรรมภายในวงการตำรวจ ซึ่งเป็นประเด็นที่สะท้อนการทำลายต่อระบบอำนาจที่มีอยู่จริงในอดีตและปัจจุบัน นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นผลกระทบต่อสังคม โดยวิเคราะห์ว่าการมี “ตัวข้าง” ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในระบบราชการ ชี้ให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำและอภิสิทธิ์ในสังคม ซึ่งขัดต่อหลักนิติธรรม (Rule of Law) สำนักข่าวมติชนยังเชื่อมโยง “ตัวข้าง” เข้ากับการทุจริตและการใช้งบประมาณผิดวัตถุประสงค์ โดยนำเสนอที่ให้ภาพพรรคก้าวไกลเป็น “ผู้ตรวจสอบเชิงรุก”

ทำให้เรื่องนี้ถูกมองในฐานะ “ปัญหาที่ต้องแก้” มากกว่าเป็นเพียง “ข้อกล่าวหาโจมตีฝ่ายตรงข้าม” นั่นเอง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สำนักข่าวไทยโพสต์กับสำนักข่าวมติชน ได้รับข่าวสารข้อมูลการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรคก้าวไกล จากนั้นได้มีการประกอบสร้างข่าวตามบริบททางการเมืองขณะนั้น โดยนำเสนอข่าวผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักข่าวด้วยกลวิธีการเล่าเรื่อง แล้วนำเสนอออกไปสู่ประชาชนซึ่งเป็นผู้รับสาร ดังนั้นประชาชนจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสาร ดังนี้

1. สำนักข่าวมีการประกอบสร้างความจริงการนำเสนอข่าวสารไปในทิศทางชั้นนำสังคมตามจุดยืนของสำนักข่าวของตนเอง กล่าวคือ สำนักข่าวไทยโพสต์ มีจุดยืนไปในทางอนุรักษ์นิยม เน้นเสถียรภาพ ความมั่นคง และความจงรักภักดีต่อสถาบัน ส่วนสำนักข่าวมติชน มีจุดยืนที่เน้นไปทางเสรีประชาธิปไตย เน้นการตรวจสอบรัฐ สิทธิเสรีภาพ และการเปลี่ยนผ่านการเมือง

2. สำนักข่าวมีการประกอบสร้างความจริงที่เป็นประโยชน์ต่อแนวทางของตนเอง เพื่อโน้มน้าวใจให้เกิดการติดตามข่าว กล่าวคือ สำนักข่าวไทยโพสต์โน้มน้าวใจโดยใช้กลยุทธ์ว่าททกรรมที่ตอบสนองต่ออารมณ์ อุดมการณ์ และความเชื่อของกลุ่มเป้าหมาย โดยการอ้างอิงเสียงจากผู้มีอำนาจ ขณะที่สำนักข่าวมติชนโน้มน้าวใจโดยใช้ข้อมูล เหตุผล และการเปิดพื้นที่ให้กับแนวคิดทางเลือก ซึ่งเชื่อมโยงกับความต้องการของผู้อ่าน เปิดพื้นที่ถกเถียง และสะท้อนอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย

3. จากการประกอบสร้างความจริงของข่าวพบว่า แหล่งที่มาของข่าว สำนักข่าวทั้งสองสำนัก และผู้ติดตามข่าว มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่สอดคล้องไปในทิศทางที่ตนเองต้องการ กล่าวคือ สำนักข่าวจะเลือกแหล่งข่าวที่สอดคล้องและนำเสนอข่าวที่ตรงใจผู้ติดตามข่าว ส่วนผู้ติดตามข่าวจะแสดงความเห็น สนับสนุน แคร่ข่าวส่งเสริมความนิยมของสื่อ โดยแหล่งข่าวได้ใช้พื้นที่สื่อช่วยส่งเสริมอุดมการณ์ผ่านช่องทางที่มีแนวทางสอดคล้องกับอุดมการณ์ของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาการประกอบสร้างความจริงทางสังคม กรณีพรรคก้าวไกล ผ่านสำนักข่าวอื่น ๆ นอกเหนือจากสำนักข่าวไทยโพสต์และสำนักข่าวมติชน โดยศึกษาในช่วงเวลาเดียวกัน เพื่อเปรียบเทียบว่ามีการประกอบสร้างความจริงแตกต่างกันอย่างไร การเปรียบเทียบจะทำให้ได้มุมมองที่หลากหลายยิ่งขึ้น และช่วยให้การวิเคราะห์ความจริงที่ถูกประกอบสร้างมีมิติมากกว่าแค่การแบ่งขั้วสองฝ่าย

2. ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงของแนวทางการนำเสนอข่าวของสำนักข่าว โดยเลือกช่วงเวลาที่เหตุการณ์สำคัญ เช่น การเลือกตั้งใหญ่ การอภิปรายไม่ไว้วางใจ การเคลื่อนไหวของภาคประชาชน หรือการยุบพรรค เพื่อศึกษาว่า แนวทางการประกอบสร้างความจริงของสื่อมีความยืดหยุ่นหรือเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทการเมืองหรือไม่ เพื่อจะได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการประกอบสร้างความจริงทางสังคม

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์หรือจุดยืนทางการเมืองของสื่อมวลชนหรือสำนักข่าวต่าง ๆ อาทิเช่น จุดยืนของสื่อสะท้อนผ่านถ้อยคำหรือการเลือกประเด็น สื่อมีแนวโน้มสนับสนุนหรือคัดค้านพรรคการเมือง มีการเปลี่ยนแปลงของจุดยืนหรือไม่ในแต่ละช่วงสถานการณ์ทางการเมือง เป็นต้น เพื่อจะได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ว่า ในความเป็นจริงแล้วสื่อมวลชนหรือสำนักข่าวได้มีการยึดถือกรอบหรือหลักการในการสร้างอุดมการณ์หรือจุดยืนทางการเมืองอย่างไร และดำเนินตามกรอบหรือหลักอุดมการณ์หรือจุดยืนนั้นหรือไม่

4. ควรศึกษาเปรียบเทียบการใช้รูปภาพประกอบข่าวของสำนักข่าวหรือสื่อที่สะท้อนผ่านอุดมการณ์ทางการเมืองหรือทัศนคติทางการเมืองของสำนักข่าวหรือสื่อ เพื่อที่จะได้รับทราบถึงอุดมการณ์ทางการเมืองที่สะท้อนผ่านการถ่ายภาพ เช่น เสรีนิยม อนุรักษ์นิยม ประชาธิปไตย เป็นต้น รวมถึงการใช้ภาพเพื่อสนับสนุนหรือวิพากษ์รัฐบาลหรือฝ่ายค้าน

เอกสารอ้างอิง

- ไทยพีบีเอส. (2566). *ศาลรัฐธรรมนูญ รับวินิจฉัย "ปมหุ้นสื่อ" สั่ง "พิธา" หยุดปฏิบัติหน้าที่ ส.ส.* สืบค้น 20 ธันวาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/3ZHJR>
- _____. (2566). *โหวตนายกรอบ 2.* สืบค้น 20 ธันวาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/z6VSL>
- ไทยโพสต์. (2563). *ยกเลิก พรก.ฉุกเฉิน.* สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/yNs2V>
- _____. (2565). *'ก้าวไกล' จะปฏิรูปกองทัพ ฮี้ม! แจกใบแดงนายพล.* สืบค้น 10 พฤษภาคม 2567, จาก <https://www.thaipost.net/hi-light/242977/>
- _____. (2565). *ตัวช้าง.* สืบค้น 10 พฤษภาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/KAFxx>

- _____. (2566). ก้าวไกล เรตติ้งพุ่ง-ป่นหรือจริง? กับจุดยืน แก้ 112 และเป้าหมาย 100 ที่นั่ง ส.ส.!. สืบค้น 21 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://www.thaipost.net/articles-news/368977/>
- _____. (2566). นายทะเบียนพรรคการเมืองติดก 4 คำร้องยุบก้าวไกล. สืบค้น 21 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://shorturl.asia/Onkep>
- _____. (2566). จุดเปลี่ยนก้าวไกล. สืบค้น 18 ธันวาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/108cg>
- ไทยรัฐ ออนไลน์. (2566). ผลโหวตนายก 2566. สืบค้น 19 ธันวาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/dWpDo>
- บีบีซี นิวส์ ไทย. (2566). เลือกตั้ง 2566 : กกต. รายงานผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ. สืบค้น 19 ธันวาคม 2566, จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c1d34xlzvrlo>
- มติชน ออนไลน์. (2563). หลังยุบอนาคตใหม่. สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/FVyZ9>
- _____. (2564). ฝ่ายค้าน' ยื่นร่างแก้ไข รธน. 5 ร่าง. สืบค้น 9 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_2779075
- _____. (2565). ตัวช้าง. สืบค้น 7 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://shorturl.asia/7ofOD>
- มนตรี โปธิ์มงคล. (2559). การประกอบสร้างความจริงทางสังคม กรณี แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ผ่านหนังสือพิมพ์มติชนและหนังสือพิมพ์เอเอสทีวีผู้จัดการ : ศึกษาในช่วงวิกฤตการเมืองปี พ.ศ. 2552-2556 (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ศาลรัฐธรรมนูญ. (2563). คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 5/2563. สืบค้น 13 ธันวาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/XyAD4>
- สุกัญญา จินวงศ์. (2553). ประเด็น ความถี่ และทิศทางการนำเสนอข่าว ภาพข่าว และบทบรรณาธิการ กรณี : การชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและมติชน (สารนิพนธ์วารสารศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อำนวยการ นนทบุรี. (2558). การสื่อสารทางการเมืองของสื่อสิ่งพิมพ์ในภาวะวิกฤตทางการเมือง : ศึกษากรณีบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชนและหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในปี พ.ศ.2550-2554 (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

บทบาทการจัดการภัยพิบัติของคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาอุทกภัยในจังหวัดเชียงราย*
THE ROLE OF THE SAMGHA IN DISASTER MANAGEMENT: A CASE STUDY
OF FLOODING IN CHIANG RAI PROVINCE

พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี), ขวัญชนก เหล่าสุนทร
Phraudombandit (Somsak Sutthiyanamethi), Kuanchanok Laosunthara
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: udombunthit.see@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการอุทกภัยในจังหวัดเชียงราย 2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน และ 3. เสนอแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของพระสงฆ์ในการจัดการภัยพิบัติระเบียบวิธีวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาบทเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 รูปหรือคน ครอบคลุมพระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และประชาชนผู้ประสบภัยใน 5 อำเภอของจังหวัดเชียงราย ข้อมูลวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์มีลักษณะเป็นระบบสองราง คือ 1. ระบบทางการ ผ่านเกรบบัญชาของคณะสงฆ์ และ 2. ระบบไม่เป็นทางการที่ขับเคลื่อนโดยพระสังฆาธิการในพื้นที่ซึ่งมีภาวะผู้นำและทุนทางศรัทธาส่งผลให้เกิดการตอบสนองที่รวดเร็วและยืดหยุ่น ปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จประกอบด้วยภาวะผู้นำเครือข่าย “บวร” (บ้าน-วัด-ราชการ) และพลังจิตอาสาของชุมชนองค์ความรู้ใหม่ คือ โมเดลสังฆะสาธารณสงเคราะห์เชิงรุกซึ่งครอบคลุมวงจรการจัดการภัยพิบัติทั้งสี่ระยะ ได้แก่ การป้องกัน การเตรียมความพร้อมการตอบสนอง และการฟื้นฟู อันสะท้อนบทบาทของคณะสงฆ์ในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการภัยพิบัติ; บทบาทพระสงฆ์; การมีส่วนร่วม; สังฆะสาธารณสงเคราะห์เชิงรุก; ทุนทางศรัทธา

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the participatory process of Buddhist monks in flood disaster management in Chiang Rai Province, 2. To analyze the factors affecting the efficiency of their operations, and 3. To propose guidelines for strengthening the monks' capacity in disaster management. The study employed a qualitative research methodology, utilizing documentary research, in-depth interviews, and focus group discussions with 40 key informants, including Sangha administrators, community leaders, government officers, and flood-affected residents across five districts of Chiang Rai Province. The collected data were analyzed using content descriptive interpretation.

Findings were as follows: the participatory process of the Sangha functioned as a dual-track system: 1. A formal system through the Sangha's hierarchical command structure, and 2. An informal system driven by local Sangha administrators who possessed strong leadership and high levels of spiritual capital. This dual mechanism enabled rapid and flexible responses. Key success factors included leadership, the "Boworn" network (Home-Temple-Government), and the volunteer spirit of local communities. The newly discovered body of knowledge was the Proactive Sangha Social Welfare Model, which encompassed all four stages of the disaster management cycle prevention, preparedness, response, and recovery reflecting the Sangha's vital role in fostering community resilience and sustainability.

Keywords: Disaster Management; Role of Buddhist Monks; Participation; Proactive Sangha Public Welfare; Spiritual Capital

บทนำ

อุทกภัยเป็นภัยธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อในวงกว้างทั่วโลก อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Welcome to the World Meteorological Organization, 2024) ประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือ มักเผชิญกับภัยพิบัติรูปแบบนี้อย่างต่อเนื่อง จังหวัดเชียงราย ซึ่งตั้งอยู่ทางเหนือสุดของประเทศ เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงต่ออุทกภัยและดินถล่ม โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน เดือนกันยายน-ตุลาคม พ.ศ. 2567 ได้เกิดสถานการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่ที่สุดในรอบ 50 ปี ส่งผลกระทบต่อ 13 อำเภอ 64 ตำบล 581 หมู่บ้าน ประชาชน 56,587 คน ได้รับผลกระทบ บ้านเรือนเสียหายทั้งสิ้น 112 หลัง และพื้นที่เกษตรกรรมเสียหายกว่า 18,587 ไร่ มีผู้เสียชีวิต 14 ราย (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด

เชียงราย, 2567) วิกฤตการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไก การจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น

ปัญหาสำคัญที่นำมาสู่การวิจัยครั้งนี้ คือ แม้ว่าประเทศไทยจะมีระบบบริหารจัดการ ภัยพิบัติในระดับชาติและระดับจังหวัด แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัด เช่น ความล่าช้า ในการตอบสนอง การขาดการบูรณาการ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างแท้จริง ในเหตุการณ์อุทกภัยเชียงราย พ.ศ. 2567 พบว่าสถาบันสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้งในเชิงโครงสร้างผ่านคำสั่งของมหาเถรสมาคม และในเชิงพื้นที่ ผ่านการขับเคลื่อนของพระสงฆ์และวัดในชุมชน ทำให้เกิดการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ โรงทาน และ ศูนย์พักพิงได้อย่างทันท่วงที แม้จะมีงานศึกษาที่กล่าวถึงบทบาทของศาสนาในการช่วยเหลือ สังคม แต่ยังไม่เคยมีงานวิจัยที่ถอดบทเรียนอย่างเป็นระบบในกรณีภัยพิบัติ โดยเฉพาะในมิติของ การจัดการเชิงกระบวนการ

ในการศึกษาเชิงแนวคิด งานวิจัยนี้อ้างอิงกรอบการดำเนินงานเช่นใดเพื่อลด ความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ. 2558–2573 ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกช่วงของ วงจรการจัดการภัยพิบัติ ได้แก่ การป้องกัน การเตรียมความพร้อม การตอบสนอง และการฟื้นฟู นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดทุนทางสังคม และทุนทางศรัทธา เพื่ออธิบายบทบาทของพระสงฆ์ในการ ระดมทรัพยากรและสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือผ่านกลไก “บวร” (บ้าน-วัด-ราชการ) อันเป็น ทุนเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทไทย การผสมผสานแนวคิดเหล่านี้ช่วยให้สามารถอธิบาย ได้ว่า ทำไมการจัดการภัยพิบัติที่นำโดยพระสงฆ์จึงมีความรวดเร็ว ยืดหยุ่น และสร้าง ความเชื่อมั่นแก่ชุมชน

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการภัย พิบัติอุทกภัยจังหวัดเชียงราย โดยมุ่งวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วม ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และอุปสรรค ตลอดจนจนสังเคราะห์เป็นรูปแบบการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการบูรณาการสถาบันศาสนาเข้ากับระบบการจัดการภัยพิบัติของ ประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และสามารถสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนได้อย่าง ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการภัยพิบัติ
2. เพื่อพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภัยพิบัติ
3. เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการที่มีประสิทธิภาพของพระสงฆ์ในการจัดการภัยพิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research) โดยเลือกกรณีอุทกภัยครั้งใหญ่ พ.ศ. 2567 ในจังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์เชิงลึกและปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการภัยพิบัติ

2. ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยในจังหวัดเชียงราย

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 รูปหรือคน ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับนโยบาย ด้านสาธารณสงเคราะห์ 5 รูป พระสังฆาธิการระดับปฏิบัติการ 12 รูป เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ และกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 10 คน ประชาชนผู้ประสบภัย 10 คน และผู้นำชุมชน 3 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ครอบคลุม 5 อำเภอที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ได้แก่ 5 อำเภอที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ได้แก่ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอพาน อำเภอแม่จัน อำเภอเวียงชัย และอำเภอเชียงของ โดยเน้นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับการจัดการภัยพิบัติ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสารและรายงานทางราชการ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เครื่องมือเหล่านี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 3 วิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร งานวิจัย และรายงานราชการ ที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยจังหวัดเชียงรายและบทบาทพระสงฆ์ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสะท้อนมุมมองร่วมของชุมชนและพระสงฆ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพนำมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการเข้ารหัส การจัดประเด็น และการตีความ เพื่อหาความหมายเชิงลึก รวมถึงการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ทั้งจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการภัยพิบัติ พบอุปสรรคสำคัญ 3 ประการ คือ

1.1 การขาดความรู้และทักษะเฉพาะทางในการจัดการภัยพิบัติ พระสงฆ์และจิตอาสายังขาดความรู้ตามมาตรฐานสากล เช่น การบริหารจัดการศูนย์พักพิง การจัดการคลังสิ่งของ และการปฐมพยาบาลทางใจเบื้องต้น

1.2 ความท้าทายด้านการประสานงานและข้อมูล เนื่องจากยังไม่มีระบบฐานข้อมูลกลางที่เป็นเอกภาพ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและขาดความทั่วถึงในการให้ความช่วยเหลือ

1.3 ประเด็นด้านความยั่งยืน ซึ่งการดำเนินงานยังขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการบางรูปเป็นหลัก จึงมีความเสี่ยงต่อความต่อเนื่องของงานและการหมดไฟของแกนนำในระยะยาว

2. พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภัยพิบัติ กระบวนการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์มีลักษณะเป็นระบบสองราง คือ

2.1 ระบบทางการ ผ่านนโยบายและเกรบัญญัติจากคณะสงฆ์ระดับสูง ซึ่งสร้างความชอบธรรมและระดมทรัพยากรจากส่วนกลาง

2.2 ระบบไม่เป็นทางการ ขับเคลื่อนโดยพระสังฆาธิการในพื้นที่ ซึ่งตอบสนองได้รวดเร็วและยืดหยุ่น ประสิทธิภาพของกระบวนการนี้เกิดจากการทำงานร่วมกับเครือข่าย “บวร” (บ้าน-วัด-ราชการ) โดยวัดเป็นศูนย์กลางสำคัญในการประสานงาน นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ทุนทางสังคมและกายภาพของวัด โดยเฉพาะทุนทางศรัทธาที่ช่วยระดมทรัพยากรและเสริมพลังการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตารางที่ 1 การแบ่งบทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติ

ภาคีเครือข่าย	บทบาทหลัก
คณะสงฆ์ (วัด)	กำหนดนโยบาย จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ/โรงงาน/ที่พักพิง เป็นศูนย์กลางรับและกระจายสิ่งของ เยียวยาจิตใจ ประสานงานภาคีเครือข่าย
ฝ่ายปกครอง/กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	เป็นศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ ประเมินสถานการณ์ สั่งการ และประสานงานหน่วยงานรัฐ สนับสนุนทรัพยากรส่วนกลาง
ทหาร/ตำรวจ	สนับสนุนกำลังพลและยุทโธปกรณ์ในการช่วยเหลือและอพยพ รักษาความสงบเรียบร้อย
ภาคประชาสังคม/จิตอาสา/เอกชน (บ้าน)	ระดมทุนและสิ่งของบริจาค เป็นอาสาสมัครในศูนย์ช่วยเหลือ สนับสนุนทรัพยากรเฉพาะทาง

ปัจจัยเกื้อหนุนภายในที่สำคัญ คือ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ทุนทางสังคมและกายภาพของวัด โดยเฉพาะทุนทางศรัทธา และแรงขับเคลื่อนจากหลักธรรมคำสอน

3. เสนอรูปแบบและวิธีการที่มีประสิทธิภาพของพระสงฆ์ในการจัดการภัยพิบัติ งานวิจัยค้นพบรูปแบบสังฆะสาธารณสงเคราะห์เชิงรุก ซึ่งครอบคลุมทุกระยะของวงจรการจัดการภัยพิบัติ ได้แก่

3.1 ระยะป้องกันและลดผลกระทบ โครงการระยะยาว เช่น ปลูกป่า สร้างฝาย และการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

3.2 ระยะเตรียมความพร้อม การร่วมซักซ้อมแผนป้องกันภัย จัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ และอบรมพระคิลานุปัฏฐาก

3.3 ระยะตอบสนอง การจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ โรงทาน ศูนย์พักพิง และประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ โดยอาศัยทุนทางศรัทธาเป็นแรงขับเคลื่อน

3.4 ระยะฟื้นฟู การซ่อมแซมบ้านเรือน การฟื้นฟูอาชีพ การตั้งกองทุนชุมชน รวมถึงการเยียวยาจิตใจผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการให้คำปรึกษา

รูปแบบดังกล่าวช่วยยกระดับบทบาทพระสงฆ์จากการบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้าไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบในทุกมิติของการจัดการภัยพิบัติ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการอุทกภัย พบว่า การดำเนินงานของคณะสงฆ์มีลักษณะเป็นระบบสองราง คือ ระบบทางการ ผ่านเกรบบัญชา และระบบไม่เป็นที่ขับเคลื่อนโดยพระสังฆาธิการในพื้นที่ซึ่งมีภาวะผู้นำและความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับชุมชน ทั้งสองระบบส่งเสริมกันจนเกิดการตอบสนองที่รวดเร็วและยืดหยุ่นต่อสถานการณ์อุทกภัย ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมืองของ Arnstein (1969) ที่เน้นการมอบอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) ที่เห็นว่า การมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ต้องครอบคลุมทุกขั้นตอนของการพัฒนา ขณะเดียวกันยังสนับสนุนแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจและความเป็นเจ้าของ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของพระสงฆ์ในการจัดการภัยพิบัติ พบว่าปัจจัยหลักคือ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ทุนทางศรัทธาและทุนทางสังคมของวัด ตลอดจนความร่วมมือของเครือข่าย “บวร” (บ้าน-วัด-ราชการ) ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมของ Putnam (1993) ที่เห็นว่า ความไว้วางใจและเครือข่ายทางสังคมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการร่วมมือ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธ ที่เน้นเมตตาและการเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งสะท้อนให้เห็นในบทบาทของพระสงฆ์ผู้เป็นศูนย์กลางของการช่วยเหลือชุมชน แต่ผลนี้ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Weber (1947) ที่มองว่า การบริหารต้องอยู่ภายใต้ลำดับชั้นอำนาจ เนื่องจากในสถานการณ์จริง วัดใช้ความศรัทธาและเครือข่ายบุญสัมพันธ์เป็นกลไกสำคัญ ทำให้เกิดการดำเนินงานที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากกว่า

3. แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของพระสงฆ์ในการจัดการภัยพิบัติ ผลการวิจัยได้นำเสนอ โมเดลสังฆะสาธารณสงเคราะห์เชิงรุกซึ่งครอบคลุมวงจรจัดการภัยพิบัติทั้งสี่ระยะ คือ การป้องกัน การเตรียมความพร้อม การตอบสนอง และการฟื้นฟู โดยวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการช่วยเหลือทั้งด้านกายภาพและจิตใจ แนวทางนี้สอดคล้องกับกรอบการดำเนินงานเซนไดเพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (United Nations Office for Disaster

Risk Reduction, 2015) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Coppola (2015) ที่เสนอว่า การจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องในทุกๆ ระยะ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของพระมหาประยูร โชติวิโร และพระครูปลัดวชิรวัตร อตถกามาโม (2566) ที่ระบุว่า การพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ด้านการบริหารจัดการชุมชนจะเพิ่มประสิทธิภาพการตอบสนองได้จริง ในขณะเดียวกัน ผลนี้ไม่สอดคล้องกับ Dynes (1994) ที่มองว่า ศาสนามีบทบาทเพียงด้านจิตวิญญาณ เพราะงานนี้ชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์ยังมีบทบาทเชิงรุกในฐานะผู้จัดการชุมชน และผู้ประสานงานในช่วงวิกฤต

โดยสรุป การอภิปรายผลทั้งสามวัตถุประสงค์แสดงให้เห็นว่า ทูนาทางศรัทธาเป็นพลังหลักที่ขับเคลื่อนการจัดการภัยพิบัติของคณะสงฆ์ ซึ่งผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับ ทูนาทางสังคมและความร่วมมือของชุมชน จนเกิดเป็นระบบการจัดการภัยพิบัติที่มีเอกลักษณ์ของไทย มีความยืดหยุ่น มีประสิทธิภาพ และสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ โมเดลสังฆะสาธารณสงเคราะห์เชิงรุก ซึ่งเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากบทบาทการบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า ไปสู่การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในทุกขั้นตอนของวงจรการจัดการภัยพิบัติ ได้แก่ การป้องกัน การเตรียมความพร้อม การตอบสนอง และการฟื้นฟู โดยมีลักษณะเด่นคือการผสมผสานระบบสองราง ได้แก่ ระบบทางการ ผ่านเลขาภิบาล และระบบไม่เป็นทางการ ขับเคลื่อนโดยพระสงฆ์ในพื้นที่

โครงสร้างของโมเดลนี้อาศัย ทูนาทางศรัทธา เป็นพลังขับเคลื่อนหลัก ทำให้สามารถระดมทรัพยากรได้รวดเร็วและกว้างขวาง พร้อมกับทำงานประสานกับเครือข่าย “บวร” (บ้าน-วัด-ราชการ) ที่วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการช่วยเหลือและการเชื่อมประสานงานกับทุกภาคส่วน ส่งผลให้เกิดความคล่องตัว ยืดหยุ่น และตอบสนองต่อวิกฤตได้อย่างทันท่วงที

โมเดลนี้มีฐานคิดมาจาก 3 แนวทางสำคัญ คือ

1. กรอบการดำเนินงานเช่นใดเพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ. 2558–2573 ที่เน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในทุกๆ ระยะของการจัดการภัยพิบัติ
2. แนวคิดทูนาทางสังคมและทูนาทางศรัทธา ที่อธิบายศักยภาพของสถาบันสงฆ์ในการสร้างเครือข่ายและระดมพลังชุมชน
3. หลักการพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ที่เน้นการมีบทบาทของพระสงฆ์ต่อการแก้ปัญหาสังคมด้วยเมตตากรุณาและการเกื้อกูล

ดังนั้น โมเดลสังฆะสาธารณสงเคราะห์เชิงรุก จึงเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยยกระดับบทบาทของพระสงฆ์ในมิติใหม่ คือ การเป็นกลไกเชิงรุกในการป้องกันและรับมือภัยพิบัติอย่างครบวงจร และเป็นแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถบูรณาการเข้าสู่ระบบการจัดการภัยพิบัติของประเทศได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. บูรณาการบทบาทคณะสงฆ์ในแผนการจัดการภัยพิบัติแห่งชาติ ควรบรรจุบทบาทของคณะสงฆ์และศักยภาพของวัดในฐานะ ศูนย์พักพิงชุมชน และศูนย์ประสานงานช่วยเหลือลงในแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เพื่อให้เกิดการยอมรับในระดับนโยบายอย่างเป็นทางการ
2. จัดตั้งกลไกความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และภาครัฐ มหาเถรสมาคมโดยฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ควรร่วมกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จัดทำแนวปฏิบัติมาตรฐาน (SOPs) สำหรับการประสานงาน การแบ่งปันข้อมูล และการบริหารทรัพยากรในสถานการณ์ภัยพิบัติ
3. สนับสนุนงบประมาณเพื่อเสริมสร้างศักยภาพพระสงฆ์ ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการภัยพิบัติสำหรับพระสงฆ์และอาสาสมัคร ให้มีมาตรฐานและความต่อเนื่องในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พัฒนา คู่มือการจัดการภัยพิบัติสำหรับวัด คณะสงฆ์ส่วนกลางควรร่วมกับสถาบันการศึกษาจัดทำคู่มือการจัดการภัยพิบัติฉบับวัดและชุมชน ที่เข้าใจง่ายและปฏิบัติได้จริง ครอบคลุมการจัดตั้งศูนย์พักพิง การบริหารสิ่งของบริจาค และการดูแลจิตใจเบื้องต้นของผู้ประสบภัย
2. จัดหลักสูตรฝึกอบรมพระสงฆ์นักจัดการภัยพิบัติ มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ควรพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางด้านการจัดการภัยพิบัติสำหรับพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ เพื่อสร้างศาสนทายาทที่มีความรู้และสามารถดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์เชิงรุกได้อย่างยั่งยืน
3. จัดตั้ง คณะกรรมการพลังบวรเพื่อการจัดการภัยพิบัติ วัดในพื้นที่เสี่ยงภัยควรเป็นศูนย์กลางในการจัดตั้งคณะกรรมการบ้าน-วัด-ราชการ เพื่อวางแผนและแบ่งบทบาทล่วงหน้า เพิ่มความร่วมมือและการตอบสนองต่อภัยพิบัติอย่างมีระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับทุนทางศรัทธา ศึกษาผลเชิงประจักษ์ของทุนทางศรัทธาต่อประสิทธิภาพการระดมทรัพยากรของวัด เปรียบเทียบกับช่องทางอื่น เพื่อยืนยันบทบาทของวัดในเชิงปริมาณ
2. การวิจัยเชิงเปรียบเทียบภัยพิบัติประเภทต่าง ๆ ศึกษาการประยุกต์ใช้สังฆะสาธารณสงเคราะห์เชิงรุกในภัยพิบัติประเภทอื่น เช่น ภัยแล้ง ไฟป่า หรือวิกฤตสาธารณสุข เพื่อขยายผลโมเดลให้ครอบคลุมบริบทที่หลากหลาย
3. การวิจัยระยะยาวด้านการเยียวยาทางจิตใจ ติดตามผลกระทบระยะยาวของการดูแลทางจิตวิญญาณโดยพระสงฆ์ต่อการฟื้นฟูพลังใจและการเติบโตหลังภาวะวิกฤต ของผู้ประสบภัย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2568

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาประยูร โชติวิโร และพระครูปลัดวชิรวัต อตถกามา. (2566). บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสาร มจร การพัฒนาลังคม*, 8(1), 85–98.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดเชียงราย. (2567). รายงานสถานการณ์อุทกภัยและดินถล่มในพื้นที่จังหวัดเชียงราย. สืบค้น 13 ตุลาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/KXWs9>
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity. *World Development*, 8(3), 213–235.
- Coppola, D. P. (2015). *Introduction to International Disaster Management* (3rd ed.). Oxford, UK: Butterworth-Heinemann.
- Dynes, R. R. (1994). Community Emergency Planning: False Assumptions and Inappropriate Analogies. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 12(2), 141–158.
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030*. Geneva: United Nations Office for Disaster Risk Reduction.
- Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: Free Press.
- Welcome to the World Meteorological Organization. (2024). *State of the Global Climate 2024*. Retrieved October 13, 2025, from <https://shorturl.asia/GTJM2>

การพัฒนาอาชีพกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิรี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี*

CAREER DEVELOPMENT FOR THE VULNERABLE GROUP OF THE ELDERLY
IN ANG KHIRI SUBDISTRICT, MAKAM DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE

พระครูสุจิตร์กิตติวัฒน์ (กิตติ สุจิตโต), ขวัญชนก เหล่าสุนทร,
พระมหาวิเศษ กนตรมโม (มั่งคั่ง), พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสทุโธ (แววเพ็ชร์),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ), พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสารโ)
Phakhrusuchitkittiwat (Kitti Sujitto), Kuanchanok Laosunthara,
Phramaha Wiset Kuntadhommo (Mangkhang), Phrapalad Wetchayan Thitasattho (Waeopphet),
Phrakhrusuthikittibundit (Krisada Kittisobhano), Phrakrusanghaviyrikij (Raphin Buddhisar)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: kuanchanok.lao@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สำรวจและศึกษาอาชีพที่เหมาะสมกับกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุ 2. วิเคราะห์องค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาอาชีพ และ 3. ประเมินผลการพัฒนาอาชีพกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิรี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้สูงอายุ จำนวน 200 คน ซึ่งได้จากสูตรของ Taro Yamane (ค่าความคลาดเคลื่อน 0.07) และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ นักพัฒนาชุมชน และผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ โดยการใช้การเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.87) และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Cronbach's α = 0.92) รวมทั้งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มสัมพันธ์ (Paired Sample t-test) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1. อาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในพื้นที่มี 5 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกรรม ยั่งยืน หัตถกรรมพื้นบ้าน อาหารและเครื่องดื่มแปรรูป บริการและการดูแล และการค้าขาย 2. ผู้สูงอายุมีองค์ความรู้ท้องถิ่น จำนวน 12 สาขา เช่น เกษตรผสมผสาน สมุนไพรพื้นบ้าน

*Received September 30, 2025; Revised October 20, 2025; Accepted October 27, 2025

การแปรรูปผลไม้ การทอผ้า และการจักสาน ซึ่งเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ได้แก่ ความพอเพียง ความอดทน และการแบ่งปัน และ 3. หลังจากเข้าร่วมโครงการ ผู้สูงอายุมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 38.6 ($p < .01$) มีความพึงพอใจต่อกิจกรรม ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.51) อยู่ในระดับมากที่สุด และสามารถนำองค์ความรู้ไปประกอบอาชีพจริง ร้อยละ 91.7 ส่งผลให้เกิดโมเดลบูรณาการ พุทธ-ภูมิปัญญาชุมชน (Buddha-Local Livelihood Integration Model: BLLIM) ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืนบนฐานพุทธธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: การพัฒนาอาชีพ; ผู้สูงอายุเปราะบาง; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; หลักพุทธธรรม; การพัฒนาชุมชน

Abstract

Objectives of this research were: 1. To explore suitable occupations for vulnerable elderly groups, 2. To analyze the body of knowledge applicable to career development, and 3. To evaluate the outcomes of career promotion for vulnerable elderly in Ang Khiri Sub-District, Makhm District, Chanthaburi Province. The study employed a mixed-methods, combining quantitative and qualitative approaches. The quantitative data were collected from 200 elderly participants determined by Taro Yamane's formula (error level 0.07), and qualitative data from 25 key informants' community leaders, entrepreneurs, social developers, and successful elderly selected through purposive sampling. The instruments included a validated questionnaire (IOC = 0.87; Cronbach's α = 0.92), in-depth interviews, and focus group discussions. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics and paired-sample t-tests, while qualitative data were analyzed through content descriptive interpretation.

Findings were as follows: 1. Suitable occupations for the elderly comprised five groups: sustainable agriculture, handicrafts, food and beverage processing, service and caregiving, and commerce; 2. The elderly possessed twelve domains of local wisdom, such as integrated farming, herbal use, local food processing, and weaving, integrated with Buddhist principles of sufficiency, patience, and sharing; and 3. After participation, their average income increased by 38.6% ($p < .01$), satisfaction was at the highest level ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.51), and 91.7% applied acquired knowledge to real occupations. The study led to the development of the Buddha-Local Livelihood Integration Model (BLLIM), a

sustainable career model integrating Buddhist wisdom with local community knowledge.

Keywords: Career Development; Vulnerable Elderly; Local Wisdom; Buddhist Principles; Community Development

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างประชากรทั่วโลก หนึ่งในประเด็นสำคัญที่สังคมมนุษย์กำลังเผชิญ คือ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งนำมาซึ่งความท้าทายใหม่ด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ หรือมีภาวะพึ่งพิงสูง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุประเทศไทย (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2568) ระบุว่า ประเทศไทยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ถือว่าเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์อย่างเป็นทางการ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้คืออัตราการเกิดที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง และอายุคาดเฉลี่ยที่ยืนยาวขึ้นจากการพัฒนาการทางการแพทย์และสาธารณสุข ส่งผลให้โครงสร้างประชากรเปลี่ยนไปสู่สังคมสูงวัยเร็วขึ้นกว่าที่คาดไว้ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ประชากรวัยทำงานอพยพเข้าสู่เมืองใหญ่ ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องดำรงชีวิตโดยพึ่งพาตนเอง

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดชายฝั่งภาคตะวันออก มีพื้นที่ทางเกษตรมากถึงร้อยละ 57 ของพื้นที่ทั้งหมด (กรมพัฒนาที่ดิน, 2561) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับที่ราบ มีสภาพอากาศชุ่มชื้น เหมาะสมกับการทำการเกษตร โดยเฉพาะไม้ผลเมืองร้อน เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะ และพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม จากการย้ายถิ่นของแรงงานวัยทำงานไปยังเมืองใหญ่ ทำให้จังหวัดจันทบุรีโดยเฉพาะในเขตชนบทมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอมะขาม, 2566) ตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เป็นพื้นที่ชนบทที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเนินเขา มีลำคลองธรรมชาติไหลผ่าน เช่น คลองอ่างศิระ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญของชุมชน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การแปรรูปผลไม้ การจักสาน การนวดแผนไทยและการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร (องค์การบริหารส่วนตำบลอ่างศิระ, 2566) วิถีชีวิตของชาวบ้านยังคงยึดโยงกับวัดและหลักพุทธธรรม มีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และกิจกรรมทางสังคม ทำให้พื้นที่แห่งนี้มีทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ผลสำรวจขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่างศิระ (2566) พบว่า ประชากรในพื้นที่มีจำนวนประมาณ 3,800 คน โดยร้อยละ 21 เป็นผู้สูงอายุ และในกลุ่มนี้มากกว่าร้อยละ 60 ไม่มีรายได้ประจำ ต้องพึ่งพาเบี้ยยังชีพรายเดือนเพียงเล็กน้อย อีกทั้งร้อยละ 35 มีภาวะพึ่งพิงบางส่วน ทำให้มีความเปราะบางทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การขาดโอกาสในการพัฒนาอาชีพอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่สามารถ

สร้างรายได้ที่มั่นคงได้ด้วยตนเอง ตำบลอ่างศิระมีจุดแข็งที่สำคัญคือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมานาน ทั้งด้านเกษตรกรรมยั่งยืน การแปรรูปผลไม้ การทำสมุนไพรพื้นบ้าน และหัตถกรรม ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม อันเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพอย่างมีคุณธรรม ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร) อารักขสัมปทา (การรู้จักรักษาทรัพย์) กัลยาณมิตตตา (การคบคนดีเป็นมิตร) และสมชีวิตา (การดำรงชีวิตอย่างพอดี) (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2556) หลักธรรมดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืนและเหมาะสมกับผู้สูงอายุในชุมชนชนบท

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง การพัฒนาอาชีพกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จึงมุ่งพัฒนาแบบจำลองการส่งเสริมอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีสุขภาพทางจิตใจที่สมดุล การดำเนินงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี (2567–2571) ที่มุ่งสู่เมืองเกษตรคุณภาพและสังคมผู้สูงอายุเข้มแข็ง ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นต้นแบบเชิงพื้นที่ให้กับจังหวัดอื่นได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจและศึกษาอาชีพที่เหมาะสมกับกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ที่นำมาใช้พัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อประเมินผลการพัฒนาอาชีพกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ทั้งการศึกษาเชิงเอกสารเพื่อรวบรวมข้อมูลแนวคิด และนโยบายที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาเชิงภาคสนามโดยการเก็บข้อมูลจากพื้นที่จริง เพื่อสะท้อนแนวคิด ประสบการณ์ และกระบวนการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุเปราะบาง

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งขึ้นทะเบียนอยู่ในฐานข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่างศิระ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอมะขาม ณ ปี 2567 มีจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด 108,311 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จากจำนวนประชากรดังกล่าว ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 200 คน ซึ่งถือเป็นจำนวนที่เหมาะสมกับการวิจัยภาคสนามในชุมชน โดยคัดเลือกจากผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง จากรายชื่อผู้สูงอายุที่มีรายชื่ออยู่ในฐานข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่างศิระ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอมะขาม เพื่อให้ได้กลุ่มผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เป็นผู้สูงอายุในกลุ่มเปราะบางที่มีศักยภาพในการพัฒนาอาชีพ และสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยอย่างต่อเนื่อง การคัดเลือกดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสะท้อนบริบทของผู้สูงอายุในพื้นที่จริง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาโมเดลการส่งเสริมอาชีพบนฐานพุทธธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน (Creswell, 2014)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ 1. ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 5 คน 2. ผู้ประกอบการในพื้นที่ 5 คน 3. นักพัฒนาชุมชน/นักสังคมสงเคราะห์ 5 คน 4. ผู้สูงอายุเปราะบางที่ประสบความสำเร็จ 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ IOC = 0.87 และค่าความเชื่อมั่น Cronbach's α = 0.92 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Paired Sample t-test)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธี Triangulation

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ลงพื้นที่ตำบลอ่างศิระ เพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไป ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และอาชีพ

4.2 ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เข้าร่วมกิจกรรมอาชีพ การฝึกอบรม และการผลิต

4.3 สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สูงอายุเปราะบาง ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานท้องถิ่น

4.4 จัดการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิเคราะห์แนวทางพัฒนาอาชีพ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติอ้างอิง

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยถอดความ จัดหมวดหมู่ และหาประเด็นหลัก ตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธี Triangulation การนำเสนอผลใช้การพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. การสำรวจและศึกษาอาชีพที่เหมาะสมกับกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า อาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุสามารถจัดเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1. อาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น การปลูกผักปลอดสาร การทำเกษตรผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็ก 2. อาชีพหัตถกรรมและของที่ระลึก เช่น การทอผ้า การจักสาน การทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ 3. อาชีพด้านอาหารและเครื่องดื่มแปรรูป เช่น การทำขนมพื้นบ้าน การแปรรูปสมุนไพรและผลไม้ 4. อาชีพด้านบริการและการดูแล เช่น การนวดแผนไทย การดูแลเด็กและผู้ป่วยในชุมชน และ 5. อาชีพการค้าขาย เช่น การเปิดร้านค้าชุมชน การจำหน่ายสินค้าผ่านตลาดนัดและช่องทางออนไลน์

2. การวิเคราะห์องค์ความรู้ที่นำมาใช้พัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นรวม 12 สาขาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน การใช้สมุนไพรในครัวเรือน การปรุงอาหารพื้นบ้าน การแปรรูปผลไม้ การทอผ้า การจักสาน และการทำของใช้ในครัวเรือน ทั้งยังมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ ความพอเพียง ความอดทน และการแบ่งปัน ร่วมกับการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดการสร้างความคุณค่าในตนเองและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน

3. การประเมินผลการพัฒนาอาชีพกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการเข้าร่วมโครงการ ผู้สูงอายุมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 38.6 จากอาชีพที่ได้รับการพัฒนา ผู้สูงอายุมีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้น มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมอาชีพร่วมกันมากขึ้น และชุมชนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะในด้านความร่วมมือระหว่างผู้สูงอายุ หน่วยงานท้องถิ่น และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวม

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อน-หลังการเข้าร่วมโครงการ (Paired t-test)

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ยก่อน	ค่าเฉลี่ยหลัง	ความแตกต่าง (t)	ค่า p (Sig.)	ข้อสรุป
องค์ความรู้ (Knowledge)	3.24	4.18	t = 6.73	p < 0.001	เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ
ทักษะการผลิต (Skill)	3.09	3.94	t = 5.59	p = 0.001	เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ
ทัศนคติการประกอบอาชีพ (Attitude)	3.60	4.20	t = 3.16	p = 0.018	เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ

จากตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ (n = 200) โดยใช้การทดสอบ t แบบคู่ ค่า p ที่น้อยกว่า 0.05 ถือว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

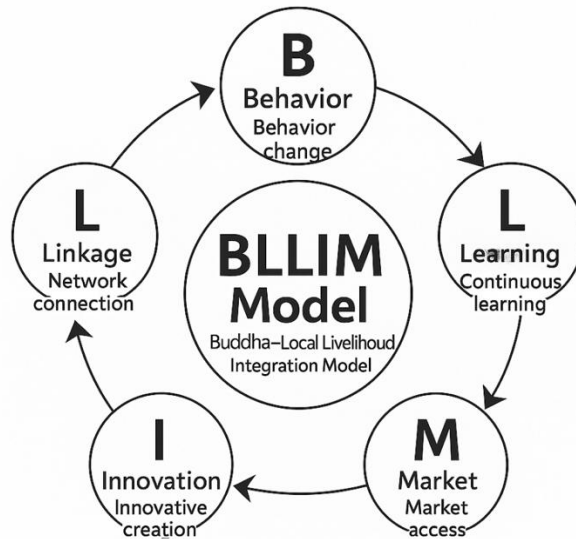
1. การสำรวจและศึกษาอาชีพที่เหมาะสมกับกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า อาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรมยั่งยืน หัตถกรรม อาหารและเครื่องดื่มแปรรูป บริการและการดูแล และการค้าขาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงมีศักยภาพในการทำงานด้านเกษตรและงานฝีมือที่ใช้แรงกายไม่มากนัก อีกทั้งเป็นงานที่สามารถดำเนินการได้ภายในชุมชน โดยไม่ต้องอาศัยทุนหรือเทคโนโลยีสูง สอดคล้องกับการศึกษาของดวงพร กิจอาทร และคณะ (2560) ที่พบว่า อาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุควรเป็นอาชีพที่ใช้ประสบการณ์และภูมิปัญญามากกว่า การใช้แรงงานหนัก และสอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล วุฒิพรโสภณ และคณะ (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่า การทำเกษตรอินทรีย์และหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสุขภาพของผู้สูงอายุในชนบท

2. การวิเคราะห์องค์ความรู้ที่นำมาใช้พัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้สูงอายุมององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 12 สาขา เช่น การเกษตรผสมผสาน การใช้สมุนไพร และการทอผ้า อีกทั้งยังมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ ความพอเพียง ความอดทน และการแบ่งปัน ร่วมกับการประกอบอาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเป็นผู้สืบทอดประสบการณ์จากบรรพบุรุษและยังคงยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงชี้ให้เห็นว่า ความพอประมาณและการพึ่งพาตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. การประเมินผลการพัฒนาอาชีพกลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้สูงอายุในตำบลอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้สูงอายุมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 100 มีความมั่นใจในตนเองสูงขึ้น และชุมชนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาอาชีพได้สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ให้กับผู้สูงอายุ และการรวมกลุ่มทำกิจกรรมอาชีพร่วมกันช่วยเสริมสร้างพลังทางสังคมและความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558) ที่พบว่า การพัฒนาอาชีพและการสร้างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีบทบาทในชุมชนมากขึ้น อีกทั้งสอดคล้องกับงานของ Maurer (2001) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมอาชีพและชุมชนจะมีความสุข ความพึงพอใจ และสุขภาพที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เข้าร่วม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ออกมาในลักษณะของโมเดลการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุเปราะบางเชิงบูรณาการ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการและแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในชื่อ BLLIM Model

องค์ความรู้ใหม่ คือ BLLIM Model ผลการวิจัยได้สังเคราะห์เป็นโมเดลบูรณาการพุทธ-ภูมิปัญญาชุมชน (Buddha-Local Livelihood Integration Model: BLLIM) สร้างโมเดลการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในชื่อ BLLIM Model ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่

- B – Behavior การเปลี่ยนพฤติกรรม
- L – Learning การเรียนรู้ต่อเนื่อง
- L – Linkage การเชื่อมโยงเครือข่าย
- I – Innovation การสร้างนวัตกรรม
- M – Market การเข้าถึงตลาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรจัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพผู้สูงอายุแบบบูรณาการในระดับตำบลโดยประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และวัด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
2. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรบรรจุ BLLIM Model ไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และตลาดชุมชนอย่างยั่งยืน
3. ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนงบประมาณต่อเนื่อง สำหรับกิจกรรมพัฒนาอาชีพที่มุ่งสร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเปราะบาง โดยเน้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานท้องถิ่นควรจัดอบรมการสร้างนวัตกรรมอาชีพผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการตลาดและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัย
2. ควรมีการสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุในลักษณะชมรม BLLIM เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และผลิตภัณฑ์ระหว่างตำบล อำเภอ และจังหวัด
3. ควรใช้วัด โรงเรียน และศูนย์พัฒนาชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ด้านอาชีพ โดยเชื่อมโยงการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่
4. ส่งเสริมการตลาดออนไลน์ในระดับชุมชน โดยสร้างช่องทางขายสินค้าผ่านเพจหรือแอปพลิเคชัน เพื่อขยายตลาดของผลิตภัณฑ์ผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการศึกษาครอบคลุมพื้นที่จังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบการพัฒนาอาชีพในแต่ละชุมชน
2. ศึกษาเชิงลึกด้านจิตวิทยาและแรงจูงใจของผู้สูงอายุในการปรับตัวสู่การประกอบอาชีพยุคดิจิทัล เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมที่เหมาะสม
3. ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของการนำ BLLIM Model ไปใช้จริงในระยะยาว เพื่อประเมินความยั่งยืนและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระดับครัวเรือนและชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยสนับสนุนมูลฐาน (Fundamental Fund) ปีงบประมาณ 2568 จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม MCU RS 800768026

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2561). รายงานข้อมูลการใช้ที่ดินจังหวัดจันทบุรี. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- จรรย์ญา วงษ์พรหม และคณะ. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 8(3), 41-54.
- ดวงพร กิจอาทร และคณะ. (2560). การพัฒนากลุ่มอาชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*, 6(2), 74-85.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). *พุทธธรรม (ฉบับขยาย)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2568). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุประเทศไทย พ.ศ. 2568. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอมะขาม. (2566). รายงานข้อมูลกลุ่มเปราะบางผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. จันทบุรี: กรมการพัฒนาชุมชน.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). รายงานสถิติประชากรและสังคมไทย พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- _____. (2566). รายงานสถิติประชากรและสังคมไทย พ.ศ. 2566–2567. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- องค์การบริหารส่วนตำบลอ่างศิรี. (2566). ข้อมูลพื้นฐานตำบลอ่างศิรี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. จันทบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลอ่างศิรี.
- อุบล วุฒิพรโสภณ และคณะ. (2560). การพัฒนานโยบายและศักยภาพขององค์กรชุมชนในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(1), 61–72.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Maurer, T. C. (2001). Career-Relevant Learning and Development, Worker Age, and Beliefs About Self-Efficacy for Development. *Journal of Management*, 27, 123–140.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจ
ของผู้ใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ*

A STUDY ON THE PERSONAL FACTORS AFFECTING THE SATISFACTION
LEVEL OF VISITORS TO THE CROCODILE FARM IN SAMUT PRAKAN PROVINCE

ภนิดา โพรธิเกษม¹, พัทธ์ธีรา จิรอุดมสาโรจน์²,
เจนจิรา พิศุทธิ์เกียรติ¹, โชติมณี บุญมา¹, ศิริวรรณ กาวีชา¹
Panida Phokasem¹, Phatteera Jiraudomsarod²,
Janejira Pisutkiet¹, Chotmanee Boonma¹, Siriwan Kawicha¹
¹คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานครสุวรรณภูมิ
²คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานครสุวรรณภูมิ

¹Faculty of Science and Technology, Bangkok Suvarnabhumi University

²Faculty of Business Administration, Bangkok Suvarnabhumi University

Corresponding Author E-mail: panida2537.pp@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการ
โลจิสติกส์ในฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ โดยสำรวจความพึงพอใจใน 6 ด้าน ได้แก่
ด้านสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย ราคาและค่าใช้จ่าย การประชาสัมพันธ์ และ
เจ้าหน้าที่บุคลากรผู้ให้บริการ การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัด
สมุทรปราการ จำนวน 400 คน และวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างคือการ สุ่มตัวอย่าง (Random
Sampling) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย
ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบ t-test และ One-way
ANOVA และหากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธี
Scheffe

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.8 และมีอายุ
ระหว่าง 21–30 ปี ความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ย
ความพึงพอใจสูงสุดคือ เจ้าหน้าที่บุคลากรผู้ให้บริการ (4.60) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ
ราคาและค่าใช้จ่าย (4.19) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า ความพึงพอใจใน

แต่ละด้านมีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศและช่วงอายุ และผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การจัดการโลจิสติกส์และคุณภาพการบริการมีผลกระทบต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเจ้าหน้าที่บุคลากรและความปลอดภัย ดังนั้น ผลการวิจัยนี้จึงสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการโลจิสติกส์และการบริการของฟาร์มจระเข้ โดยเน้นการ ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่บุคลากรและการพัฒนามาตรการด้านความปลอดภัย เพื่อยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนบุคคล; ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ; ฟาร์มจระเข้

Abstract

This research article aimed to examine the satisfaction of tourists regarding logistics management at the Samut Prakan Crocodile Farm. The study surveyed satisfaction across six key aspects: location, facilities, safety, price and cost, public relations, and service staff. Methodology: The population consisted of tourists visiting the Samut Prakan Crocodile Farm. The sample group comprised 400 tourists selected using random sampling. Data were collected using questionnaires. Statistical analysis included percentage, mean, standard deviation (S.D.), t-test, and one-way ANOVA. When statistically significant differences were found, the Scheffe method was applied for post-hoc comparison.

Findings: The results found that the majority of respondents were female (58.8%) and aged between 21–30 years. Overall tourist satisfaction was at a high level. The aspect with the highest mean satisfaction score was service staff (4.60), while the lowest was price and cost (4.19). One-way ANOVA indicated that satisfaction levels differed according to personal factors such as gender and age. Conclusion and Recommendation: The findings indicated that logistics management and service quality directly affected tourist satisfaction, particularly in terms of staff performance and safety. Therefore, the results can be applied to improve logistics management and service operations of the crocodile farm, with an emphasis on staff training and the enhancement of safety measures to sustainably increase tourist satisfaction.

Keywords: Personal Factors; Service Satisfaction; The Crocodile Farm

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันถือว่าเป็นประเทศที่ติดอันดับประเทศน่าเที่ยวต้น ๆ ของโลก ซึ่งรายได้หลักจากประเทศไทยโดยส่วนใหญ่จะมาจากรายได้การท่องเที่ยว ทำให้การขยายตัวของเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นมากและเกิดการซ่อมแซมและบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเกิดการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เข้ากับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในไทยมากขึ้น เนื่องจากเป็นบริเวณปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา เหมาะแก่การทำธุรกิจอย่างยิ่งและยังเป็นจังหวัดที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจอันก่อให้เกิดอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจและสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของประเทศอีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้ที่มีมูลค่าเพิ่มเป็นอันดับหนึ่ง

จากสถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศของจังหวัดสมุทรปราการในปี 2568 สมุทรปราการ ติด Top 25 จังหวัดท่องเที่ยว ปี 2568 ในช่วงเดือน ม.ค.-ก.ย. โดยจังหวัดสมุทรปราการ มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ อยู่ในอันดับที่ 10 จำนวน 790,270 คน และเป็นชาวไทย อันดับที่ 25 จำนวน 2,530,516 คน (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรปราการ, 2568) จากอัตราการมาเยือนของนักท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวเป็นคนไทยมากกว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และนักท่องเที่ยว มีจำนวนมากกว่านักท่องเที่ยวที่พักค้างคืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) ฟาร์มจระเข้สมุทรปราการ (Samut Prakan Crocodile Farm and Zoo) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทั้งในด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับจระเข้และสัตว์อื่น ๆ อย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งมีการแสดงโชว์ที่น่าตื่นตาตื่นใจ เช่น การแสดงจับจระเข้ การแสดงของนกและการแสดงอื่น ๆ ที่ช่วยสร้างความสนุกสนานและความรู้ให้กับผู้เข้าชม ฟาร์มจระเข้สมุทรปราการยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ โดยเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่และสร้างงานให้กับชุมชนท้องถิ่น

ผู้วิจัยต้องการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้สมุทรปราการที่มีต่อการจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงกับการมาเที่ยวซ้ำ และศึกษาการพัฒนาโลจิสติกส์การท่องเที่ยวในมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและความได้เปรียบในการแข่งขัน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบคมนาคมขนส่ง ซึ่งรวมถึงการเชื่อมโยงเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวและการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (อภิญา ปาละวงศ์, 2565; สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ, 2565)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งไม่ทราบจำนวนนักท่องเที่ยวที่แน่นอน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งไม่ทราบจำนวนนักท่องเที่ยวที่แน่นอน โดยใช้สูตรในการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง แบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2553) และกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่น 95% จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 400 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถาม มาทดลองความเชื่อมั่นโดยการทดลองนำไปใช้ (Pre-Test) กับกลุ่มประชากร จำนวน 30 ชุด เพื่อนำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อถือโดยภาพรวมปัจจัยที่ใช้ในการศึกษา มีค่าความเชื่อถือ เท่ากับ 0.862 (ดูจากค่า Cronbach's Alpha)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการอาศัยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความแปรปรวน (Variance) และนำเสนอข้อมูลในตารางเพื่ออธิบายเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) และผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สถิติที่ใช้ทำการเปรียบเทียบของสองกลุ่ม (t-test for Independent Samples: t-test) และความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: ANOVA: F-test)

ผลการวิจัย

ลักษณะข้อมูลประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้การแจกแจงความถี่ และ หาค่าร้อยละ (Percentage)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน(คน)	คิดเป็นร้อยละ
ชาย	165	41.2
หญิง	235	58.8
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 1 จากการแจกแจงข้อมูลประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามในส่วน ของเพศ พบว่า ในกลุ่มตัวอย่างที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 400 คน มีรายละเอียดดังนี้ เพศชาย จำนวน 165 คน คิดเป็น 41.2% เพศหญิง จำนวน 235 คน คิดเป็น 58.8%

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนก อายุ

อายุ	จำนวน(คน)	คิดเป็นร้อยละ
20 ปี หรือต่ำกว่า	78	19.5
21-30 ปี	147	36.8
31-40 ปี	81	20.2
41-50 ปี	45	11.2
51-60 ปี	31	7.8
มากกว่า 60 ปี	18	4.5
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม อายุ พบว่า กลุ่มอายุ 20 ปีหรือต่ำกว่า มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 78 คน หรือคิดเป็น 19.5% ของทั้งหมด กลุ่มอายุ 21-30 ปี มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 147 คน หรือคิดเป็น 36.8% ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดกลุ่มอายุ 31-40 ปี มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 81 คน หรือ คิดเป็น 20.2% กลุ่มอายุ 41-50 ปี มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 45 คน หรือคิดเป็น 11.2% กลุ่มอายุ 51-60 ปี มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 31 คน หรือคิดเป็น 7.8% กลุ่มอายุมากกว่า 60 ปี มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 18 คน หรือคิดเป็น 4.5%

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับ การศึกษาสูงสุด

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ประถมศึกษา	53	13.2
มัธยมต้น	36	9.0
มัธยมปลาย/ปวช.	40	10.0
อนุปริญญา/ปวส.	91	22.8

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด (ต่อ)

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ปริญญาตรี	146	36.5
ปริญญาโท	29	7.2
ปริญญาเอก	5	1.3
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 3 การจำแนกข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามตามระดับการศึกษาสูงสุด มีรายละเอียดดังนี้ จากการแจกแจงข้อมูลระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนทั้งหมด 400 คน พบว่า ระดับการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 53 คน คิดเป็น 13.2% มัธยมศึกษา จำนวน 36 คน คิดเป็น 9.0% มัธยมปลาย/ปวช. จำนวน 40 คน คิดเป็น 10.0% อนุปริญญา/ปวส. จำนวน 91 คน คิดเป็น 22.8% ปริญญาตรี จำนวน 146 คน คิดเป็น 36.5% ปริญญาโท จำนวน 29 คน คิดเป็น 7.2% ปริญญาเอก จำนวน 5 คน คิดเป็น 1.3%

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละข้อมูลอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	101	25.2
พนักงานบริษัทเอกชน	125	31.2
กิจการส่วนตัว/ค้าขาย/เกษตรกร	62	15.5
นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา	53	13.3
อื่น ๆ อิสระ	59	14.8
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 4 การแจกแจงข้อมูลอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนทั้งหมด 400 คน พบว่า ในแต่ละช่วงอาชีพมีรายละเอียดดังนี้ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 101 คน คิดเป็น 25.2% พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 125 คน คิดเป็น 31.2% กิจการส่วนตัว/ค้าขาย/เกษตรกร จำนวน 62 คน คิดเป็น 15.5% นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา จำนวน 53 คน คิดเป็น 13.3% อื่น ๆ อิสระ จำนวน 59 คน คิดเป็น 14.8% มากกว่า 25,000 บาท จำนวน 28 คน คิดเป็น 7.0%

ตารางที่ 5 จำนวน และร้อยละของข้อมูลรายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกการใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ

รายได้ต่อเดือน	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
5,000 บาท หรือต่ำกว่า	85	21.3
5,001-10,000 บาท	20	5.0
10,001-15,000 บาท	98	24.5
15,000-20,000 บาท	106	26.5

ตารางที่ 5 จำนวน และร้อยละของข้อมูลรายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกการใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ (ต่อ)

รายได้ต่อเดือน	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
20,001–25,000 บาท	63	15.8
มากกว่า 25,000	28	7.0
รวม	400	100.0

จากตารางที่ 5 การแจกแจงข้อมูลรายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนทั้งหมด 400 คน พบว่าในแต่ละช่วงรายได้มีรายละเอียดดังนี้ รายได้ต่อเดือน 5,000 บาท หรือต่ำกว่า จำนวน 85 คน คิดเป็น 21.3% รายได้ต่อเดือน 5,001–10,000 บาท จำนวน 20 คน คิดเป็น 5.0% รายได้ต่อเดือน 10,001–15,000 บาท จำนวน 98 คน คิดเป็น 24.5% รายได้ต่อเดือน 15,000–20,000 บาท จำนวน 106 คน คิดเป็น 26.5% รายได้ต่อเดือน 20,001–25,000 บาท จำนวน 63 คน คิดเป็น 15.8% รายได้ต่อเดือน มากกว่า 25,000 บาท จำนวน 28 คน คิดเป็น 7.0%

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามรายด้านและโดยรวม

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านสถานที่	4.34	0.722	มาก
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.35	0.658	มาก
3. ด้านความปลอดภัย	4.46	0.560	มาก
4. ด้านราคา ค่าใช้จ่าย	4.19	0.762	มาก
5. ด้านประชาสัมพันธ์	4.22	0.799	มาก
6. ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากรผู้ให้บริการ	4.60	0.558	มากที่สุด
รวม	4.48	0.552	มาก

จากตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความพึงพอใจในแต่ละด้านและโดยรวม พบว่า เมื่อพิจารณาผลรวมของความพึงพอใจทั้งหมด (ค่าเฉลี่ยรวม 4.48 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.552) นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยเฉพาะในด้าน เจ้าหน้าที่ บุคลากรผู้ให้บริการ ซึ่งได้รับความพึงพอใจสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.60) และด้านอื่น ๆ ที่อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ

ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ	ปัจจัยส่วนบุคคล							
	เพศ		อายุ		สถานภาพ		การศึกษา	
	t	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
1. ด้านสถานที่	5.221	0.000	3.681	0.003	5.324	0.000	5.324	0.000
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.432	0.000	3.497	0.004	3.511	0.002	3.511	0.002
3. ด้านความปลอดภัย	3.419	0.001	4.750	0.000	3.787	0.001	3.787	0.001

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ (ต่อ)

ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ	ปัจจัยส่วนบุคคล							
	เพศ		อายุ		สถานภาพ		การศึกษา	
	t	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
4. ด้านราคา ค่าใช้จ่าย	5.178	0.000	3.621	0.003	7.594	0.000	7.594	0.000
5. ด้านประชาสัมพันธ์	5.316	0.000	3.112	0.009	3.976	0.001	3.976	0.001
6. ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากร ผู้ให้บริการ	2.710	0.007	3.686	0.003	4.314	0.000	4.314	0.000

จากตารางที่ 7 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษามีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญในการรับรู้ความพึงพอใจในด้านสถานที่ เนื่องจากค่า Sig. < 0.05 (Sig. เพศ = 0.00 อายุ = 0.003 สถานภาพ = 0.000 การศึกษา = 0.000) นั้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีความพึงพอใจในด้านสถานที่แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษามีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญในการรับรู้ความพึงพอใจในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เนื่องจากค่า Sig. < 0.05 (Sig. เพศ = 0.00 อายุ = 0.004 สถานภาพ = 0.002 การศึกษา = 0.002) นั้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีความพึงพอใจในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษามีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญในการรับรู้ความพึงพอใจในด้านความปลอดภัย เนื่องจากค่า Sig. < 0.05 (Sig. เพศ = 0.001 อายุ = 0.000 สถานภาพ = 0.001 การศึกษา = 0.001) นั้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีความพึงพอใจในด้านความปลอดภัยแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษามีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญในการรับรู้ความพึงพอใจในด้านราคาค่าใช้จ่าย เนื่องจากค่า Sig. < 0.05 (Sig. เพศ = 0.000 อายุ = 0.003 สถานภาพ = 0.000 การศึกษา = 0.000) นั้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีความพึงพอใจในด้านราคาค่าใช้จ่ายแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษามีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญในการรับรู้ความพึงพอใจในด้านประชาสัมพันธ์ เนื่องจากค่า Sig. < 0.05 (Sig. เพศ = 0.000 อายุ = 0.009 สถานภาพ = 0.000 การศึกษา = 0.000) นั้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีความพึงพอใจในด้านประชาสัมพันธ์แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษามีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญในการรับรู้ความพึงพอใจในด้านเจ้าหน้าที่บุคคลผู้ให้บริการ เนื่องจากค่า Sig. < 0.05 (Sig. เพศ = 0.007 อายุ = 0.003 สถานภาพ = 0.000 การศึกษา = 0.000) นั้นแสดงให้เห็นว่า

ปัจจัยส่วนบุคคลมีความพึงพอใจในด้านเจ้าหน้าที่บุคคลผู้ให้บริการแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

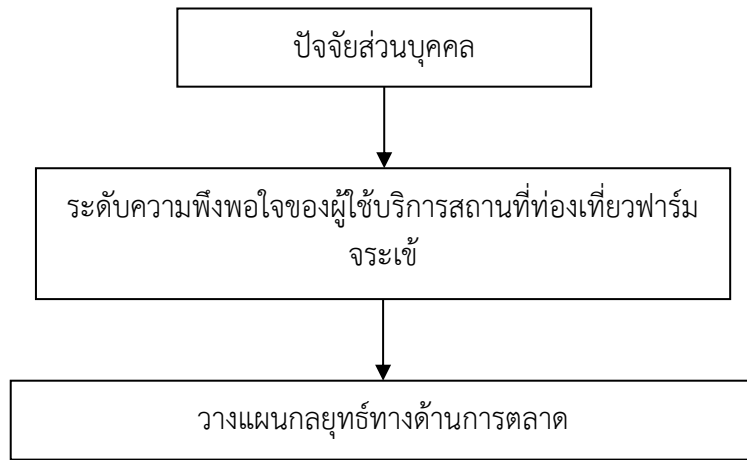
สรุปผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในหลายด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย ราคาค่าใช้จ่าย ประชาสัมพันธ์ และการบริการของเจ้าหน้าที่ โดยมีค่า Sig. < 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีความแตกต่างทางสถิติและมีผลกระทบต่อระดับความพึงพอใจในแต่ละด้านอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ สถานภาพ และการศึกษา มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้สมุทรปราการ โดยปัจจัยต่าง ๆ เช่น สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย ราคา ค่าใช้จ่าย การประชาสัมพันธ์ และเจ้าหน้าที่ที่มีความแตกต่างตามกลุ่มประชากรศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์วิภาพัช ชุมไธสงค์ (2565) เรื่อง ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้เคยเที่ยวสวนดอกไม้ในประเทศไทยพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและการรับรู้ของผู้บริโภค (Taufiq-Hail et al., 2023) และการปรับกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ จะช่วยเพิ่มความพึงพอใจและการยอมรับจากผู้บริโภค (Manyanga et al., 2022) และยังชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจของผู้บริโภคมีความแตกต่างตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยเฉพาะในเรื่องราคาและบริการ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้สมุทรปราการ โดยความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ เช่น สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย ราคา ค่าใช้จ่าย การประชาสัมพันธ์ และเจ้าหน้าที่บริการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.60) การฝึกอบรมบุคลากรจึงมีความสำคัญในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ความพึงพอใจมีความแตกต่างตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี การตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้บริโภค (Expectation Disconfirmation Theory) (Cheunkamon et al., 2020) ความพึงพอใจในด้านราคาและค่าใช้จ่ายมีความแตกต่างตามรายได้ โดยผู้มีรายได้สูงจะมีความคาดหวังสูงกว่าผู้มีรายได้น้อย ซึ่งการตั้งราคาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายจึงมีความสำคัญในการรักษาความพึงพอใจ ประชาสัมพันธ์ก็มีความแตกต่างตามปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งแสดงถึงความสำคัญในการปรับกลยุทธ์การตลาดให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย (Chen et al., 2023) การเสริมสร้างมาตรการความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพสามารถเพิ่มความมั่นใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวในระยะยาว (Satti et al., 2021)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ สถานภาพ และ การศึกษา มีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในทุก ๆ ด้านของสถานที่ท่องเที่ยวฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ ข้อมูลเหล่านี้เป็นประโยชน์ในการวางแผนกลยุทธ์ การตลาดและการจัดการที่สามารถตอบสนองความต้องการและคาดหวังที่หลากหลาย ของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ควรศึกษาความมีประสิทธิภาพของการประชาสัมพันธ์ที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย โดยการใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมและเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจของแต่ละกลุ่มผู้ใช้บริการ
2. การใช้เทคโนโลยีในการเก็บข้อมูลการใช้เทคโนโลยีในการเก็บข้อมูลและสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมข้อมูลและให้ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น โดยสามารถใช้แอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ในการเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ การดำเนินการวิจัยในทิศทางเหล่านี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรพิจารณาศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ เช่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว และความเป็นมิตรของผู้ให้บริการ ซึ่งสามารถมีอิทธิพลต่อประสบการณ์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). *สถานการณ์การท่องเที่ยวปี 2567 และแนวโน้มปี 2562*. สืบค้น 20 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/We0nO>
- ทิพย์วิภาพัช ชุมไธสงค์. (2565). *ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้เคยเที่ยวสวนดอกไม้ในประเทศไทย* (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการตลาด). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2553). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. กรุงเทพฯ: วี อินเทอร์เน็ต.
- สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2566–2570 (ฉบับทบทวน)*. สมุทรปราการ: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ.
- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรปราการ. (2568). *ข้อมูลสถิติการท่องเที่ยว พ.ศ. 2568 จังหวัดสมุทรปราการ*. สืบค้น 28 ตุลาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/0zHDr>
- อภิญา ปาลวงค์. (2565). *การจัดการจัดการโซ่อุปทานท่องเที่ยวเชิงสุขภาพบริเวณรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโลจิสติกส์และอุปทาน). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Chen, B, et al. (2023). Is More Financial Literacy Always Beneficial? An Investigation through a Mediator. *Journal of Risk and Financial Management*. 16(53), 1–10.
- Cheunkamon, E. et al. (2020). Determinant Factors Influencing Thai Tourists' Intentions to Use Social Media for Travel Planning. *Sustainability*, 12(18), 1–21.
- Manyanga, W. et al. (2022). The Effect of Customer Experience, Customer Satisfaction and Word of Mouth Intention on Customer Loyalty: The Moderating Role of Consumer Demographics. *Cogent Business & Management*, 9(1), 1–20.

- Satti, Z. W. et al. (2021). Exploring Mediating Role of Service Quality in The Association Between Sensory Marketing and Customer Satisfaction. *Total Quality Management & Business Excellence*, 32(7-8), 719–736.
- Taufiq-Hail, A. M. et al. (2023). Investigating The Impact of Customer Satisfaction, Trust, and Quality of Services on The Acceptance of Delivery Services Companies and Related Applications in Omani Context: A Predictive Model Assessment Using Plspredict. *Cogent Business & Management*, 10(2), 1–39.

วิถีแห่งการออกจากความทุกข์ของชาวบุญนิยมในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่*
THE WAY TO RELEASE THE SUFFERING OF THE BOONNIYOM PEOPLE
IN A POST-MODERN CAPITALIST WORLD

ชัยภัทร ชุตिकามี, สุริยะใส กตะศิลา

Chaiyapat Chutikamee, Suriyasai Katsasila

วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

Corresponding Author E-mail: chaiyapat.chey@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีแห่งการออกจากความทุกข์ของชาวบุญนิยมในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่ภายใต้บริบทสังคมไทย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 12 คน แบ่งเป็นชาวบุญนิยมที่เป็นชาวโศก จำนวน 6 คน และชาวแพทย์วิถีธรรมจำนวน 6 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่ออธิบายความเชื่อมโยงเหตุและผลของข้อมูลที่ถูกจำแนกออกเป็นประเด็นและหมวดหมู่ สารสำคัญที่ได้ โดยใช้วัตุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นกรอบในการอธิบาย

ผลการวิจัยพบว่า วิถีแห่งการออกจากความทุกข์ของชาวบุญนิยมในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่ เรียกว่า “บุญนิยม” ซึ่งมีใช้เพียงการปฏิเสธแนวคิดทุนนิยม แต่เป็นการ “ต่อรอง” กับทุนนิยม ด้วยการแทรกคุณค่าทางจิตวิญญาณเพื่อสร้างสมดุลใหม่ให้กับชีวิตและสังคม อันเป็นความพยายามในการลดทอนสภาพแปลกแยกของมนุษย์จากทั้งผลผลิต แรงงานของตนเอง และชุมชนรอบตัว ด้วยการสร้างรูปแบบสังคมและเศรษฐกิจที่ผู้คนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการผลิตและบริโภค เช่น พาณิชยกรรมบุญนิยมที่ไม่แสวงหากำไรสูงสุด แต่เน้นการพึ่งตนและแบ่งปัน ทำให้แรงงานและผู้บริโภครู้สึกเชื่อมโยงกับผลผลิต ตลาด และชุมชน ผ่านความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน “บุญนิยม” จึงมีใช้เพียงทางเลือกทางศีลธรรม แต่ยังเป็นการทำทลายโครงสร้างการครอบงำเงินทุนที่ผลิตความเหลื่อมล้ำอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็น “ผู้ชี้ทาง” ที่พยายามกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชน และแสดงศักยภาพของการสร้างสังคมที่ให้ความสำคัญกับเหตุผลทางคุณค่ามากกว่าเหตุผลเชิงเครื่องมือเพียงอย่างเดียว โดย “ชาวบุญนิยม” ได้พิสูจน์มากกว่า 50 ปี

* Received October 18, 2025; Revised November 7, 2025; Accepted November 13, 2025

แล้วว่า ด้วยจิตใจที่เป็น “บุญ” นี้ทำให้พวกเขาสามารถนำพาตนเองและสังคมออกจากความทุกข์ในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่ได้จริงไปเป็นลำดับ

คำสำคัญ: ชาวบุญนิยม; โลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่; ความทุกข์; อวิชชา

Abstract

This research aimed to study the way to release the suffering of the Boonniyom people in a post-modern capitalist world in the context of Thai society. The researcher used a qualitative research method of document research combined with in-depth interviews. The researcher selected 12 key informants, consisting of 6 Boonniyom people living in an Asoke community and 6 members of the Buddhist Dhamma Medicine Organization. All data were analyzed using content analysis to explain the cause-and-effect relationships of the data that were classified into themes and categories, as well as the main findings, using the research objectives and conceptual framework as a framework for explanation.

The results of the research were found that the way to release the suffering of the Boonniyom people in a post-modern capitalist world was called “Boonniyom,” which was not simply a rejection of capitalist ideas but a “negotiation” with capitalism by inserting spiritual values to create a new balance in life and society. This attempt was to reduce human alienation from their products, their own labor, and their surrounding communities by creating a social and economic model in which people genuinely participated in production and consumption. For example, “Boonniyom trade”, which did not seek maximum profit but emphasized self-reliance and sharing, allowed workers and consumers to feel connected to their products, markets, and communities through mutual compassion. “Boonniyom” was therefore not only a moral choice but also a challenge to the structure of capitalist domination that systematically reproduces inequality. It also acted as a “guidance,” attempting to awaken public consciousness and demonstrated the potentials for creating a society that prioritized value-based reasoning over purely instrumental reasoning. “The Boonniyom people” have proven for over 50 years that this “boon” mindset can truly and gradually lead themselves and their society to release the suffering in a post-modern capitalist world.

Keywords: The Boonniyom People; Post-Modern Capitalist World; Suffering; Avijjà

บทนำ

ทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจรูปแบบหนึ่งที่ยอมให้บุคคลมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพย์สินที่เป็นทุน มีเสรีภาพในการผลิตและการค้า ทำให้จุดสำคัญที่สุดของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม คือ ‘ปัจจัยการผลิตที่มีเจ้าของและการผลิตที่มีผลกำไร’ (วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2561) ปัจจุบันทุนนิยมถูกนำมาใช้เป็นระบบการจัดการในระดับโลก แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่ดีที่สุด ดังเห็นได้จากปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นกับประเทศต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพลของทุนนิยมหลังสมัยใหม่ (หลังปี ค.ศ. 1945–ปัจจุบัน) ไม่ว่าจะเป็น “ทุนนิยมแบบตลาดเสรี” (Liberal Market Economy) ในสหรัฐอเมริกาที่กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาคนไร้บ้าน ความเหลื่อมล้ำทางรายได้กับความอดอยาก (ตรีชฎา โชคธนาเสริมสกุล, 2566; กรุณา บัวคำศรี, 2566) และเหตุรุนแรงจากการใช้อาวุธปืน (กรุณา บัวคำศรี, 2567) “ทุนนิยมแบบสวัสดิการ” (Welfare Capitalism) ในฟินแลนด์ที่กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาประชากรสูงวัยและภาระค่าใช้จ่ายของรัฐสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรในวัยทำงานกลับลดลงอย่างรวดเร็ว แรงงานอพยพกับความไม่พอใจของประชากรในวัยทำงานบางกลุ่ม (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2564) รวมทั้งอัตราการฆ่าตัวตายของชาวฟินแลนด์ที่ยังคงสูงอยู่ ซึ่งผู้วิเคราะห์ห่มองว่า สาเหตุสำคัญเกิดจากความรักสันโดษและการขาดสังคม (โพสท์ทูเดย์, 2562) “ทุนนิยมแบบช่วงชั้น” (Hierarchical Capitalism) ในไทยที่กำลังสร้างปัญหาแรงงานไร้ฝีมือกับความเหลื่อมล้ำของค่าจ้างแรงงาน (สุธามาต ทวีนันท์, 2565) หนี้ครัวเรือน (สุธามาต ทวีนันท์, 2566) อีกทั้งปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้สุขภาพจิตของคนไทยแย่ลง (สถานีวิทยุพิทักษ์สันติราษฎร์ สวพ. FM91, 2566) ข้อเสียเหล่านี้ อาจเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ‘ทุนนิยม’ ยังไม่ใช่ระบบที่ดีที่สุดสำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ โดยเฉพาะด้านการแก้ปัญหา ‘ความทุกข์’ ของมนุษย์ในหลายมิติ

‘ความทุกข์’ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ในหลายมิติ ซึ่งมีติงกว้าง ๆ คือ ทางกายและทางใจ สาเหตุของความทุกข์เกิดขึ้นได้จากทั้งตัวตนภายใน (Self) และโครงสร้าง (Structure) ต่าง ๆ ทั้งโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งโครงสร้างเหล่านี้ถูกยึดอยู่กับรูปแบบการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจหรือการปกครองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่ตายตัว ในขณะที่กระแสของทุนนิยมกำลังเขย่ารกราก และได้สร้างผลผลิตอันเป็น ‘ความทุกข์’ มิติต่าง ๆ ของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมให้มีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น แต่ก็มีหลายชุมชนในโลกที่ยังไม่ยอมให้ตนเองถูกเหนี่ยวรั้งไปตามกระแสทุนนิยม โดยพวกเขามีทางเลือกในการใช้ชีวิตให้กับตนเอง เช่น ชุมชนอามิช (Amish Community) ในแลงคาสเตอร์ อังกฤษ ชุมชนฟิงตันในเบงกาลี อินเดีย หรือชุมชนฟิงตันในฟินแลนด์และแคนาดา เป็นต้น ซึ่งปรัชญาของชุมชนเหล่านี้มีจุดร่วมที่เหมือนกัน คือ เน้นการใช้ชีวิตที่ฟิงตันเรียบง่าย และการมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อแบ่งปัน สำหรับในประเทศไทยก็มีชุมชนเล็ก ๆ ที่ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของทุนนิยมอยู่หลายชุมชนในที่ต่าง ๆ กัน โดยชุมชนเหล่านั้นต่างก็สร้างกฎระเบียบของชุมชนออกมาใช้เพื่อปกป้องและต่อรองกับการครอบงำของทุนนิยม แต่ชุมชนที่งานวิจัยนี้จะนำเสนอ คือ ‘ชุมชนบุญนิยม’ ซึ่งเป็นชุมชนเล็ก ๆ

ที่ก่อตั้งขึ้นโดย สมณะโพธิรักษ์ มานานกว่า 50 ปี (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา) ปัจจุบันมีประมาณ 10 ชุมชนหลักและมีสมาชิกรวมกันราว ๆ 10,000 คน กลยุทธ์ที่สมณะโพธิรักษ์ใช้ในการต่อสู้กับระบบทุนนิยม คือ การปรับเปลี่ยนตัวตนภายในของชาวโศกหรือชาวบุญนิยม ด้วยการปรับเปลี่ยนเชิงวิคิด โดยนำเสนอว่าในโลกหรือในสังคมนี้ไม่ได้มีวิถีของทุนนิยมเพียงรูปแบบเดียว แต่ชีวิตมนุษย์ควรผูกพันกับสิ่งอื่นที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความเติบโตทางเศรษฐกิจ นั่นคือ “บุญ” โดยมุ่งเน้นการตีความคำว่า “บุญ” ว่าหมายถึง การชำระกิเลส คือ ‘ความเห็นแก่ตัว’ ออกไปจากสันดานของตนให้สะอาดหมดจดไปเป็นลำดับ เป็นเรื่อง ๆ (พจนานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ ฉบับภูมิพลโลกิคุ, 2531 อ้างถึงใน สมณะโพธิรักษ์, 2563) ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเรียกแนวคิดและแนวปฏิบัติแบบนี้ว่า “บุญนิยม” ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงแค่วิถีแห่งการดำรงชีวิตเฉพาะปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังสร้าง ‘ผลกระทบด้านความสัมพันธ์’ ทั้งต่อบุคคลและสังคมที่พวกเขาเหล่านั้นสัมพันธ์ด้วยอย่างน่าสนใจ อย่างในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมา “องค์กรแพทย์วิถีธรรม” นำโดย ดร.ใจเพชร กล้าจน (หมอเขียว) ที่มีสมาชิกจากทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศรวมแล้วราว ๆ 10,000 คน ได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อน ‘อุดมการณ์บุญนิยม’ ผ่านการจัดกิจกรรมค่ายสุขภาพที่ตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีผู้ที่ผ่านการอบรมในค่ายสุขภาพขององค์กรแล้วมากกว่า 3 แสนคน โดยมีสโลแกนที่สำคัญคือ “หมอดีที่สุดในโลก คือ ตัวเราเอง ลดกิเลสรักษาโรค ศูนย์บาทรักษาทุกโรค” กระทั่งกลายเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนอุดมการณ์บุญนิยมให้ออกสู่สังคมอย่างกว้างขวางขึ้น (นิตยาภรณ์ สุระสาย, 2563)

ผู้วิจัยได้ศึกษา “ทฤษฎีวิพากษ์” (Critical Theory) “แนวคิดทางพุทธศาสนา” (Buddhist Concepts) และ “แนวคิดเรื่องลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์” (Maslow's Hierarchy of Needs) เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์แนวทางการออกจากความทุกข์ของมนุษย์ในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่ของชาวบุญนิยมทั้งในมิติตัวตนภายในและโครงสร้าง โดยมีสาระสำคัญดังนี้ “ทฤษฎีวิพากษ์” เป็นทฤษฎีทางสังคมที่มุ่งเน้นการวิพากษ์วิจารณ์และการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยรวม อันเป็นความพยายามที่จะ “ปลดปล่อยมนุษย์จากสถานการณ์ที่กดขี่พวกเขา” (Horkheimer, 1982) ในที่นี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานเขียนของนักทฤษฎีวิพากษ์คนแรก คือ คาร์ล มากซ์ (Karl Marx: ค.ศ. 1818–1883) นักสังคมนิยมปฏิวัติชาวเยอรมัน เขาได้วิพากษ์เชิงโครงสร้างทางสังคมของทุนนิยมในยุคหนึ่งเรื่อง “ความแปลกแยก” (Alienation) ทั้งมิติทางกายและทางใจของชนชั้นแรงงาน อันจะนำไปสู่การโค่นล้มระบบทุนนิยม จนในที่สุดก็จะเกิด “สังคมนิยม” (Communism) ขึ้นมาแทนที่ (Marx et al., 2008) นักทฤษฎีวิพากษ์คนต่อมาคือ ทีโอดอร์ ออดอร์โน (Theodor Adorno: ค.ศ. 1903–1969) และแมกซ์ ฮอร์กไฮเมอร์ (Max Horkheimer: ค.ศ. 1895–1973) นักทฤษฎีวิพากษ์ชาวเยอรมันจากสำนักแฟรงก์เฟิร์ต (Frankfurt School) ทั้งคู่ได้วิพากษ์เชิงวัฒนธรรมของทุนนิยมในยุคหนึ่งเรื่อง “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม” (Culture Industry) โดยกล่าวถึงมนุษย์ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตซึ่งมีจิตสำนึก อิสระภาพ และพลังการผลิต

เชิงสร้างสรรค์ เพียงแต่สิ่งเหล่านี้ถูกครอบงำไว้โดย “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม” จากกลุ่มการเมืองและนายทุน ด้วยการทำให้ประชาชนเพลิดเพลินไปกับการจับจ่ายใช้สอยสินค้าหรือบริการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน จนไม่ค่อยมีเวลาที่จะครุ่นคิดเรื่องการเมืองหรือสังคมและลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงมันให้ดีขึ้น (Adorno, 2007)

ในขณะเดียวกันปรัชญาตะวันออกอย่าง “พุทธศาสนา” (Buddhism) ซึ่งถือได้ว่าเป็นความรู้และความจริงภายใต้เงื่อนไขความไม่จำกัดด้วยกาลหรือยุคสมัย (อภิปรัชญา) (ส.ส. (ไทย) 15/157/201) ได้ทำให้พุทธศาสนายังคงมีบทบาทสำคัญต่อการวิพากษ์วิจารณ์สังคมในทุกยุคสมัย ในที่นี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา “แนวคิดทางพุทธศาสนา” เรื่องความทุกข์ ความอยาก และความไม่รู้ (อวิชชา) ใจความโดยสรุปว่า ‘พระพุทธเจ้า’ ตรัสรู้ว่า ‘ความทุกข์ของมนุษย์’ ทั้งมีติดกายและทางใจ ล้วนมี ‘ความอยาก’ หรือ ‘ตัณหา’ ของมนุษย์ผู้นั้นเป็นตัวบงการทั้งสิ้น (ขุ.ส. (ไทย) 25/779-786/688-690) โดย ‘ความอยาก’ (ตัณหา) ที่สร้างความทุกข์ทั้งมีติดกายและทางใจให้แก่มนุษย์ได้อย่างรุนแรงที่สุด คือ ‘ความอยากในกาม’ (กามตัณหา) คือ ความติดใจในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส วัตถุ หรือเหตุการณ์ ทั้งหลายในโลก ส่วนที่แสดงออกเป็นทุจริตทางกาย วาจา และใจ (ขุ.อิตติ. (ไทย) 25/58/412; ขุ.ม. (ไทย) 29/1/1-2; ม.ม. (ไทย) 12/167-169/167-170) ‘ความอยากในกาม’ นี้มีรากเหง้ามาจาก ‘ความไม่รู้’ เรียกว่า “อวิชชา” (ม.ม. 12/404/438-439; อภ.นคก. (ไทย) 22/63/576-577) ซึ่งหมายถึง ‘ความไม่รู้ชัด’ ใน ‘อริยสัจ’ เป็นสำคัญ ‘อริยสัจ’ คือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ 1. ทุกขอริยสัจ (ทุกข์ที่เป็นอริยสัจ) 2. ทุกขสมุทัยอริยสัจ (เหตุแห่งทุกข์อริยสัจ) 3. ทุกขนิโรธอริยสัจ (สภาพดับทุกข์อริยสัจ) 4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ (วิธีปฏิบัติเพื่อดับทุกข์อริยสัจ) (ขุ.จ. (ไทย) 30/2/45-46) สำหรับ “แนวคิดเรื่องลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์” ตามมุมมองของมาสโลว์ (Abraham Harold Maslow) เขามองว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นเป็นแรงขับสำคัญที่คอยกำหนดการกระทำของมนุษย์ โดยเขาเสนอไว้ว่า ‘ความต้องการของมนุษย์มีทั้งหมด 8 ขั้น’ ตั้งแต่ความต้องการขั้นพื้นฐาน 4 ขั้น ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความปลอดภัย ความรักและความเป็นเจ้าของ และการได้รับความนับถือยกย่อง ไปจนถึงความต้องการขั้นที่สูงขึ้นอีก 4 ขั้น ได้แก่ ความต้องการความรู้ความเข้าใจ สนุกสนาน การเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง และการอยู่เหนือสามัญสำนึก (Maslow, 1970 อ้างถึงใน McLeod, 2018)

การศึกษาเรื่อง “วิถีแห่งการออกจากความทุกข์ของชาวบุญนิยมในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่” นี้ จะเป็นการศึกษาเรื่องราวในการดำเนินชีวิตของชาวบุญนิยมในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่ภายใต้บริบทสังคมไทย โดยผู้วิจัยได้วางกรอบแนวคิดเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและเชื่อมโยงสู่วิถีชีวิตของคน เงื่อนไขทางสังคมที่ได้สร้างชุดความรู้และครอบงำผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไว้กับความรู้ชุดเดิม โดยความรู้ชุดนั้นได้ส่งผลอย่างไรต่อวิถีแห่งการดำรงชีวิตของชาวบุญนิยม และชาวบุญนิยมมีวิถีแห่งการออกจากข้อเสียของความรู้ชุดนั้นได้อย่างไร เหล่านี้จะเป็นชุดความรู้ใหม่เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่ ‘ชาวบุญนิยม’ โดยเผยแพร่

ให้เห็นว่า “วิถีแบบบุญนิยมนี้ช่วยให้ชาวบุญนิยมสามารถออกจากความทุกข์ทั้งในมิติทางกาย และทางใจท่ามกลางโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่ที่กำลังเผชิญวิกฤติในปัจจุบันได้อย่างไร”

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิถีแห่งการออกจากความทุกข์ของชาวบุญนิยมในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่ ภายใต้อิทธิพลสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Study) โดยใช้ทฤษฎีวิพากษ์ แนวคิดทางพุทธศาสนา เรื่องความทุกข์ ความอยาก และความไม่รู้ (อวิชชา) และแนวคิดเรื่องลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ร่วมกับการศึกษาภาคสนาม (Field Work Study) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยนี้ (Key Informants) คือ บุคคล/องค์กร ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับชุมชนบุญนิยม รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1. ชาวอโศก อายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์ ปฏิบัติตามแนวบุญนิยมมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี และอาศัยอยู่ภายในชุมชนบุญนิยม จำนวน 6 คน 2. สมาชิกองค์กรแพทย์วิถีธรรม อายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์ ปฏิบัติตามแนวบุญนิยมมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และไม่ได้อาศัยอยู่ภายในชุมชนบุญนิยม จำนวน 6 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยมีข้อคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การศึกษาข้อมูลเอกสารโดยการศึกษารวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทฤษฎี แนวคิด และผลงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

4.2 การศึกษาภาคสนามโดยการศึกษารวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่การวิจัย ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ซึ่งมีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออธิบายความเชื่อมโยง เหตุและผลของข้อมูลที่ถูกจำแนกออกเป็นประเด็นและหมวดหมู่ สำคัญที่ได้ โดยใช้ วัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นกรอบในการอธิบาย

ผลการวิจัย

วิถีแห่งการดำรงชีวิตของชาวบุญนิยม

ชาวบุญนิยมได้ปฏิบัติธรรมตามคำสอนของ ‘พระพุทธเจ้า’ ภายใต้การนำพาของสมณะ โพรธิรักษ์ ผู้ซึ่งพวกเขาเรียกว่าเป็น “สัตบุรุษ” มามากกว่า 50 ปี กระทั่งเกิดเป็นชุมชนที่มีระบบ การอยู่ร่วมกันแบบ ‘สาธารณโภคี’ ขึ้นมา คือ ชาวชุมชนทุกคนมีการกินใช้ร่วมกันเป็นส่วนกลาง โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อขัดเกลาดน ขยันสร้างสรรค์ และแบ่งปัน พวกเขาเรียกชุมชน ของตนเองว่า “ชุมชนบุญนิยม” โดยมีคุณลักษณะสอดคล้องตรงกันกับหลักธรรมต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะคุณลักษณะของคน “วรณะ 9” คือ เป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อยยกล้ำจน สันโดษใจพอ ขัดเกลากิเลส มีศีลเคร่ง มีอาการนำเลื่อมใส ไม่สะสม และยอดขยัน

ก. วิถีแห่งการดำรงชีวิตก่อนมาเป็นชาวบุญนิยม

วิถีแห่งการดำรงชีวิตก่อนมาเป็นชาวบุญนิยมของพวกเขานั้น คือ วิถีทุนนิยมซึ่งมีทั้งส่วน ที่เหมือนและแตกต่างกับชีวิตวิถีทุนนิยมของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย โดยผู้วิจัย พบว่า ส่วนที่ เหมือนกัน คือ พวกเขาต่างก็มีพื้นฐานทางครอบครัวที่หลากหลาย เช่น เกษตรกร พ่อค้าแม่ค้า ข้าราชการครู และสิ่งที่พวกเขาได้รับการปลูกฝังเหมือนกันตั้งแต่เด็ก คือ ‘ค่านิยมทางการศึกษา’ ซึ่งผู้ใหญ่มักสอนให้ลูกหลานเรียนสูง ๆ เป็นเจ้าคนนายคน จะได้ไม่ต้องลำบากเหมือนพ่อกับแม่ กับ ‘ค่านิยมทางวัฒนธรรม’ ซึ่งผู้ใหญ่มักสอนให้เป็นคนดี อย่าทำให้คนอื่นเดือดร้อน ค่านิยม ดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้พวกเขาต้องตั้งหน้าตั้งตาศึกษาเล่าเรียนและพยายาม ที่จะเป็นคนดีของสังคมควบคู่กันไป ในขณะเดียวกันเมื่อพวกเขาส่วนใหญ่ก้าวเข้าสู่วัยทำงานก็ ต้องเผชิญกับ ‘ค่านิยมทางสังคม’ ในเรื่องความอยากรวย ความสุขจากการกินเที่ยวสนุกสนาน กับเพื่อนฝูง ตามมา ซึ่งบางคนก็รับเอาในขณะที่บางคนเลือกปฏิเสธ เบื้องหลังของค่านิยมเหล่านี้ ล้วนมีเป้าหมายเดียวกัน คือ ความสุขทั้งในมิติทางกายและทางใจ แต่ในระหว่างที่พวกเขากำลัง แสวงหาความสุขดังกล่าวและแม้บางคนก็ได้มาแล้วนั้น ปัญหาและความทุกข์ทั้งในมิติทางกาย และทางใจของพวกเขาเองหรือคนรอบตัวกลับมีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เรื่อย ๆ ตามมา สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ เมื่อชีวิตของพวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาและความ ทุกข์ทั้งในมิติทางกายและทางใจของตนเองและผู้อื่น หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง นี้ได้กลายเป็นสิ่งที่ ทำให้ ‘ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง’ ของพวกเขาค่อย ๆ เริ่มเติบโตขึ้น โดยความ ต้องการดังกล่าวได้กลายเป็นแรงขับอย่างแรงเร้าจนทำให้พวกเขารู้สึกว่าต้องแสวงหาผู้รู้ที่จะช่วย คลี่คลายข้อสงสัยเหล่านี้ และเชื่อว่าคำตอบนั้นน่าจะได้อยู่กับผู้รู้ทาง ‘พุทธศาสนา’

“ตอนที่ผมเจอกับชาวอโศกครั้งแรกและได้รู้ว่าคนที่นี้เขาทำงานฟรี ผมก็รู้สึกประหลาดใจและสงสัยว่า เขาสอนอย่างไรให้คนมาทำงานฟรีได้ เพราะว่าตัวผมเองเนี่ยมีแต่อยากได้เงินทองมาก ๆ ในขณะที่เดียวกันผมก็รู้สึกประทับใจแล้วก็คิดว่า ผมจะเป็นแบบพวกเขาได้อย่างไร” (PT-02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 สิงหาคม 2568)

“ผมได้ดูรายการคนค้นคน ตอนหมอเขียว หมอศุญย์บาทรักษาทุกโรค ผมก็รู้สึกประทับใจมากและตั้งใจว่าจะต้องไปหาหมอเขียวสักครั้ง จนเวลาผ่านไป 5 ปี ตอนนั้นผมมีปัญหาหนี้สินและรู้สึกเครียดมาก จึงตัดสินใจขออนุญาตภรรยาไปหาหมอเขียวซึ่งเธอไม่เห็นด้วยแต่ผมก็ตัดสินใจไปทั้งอย่างนั้น เพราะคิดว่าถ้าอยู่แบบเดิมผมก็ไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ซึ่งหมอเขียวน่าจะมีคำตอบที่ดีให้กับผม” (PH-05, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 พฤษภาคม 2568)

ข. วิถีแห่งการดำรงชีวิตหลังมาเป็นชาวบุญนิยม

วิถีแห่งการดำรงชีวิตหลังมาเป็นชาวบุญนิยมของพวกเขานั้น ล้วนมีจุดพลิกผันที่ทำให้พวกเขาเปลี่ยนจากชีวิตวิถีทุนนิยมมาสู่ชีวิตวิถีบุญนิยมซึ่งมิใช่เรื่องบังเอิญ โดยผู้วิจัย พบว่าจุดพลิกผันชีวิตของพวกเขาเกิดจากสาเหตุหลัก 3 ประการ คือ 1. พวกเขาล้วนเผชิญกับปัญหาและความทุกข์ทั้งในมิติทางกายและทางใจของตนเองและผู้อื่น หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง และมี ‘ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง’ 2. พวกเขาเลือกที่จะแสวงหาคำตอบจากผู้รู้ทาง ‘พุทธศาสนา’ กระทั่งได้พบและรู้สึกประทับใจในวัตรปฏิบัติของผู้นำชาวบุญนิยมที่สามารถลด ละ เลิกความติดใจในสิ่งที่เกินความจำเป็นในชีวิตได้จริง และสามารถนำบุคคลอื่นให้มาปฏิบัติ กระทั่งเกิดผลตามได้ไปเป็นลำดับ 3. พวกเขาได้ทดลองปฏิบัติและได้สัมผัสกับความเบาสบายทั้งทางกายและทางใจตามวิถีบุญนิยมไปเป็นลำดับ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาสมรรถนะของตนไปสู่การเป็นผู้ที่ขยันสร้างสรรค์และแบ่งปันสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคมได้ด้วยใจที่เป็นสุขอีกด้วย

นอกจากนี้ องค์กรประกอบที่ต่างกันได้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบุญนิยมแต่ละคนแตกต่างกันออกไป โดยผู้วิจัย พบว่า ชาวบุญนิยมส่วนหนึ่งสามารถปลดภาระหน้าที่การงานและครอบครัวแล้วเข้ามาอยู่ร่วมกับหมู่กลุ่มในระบบสาธารณโภคีของชุมชนบุญนิยมได้ทันที บางคนสามารถพาครอบครัวมาได้ด้วย พวกเขาเรียกตัวเองว่า “ชาวอโศก” ในขณะที่ชาวบุญนิยมอีกส่วนหนึ่งยังไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ จึงจำเป็นต้องประกอบอาชีพภายนอกชุมชนบุญนิยมเพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว กลุ่มชาวบุญนิยมนอกระบบสาธารณโภคีนี้มีหลายกลุ่ม แต่ที่งานวิจัยนี้จะนำเสนอ คือ “สมาชิกรองศักรแพทย์วิถีธรรม” ซึ่งมีความสำคัญต่อ “วิถีแบบบุญนิยม” ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

กลุ่มชาวบุญนิยมในระบบสาธารณโภคี มีลักษณะเด่น 3 ประการ ได้แก่

1. การอยู่ร่วมกันด้วยระบบสาธารณโภคี (การกินใช้ร่วมกันเป็นส่วนกลาง) โดยผลผลิตทั้งของกินและของใช้ภายในชุมชนส่วนใหญ่ (ประมาณ 90%) ชาวชุมชนเป็นผู้ผลิตขึ้นเอง อาทิเช่น พืชผักผลไม้ไร้สารพิษ อาหารมังสวิรัต ยาสมุนไพร แชมพูสมุนไพร น้ำดื่ม เป็นต้น

2. การทำงานกันเป็นทีม คือ การทำกิจกรรมการงานใด ๆ ก็ตามจะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกันกับหมู่กลุ่ม โดยมีหมู่สมณะ (นักบวชชายชาวอโศก) และสิกขมาตุ (นักบวชหญิงชาวอโศก) เป็นที่ปรึกษาสำคัญ

“การทำงานร่วมกันแน่นอนว่ามันก็ต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง น้อยยกน้อยใจกัน หรือไม่พอใจกันบ้าง ซึ่งเราก็จะมีการพบสมณะหรือสิกขมาตุทุกวันพุธ โดยคนที่ สขจ. ของสันติอโศก (สถาบันขงะวิทยาด้วยหัวใจ) ทั้งหมดจะมาพูดคุยกัน พอเราเล่าสภาวะของเราทั้งหมดออกมา ท่านสมณะหรือท่านสิกขมาตุก็จะช่วยไขว่ เราควรจะไปในทิศทางไหนที่ถูกต้อง” (PT-04, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 สิงหาคม 2568)

3. การขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนเป็นไปตามทิศทางที่ผู้มีคุณธรรมของสัตบุรุษได้วางกรอบเอาไว้ และสามารถปรับเปลี่ยนได้เมื่อมีเหตุอันสมควร เช่น พานิชย์บุญนิยม: ที่มุ่งแสวงหา “คุณค่าของการเสียสละ” ซึ่งเกิดจากการที่ผู้ชายสามารถเสียสละต้นทุนแรงงานของตนได้มากเท่าใด ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่มีคุณค่าประโยชน์แท้แก่สังคมได้มากเท่านั้น ตัวอย่างการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ ร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย (ชมร.) บริษัทพลังบุญจำกัดของสันติอโศก ศาลาค้าของปฐมอโศก เป็นต้น การศึกษาบุญนิยม: ที่มีปรัชญา “ศีลเด่น เป็นงานชาวนิวา” โดยจัดการเรียนการสอนฟรีตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึง ปวส. (จังหวัดฝ้าซือ, 2545) การเมืองบุญนิยม: ซึ่งสมณะโพธิรักษ์มีแนวคิดทางการเมืองว่า “ศาสนากับการเมืองจะแยกออกจากกันไม่ได้” ส่งผลให้ชาวอโศกได้นำเอารูปแบบการเมืองบุญนิยมไปเรียกร้องและผดุงความเป็นธรรมให้แก่สังคมไทยในหลายเหตุการณ์ (วุฒิชัย ตาลเพชร, 2564) ล่าสุด คือ การก่อตั้ง “พรรคสัมมาธิปไตย” (พ.ศ. 2566-ปัจจุบัน)

สำหรับกลุ่มชาวบุญนิยมนอกระบบสาธารณโภคิ มีลักษณะเด่น 4 ประการ ได้แก่

1. การประกอบสัมมาชีพ โดยเว้นขาดการค้าที่ผิดศีลธรรมของชาวพุทธ 5 อย่าง ได้แก่ ค้าอาวุธ ค้าสัตว์เป็น ค้าเนื้อสัตว์ ค้าของเสพติดมอมเมา และค้ายาพิษ พร้อมกับคิดค่าแรงถูก ๆ
2. การได้ฝึกลด ละ เลิกความติดในอาการสมใจจากสิ่งที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นในชีวิตของตน กระทั่งเป็นผู้มีวิถีชีวิตที่ประหยัดเรียบง่ายอย่างเป็นปกติไปเป็นลำดับ ๆ
3. การพึ่งตนในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะการปลูกพืชผักไร้สารพิษ การฝึกฝนเรื่องการดูแลสุขภาพพึ่งตนเป็นหลักพึ่งผู้อื่นเป็นรอง เป็นต้น
4. การฝึกแบ่งปันของกินของใช้ที่จำเป็นให้แก่ผู้อื่น รวมถึงการแบ่งเวลามาร่วมกิจกรรมกับหมู่กลุ่มเพื่อช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและผู้คนในสังคมให้ดีขึ้น เจริญขึ้น

“ดิฉันเป็นนักธุรกิจ จับแต่เงินกับทอง ไม่มีประสบการณ์เรื่องการปลูกอยู่ปลูกกินเลย กระทั่งได้มาเรียนรู้ในค่ายหมอเขียว ประจวบกับตอนนั้นสถานการณ์โรคโควิด-19 กำลังระบาด (พ.ศ. 2562) ทุกคนต้องกักตัวอยู่บ้าน ดิฉันจึงได้โอกาสนำเอาประสบการณ์ดังกล่าวกลับมาทำที่บ้าน เริ่มจากการปลูกพืชผักสวนครัวที่โตง่ายเลี้ยงง่าย เมื่อได้ผลผลิตก็รู้สึกยินดีและสนุก

ที่จะทำต่อ พี่ซึกที่ได้ดิฉันก็จะเก็บไว้กินเองภายในครอบครัวส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งดิฉันก็จะนำไปช่วยค่ายหมอเขียว” (PH-04, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 พฤษภาคม 2568)

อภิปรายผลการวิจัย

หากเปรียบเทียบกับทุนนิยมหลังสมัยใหม่ที่มีมองว่า การแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวอย่างเสรีของมนุษย์จะนำไปสู่ความมั่งคั่งของสินค้าอุปโภคบริโภคภายในสังคม แต่ความเป็นจริงแล้วมันได้สร้างทั้งความเจริญทางเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคมขึ้นมาโดย โดยเฉพาะเรื่องความเหลื่อมล้ำ อาชญากรรม ความโดดเดี่ยว และปัญหาสุขภาพกาย-ใจ แนวคิด “บุญนิยม” จึงเสนอศักยภาพของการทำทนายและเติมเต็มในหลายมิติ โดยเฉพาะการลดความเหลื่อมล้ำผ่านกลไก “พาณิชย์บุญนิยม” ที่เน้น “คุณค่าของการเสียสละ” ด้วยการเสียสละต้นทุนโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นแรงงานของตนให้มากที่สุดเท่าที่ตนจะพออยู่ได้ ซึ่งตรงข้ามกับกลไกตลาดเสรีที่มุ่งสะสมทุนด้วยการตีค่าแรงงานของตนกลับคืนมาจนหมดเกลี้ยง ทั้งยังบวก “เอาส่วนเกิน” ที่เป็น “กำไร” มาให้แก่ตน พร้อมกันนั้น “บุญนิยม” ยังเข้าใจความหลงใหลใน “อารมณ์สมใจ” เพราะ “อวิชา” ของมนุษย์ และมี “กระบวนการของหม่อมมิตรดี” เพื่อสลายอวิชาเหล่านั้นไปเป็นลำดับ ทำให้ชาวบุญนิยมเป็นผู้เข้าถึง “ความสุขแท้” จากการเป็น “ผู้ให้” อันเป็นความแข็งแกร่งทางจิตวิญญาณที่สามารถต้านทานการครอบงำของกระแสทุนนิยมและบริโภคนิยมได้ในหลายเรื่อง ดังนั้น “บุญนิยม” จึงมิใช่เพียงการปฏิเสธแนวคิดทุนนิยม แต่เป็นการ “ต่อรอง” กับมัน ด้วยการแทรกคุณค่าทางจิตวิญญาณเพื่อสร้างสมดุลใหม่ให้กับชีวิตและสังคม

ในกรอบของมาซซู่ทั้งเรื่อง “ความแปลกแยก” และ “สังคมคอมมิวนิสต์” “บุญนิยม” สามารถถูกตีความได้ว่าเป็นความพยายามลดทอนสภาพแปลกแยก ดังที่มากซ์กล่าวถึง ด้วยการสร้างรูปแบบเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้คนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการผลิตและบริโภค เช่น พาณิชยกรรมบุญนิยมที่ไม่แสวงหากำไรสูงสุด แต่เน้นการพึ่งตนและแบ่งปัน ซึ่งทำให้แรงงานและผู้บริโภครู้สึกเชื่อมโยงกับผลผลิต ตลาด และชุมชน ผ่านความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ดังนั้น “บุญนิยม” จึงมิใช่เพียงทางเลือกทางศีลธรรม แต่ยังเป็นการทำทนายโครงสร้างการครอบงำเชิงทุนที่ผลิตความเหลื่อมล้ำอย่างเป็นระบบ ในกรอบของอดอร์โนและฮอว์คไฮเมอร์เรื่อง “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม” “บุญนิยม” สามารถถูกมองได้ว่าเป็น “ผู้ชี้ทาง” ที่พยายามกระตุ้นและฟื้นฟูพลังการสื่อสารเชิงคุณค่าผ่านการใช้ชีวิตเรียบง่าย การแบ่งปัน และการสร้างชุมชนบนฐานศีลธรรม เพื่อให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก คือ ความตื่นรู้ถึงความอยุติธรรมทั้งหลาย อันนำไปสู่การพัฒนาตนได้อย่างอิสระและเสรี กระทั่งกลายเป็นพลังการผลิตเชิงสร้างสรรค์ให้แก่สังคมได้ ดังนั้น “บุญนิยม” จึงเป็นการพยายามกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชน และแสดงศักยภาพของการสร้างสังคมที่ให้ความสำคัญกับเหตุผลทางคุณค่ามากกว่าเหตุผลเชิงเครื่องมือเพียงอย่างเดียว

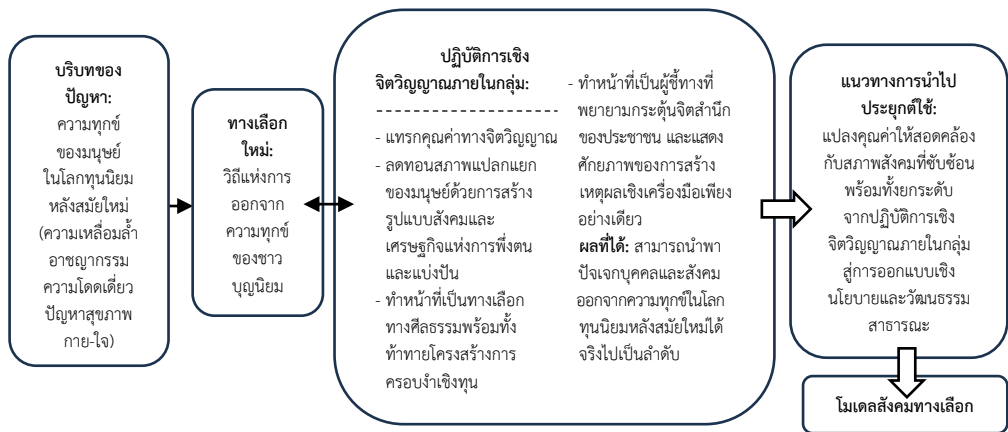
หากมองตามหลักพุทธศาสนา พบว่า ทุนนิยมไม่สามารถทำให้มนุษย์ออกจากความทุกข์ ความอยาก และความไม่รู้ (อวิชา) ของพวกเขาเองไปได้ มิหนำซ้ำยังช่วยเร่งให้สิ่งเหล่านี้เจริญ

งอกเงยขึ้นอย่างรวดเร็วอีกด้วย และถ้ามองตามแนวคิดเรื่องลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ พบโดยนัยยะเดียวกันว่า ทฤษฎีนี้มีได้ส่งเสริมให้มนุษย์มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ ความเจริญกระทั่งถึงความต้องการในขั้นที่ 7 คือ ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง และความต้องการในขั้นที่ 8 คือ ความต้องการที่อยู่เหนือสามัญสำนึก ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้คน ส่วนใหญ่ในสังคมทุนนิยมหมกมุ่นอยู่กับการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ในขณะที่ “ชาวบุญนิยม” ได้พิสูจน์มากกว่า 50 ปีแล้วว่า ด้วยจิตใจที่เป็น “บุญ” นี้ทำให้พวกเขาสามารถนำพาตนเองและ สังคมออกจากความทุกข์ ความอยาก และความไม่รู้ (อวิชชา) ในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่ได้จริง ไปเป็นลำดับ ทั้งยังบ่มเพาะความต้องการในขั้นที่ 7 และ 8 ให้ค่อย ๆ เจริญขึ้นในจิตใจ ของมนุษย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของใจเพชร กล้าจน (2558) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง จิตอาสาแพทย์วิถี พุทธเพื่อมวลมนุษยชาติ พบว่า การฝึกขัดเกลาความตั้งใจในสิ่งที่เกินความจำเป็นไปพร้อมกับ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ร่วมกับหมู่มิตรดี คือ วิถีปฏิบัติที่ทำให้ความเป็นพุทธะเจริญขึ้นในจิตใจ ของชาวแพทย์วิถีธรรมไปเป็นลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ (2556) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามหลักศีล 5 สำหรับผู้นำ พบว่า การปฏิบัติตามหลักศีล 5 นอกจากจะทำให้เกิดความสุขสงบทางใจแก่ผู้ปฏิบัติแล้ว ยังเป็นการขัดเกลาความเห็นแก่ตัวของผู้นั้น ส่งผลให้สังคมที่เขาอาศัยอยู่เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข เพิ่มขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวคิด “บุญนิยม” แม้จะเติบโตในชุมชนเฉพาะ เช่น ชุมชนชาวโศกหรือองค์กรแพทย์ วิถีธรรม แต่วิถีปฏิบัติหลายอย่างของชาวบุญนิยมก็ล้วนเป็นคุณค่าที่สังคมวงกว้างสามารถนำไป ปรับใช้ได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนพลังของบุญนิยมที่เกินขอบเขตชุมชนเล็ก ๆ อย่างไรก็ตาม ศักยภาพที่จะเป็น “โมเดลสังคมทางเลือก” ยังขึ้นอยู่กับการแปลงคุณค่าบุญนิยมให้สอดคล้อง กับสภาพสังคมที่ซับซ้อน หากสามารถยกระดับจากปฏิบัติการเชิงจิตวิญญาณภายในกลุ่มสู่การ ออกแบบเชิงนโยบายและวัฒนธรรมสาธารณะได้ “บุญนิยม” ก็อาจไม่ใช่แค่ทางรอดเฉพาะกลุ่ม แต่จะกลายเป็นตัวแบบสำคัญในการทำทฤษฎีทุนนิยมที่กำลังเผชิญวิกฤติในปัจจุบัน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีบุญนิยม เพื่อยกระดับจากปฏิบัติการเชิงจิตวิญญาณภายในกลุ่มสู่การออกแบบเชิงนโยบายและวัฒนธรรมสาธารณะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ชุมชนบุญนิยมแต่ละแห่งควรมีการแปลงคุณค่าวิถีบุญนิยมให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่ซับซ้อน เพื่อให้ง่ายต่อการที่สังคมวงกว้างจะสามารถนำไปปรับใช้ได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษากระบวนการนำพามนุษย์ออกจากความทุกข์ในโลกทุนนิยมหลังสมัยใหม่ของสัตบุรุษชาวบุญนิยมภายใต้บริบทสังคมไทย ปัญหาและอุปสรรคที่สัตบุรุษชาวบุญนิยมและสมาชิกชาวบุญนิยมต้องเผชิญในระหว่างการเดินทางออกจากความทุกข์ดังกล่าว พร้อมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). ฟินแลนด์ 'ขาดแคลนแรงงาน' ความทุกข์ของประเทศสุข. สืบค้น 24 เมษายน 2567, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/world/945169>
- กรุณา บัวคำศรี. (2566). ความหิวโหยที่ล้นเหลือในดินแดนร่ำรวย. สืบค้น 24 เมษายน 2567, จาก <https://youtu.be/S7gtTCfbYxE?si=Uypu46PXyOHC1iPn>
- _____. (2567). วัฒนธรรมพกปีนในดินแดนเสรี. สืบค้น 24 เมษายน 2567, จาก <https://youtu.be/Eb6RyVv5Yg0?si=4lMSM-GRhLUfX-d1>

- ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2556). *กระบวนการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติตามหลักศีล 5 สำหรับผู้นำ* (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จึงเชียงฝ้าซือ. (2545). *ระบบสังคม “บุญนิยม” ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด.
- ใจเพชร กล้าจน. (2558). *จิตอาสาแพทย์วิถีพุทธเพื่อมวลมนุษยชาติ* (ดุขฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค (สาธารณสุขสุขชุมชน)). สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ตรีชฎา โขชฌนาเสริมสกุล. (2566). *คนไร้บ้านในสหรัฐอเมริกาฯ สะบัดไม่หลุดเสียที*. สืบค้น 24 เมษายน 2567, จาก <https://youtu.be/x4p2es5VBbc?si=TBg6vy0Cfij0hevB>
- นิตยาภรณ์ สุระสาย. (2563). *รูปแบบการบูรณาการวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์วิถีธรรม* (ดุขฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- โพสท์ทูเดย์. (2562). *ฟินแลนด์แดนแห่งความสุข แต่คนที่นี่เขาฟินกันจริง ๆ หรือ*. สืบค้น 24 เมษายน 2567, จาก <https://www.posttoday.com/international-news/584720>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2561). *ทางออกอยู่ที่ทุนนิยม*. สืบค้น 24 เมษายน 2567, จาก <https://www.the101.world/capitalism-and-grand-strategy/>
- วุฒิชัย ตาลเพชร. (2564). *รูปแบบการสื่อสารอุดมการณ์ทางการเมืองของสังคมชาวอโศก. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(1), 263–280.
- สถานีวิทยุพิทักษ์สันติราษฎร์ สวพ. FM91. (2566). *10 ตุลาคม วันสุขภาพจิตโลก ไทยพบสถิติผู้ป่วยจิตเวชเพิ่ม 2 เท่าในรอบ 6 ปี*. สืบค้น 24 เมษายน 2567, จาก <https://youtu.be/UNzgpMmD0BM?si=DPQJ2G639eYC0c0s>
- สมณะโพธิรักษ์. (2563). *รวมเบ็ดเตล็ดบุญนิยม (เล่ม 1)*. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด.
- สุธามาส ทวินันท์. (2565). *ปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ 354 บาท ช่วยแรงงานจากวิกฤตค่าครองชีพได้จริงหรือ*. สืบค้น 24 เมษายน 2567, จาก <https://youtu.be/he8LoHNclUo?si=WgxseTgZ-JFDb1Hp>
- _____. (2566). *หนีบัตรเครดิตพุ่ง ปรับขึ้นจ่ายขั้นต่ำ 10% ช่วยแก้ปัญหาหรือทำให้แย่ลง*. สืบค้น 24 เมษายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/PhaoT>
- Adorno, T. (2007). *The Culture Industry*. In Scott Appelrouth & Laura Desfor Edles (Eds.), *Sociological Theory in the Contemporary Era*. (pp. 104–105). Thousand Oaks: Pine Forge Press.

Horkheimer, M. (1982). *Critical Theory: Selected Essays*. New York: Continuum.

Marx, K. et al. (2008). *The Communist Manifesto*. London: Pluto Press.

McLeod, S. (2018). *Maslow's Hierarchy of Needs*. Retrieved April 24, 2024, from

<https://www.simplypsychology.org/maslow.html>

การเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ของชุมชนในจังหวัดแพร่*

THE ENHANCEMENT OF COMMUNITY MARKET AREAS FOR MAKING LEARNING
PLACE AND CREATIVE ECONOMY OF COMMUNITY IN PHRAE PROVINCE

พระครูโสภณกิตติบัณฑิต (บุญเสริม กิตติวณโณ), ณรงค์ เชื้อบัวเย็น
Phrakrusoponkittibundit (Bunseum Kittivanno), Narong Chuebuayen
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: boonserm.sri@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการจัดการตลาดชุมชน 2. พัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดชุมชน และ 3. เสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้เทคนิคทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 373 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 75 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะ 37 รูป หรือคน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 25 คน การวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการจัดการตลาดชุมชน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก กระบวนการจัดการตลาดชุมชน มีการผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น เน้นคุณภาพสินค้าและราคาที่ยุติธรรม รูปแบบการจัดการตลาดดำเนินโดยคณะกรรมการตลาดชุมชน 2. การพัฒนาระบบนิเวศได้ร่างแบบแผนผังตลาดวัดมหาโพธิ์ และได้พัฒนาแผนผังให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ส่วนการจัดการตลาดชุมชนได้จัดโซนสินค้า ตีราคาสินค้า ตรวจสอบราคากลาง จัดระเบียบแผงทำแนวและทำป้ายที่จอดรถ ชุมชนผลิตสินค้ามาจำหน่ายได้ ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการตลาด ตั้งไลน์กลุ่มคณะกรรมการและผู้ขาย ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการผู้ประกอบการ ผู้ขายของ ผู้บริโภคได้บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติ ผลการประเมินหลังการอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด และ 3. การเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนได้เน้นถึง

* Received September 23, 2025; Revised November 13, 2025; Accepted November 21, 2025

บริบท ปัจจัยนำเข้า การบริหารจัดการ และได้ตลาดชุมชนมหาโพธิ์เป็นพื้นที่ต้นแบบกิจกรรม การเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ ได้เครือข่ายในการจัดการกิจกรรมต้นแบบตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ได้แก่ ชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และได้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกัน

คำสำคัญ: ตลาดชุมชน; แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์; ชุมชนในจังหวัดแพร่

Abstract

Objectives of this research article were to study the process of community market management, to develop the community market ecosystem and management, and to enhance the participatory community market area as a learning resource and creative economy for communities in Phrae Province. It was action research using quantitative research, qualitative research and action research techniques. Quantitative research used a survey research method using questionnaires from a sample group of 373 people. Qualitative research involved in-depth interviews with 75 key informants, focus group discussions with 37 participants and action research with 25 people. Quantitative research analyzed data using percentage, mean and standard deviation. Qualitative research analyzed data using descriptive interpretation.

Findings were as follows: 1. the overall results of the community market management process were at a high average level. The community market management process integrated local culture, emphasized product quality and fair prices. The market management model was carried out by the community market committee. 2. Ecosystem development had been drafted for the Maha Pho Monastery Market plan and developed a more complete plan. The community market management section had organized product zones, label products, check for residues, organized panels, made lines and signs for parking. Communities had produced products for sale. People had participated as market committees, set up LINE groups for committees and sellers. The results of the workshop, entrepreneurs, sellers, consumers had roles and duties to perform. The overall post-training evaluation were at the highest level of agreement, and 3. The enhancement of community market areas emphasized context, input factors and management and Maha Pho Community Market was a model area for activities to enhance community market areas into learning places for the creative economy

of communities in Phrae Province. There was a network for managing community market prototype activities with participation from communities, community leaders, and government agencies and signed a Memorandum of Understanding (MOU) together.

Keywords: Community Market; Learning Place and Creative Economy; Community in Phrae Province

บทนำ

ตลาด ถือเป็นแหล่งรวมของสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค และเป็นศูนย์รวมของประชาชน ในการจับจ่ายซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า ไม่ว่าจะเป็นอาหารสด อาหารแห้ง เนื้อสัตว์ผัก ผลไม้ ต่าง ๆ รวมถึงอาหารที่มีการแปรรูปปรุงสำเร็จ การจัดให้มีตลาด การควบคุมดูแลและสนับสนุน ตลาด ของเอกชนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดถูกสุขลักษณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งหาก ตลาดชุมชนได้รับการพัฒนาให้เป็นตลาดที่น่าซื้อและสามารถรองรับความต้องการของผู้บริโภค ได้อย่างถูกใจจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้เป็นตลาดเชิงสร้างสรรค์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการ และผู้ขายสินค้า (กุลฉัตร ฉัตรกุล ณ อยุธยา, 2553)

นอกจากนี้ กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์หรือ Creative Economy เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งหลายประเทศทั่วโลกนำมาเป็นแนวทาง ในการพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยเชื่อมโยงกับการใช้ทุนทางปัญญาและทุนทางสังคมที่สอดคล้อง ประสานกับพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ผสมเข้ากับการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมอันทันสมัยในการผลิต สินค้าและบริการรูปแบบใหม่ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ สามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐกิจและสังคมสอดคล้องไปกับแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภคในตลาดยุคใหม่มากขึ้น (กนกวรรณ พวงประยงค์, 2561)

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจ มุ่งยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการสำคัญ ผ่านการผลักดัน ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ ที่ตอบโจทย์ พัฒนาการของสังคมยุคใหม่และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยง เศรษฐกิจท้องถิ่นและผู้ประกอบการรายย่อยกับห่วงโซ่มูลค่าของภาคการผลิตและบริการ เป้าหมาย รวมถึงพัฒนาระบบนิเวศที่ส่งเสริมการค้าการลงทุนและนวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570), 2565)

ตลาดสดชุมชนมหาโพธิ์ ตำบลป่าเมต อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นตลาดสดของชุมชน ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบันรวมเป็นระยะเวลา 27 ปี เป็นศูนย์กลางของ

ชุมชนในการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยมีผู้ขายในพื้นที่ตำบลป่าเมต จำนวน 15 หมู่บ้าน มีการเปิดโอกาสให้ผู้ขายสินค้าในชุมชนได้นำเอาสินค้าพื้นบ้านมาวางจำหน่ายที่หลากหลายประเภท ทั้งอาหาร ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้ขายสินค้าในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง ซึ่งทางชุมชนมีทุนทางทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีอยู่หลายประการ โดยเฉพาะพืชผลทางเกษตร ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในชุมชนตำบลป่าเมต แต่ยังสามารถนำมาจัดการเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามตลาดสดมหาโพธิ์ยังมีปัญหาด้านการจัดผังตลาดยังไม่ได้มาตรฐาน อีกทั้งด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมซึ่งผู้ขายยังทิ้งน้ำเสียลงในบริเวณร่องทางระบายน้ำในตลาดส่งผลทำให้เกิดกลิ่นฟุ้งกระจาย ด้านการจัดผังขายของยังไม่มีระบบ ปัญหาพื้นที่ตลาดที่แคบ อีกทั้งด้านพื้นที่จอดรถยังไม่เพียงพอ อีกทั้งเครือข่ายในการพัฒนาตลาดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ยังไม่มี (กองการศึกษา เทศบาลตำบลป่าเมต, 2562)

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นนัยสำคัญของกระบวนการจัดการ ในการเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนมหาโพธิ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ให้ได้มาตรฐานจึงต้องทำการศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ เพื่อพัฒนาให้เป็นตลาดสดน่าซื้อเชิงสร้างสรรค์ที่ได้มาตรฐานสามารถเพิ่มรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่
2. เพื่อพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่
3. เพื่อเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้เทคนิคทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนมีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปภายในพื้นที่ตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ดังกล่าว ได้แก่ 1. พื้นที่ตลาดชุมชนมหาโพธิ์ ตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีประชากรทั้งหมด 2,059 คน (สำนักงานเทศบาลตำบลป่าเมต, 2567) 2. พื้นที่ตลาดชุมชนหนองม่วงไข่ ตำบลหนองม่วงไข่ อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่

มีประชากรทั้งหมด 914 คน (สำนักงานเทศบาลตำบลหนองม่วงไข่, 2567) และ 3. พื้นที่ตลาดชุมชนบวโกโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ มีประชากรทั้งหมด 2,059 คน (สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่, 2566) จำนวน 5,655 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนมีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปในพื้นที่ตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ พื้นที่ตลาดชุมชนมหาโพธิ์ พื้นที่ตลาดชุมชนหนองม่วงไข่ พื้นที่ตลาดชุมชนบวโกโป่ง โดยมีประชากรในชุมชนจะมีจำนวน 5,655 คน ใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ที่กำหนดให้มีความเชื่อมั่น 95 % และให้มีความคลาดเคลื่อน 5% ($e = .05$) (Yamane, 1967) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 373 คริวเรือนจากสูตรของ Yamane (1967) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนโดยพิจารณาจากจำนวนประชากรเพื่อให้ได้ข้อมูลมีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากรโดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้หมู่บ้านเป็นเขตพื้นที่ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตรดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรจะได้ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นของประชาชนที่อาศัยบนพื้นที่ของตลาดชุมชนในจังหวัดแพร่ รวม 373 คน จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของตำบลในเขตตำบลป่าแมต จำนวน 175 ฉบับ ตำบลหนองม่วงไข่ จำนวน 60 ฉบับและตำบลน้ำชำ จำนวน 138 ฉบับ โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามด้วยตนเองในพื้นที่ที่กำหนด

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 75 คน ประกอบด้วย 1. กลุ่มคณะกรรมการตลาดชุมชน จำนวน 13 คน 2. กลุ่มผู้ประกอบการตลาดชุมชน จำนวน 37 คน 3. กลุ่มตัวแทนผู้ชายของ จำนวน 9 คน 4. กลุ่มตัวแทนผู้บริโภค จำนวน 6 คน 5. กลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่น จำนวน 9 คน 6. เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลป่าแมต จำนวน 1 คน ทำการคัดเลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ตลาดชุมชนสามารถให้ข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และการสนทนาเฉพาะกลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ตลาดชุมชนในจังหวัดแพร่ จำนวน 37 รูปหรือคน

2.4 อบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการ ผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนผู้ชายสินค้า และผู้บริโภค

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามปลายปิด (Questionnaire) จำนวน 373 ชุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามต้องมีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปในพื้นที่ตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ ค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (The Index of Item-Objective Congruence) ได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.60 ทุกข้อ นำไปทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างเป็นพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด

ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.968

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา โดยเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านการเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ สัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face-to-Face Interview) รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 75 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ตลาดชุมชนในจังหวัดแพร่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 37 รูปหรือคน

3.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำการอบรมตัวแทนประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดชุมชนในจังหวัดแพร่ จำนวน 25 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บจากแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 373 ชุด แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด จำนวน 373 คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การดำเนินการสัมภาษณ์ เวลาและสถานที่ที่กำหนดให้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้ทรงคุณวุฒิโดยขออนุญาตจัดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ

4.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยทำการอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ให้กับประชาชนที่เป็นตัวแทนของชุมชน และทำการประเมินผลการอบรมปฏิบัติการ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantity Research) ประมวลผลเชิงสถิติพรรณนา แปลความหมายข้อมูลที่กำหนดค่าการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติ (Level of Significance) ในการวิเคราะห์ไว้ที่ระดับ 0.05 วิเคราะห์

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เริ่มจากการถอดเทปสัมภาษณ์ทั้งหมด ทำการเข้ารหัสข้อมูล (Coding) ตามหมวดหมู่ที่ได้จากกรอบแนวคิดวิจัย และสรุปประเด็นสำคัญตามอิมหลัก โดยมีการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผู้วิจัยหลายคนเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของการตีความ โดยใช้วิธีการการพรรณนาความ ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

5.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ นำแบบประเมินที่ได้ทั้งหมดมาประมวลผลเชิงสถิติพรรณนา แปลความหมายข้อมูลที่กำหนดค่า

การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 64.30) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 42-49 ปี (ร้อยละ 35.1) ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า (ร้อยละ 26) ส่วนใหญ่มีอาชีพพ่อค้า หรือแม่ค้า (ร้อยละ 28) และส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาท (ร้อยละ 31.40)

1.2 กระบวนการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ โดยแยกเป็นโดยภาพรวม และรายด้านด้วยสถิติบรรยายค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตารางที่ 1 กระบวนการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่

กระบวนการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ด้านสภาพการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่	4.23	0.50	มาก
2. ด้านรูปแบบการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่	4.17	0.54	มาก
3. ด้านกระบวนการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่	4.06	0.50	มาก
4. ด้านการประเมินศักยภาพการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่	4.12	0.54	มาก
รวม	4.14	0.52	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กระบวนการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

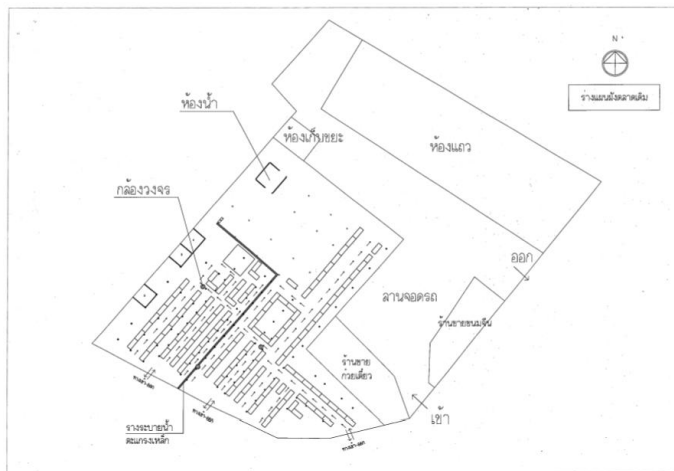
1.3 ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านรูปแบบการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ พบว่า ด้านบุคลากร มีคณะกรรมการตลาดในการบริหารจากตัวแทนทุกภาคส่วน ทั้งเทศบาลและสาธารณสุข ด้านการเงิน มีการเก็บค่าเช่าแผงอย่างเป็นธรรม ใช้ทั้งคูปองและใบเสร็จรับเงิน พร้อมการตรวจสอบจากคณะกรรมการ ตลาดส่งเสริมการใช้ระบบสแกนจ่าย และราคาสินค้ากำหนดตามกลไกตลาด ด้านวัสดุอุปกรณ์ ตลาดมีโครงสร้างที่เป็นระเบียบ แบ่งประเภทสินค้าอย่างชัดเจน มีที่จอดรถกว้างขวาง ไฟฟ้าเพียงพอ และระบบจัดการขยะที่ดี ด้านการจัดการตลาด ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาคี เช่น เทศบาลและสาธารณสุข มุ่งเน้นความสะอาดและความปลอดภัย มีการจัดโซนสินค้า และมีแนวโน้มพัฒนาโดยนำเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานเข้ามาเสริมเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ค้าและผู้บริโภค

1.4 ผลการสนทนากลุ่มย่อยของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค พบว่า ตลาดชุมชนในจังหวัดแพร่มีการผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โดยใช้ศูนย์กลาง คือ วัดและคณะกรรมการชุมชนซึ่งมักเป็น

เครือข่าย ความเอื้ออาทรและความเป็นมิตรระหว่างพ่อค้าแม่ค้าและผู้ซื้อทำให้ราคาสินค้าเป็นธรรมและไม่เอาเปรียบกัน การจัดวางพื้นที่ขายก็เป็นไปอย่างเปิดกว้าง เปิดโอกาสให้ผู้ค้าใหม่เข้าร่วม อีกทั้งมีการทำบุญตลาดหรือเลือกฤกษ์ยามที่ดีเพื่อความเป็นสิริมงคล ทั้งยังมีระบบตาชั่งกลางและการตรวจสอบคุณภาพสินค้า ตอบโจทย์การบริโภคที่เน้นสุขภาพและรักษาคุณค่าพื้นเมือง รายได้และอาชีพของคนในชุมชนที่คล้ายคลึงกัน ช่วยสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนสินค้าการเกษตร พืชผักผลไม้ และอาหารตามฤดูกาลโดยไม่หวังกำไรเกินควร ความเชื่อในศาสนาและมิตรไมตรีเชิงเครือญาติเป็นปัจจัยทางจิตวิทยาที่หล่อหลอมให้ตลาดชุมชนมีความยั่งยืนและเป็นพื้นที่พึ่งพาของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยเชื่อมโยง 4 ปัจจัยนี้เข้ากับกระบวนการจัดการตลาดชุมชนเข้าด้วยกัน

2. เพื่อพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดชุมชน

2.1 ผลการออกแบบผังตลาดชุมชนมหาโพธิ์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ ได้ร่างแผนผังตลาดชุมชนวัดมหาโพธิ์ ประกอบด้วยพื้นที่ส่วนตลาด มีทางเข้า ทางออก ทางเดินซื้อสินค้า โครงสร้างอาคารตลาด ทางระบายน้ำ ที่ระบายอากาศ พื้นที่ขายของ พื้นที่ส่วนร้านค้า มีแผงขายสินค้า พื้นที่ส่วนที่จอดรถ มีบริเวณจอดรถ พื้นที่ส่วนบริการ มีห้องน้ำ ที่เก็บขยะ แสงสว่าง กล้องวงจรปิด อุปกรณ์ดับเพลิง ที่ล้างอาหารสด อ่างล้างมือ ที่ซั่งน้ำหนักกลาง

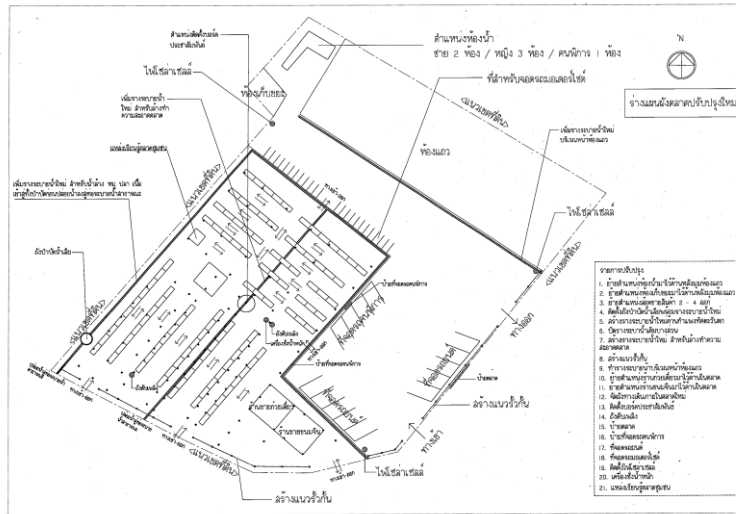

ภาพที่ 1 ร่างแบบแผนผังตลาดผังเดิมวัดมหาโพธิ์

2.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการพัฒนาแบบผังตลาดชุมชนวัดมหาโพธิ์ ได้แนวทางในการพัฒนาแบบแผนผังตลาดให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ได้แก่ ส่วนพื้นที่ส่วนตลาด พื้นที่ส่วนจอดรถ พื้นที่ส่วนบริการต่าง ๆ ให้สมบูรณ์สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่พบด้านที่จอดรถไม่พอเพียง ทางเข้า ทางออกยังไม่มีชัดเจน แหล่งเรียนรู้

เกี่ยวกับตลาดไม่มี ควรหาที่บริเวณจอดรถเพิ่ม มีการกำหนดทางเข้าทางออกให้ชัดเจนและทำป้ายกำกับ ควรสร้างแหล่งเรียนรู้ตลาดชุมชนวัดมหาโพธิ์ ทำรั้วล้อมบริเวณตลาดและปรับแผงขายสินค้าเข้าด้านในห่างจากถนนสาธารณะ

ภาพที่ 2 รูปแบบแผนผังตลาดปรับปรุงใหม่

2.3 ผลการสนทนากลุ่มย่อยของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการจัดการตลาดชุมชนวัดมหาโพธิ์ในจังหวัดแพร่ พบว่า ได้จัดโซนสินค้าให้เป็นประเภท ตีราคาสินค้า ให้ชุมชนนำสินค้าที่ปลอดสารพิษมาจำหน่าย จัดตรวจสอบสินค้าที่ตกค้างในพืชผักสด เนื้อสด ประชาสัมพันธ์ปรับแผงขายสินค้าให้เป็นระเบียบ ร่วมมือกับวัดมหาโพธิ์เป็นสถานที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการขายที่ตลาด ทำแนวจอดรถ ทำป้ายสำหรับจอดรถให้กับผู้บริโภคร ส่งเสริมให้คนชุมชนใกล้เคียงนำสินค้ามาจำหน่าย ตั้งไลน์ (Line) กลุ่มคณะกรรมการตลาด และกลุ่มผู้ขายสินค้า จัดทำเว็บไซต์ (Website) ตลาดวัดมหาโพธิ์ (<https://talad.watmahapo.com>) ตั้งคณะกรรมการพัฒนาตลาดเชิญผู้บริหารท้องถิ่น และตัวแทนเทศบาลตำบลป่าเมตต์เข้ามาร่วมเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการพัฒนาตลาด ติดตั้งตู้แสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมทำความสะอาดตลาด ผลการศึกษาการพัฒนาระบบนิเวศ ผู้ขายสินค้า คณะกรรมการ ผู้ซื้อสินค้าได้ความรู้และได้มีบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย และยึดหลักคุณธรรมสุจริต 3

2.4 ผลการวิเคราะห์การอบรมปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ พบว่า ผู้ประกอบควรพัฒนาระบบนิเวศตลาดชุมชนประกอบด้วยด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของตลาด ได้แก่ สุขลักษณะทั่วไปของตลาดและสุขวิทยาส่วนบุคคลด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัยอาหาร แผงจำหน่ายอาหารผ่าน

เกณฑ์การตรวจสอบสารปนเปื้อน คือ การตรวจไม่พบสารปนเปื้อน ยาฆ่าแมลงตรวจพบในเกณฑ์ที่ปลอดภัย การตรวจไม่พบสารเร่งเนื้อแดง ในเนื้อหมู ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคจัดให้มีสถานที่จัดบอร์ดให้ความรู้แก่ผู้บริโภคในเรื่องที่เกี่ยวกับอาหารปลอดภัย โภชนาการ และสุขลักษณะของตลาด ควรจัดให้มีจุดทดสอบสารปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ การจัดให้มีเครื่องชั่งกลางที่ได้มาตรฐานไว้บริการผู้บริโภคในตลาด และติดป้ายบอกไว้ชัดเจน ส่วนการจัดการตลาดชุมชนด้านคณะกรรมการบริหารตลาดชุมชนมหาโพธิ์มีบทบาทหน้าที่ประสานงานระหว่างผู้ขายของผู้บริโภค เทศบาลตำบลป่าเมต กำหนดกฎกติกา แนวทางปฏิบัติให้กับผู้ขายของในตลาด จัดหางบประมาณในการพัฒนาตลาด ประชาสัมพันธ์ตลาด แก้ไขปัญหา สนับสนุน รับฟังความคิดเห็นของทุกภาคส่วน ผู้ขายสินค้าควรมีบทบาทนำสินค้าที่มีคุณภาพมาขาย การปฏิบัติตามหลักสุขอนามัย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ติดป้ายราคาให้ชัดเจน ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของตลาด ดูแลความสะอาดตลาด ร่วมตั้งกลุ่มไลน์เพื่อรับทราบข่าวสารข้อมูล ผู้ซื้อสินค้าหรือผู้บริโภคควรมีบทบาทการใช้ถุงผ้าใส่ของเพื่อลดการใช้พลาสติก เคารพกฎระเบียบตลาด รักษาสิ่งแวดล้อม เสนอแนะความคิดเห็นต่อการจัดการตลาด นอกจากนี้การบริหารจัดการที่เน้นการใช้หลักเมตตาคุณธรรมโดยยึดหลักสุจริต 3 คือ การมีความซื่อสัตย์ทางกาย คือ มุ่งส่งเสริมให้ผู้ขายของในตลาดเป็นผู้มีสุขภาพอนามัยที่ดีในการขายของ ช่วยดูแลระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมตลาดให้เรียบร้อย วาจา คือ มุ่งส่งเสริมให้ผู้ขายของมีการสนทนากับผู้บริโภคอย่างเมตตาธรรมใจ คือ มีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยบริสุทธิ์ที่นำสินค้ามาขายอย่างมีคุณภาพให้กับผู้บริโภคเป็นหลัก

2.5 ผลการวิเคราะห์ผลการประเมินการพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ พบว่า ผลการประเมินการพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านบริบทด้านกระบวนการตามลำดับ

3. เพื่อเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่

3.1 ผลการพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ ผู้ประกอบการเน้นการมีส่วนร่วมในการวางแผน มีการประชุมคณะกรรมการตลาด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนผู้ขาย ตัวแทนผู้บริโภค และเครือข่ายตลาด จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างพื้นที่ต้นแบบตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย ส่วนการดำเนินการได้เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรม ร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกิจกรรม ด้านการตรวจสอบและติดตามผล มีการประเมินผลการปฏิบัติงานหลังจากการจัดกิจกรรมตามแผนงานที่วางไว้จนเสร็จสิ้น และด้านการปรับปรุง

มีการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมแก้ไขเพื่อให้ผลการดำเนินการจัดกิจกรรมเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน

3.2 ผลการสัมมนาวิชาการการพัฒนากิจกรรมต้นแบบการเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ พบว่า ด้านบริบท มีการกำหนดกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของผู้ร่วมกิจกรรมในหลากหลายช่วงวัย เลือกทำเลในการจัดกิจกรรมที่มีการเดินทางสะดวกสบาย ด้านปัจจัยนำเข้า ได้คำนึงถึงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์ การจัดทำป้าย การใช้สื่อสารสนเทศทางสื่อออนไลน์ ด้านกระบวนการ การจัดกิจกรรมจะต้องดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน ไม่เร่งรีบ หรือยืดเยื้อเกินไป จนทำให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย

3.3 ผลการพัฒนาเครือข่ายในการจัดการกิจกรรมต้นแบบตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ พบว่า ยังไม่มีการจัดการเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน การโฆษณาประชาสัมพันธ์ตลาดยังมีไม่มาก การจัดกิจกรรมทางการตลาดยังไม่ต่อเนื่อง สินค้าที่จำหน่ายเป็นไปตามเทศกาลต่าง ๆ การวางแผนรูปแบบการทำงาน กระบวนการดำเนินการเครือข่ายยังไม่ชัดเจน การจัดกิจกรรมเครือข่ายของตลาดชุมชนได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์กรและชุมชนแต่ยังไม่ต่อเนื่อง การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมในรูปแบบของเครือข่ายด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรมของคนในชุมชนยังมีน้อย ส่วนด้านการเรียนรู้ตลาดชุมชนยังไม่มี ความหลากหลายและไม่สื่อถึงสินค้าในตลาด ผลการพัฒนาเครือข่ายในการจัดการกิจกรรมต้นแบบตลาดชุมชนได้เครือข่าย และได้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างตลาดวัดทั้ง 3 แห่ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษากระบวนการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นตามแนวคิดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค ได้แก่ จิตวิทยา สังคม และวัฒนธรรม ผลการวิจัยสะท้อนว่า การจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ มีกระบวนการจัดการที่ดีทั้งในด้านสภาพการจัดการ รูปแบบ กระบวนการ และศักยภาพในการดำเนินการ จึงส่งผลให้กระบวนการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่อยู่ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระอธิการญาณวุฒิ ภท.ทโก (2564) ที่สนับสนุนตลาดนัดวัดบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร มีคณะกรรมการวัดและคณะกรรมการชุมชนร่วมบริหาร เน้นความร่วมมือของชุมชน จัดกิจกรรมส่งเสริมให้คนในตลาดเป็นคนดีมีศีลธรรมด้วยการค้าขายอย่างเป็นธรรม ซื่อสัตย์สุจริตด้วย

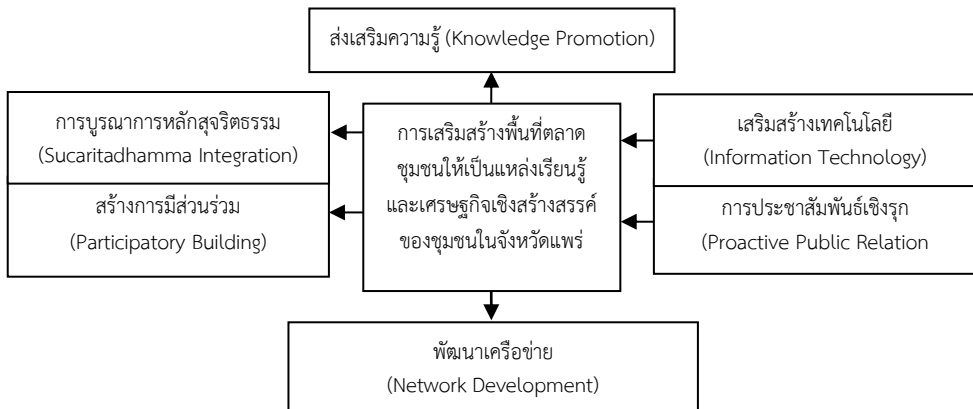
2. ผลการศึกษาการพัฒนากระบวนการและจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ ด้านการออกแบบผังตลาดได้แบบแผนผังตลาดชุมชน ผลการวิจัยสะท้อนว่า ตลาดชุมชนวัดมหาโพธิ์ในปัจจุบันได้แบบผังตลาดที่มีส่วนประกอบซึ่งเป็นตลาดสด (ประเภทที่ 1) ที่มี

ความพร้อมในการรองรับผู้มาซื้อสินค้าที่ตลาดได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของชีวาพร ไชยพันธ์ และ กสิณ รังสิกรรพุม (2564) ที่เน้นปัจจัยด้านอาคารและสถานที่ ด้านราคาเช่าและความคุ้มค่า ด้านสุขลักษณะที่ดี และแผนผังที่ออกแบบตามพฤติกรรมของผู้บริโภคมีประสิทธิภาพดีที่สุด ส่วนการพัฒนาแบบผังตลาดชุมชนมหาโพธิ์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ ผลการวิจัยสะท้อนว่า แบบแผนผังตลาดชุมชนมหาโพธิ์ ควรปรับปรุงแบบผังด้านสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานของวิทยา ภัทรเมธากุล และคณะ (2564) ได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลทางบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์การสีเขียว ส่วนการจัดการตลาด ชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ ผลการวิจัยสะท้อนว่า ตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ ได้จัดการตลาดการโดยอาศัยสื่อมีเดียต่าง ๆ มาดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับงานของสุภารัตติ สวนโสภกเชือก และคณะ (2561) ได้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางพัฒนาตลาดเชิงสร้างสรรค์ชาวอินทรีได้แก่การนำกระบวนการผลิต การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ปรับปรุงสิ่งเดิมที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การประเมินผลการพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ ผลการวิจัยสะท้อนว่า มีกระบวนการจัดการที่ดีโดยเน้นจิตอาสาจึงส่งผลให้มีระดับเห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานของมาลินี กลีบทอง และคณะ (2566) ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาองค์กรเพื่อสร้างความเป็นเลิศเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการสร้าง ความเป็นเลิศมีอิทธิพลทางตรงทางอ้อมส่งผลต่อการสร้างความเป็นเลิศในองค์กร

3. การเสริมสร้างพื้นที่ตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในจังหวัดแพร่ การพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างพื้นที่ต้นแบบตลาดชุมชน ผลการวิจัยสะท้อนว่าการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมจึงทำให้มีการพัฒนา กิจกรรมเป็นไปด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับงานของนุสรา ลาภภูวนารถ และคณะ (2562) ได้ชี้ให้เห็นว่า การให้ความสำคัญกับการควบคุมกระบวนการผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ส่วนการ พัฒนาเครือข่ายในการจัดการกิจกรรมต้นแบบตลาดชุมชนแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยสะท้อนว่า การได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้สำเร็จ และได้บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกันเพื่อพัฒนาขับเคลื่อนเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานของณณณีย์ ศรีสุข และคณะ (2566) ได้ชี้ให้เห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางการตลาด เกิดจากการมีส่วนร่วมกัน ระดมสมองของชุมชน และการประสานงานหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้เป็นระบบองค์รวม โดยภาพที่ 2 เชื่อมโยงแนวคิดหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา กับหลักการเสริมสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้ การบูรณาการหลักสุจริต 3 คือ การมีความซื่อสัตย์ทางกาย คือ มุ่งส่งเสริมให้ผู้ขายของในตลาดเป็นผู้มีสุขภาพอนามัยที่ดี ช่วยดูแลระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมตลาดให้เรียบร้อย วาจา คือ มุ่งส่งเสริมให้ผู้ขายของมีการสนทนากับผู้บริโภคอย่างเมตตาธรรม ใจ คือ มีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยบริสุทธิ์ที่นำสินค้ามาขายอย่างมีคุณภาพ นำหลักการเสริมสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมความรู้ การเสริมสร้างเทคโนโลยี ประชาสัมพันธ์เชิงรุก พัฒนาเครือข่าย สร้างการมีส่วนร่วม และบูรณาการหลักสุจริต 3 ให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะกรรมการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ควรมีนโยบายสนับสนุนตลาดให้คนในพื้นที่ชุมชนได้มีช่องทางเพิ่มรายได้มากขึ้น และหลากหลายช่องทาง
2. คณะกรรมการตลาดชุมชนในจังหวัดแพร่ควรมีนโยบายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามความต้องการของประชาชนในการพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะกรรมการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ควรจัดทำช่องทางตลาดให้คนในพื้นที่ชุมชนได้มีช่องทางเพิ่มรายได้มากขึ้น และหลากหลายช่องทาง

2. คณะกรรมการตลาดชุมชนของชุมชนในจังหวัดแพร่ควรเปิดรับฟังความคิดเห็นประชาชนเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญกับความต้องการของประชาชนในการพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดวัดมหาโพธิ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบกับกระบวนการจัดการตลาดชุมชนในจังหวัดแพร่กับพื้นที่อื่น

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาระบบนิเวศและการจัดการตลาดของชุมชนในจังหวัดแพร่ตามหลักภาวะนาธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ พวงประยงค์. (2561). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนายกระดับวิสาหกิจชุมชนไทย. *วารสารพัฒนศาสตร์*, (1)1, 220–252.
- กองการศึกษา เทศบาลตำบลป่าแมต. (2562). *เอกสารสรุปผลการสำรวจตลาดชุมชนมหาโพธิ์*. แพร่: กองการศึกษา เทศบาลตำบลป่าแมต.
- กุลฉัตร ฉัตรกุล ณ อยุธยา. (2553) *กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- ชีวาพร ไชยพันธ์ และกสิณ รังสิกรรพุม. (2564). การศึกษาปัจจัยและแผนผังตลาดสดด้วยกระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้นและแบบจำลองมอนติคาโลกรณีศึกษาตลาดเอกชนและตลาดเทศบาล. *วารสารวิจัย มช. (ฉบับบัณฑิตศึกษา)*, 21(4), 48–60.
- ณฤณีย์ ศรีสุข และคณะ. (2566). การสร้างเครือข่ายทางการตลาดผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพหิพธิภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(5), 80–91.
- นุสรรา ลาภภูวนารถ และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การตลาดบนอินเทอร์เน็ต. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 34(1), 128–137.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). (2565, 1 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง. หน้า 7–35.
- พระอธิการญาณวุฒิ ภทฺทโก. (2564). *การส่งเสริมตลาดนัดชุมชนวิถีพุทธวัดบางพลัดเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาลินี กลีบทอง และคณะ. (2566). รูปแบบการพัฒนาระบบนิเวศอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตเพื่อความเป็นเลิศของกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะของไทย. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(1), 102–115.

- วิทยา ภัทรเมธากุล และคณะ. (2564). อิทธิพลของการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ความเป็นผู้นำด้านสิ่งแวดล้อม และนวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมต่อความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์การสีเขียวและผลการปฏิบัติงานขององค์การสีเขียวของอาคารประหยัดพลังงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 7(1), 134–150.
- สำนักงานเทศบาลตำบลป่าแมต. (2567). *สถิติจำนวนประชากรและสถิติจำนวนบ้าน*. สืบค้น 1 มกราคม 2567, จาก <https://www.pamat.go.th/images/obt001.pdf>
- สำนักงานเทศบาลตำบลหนองม่วงไข่. (2567). *สถิติจำนวนประชากรและสถิติจำนวนบ้าน*. สืบค้น 2 มกราคม 2567, จาก <https://www.nongmuangkai.go.th/home>
- สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่. (2566). *สถิติจำนวนประชากรและสถิติจำนวนบ้าน ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่*.แพร่: องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่.
- สุภารดี สวนโสภะเชือก และคณะ. (2561). แนวทางการพัฒนาตลาดเชิงสร้างสรรค์ชาวอินทรีย์จังหวัดสุรินทร์. *วารสารพูนิต*, 5(3), 107–117.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis* (2nd ed.). New York: Harper and Row.

เปรียบเทียบกฎหมายแรงงานในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่าง ประเทศไทยกับต่างประเทศ*

A COMPARATIVE STUDY OF LABOR LAWS ON DIAPUTE MEDIATION BETWEEN THAILAND AND FOREIGN COUNTRIES

สุคนธ์ มณีรัตน์, เสาวนีย์ อัครโวจน์, วราภรณ์ วนาพิทักษ์

Sukhon Maneerat, Saowanee Asawaroj, Varaporn Vanaphituk

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding Author E-mail: jstoy09@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการระงับข้อพิพาททางเลือก 2. ศึกษาการระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามกฎหมายแรงงานของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น 3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องของไทยกับต่างประเทศ และ 4. เสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมายแรงงานไทยให้สอดคล้องกับหลักการระงับข้อพิพาททางเลือก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การวิจัย เอกสาร กฎหมาย บทความ รายงานวิจัยและอื่น ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis Form) ข้อมูลจากกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ คำพิพากษาของศาล หนังสือ วารสาร บทความ รายงานการวิจัย และเอกสารที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทแรงงานและรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์หาข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขกฎหมายแรงงานไทยให้สอดคล้องกับหลักการระงับข้อพิพาททางเลือก

ผลการวิจัยพบว่า 1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานของไทยเน้นทฤษฎีการเจรจาแบบแข่งขัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการของการระงับข้อพิพาททางเลือกที่เน้นความร่วมมือ 2. กฎหมายไทยกำหนดกรอบเวลาไกล่เกลี่ยภายใน 5 วัน และให้ข้าราชการทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย ขณะที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น ไม่กำหนดกรอบเวลาแน่นอนและผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีคุณสมบัติด้าน ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง 3. ระบบกฎหมายแรงงานไทยขาดความยืดหยุ่น การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากข้าราชการทำให้ขาดความเป็นกลางและ

* Received October 10, 2025; Revised November 13, 2025; Accepted November 19, 2025

ความชำนาญ แตกต่างจากประเทศที่ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงานสัมพันธ์ทำหน้าที่แทน และ
4. ควรปรับปรุงกฎหมายแรงงานให้กำหนดกรอบในการไกล่เกลี่ยให้เหมาะสม และกำหนด
คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยให้มีความรู้ ความสามารถ และความเป็นกลางตามหลักวิชาชีพ
คำสำคัญ: การระงับข้อพิพาทแรงงาน; การไกล่เกลี่ย; กฎหมายแรงงาน

Abstract

This research article aimed: 1. To examine the concepts and theories related to dispute mediation under the principles of Alternative Dispute Resolution (ADR); 2. To study pre-litigation dispute settlement procedures under Thai labor law and the labor laws of the United States, New Zealand, and Japan; 3. To analyze and compare pre-litigation dispute resolution processes between Thailand and those countries; and 4. To propose recommendations for improving Thai labor law by incorporating ADR mechanisms, conducted by the qualitative research employing a documentary research method. The research focused on the collection, analysis, and synthesis of information from various sources, including laws, regulations, court judgments, textbooks, academic journals, research reports, and other relevant documents. The research instrument used was a Document Analysis Form, which was utilized to gather data from legal documents, rules and regulations, court decisions, books, journals, research articles, and online publications in both Thai and foreign languages related to labor dispute resolution. The collected data were analyzed to propose recommendations for improving and revising Thai labor laws to be consistent with the principles of alternative dispute resolution (ADR).

Findings were as follows: 1. Labor dispute mediation in Thailand emphasized a competitive negotiation theory, which was inconsistent with the principles of alternative dispute resolution (ADR) that focused on cooperation and mutual understanding; 2. Thai law setted a five-day timeframe for mediation and assigned government officers as mediators, whereas the laws of the United States, New Zealand, and Japan did not specify a fixed mediation period and required mediators to possess specialized knowledge and expertise; 3. The Thai labor law system lacked flexibility; the appointment of government officers as mediators results in limited neutrality and professional competence, differing from other countries where labor relations specialists perform this role; and 4. It was

recommended that Thai labor law be revised to establish an appropriate framework for mediation and to define mediator qualifications based on knowledge, competency, and professional impartiality in accordance with international standards.

Keywords: Labor Dispute Resolution; Mediation; Labor Law

บทนำ

การจัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนับเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะการใช้การเจรจาเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทขั้นพื้นฐาน อันมีผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่ที่ได้รับการยอมรับจากทั้งสองฝ่ายเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย และหาทางออกร่วมกัน ทำให้สามารถระงับข้อพิพาทได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย อีกทั้งยังช่วยธำรงความสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่กรณีในระดับชุมชน (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2560) ในบริบทของความสัมพันธ์ทางแรงงานการจัดการความขัดแย้งมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากนายจ้างและลูกจ้างเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายใต้โครงสร้างขององค์กรเดียวกัน โดยมีพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 (พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518, 2518) เป็นกรอบกำหนดแนวทางในความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ลูกจ้างได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม มีความมั่นคงในการทำงาน นายจ้างและลูกจ้างทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขส่งผลไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและความสงบเรียบร้อยของประเทศ (สุดาศิริ วทวงศ์, 2553)

ในกรณีที่มีการเจรจาระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างไม่สามารถยุติข้อขัดแย้งได้ โดยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ความขัดแย้งอาจทวีความรุนแรงจนถึงขั้นเกิดการหยุดงานของลูกจ้าง หรือการปิดงานของนายจ้าง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อองค์กรและอาจกระทบในวงกว้างต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2561) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดข้อพิพาทระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ปัจจุบันจำนวนคดีในศาลแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและนิคมอุตสาหกรรมใหญ่ เช่น ชลบุรี ระยอง สมุทรปราการ (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2566)

ดังนั้น เพื่อเป็นการลดข้อพิพาทด้านแรงงานและลดจำนวนคดีสู่ศาล จึงมีแนวคิดที่จะนำหลักการเจรจาที่เคยใช้มาในอดีตโดยเฉพาะการส่งเสริมให้คู่พิพาทหันมาใช้กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยอันเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีได้เจรจาและตกลงกันโดยสมัครใจ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการศาล ช่วยลดระยะเวลา ค่าใช้จ่าย และความขัดแย้งระหว่างคู่พิพาท (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562) และได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, 2562) ซึ่งถือเป็นกฎหมายกลางในการดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย

ทั้งในภาคประชาชนและภาครัฐกิจ แต่สำหรับพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 (พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518, 2518) ซึ่งได้มีการประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 มีผลบังคับใช้มากกว่า 50 ปี ก็ไม่มีการปรับปรุงแก้ไข ข้อกฎหมายเกี่ยวกับหลักการของการระงับข้อพิพาทแต่อย่างใด

จากการศึกษาการระงับข้อพิพาทแรงงานโดยสมัครใจของชนาธิป ชินะนาวิน (2553) ผลการวิจัยพบว่า ระบบแรงงานสัมพันธ์ไทยมีปัญหาการเจรจาต่อรองร่วม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตลอดทั้ง จากการศึกษาหลักแนวคิดเพื่อให้คู่กรณีเข้าสู่กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยแบบบูรณาการ (Integrative Negotiation) (Fossum, 2009) ที่มีความยืดหยุ่น ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ ไม่มี “แพ้” “ชนะ” เมื่อเกิดข้อพิพาท แต่ทุกฝ่ายได้รับความพอใจ และจากการศึกษากฎหมายแรงงานของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์และประเทศญี่ปุ่น ก็มีการปรับปรุงกฎหมายแรงงานให้มีความยืดหยุ่นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยให้ได้คนที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยอันส่งผลให้ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างประสบผลสำเร็จ เป็นการลดคดีขึ้นสู่ศาล

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการศึกษาพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 (พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518, 2518) ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทแรงงาน โดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง กรอบเวลาในการไกล่เกลี่ยและคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยว่าข้อกฎหมายแรงงานไทย มีความสอดคล้องกับการระงับข้อพิพาทแห่งทางเลือกหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้างเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หลักการระงับข้อพิพาทแห่งทางเลือก
2. เพื่อศึกษาการระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามกฎหมายแรงงานไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อเปรียบเทียบการระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามกฎหมายแรงงานของไทยและกฎหมายต่างประเทศ
4. เพื่อเสนอแนะการปรับปรุงกฎหมายแรงงานเพิ่มเติมกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้ดำเนินการวิจัย คือ การวิจัยเอกสาร (Documentary/Research) โดยการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ได้แก่ กฎหมายระเบียบข้อบังคับ คำพิพากษาของศาล ตำราวารสาร บทความรายงานการวิจัย แนวคำพิพากษาศาลที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทแรงงาน และเอกสารอื่น ๆ ที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

2. แหล่งข้อมูล

แหล่งที่มาของข้อมูล แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) เอกสารต้นฉบับที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของเหตุการณ์ เช่นกฎหมาย มติ คำพิพากษา รายงานทางราชการหนังสืออนุสัญญา หรือเอกสารการเจรจางานเขียนดั้งเดิมของนักวิชาการ

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) เอกสารที่วิเคราะห์หรือสรุปจากข้อมูลปฐมภูมิ เช่นหนังสือ ตำราบทความวิชาการวิทยานิพนธ์หรือคหฤณีพนธ์ของผู้อื่นรายงานวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสารเป็นหลัก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis Form) เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับคำพิพากษา ของศาล หนังสือวารสาร บทความรายงานการวิจัยและเอกสารที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทแรงงาน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่กฎหมายแรงงานไทย กฎหมายแรงงานต่างประเทศ คำพิพากษาและรายงานของหน่วยงานของรัฐ ส่วนเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือวารสาร บทความวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทั้งหมดได้มาจากห้องสมุดมหาวิทยาลัย ฐานข้อมูลออนไลน์ และเว็บไซต์ทางราชการจากนั้นนำมา คัดเลือกวิเคราะห์และตีความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสกัดสาระและแนวคิดหลักจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และใช้การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อเปรียบเทียบกฎหมายแรงงานไทยกับกฎหมายแรงงานต่างประเทศ รวมถึงหลักการระงับข้อพิพาททางเลือกจากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์และตีความตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการระงับข้อพิพาททางเลือก พบว่า การระงับข้อพิพาทแรงงานของไทยสอดคล้องกับ การเจรจาต่อรองแบบแข่งขัน (Distributive Negotiation) ซึ่งมุ่งช่วงชิงผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายมากกว่าการสร้างข้อตกลงร่วมกัน การเจรจาไกล่เกลี่ยที่ขาดความยืดหยุ่น ผลของการเจรจาไกล่เกลี่ยที่มีฝ่าย “แพ้” และ “ชนะ” ไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระยะยาวของคู่กรณี (Fossum, 2009)

2. การศึกษาการระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องตามกฎหมายแรงงานไทย และกฎหมายต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 มาตรา 22 กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยคือพนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงานต้องดำเนินการให้คู่กรณีมีข้อตกลงกันภายในห้าวัน หากไม่สามารถตกลงได้ ให้ถือเป็นข้อพิพาทแรงงานที่ตกลงกันไม่ได้ ส่วนการแต่งตั้งพนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงาน เพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 มาตรา 5 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานแต่งตั้งพนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงาน เป็นผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งโดยมากเป็นข้าราชการประจำ และไม่ได้กำหนดคุณสมบัติด้านความรู้หรือความเชี่ยวชาญการระงับข้อพิพาทแรงงาน

สำหรับกฎหมายแรงงานของต่างประเทศ ด้านกรอบเวลาในการไกล่เกลี่ย ในกฎหมายแรงงานของประเทศสหรัฐอเมริกา (Labor Management Relations Act 1935, Section 203(c)) (United States Congress, 1935) ประเทศนิวซีแลนด์ (Employment Relations Act 2000, Section 147) (New Zealand Government, 2000) และประเทศญี่ปุ่น (Japan Labor Relations Adjustment Act 1946, Article 14) (Government of Japan, 1946) ไม่ได้กำหนดระยะเวลาการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน แต่ให้อำนาจผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมและความสุจริตของคู่กรณี หากเห็นว่าการเจรจาไม่มีแนวโน้มจะบรรลุข้อตกลง หรือคู่กรณีเจรจาเพื่อประวิงเวลา ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถยุติการไกล่เกลี่ยหรือถอนตัวได้สำหรับในด้านคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย กฎหมายแรงงานของประเทศสหรัฐอเมริกา (Labor Management Relations Act 1935, Section 202(c)) (United States Congress, 1935) กำหนดให้การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ สำนักบริการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท (Federal Mediation and Conciliation Service: FMCS) ซึ่งจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยจากบุคคลทั่วไปที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ และมีความเป็นกลางด้านแรงงานสัมพันธ์ประเทศนิวซีแลนด์ ให้หน่วยงาน Employment Relations Service เป็นผู้รับรองและว่าจ้างผู้ไกล่เกลี่ยจากบุคคลทั่วไปที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด (Employment Relations Act 2000, Section 153) (New Zealand Government, 2000) ส่วนประเทศญี่ปุ่น ให้คณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์แต่ละแห่ง มีหน้าที่แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยและจัดทำบัญชีรายชื่อ โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้และความสามารถด้านการระงับข้อ

พิพาทแรงงานโดยเฉพาะ (Japan Labor Relations Adjustment Act 1946, Article 11) (Government of Japan, 1946)

3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท ก่อนฟ้องตามกฎหมายแรงงานไทย กับกฎหมายต่างประเทศ พบว่า 1. ด้านระยะเวลาการไกล่เกลี่ย พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 มาตรา 22 กำหนดให้พนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงานต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จ ภายใน 5 วันนับจากวันที่ได้รับแจ้ง หากตกลงกันไม่ได้ ให้ถือเป็นข้อพิพาทแรงงานที่ตกลงกันไม่ได้ เป็นกรอบเวลาในการเจรจาไกล่เกลี่ยที่สั้นเกินไป ขาดความยืดหยุ่น ไม่เหมาะกับข้อพิพาทที่ซับซ้อน ส่วนกฎหมายแรงงานของต่างประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา (Labor Management Relations Act 1935, Section 203(c)) (United States Congress, 1935) นิวซีแลนด์ (New Zealand Employment Relations Act 2000, Section 147) (New Zealand Government, 2000) ญี่ปุ่น (Labor Relations Adjustment Act, Article 14) (Government of Japan, 1946) กฎหมายของประเทศเหล่านี้ ไม่กำหนดระยะเวลาที่แน่นอน สำหรับการไกล่เกลี่ย แต่ให้อำนาจแก่ผู้ไกล่เกลี่ยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาเองว่าเกี่ยวกับกรอบเวลาของการเจรจา จึงมีความยืดหยุ่น และ 2. ด้านคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของพนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงานไว้อย่างชัดเจน อาจนำไปสู่ปัญหาความไม่เชี่ยวชาญหรือความไม่เป็นกลางในการไกล่เกลี่ยส่วนกฎหมายแรงงานของกฎหมายต่างประเทศมีกระบวนการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีการกำหนดคุณสมบัติ ความรู้ ความเชี่ยวชาญและความสามารถในการระงับข้อพิพาทแรงงาน

ตารางที่ 1 สรุปเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกฎหมายแรงงานไทยและต่างประเทศ

ประเด็น	ไทย	ต่างประเทศ (สหรัฐฯ / นิวซีแลนด์ / ญี่ปุ่น)
ระยะเวลาไกล่เกลี่ย	จำกัดภายใน 5 วัน	ไม่จำกัด ให้ผู้ไกล่เกลี่ยพิจารณาตามความเหมาะสม
ความยืดหยุ่นของกระบวนการ	ต่ำ	สูง
คุณสมบัติผู้ไกล่เกลี่ย	ไม่กำหนดชัด	เน้นความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความเป็นกลาง
การปรับปรุงกฎหมาย	ไม่ปรับปรุงมานาน	ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

4. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายแรงงานเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทก่อนฟ้องให้สอดคล้องกับหลักกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก โดยผู้วิจัยเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับกรอบข้อจำกัดเวลาการเจรจาไกล่เกลี่ย และคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ดังนี้ 1. ระยะเวลาการเจรจาไกล่เกลี่ยให้ยกเลิกข้อความตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ที่กำหนดกรอบเวลาการไกล่เกลี่ย และปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าว โดยได้กำหนดกรอบเวลาการไกล่เกลี่ยแต่ให้เหมาะสมกับลักษณะของข้อพิพาทแรงงาน เช่น อาจกำหนดให้พนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงานสามารถขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นของแต่ละกรณี และ 2. คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย แก้ไขมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ที่กำหนดให้พนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงานได้รับการแต่งตั้งจาก

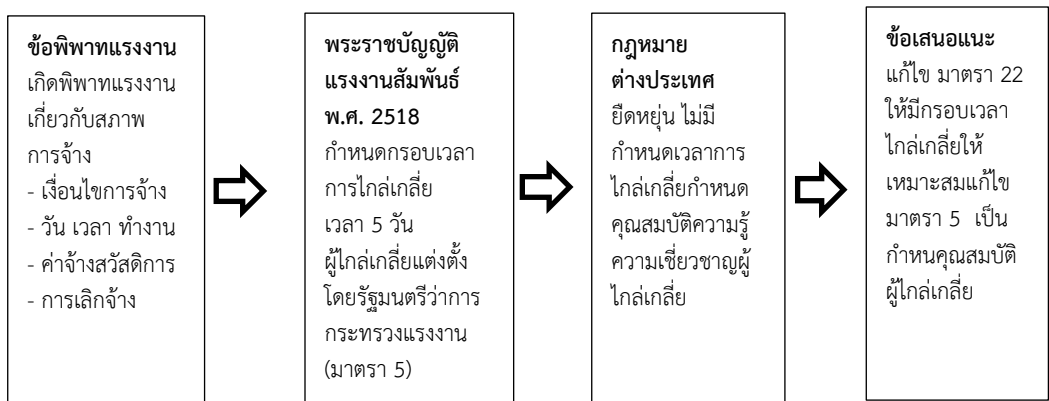
รัฐมนตรี แก้ไขเป็น ให้แต่งตั้งจากบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดแทน ซึ่งจะทำให้ข้อพิพาทแรงงานที่ตกลงกันไม่ได้ลดลง ลดคดีสู่ศาลแรงงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 มีลักษณะสอดคล้องกับทฤษฎีการเจรจาต่อรองแบบแข่งขัน (Distributive Negotiation) มากกว่าหลักการของการระงับข้อพิพาทแห่งทางเลือกซึ่งมุ่งเน้นความร่วมมือและฉันทามติร่วมกัน ทั้งนี้ เพราะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 ใช้มาเป็นระยะเวลา 50 ปี โดยไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทแรงงานแต่อย่างใดทำให้มีความล้าสมัยไม่สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันซึ่งแตกต่างกับกฎหมายของต่างประเทศซึ่งมีกระบวนการแก้ไขกฎหมายแรงงานอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่า พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ในส่วนของการระงับข้อพิพาทแรงงานอาจจะเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในขณะนั้นแต่ไม่สอดคล้องสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน การที่กฎหมายกำหนดกรอบเวลาการเจรจาที่จำกัด ตามมาตรา 22 มักสิ้นสุดลงโดยไม่บรรลุข้อตกลง และอาจนำไปสู่การใช้สู่อันตรายงานหรือการปิดงานได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของชนัญดา จันทร์แก้ว (2562) ที่พบว่า การไกล่เกลี่ยคดีแรงงานไทยยังเน้นลักษณะการแข่งขันมากกว่าความร่วมมือ และกรอบเวลาไกล่เกลี่ย 5 วันไม่เหมาะสมกับข้อพิพาทที่ซับซ้อน สะท้อนช่องว่างระหว่างหลักการในกฎหมายกับการปฏิบัติจริง แม้กฎหมายมีเจตนารมณ์ให้เกิดความรวดเร็ว แต่กลับสร้างแรงกดดันให้คู่กรณีนำข้อพิพาทเข้าสู่ศาลแรงงานซึ่งใช้เวลาและค่าใช้จ่ายสูงกว่า สอดคล้องกับกิตติธัช ณรงค์ชัย (2566) ซึ่งเสนอให้ขยายระยะเวลาไกล่เกลี่ยเป็น 30 วัน และสามารถขยายเวลาต่อได้อีกตามความประสงค์ของคู่กรณี เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Hamaguchi & Takahashi (2015) ซึ่งได้ศึกษาระยะเวลาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานในประเทศญี่ปุ่นที่พบว่า การไกล่เกลี่ยในญี่ปุ่นใช้เวลาแต่ละคู่กรณีเฉลี่ยคู่กรณีละ 1 เดือน 12 วัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ระยะเวลาการไกล่เกลี่ยไม่ควรกำหนดเป็นกรอบเวลาไว้แต่ให้เป็นระยะเวลาที่คู่กรณีมีความสมัครใจและมีความสุจริตเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับกฎหมายแรงงานต่างประเทศเช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์และญี่ปุ่นในประเด็นของผู้ไกล่เกลี่ย พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 มาตรา 5 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานแต่งตั้งพนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงานทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยซึ่งแต่งตั้งจากเป็นข้าราชการประจำ ไม่ได้ระบุคุณสมบัติด้านความรู้หรือทักษะเฉพาะด้านแรงงานสัมพันธ์ไว้อย่างชัดเจน อาจทำให้ขาดความเชี่ยวชาญตามหลักการระงับข้อพิพาททางเลือก สะท้อนถึงนโยบายกฎหมายแรงงานไทยที่รัฐเป็นผู้ควบคุมและตัดสินใจแทนคู่กรณีส่งผลให้กระบวนการระงับข้อพิพาทขาดผู้ไกล่เกลี่ยที่คุณสมบัติที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของชนัญดา จันทร์แก้ว (2562) เสนอให้กำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านแรงงานสัมพันธ์

สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทูล หนูยิ้มชัย (2561) ที่ศึกษา รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยแนวทางพุทธสันติวิธี: กรณีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายควม กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความซื่อสัตย์ ความคิดสร้างสรรค์ และความเป็นกลาง ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญ ในการสร้างความไว้วางใจระหว่างคู่กรณี ซึ่งกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และ ญี่ปุ่น ก็กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องผ่านการคัดเลือกจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีความ เป็นกลาง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากหลักการระงับข้อพิพาททางเลือกหลัก แนวคิดเพื่อให้คู่กรณีเข้าสู่กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยแบบบูรณาการ (Integrative Negotiation) (Fossum, 2009) ที่มีความยืดหยุ่นซึ่งทุกฝ่ายได้ประโยชน์ ไม่มี “แพ้” “ชนะ” เมื่อเกิดข้อพิพาท แต่ทุกฝ่ายได้รับความพึงพอใจ และหลักกฎหมายแรงงานของต่างประเทศ ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทแรงงานให้มีความยืดหยุ่น มีกรอบเวลาที่เหมาะสม ได้ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทแรงงาน นายจ้างและลูกจ้างอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จึงเสนอให้แก้ไขดังนี้

1. ระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย ควรกำหนดให้ยืดหยุ่นตามลักษณะของข้อพิพาท เพื่อเอื้อต่อการเจรจาอย่างสร้างสรรค์และลดการนำคดีขึ้นสู่ศาล โดยแก้ไขมาตรา 22 ให้เหมาะสมกับสภาพข้อพิพาท

2. คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ควรกำหนดให้ชัดเจนในมาตรา 5 เพื่อแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ด้านการระงับข้อพิพาทแรงงาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่า กระบวนการระงับข้อพิพาทแรงงานของไทยตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ยังมีข้อจำกัดในเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย โดยเฉพาะในส่วนของกรอบเวลาในการไกล่เกลี่ยและคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายแรงงานเพิ่มเติมกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกตั้งต่อไปนี้

1. การแก้ไขระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน

ควรแก้ไข มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ที่เดิมกำหนดให้พนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงานดำเนินการไกล่เกลี่ยและให้คู่กรณีตกลงกันภายในระยะเวลาห้าวัน ซึ่งเป็นกรอบเวลาที่สั้นเกินไป ไม่สอดคล้องกับลักษณะของข้อพิพาทแรงงานที่มีความซับซ้อน จึงเสนอให้ยกเลิกข้อความเดิมและใช้ข้อความใหม่ดังนี้

มาตรา 22 เมื่อพนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงานได้รับแจ้งตามมาตรา 21 แล้วให้พนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงานดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อให้ฝ่ายแจ้งข้อเรียกร้องและฝ่ายรับข้อเรียกร้องตกลงกันภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้ การเจรจาไกล่เกลี่ยต้องอยู่บนพื้นฐานของความสุจริตใจของคู่กรณีเป็นสำคัญ

2. การกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน

ควรแก้ไข มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ซึ่งในปัจจุบันบัญญัติว่า พนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงาน หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

ซึ่งข้อบัญญัติดังกล่าวยังไม่ระบุคุณสมบัติ ความรู้ และความเชี่ยวชาญของผู้ไกล่เกลี่ยไว้อย่างชัดเจน อาจทำให้ขาดบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านในการระงับข้อพิพาทแรงงาน ดังนั้น จึงเสนอให้แก้ไขเป็นข้อความใหม่ดังนี้

ผู้ไกล่เกลี่ย หมายความว่า บุคคลที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตามคุณสมบัติที่กำหนดและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน

เอกสารอ้างอิง

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2560). *คู่มือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2561). *คู่มือการระงับข้อพิพาทแรงงาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน.

กิตติชัย ณรงค์ชัย. (2566). *ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนัญดา จันทร์แก้ว. (2562). *มาตรการไกล่เกลี่ยคดีแรงงาน* (การค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ชนาธิป ชินะนาวิน. (2553). *การระงับข้อพิพาทแรงงานโดยสมัครใจ* (ดุชนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก. หน้า 1.
- พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518. (2518, 26 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 92 ตอนที่ 47 หน้า 1.
- วิบูล หนูยิ้มชัย. (2561). *รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี: กรณีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายควม กรุงเทพมหานคร* (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). *รายงานการพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- _____. (2566). *รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม ประจำปี 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สุดาศิริ วศวงศ์. (2553). *คำอธิบายกฎหมายแรงงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- Fossum, J. A. (2009). *Labor Relations: Development, Structure, Process*. Singapore: McGrawKill.
- Government of Japan. (1946). *Labor Relations Adjustment Act (1946)*. Retrieved May 24, 2025, from <https://shorturl.asia/LdYcR>
- Hamaguchi, K. & Takahashi, Y. (2015). *Comparative Analysis of Employment Dispute Cases Resolved by Labour Bureau Conciliation, Labour Tribunals and Court Settlement*. Retrieved May 18, 2025, from https://www.jil.go.jp/english/reports/jilpt_research/2015/no.174.html
- New Zealand Government. (2000). *Employment Relations Act 2000*. Retrieved May 22, 2025, from <https://shorturl.asia/RYltK>
- United States Congress. (1935). *Labor Management Relations Act of 1935*. Retrieved May 23, 2025, from <https://url.in.th/nKKEH>

พฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ
ร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

SERVICE USAGE BEHAVIOR AND CUSTOMER SATISFACTION
AT CHER TAM NAIL SALON, MUEANG DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

อดิสรณ์ ดอกแยม, พรศุสี สุทธโส, แสงรวี วิฑูรย์พันธุ์, สุวพัชร คงยอด,
ธีรพล นาคชรินทร์, เหมือนแพร มั่นคง, จิตรนาถ พลพิชัย, วีรยุทธ หวันหมาด,
ปานทิพย์ ทองคำหุย, รัตนาภรณ์ แก้วสีโส, พันธุ์ธรรณ์ ชุติทองฤกษ์

Adison Dokyaem, Pornsulee Sutthaso, Sangrawee Witoonpan, Suwaphat Khongyot,
Teerapon Nakcharin, Muenpaer Mankong, Chittarnat Phonphichai, Weerayut Wanmat,
Panthip Thongkhumhyu, Rattanaporn Kawseesai, Panta Chuleethongrerk

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Faculty of Management Sciences, Suratthani Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: aj.pornsulee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการและความพึงพอใจ รวมถึงวิเคราะห์อิทธิพลของพฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าร้านทำเล็บเมอแตม จังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยเชิงปริมาณนี้เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัย คือ ลูกค้าที่เคยใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม จำนวน 119 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน โดยใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ลูกค้านิยมใช้บริการทำเล็บเจลเป็นหลัก โดยมีความถี่ในการใช้บริการเฉลี่ย 2-3 ครั้งต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 201-400 บาทต่อครั้ง ความพึงพอใจของลูกค้าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด รองลงมาคือ ด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านรูปแบบเล็บเจล ด้านการส่งเสริมการขาย และด้านการโฆษณาออนไลน์ ตามลำดับ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์การถดถอยชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมด้านค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ

*Received September 16, 2025; Revised October 25, 2025; Accepted October 29, 2025

ของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และได้สมการพยากรณ์ ดังนี้ $Y = 4.803 + 0.186 * \text{ด้านค่าใช้จ่าย}$

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของลูกค้า; พฤติกรรมการใช้บริการ; ธุรกิจบริการ

Abstract

This research aims to examine the service usage behavior of clients at Cher Tam Nail Salon in Mueang District, Surat Thani Province, and its influence on their satisfaction. This quantitative study collected data via a questionnaire from a sample of 119 clients of Cher Tam Nail Salon, who were selected through convenience sampling. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, frequency, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The findings revealed that the majority of clients are local residents. They primarily prefer gel polish services, with an average frequency of 2–3 visits per month and an average expenditure of 201–400 THB per visit. Overall customer satisfaction was at the highest level. In terms of specific aspects, personnel received the highest mean satisfaction score, followed by price, location, gel nail design, sales promotion, and online advertising, respectively. Furthermore, the regression analysis indicated that spending behavior was a statistically significant positive predictor of customer satisfaction. The resulting prediction equation is $Y = 4.803 + 0.186 * \text{Spending}$

Keywords: Customer Satisfaction; Service Usage Behavior; Service Business

บทนำ

ในปัจจุบัน อุตสาหกรรมความงามและการดูแลตนเองมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องทั่วโลก โดยเฉพาะธุรกิจบริการทำเล็บที่กลายเป็นส่วนสำคัญของตลาดความงาม ตามรายงานของ Grand View Research (2023) มูลค่าตลาดบริการทำเล็บทั่วโลกมีมูลค่าประมาณ 11.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2022 และคาดการณ์ว่าจะเติบโตในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 9.3 ต่อปี ระหว่างปี 2023–2030 การเติบโตดังกล่าวเกิดจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับการดูแลรูปลักษณ์ภายนอก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงวัยทำงานและวัยรุ่นที่มองว่าการทำเล็บเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างบุคลิกภาพและความมั่นใจ (Kotler & Keller, 2016) นอกจากนี้ การทำเล็บยังถูกมองว่าเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความผ่อนคลายและเป็นช่วงเวลาดูแล

ตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการใช้ชีวิตที่เน้นสุขภาวะทั้งทางกายและใจที่กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

ในประเทศไทย ธุรกิจร้านทำเล็บมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในรูปแบบแฟรนไชส์และร้านอิสระ โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่และจังหวัดที่มีการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การแข่งขันที่สูงขึ้นทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของลูกค้าอย่างลึกซึ้งเพื่อนำมาพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดและยกระดับคุณภาพการให้บริการ ตามแนวคิดของ Parasuraman et al. (1988) ความพึงพอใจของลูกค้าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการ โดยเกิดจากการประเมินความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและการรับรู้คุณภาพบริการที่ได้รับจริง การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการและปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจจึงมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการธุรกิจบริการในยุคปัจจุบัน

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนบน มีประชากรหนาแน่นและมีกำลังซื้อที่เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ ทำให้เกิดธุรกิจบริการด้านความงามจำนวนมากในพื้นที่ ร้านทำเล็บเฉอะแฉะ ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นร้านทำเล็บอิสระที่ให้บริการทำเล็บเจลและการตกแต่งเล็บแบบต่าง ๆ แก่ลูกค้าในพื้นที่และใกล้เคียง แม้ว่าร้านจะมีฐานลูกค้าประจำ แต่ยังไม่ค่อยมีข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการและปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าอย่างเป็นระบบ การขาดข้อมูลดังกล่าวอาจส่งผลให้ร้านไม่สามารถปรับปรุงและพัฒนาบริการให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทที่มีคู่แข่งเพิ่มมากขึ้นและพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

งานวิจัยที่ผ่านมาในประเทศไทยได้ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของลูกค้าในธุรกิจบริการความงาม เช่น งานของประกายแก้ว บุญเพ็ง และเพ็ญจิรา คันธวงค์ (2561) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าร้านทำเล็บในกรุงเทพมหานคร และงานของวิภาวรรณ สุคันโธ และคณะ (2562) ที่ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านเสริมสวยในจังหวัดพะเยา อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่พื้นที่เมืองใหญ่หรือบริบทที่แตกต่างจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และพฤติกรรมผู้บริโภคที่ต่างออกไป นอกจากนี้ ยังพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เน้นศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพบริการโดยรวม การศึกษาครั้งนี้จึงมีความจำเป็นเพื่อเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว และเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการร้านทำเล็บเฉอะแฉะอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการและวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด การปรับปรุงคุณภาพการให้บริการและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจร้านทำเล็บ

ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกันในการพัฒนาธุรกิจให้มีความยั่งยืนและสามารถแข่งขันได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้าร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำแบบสอบถามพฤติกรรมการใช้บริการร้านทำเล็บที่ส่งผลต่อความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ลูกค้าที่เคยมาใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปี 2568 ซึ่งเป็นประชากรที่มีลักษณะ ไม่สามารถระบุจำนวนที่แน่นอนได้ และไม่มีรายชื่อกลุ่มลูกค้าอย่างเป็นระบบ เนื่องจากการเข้าใช้บริการของลูกค้าไม่มีการนัดล่วงหน้าและไม่ได้มีระบบสมาชิกหรือฐานข้อมูลรายชื่อผู้ใช้บริการให้สามารถระบุขนาดประชากรได้อย่างชัดเจน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คณะวิจัยจึงเลือกใช้การสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกว่า กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นลูกค้าที่มาใช้บริการจริงในช่วงเวลาเก็บข้อมูลและยินยอมให้ข้อมูลโดยสมัครใจ การเก็บข้อมูลดำเนินการ ช่วงเวลา 12.00–24.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่ร้านมีลูกค้าเข้ามาใช้บริการมากที่สุด รวมทั้งสิ้น 119 คน อย่างไรก็ตาม วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีข้อจำกัดด้านความเป็นตัวแทนของประชากรเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างถูกจำกัดเฉพาะลูกค้าที่มาใช้บริการในช่วงเวลาเก็บข้อมูลเท่านั้น จึงไม่สามารถสรุปอ้างอิงผลการวิจัยไปยังลูกค้าของร้านทั้งหมดได้อย่างครอบคลุม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งออกแบบตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนหลัก ดังนี้

3.1 ตอนที่ 1 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้บริการร้านทำเล็บ เช่น สถานะของผู้ใช้บริการ ลักษณะการทำเล็บ ช่วงเวลาและความถี่ในการใช้บริการ รวมถึงเหตุผลในการมาใช้บริการ ใช้รูปแบบ Check List และ Rating Scale

3.2 ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับความพึงพอใจ 6 ด้าน ได้แก่ สินค้า/บริการ รูปแบบเล็บเจล รูปแบบร้าน การโฆษณาออนไลน์ การส่งเสริมการขาย ราคา และการให้บริการ ของช่างทำเล็บ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Best (1981)

3.3 ระดับการให้คะแนน มี 5 ระดับ จะใช้เกณฑ์ ดังนี้ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด กำหนดให้ 5 คะแนนความพึงพอใจในระดับมาก กำหนดให้ 4 คะแนน ความพึงพอใจในระดับปานกลาง กำหนดให้ 3 คะแนน ความพึงพอใจในระดับน้อย กำหนดให้ 2 คะแนน ความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด กำหนดให้ 1 คะแนน การแปลค่าคะแนนตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1981) รายละเอียดช่วงคะแนนมีดังนี้ 4.50–5.00 แสดงถึงความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 3.50–4.49 แสดงถึงความเห็นด้วยในระดับมาก 2.50–3.49 แสดงถึงความเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1.50–2.49 แสดงถึงความเห็นด้วยในระดับน้อย 1.00–1.49 แสดงถึงความเห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้อย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้ 1. นำแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างตอบ จำนวน 119 ชุด 2. รวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถาม ทั้งหมด 119 ชุดคิด เป็นร้อยละ 100 และ 3. จัดหมวดหมู่ของข้อมูลแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการใช้บริการและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านทำเล็บเสมอแถม โดยใช้ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์อิทธิพลของพฤติกรรมกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression) เพื่อคัดเลือกตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเข้าสู่สมการถดถอย โดยใช้เกณฑ์ค่าความน่าจะเป็น (p-value) ในการพิจารณานำตัวแปรเข้าและออกจากสมการถดถอย ทั้งนี้ ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเป็นอิสระของตัวแปรอิสระเพื่อป้องกันปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นพหุ (Multicollinearity) โดยพิจารณาจากค่าแฟคเตอร์การขยายความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ โดยกำหนดเกณฑ์ให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าต่ำกว่า .80 ($|r| < .80$) ตามแนวทางของ Hair et al. (2019) เพื่อให้มั่นใจว่าผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีการถดถอยแบบขั้นตอนจะไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาความซ้ำซ้อนของตัวแปรอิสระ

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการ ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง มีอายุเฉลี่ย 21-30 ปี สถานภาพสมรสโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท

1. พฤติกรรมการใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ 1 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พฤติกรรมการใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานะของผู้บริการ		
1.1 ในพื้นที่รอบ ๆ ร้านทำเล็บเมอแตม	60	50.42
1.2 ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี	52	43.70
1.3 ต่างจังหวัด	7	5.88
2. รูปแบบบริการของร้านที่เลือกใช้บริการมากที่สุด		
2.1 ต่อเล็บเจล	29	24.37
2.2 ทำสีเล็บเจล	54	45.38
2.3 ต่อเล็บ PVC	17	14.29
2.4 ตกแต่งเล็บ/ตัดหนังเล็บ	16	13.45
2.5 บริการถอดเล็บเจล	3	2.52
3. ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการต่อครั้ง		
3.1 ไม่เกิน 200 บาท	25	21.01
3.2 201-400 บาท	83	69.75
3.3 401-600 บาท	10	8.40
3.4 มากกว่า 600 บาท	1	0.84
4. ผู้มีส่วนร่วมในการมาใช้บริการ		
4.1 มาคนเดียว	60	50.42
4.2 มากับแฟน	30	25.21
4.3 มากับเพื่อน	29	24.37
4.4 มากับพ่อแม่	0	0.00
4.5 อื่น ๆ โปรดระบุ.....	0	0.00
5. ช่วงเวลาในการใช้บริการ		
5.1 12.00-15.00 น.	16	13.45
5.2 15.00-18.00 น.	39	32.77
5.3 18.00-21.00 น.	45	37.82
5.4 21.00-24.00 น.	19	15.97
6. เหตุผลในการมาใช้บริการ		
6.1 เพื่อความสวยงาม	50	42.02
6.2 เสริมบุคลิกภาพ ความมั่นใจ	44	36.97
6.3 สำหรับโอกาสพิเศษ เช่น ไปงานแต่งงาน งานเลี้ยง เป็นต้น	13	10.92
6.4 แก้ไขปัญหาเล็บเปราะบาง เล็บฉีกขาด	12	10.08
6.5 อื่น ๆ โปรดระบุ.....	0	0.00

ตารางที่ 1 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ต่อ)

พฤติกรรมการใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม	จำนวน	ร้อยละ
7. ความถี่ในการใช้บริการต่อเดือน		
7.1 ไม่เกิน 1 ครั้ง	54	45.38
7.2 2-3 ครั้งต่อเดือน	61	51.26
7.3 มากกว่า 3 ครั้ง	4	3.36

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานอยู่ในพื้นที่รอบ ๆ ร้านทำเล็บเมอแตม รูปแบบที่เลือกใช้บริการมากที่สุดคือการทำสีเล็บเจล ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ 201-400 บาท ต่อครั้ง มาใช้บริการคนเดียว ช่วงเวลาในการใช้บริการบ่อยที่สุด คือ 18.00-21.00 น. เหตุผลในการ มาใช้บริการมากที่สุดคือเพื่อความสวยงาม ความถี่ในการใช้ บริการ 2-3 ครั้งต่อเดือน

2. ระดับความพึงพอใจของการใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจของการใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ความพึงพอใจ	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านรูปแบบเล็บเจล	4.83	0.32	มากที่สุด
2. ด้านรูปแบบร้าน	4.85	0.26	มากที่สุด
3. ด้านการโฆษณาออนไลน์	4.70	0.43	มากที่สุด
4. ด้านการส่งเสริมการขาย	4.71	0.40	มากที่สุด
5. ด้านราคา	4.88	0.25	มากที่สุด
6. ด้านพนักงานบริการ	4.91	0.24	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	4.82	0.27	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความพึงพอใจโดยรวม ในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านพนักงานบริการ ด้านราคา ด้านรูปแบบร้าน ด้านรูปแบบเล็บเจล ด้านการส่งเสริมการขาย และด้านการโฆษณาออนไลน์ ด้านการโฆษณาออนไลน์ และด้านการให้บริการลูกค้า

3. พฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำหรับการศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีสมมติฐานทางการวิจัยและสมมติฐานทางสถิติดังนี้

สมมติฐานทางการวิจัย

พฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สมมติฐานทางสถิติ

H₀: พฤติกรรมการใช้บริการไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

H₁: พฤติกรรมการใช้บริการมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดไว้ดังนี้

a แทน ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์รูปคะแนนดิบ

b แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

β แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

R² แทน ค่าประสิทธิภาพของการพยากรณ์จากสหสัมพันธ์พหุคูณ

Adjust R² แทน ค่าประสิทธิภาพการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว

ค่าการพยากรณ์พฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตัวแปรทั้งหมด 7 ตัว ได้แก่ X₁ คือ สถานะของผู้บริการ X₂ คือ รูปแบบเล็บเจล X₃ คือ ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการทำเล็บเจล ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายไม่เกิน 200 บาท (X₃₁) ค่าใช้จ่ายระหว่าง 201–400 บาท (X₃₂) และระหว่าง 401–600 บาท (X₃₃) X₄ คือ ผู้มีส่วนร่วมในการมาทำเล็บเจล X₅ คือ ช่วงเวลาในการใช้บริการทำเล็บเจล X₆ คือ เหตุผลในการมาทำเล็บเจล และ X₇ คือ ความถี่ในการใช้บริการ

ตารางที่ 3 การตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วย Pearson's Correlation

ตัวแปร	ไม่เกิน 200 บาท	201–400 บาท	401–600 บาท	ความพึงพอใจในการใช้บริการ
ไม่เกิน 200 บาท (X ₃₁)	1	-	-	-
201–400 บาท (X ₃₂)	-.783*	1	-	-
401–600 บาท (X ₃₃)	-.156	-.460*	1	-
ความพึงพอใจในการใช้บริการ	-.117	-.009	.191*	1

*p < .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วย Pearson's Correlation พบว่า ตัวแปร X₃₁ และ X₃₂ มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับสูงมาก (r = -.783) และ X₃₂ กับ X₃₃ มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับปานกลาง (r = -.460) ซึ่งถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงของปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นพหุ (Multicollinearity) ตามเกณฑ์ของ Hair et al. (2019) ที่ระบุว่า หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรเกิน 0.80 ควรพิจารณาตัดหรือนำตัวแปรออกจากโมเดลถดถอย ดังนั้น การคัดเลือกตัวแปรเข้าสู่การวิเคราะห์ถดถอย (Multiple Regression) จึงพิจารณานำเฉพาะตัวแปร X₃₃ เข้าสู่โมเดล เนื่องจากเป็นตัวแปรที่มี

ความสัมพันธ์กันในระดับปกติ ซึ่งไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นพหุ (Multicollinearity) ดังนั้น จึงสามารถใช้ตัวแปร X_{33} ในการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 วิเคราะห์พฤติกรรมด้านค่าใช้จ่ายในการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	β			Tolerance	VIF
(Constant)	4.803	.026		187.810	.000		
ค่าใช้จ่าย 401-600 บาท (X_{33})	.186	.088	.191	2.104	.038	1.000	1.000

SE = 0.088, F = 4.427, Sig = .038, R = .191, R² = .036, Adj R² = .028

* มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับรายจ่าย 401-600 บาท (X_{33}) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($\beta = .191$, $t = 2.104$, $p = .038$) โดยสมการถดถอยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจได้ร้อยละ 3.6 ($R^2 = .036$) หรือเมื่อปรับค่าแล้ว (Adjusted R²) สามารถอธิบายได้ร้อยละ 2.8 แสดงให้เห็นว่า ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกรั้อยละ 97 ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจแต่ไม่ได้รับการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ บรรยากาศของสถานที่ ทำเลที่ตั้ง หรือคุณลักษณะส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และสมการถดถอยมีความเหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 4.427$, $p = .038$) ซึ่งค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการประมาณค่า (Standard Error of Estimate) มีค่าเท่ากับ 0.088 ทั้งนี้ การตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นพหุ (Multicollinearity) ผ่านค่า Tolerance และค่า VIF พบว่า ตัวแปรที่เข้าสู่สมการมีค่า Tolerance เท่ากับ 1.000 และค่า VIF เท่ากับ 1.000 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ($VIF < 10$) แสดงให้เห็นว่าไม่มีปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นพหุระหว่างตัวแปรอิสระสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ ดังนี้

$$\hat{Y} = 4.803 + 0.186X_{33}$$

สรุปได้ว่า พฤติกรรมการใช้บริการด้านค่าใช้จ่ายส่งผลต่อความพึงพอใจร้านทำเล็บเมอแตม

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้าร้านทำเล็บเมอแตม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้ใช้บริการร้านทำเล็บเมอแตม ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่

ใกล้เคียง เลือกใช้บริการทำสีเล็บเจลมากที่สุด และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 201–400 บาทต่อครั้ง แสดงให้เห็นว่า กลุ่มลูกค้าหลักของร้านให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเข้าถึง ราคาเหมาะสม และคุณภาพบริการที่คุ้มค่า ผลนี้สอดคล้องกับงานของวิภาวรรณ สุคันโธ และคณะ (2561) ที่ระบุว่า ผู้บริโภคมีแนวโน้มยินดีจ่ายมากขึ้นเมื่อรับรู้ว่าคุณภาพบริการและภาพลักษณ์ร้านเหมาะสมกับราคา รวมถึงงานของ Lee (2025) และ Zigpoll (2025) ที่พบว่า ผู้ใช้บริการในธุรกิจความงามนิยมเลือกร้านที่อยู่ใกล้ มีราคาปานกลาง และสามารถให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนว่าพฤติกรรมของลูกค้าร้านเสมอแถมเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความภักดีเชิงพฤติกรรม ใช้บริการประจำด้วยเหตุผลด้านความสะดวก ราคา และคุณภาพบริการที่ตอบโจทย์ความคุ้มค่า

2. การศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านทำเล็บเสมอแถม พบว่า ระดับความพึงพอใจโดยรวม ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านพนักงานบริการ ด้านราคา ด้านรูปแบบร้าน ด้านรูปแบบเล็บเจล ด้านการส่งเสริมการขาย และด้านการโฆษณาออนไลน์ ด้านการโฆษณาออนไลน์ และด้านการให้บริการลูกค้า ลูกค้าร้านทำเล็บเสมอแถมมีระดับความพึงพอใจสูงสุดในด้านพนักงานบริการ และด้านราคา ซึ่งสะท้อนว่าคุณภาพการให้บริการโดยเฉพาะความเอาใจใส่และทักษะของช่าง มีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจ ผลนี้สอดคล้องกับงานของ Han & Hyun (2020); Hossain & Kim (2021) และ Lwin (2022) ที่ยืนยันว่า ความเอาใจใส่ของผู้ให้บริการเป็นตัวขับเคลื่อนความพึงพอใจหลักในธุรกิจความงาม และงานของ Soelasih et al. (2024) ที่ระบุว่า ความเป็นธรรมของราคา ส่งผลต่อคุณค่าที่ลูกค้ารับรู้และความพึงพอใจโดยรวม ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Kawakubo & Oguchi (2023) ที่แสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์เชิงอารมณ์จากการทำเล็บที่ร้าน ช่วยเพิ่มความรู้สึกผ่อนคลายและความสุขของลูกค้า ซึ่งเมื่อรวมกับการให้บริการที่มีคุณภาพและราคาที่เหมาะสมแล้ว จึงนำไปสู่ระดับความพึงพอใจโดยรวมในระดับสูงสุด

3. การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าร้านทำเล็บเสมอแถม ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าร้านทำเล็บเสมอแถม พบว่า กลุ่มลูกค้าที่มีรายจ่ายสูงขึ้น (401–600 บาทต่อครั้ง) มีความพึงพอใจต่อบริการมากกว่ากลุ่มอ้างอิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = .191, p = .038$) สะท้อนว่า ลูกค้าที่เต็มใจจ่ายในระดับสูงมักรับรู้ว่าการที่ได้รับมีความคุ้มค่า อย่างไรก็ตาม ระดับรายจ่ายอธิบายความพึงพอใจได้เพียงร้อยละ 3.6 แสดงว่า ราคาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอธิบายความพึงพอใจได้ครบถ้วน ปัจจัยสำคัญอื่น ๆ ได้แก่ คุณภาพบริการ ความเอาใจใส่ของพนักงาน ความเชื่อส่วนบุคคล และทัศนคติด้านความงาม ซึ่งสอดคล้องกับงานของประกายแก้ว บุญเพ็ง และเพ็ญจิรา คันธวงค์ (2561); สวรรส ทับทิมสุข (2564) และ Lwin (2022) ที่ชี้ว่า ความพึงพอใจของลูกค้าในธุรกิจบริการความงามขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการที่จับต้องได้และปัจจัยทางจิตวิทยา

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการของลูกค้าร้านทำเล็บเมอแตม พบว่าผู้ใช้บริการที่จ่าย 401–600 บาทต่อครั้งมีความพึงพอใจสูงกว่าการจ่ายในกลุ่มอื่น แต่อิทธิพลของค่าใช้จ่ายมีขนาดเล็กและไม่สามารถอธิบายความพึงพอใจได้ครบถ้วน แสดงให้เห็นว่า ราคาเป็นเพียงจุดเริ่มต้นในการสร้างการรับรู้คุณค่า ในขณะที่ความพึงพอใจที่แท้จริงขึ้นอยู่กับความรู้สึกคุณค่าระหว่างสิ่งที่จ่ายกับคุณภาพบริการและประสบการณ์ที่ได้รับ ดังจะเห็นได้จากโมเดลที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการใช้บริการ และความพึงพอใจของลูกค้า

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อจำกัดของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดที่ควรพิจารณา ได้แก่ การใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นและเก็บข้อมูลในระยะเวลาจำกัดอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่ครอบคลุมลูกค้าทั้งหมดและไม่สามารถสรุปอ้างอิงไปยังประชากรทั้งหมดได้ นอกจากนี้การใช้แบบสอบถามที่ตอบด้วยตนเองอาจมีอคติจากการรายงานตนเอง และโมเดลการถดถอยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจได้เพียงร้อยละ 3.6 แสดงให้เห็นว่า ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากกว่า

ร้อยละ 96 ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจแต่ยังไม่ถูกนำมาศึกษา เช่น คุณภาพการบริการตามมิติ คุณภาพการให้บริการ บรรยากาศร้าน ประสบการณ์ในการรับบริการ และแรงจูงใจทางจิตวิทยา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนธุรกิจบริการด้านความงามขนาดเล็กในเรื่องการพัฒนามาตรฐานคุณภาพ โดยจัดอบรมให้ความรู้ด้านสุขอนามัย การให้บริการอย่างมืออาชีพ และการบริหารจัดการความพึงพอใจของลูกค้า เพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขันของร้านทำเล็บในพื้นที่

2. ควรมีการกำหนดแนวทางมาตรฐานด้านราคาและคุณภาพบริการที่เหมาะสม เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างราคาที่จ่ายกับคุณค่าที่ได้รับ โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจบริการความงามที่ไม่อยู่ในระบบแฟรนไชส์

3. ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการขนาดเล็กมีระบบฐานข้อมูลลูกค้าที่เป็นระบบ เพื่อนำไปวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้จ่ายและกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้ประกอบการควรปรับกลยุทธ์การกำหนดราคาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการจัดแพ็คเกจบริการในช่วงราคา 401-600 บาท ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าลูกค้าในกลุ่มนี้มีความพึงพอใจสูงสุด แสดงถึงจุดสมดุลของความคุ้มค่าที่ลูกค้ารับรู้ได้ชัดเจนและควรใช้เป็นฐานราคาหลักในการบริหารธุรกิจ

2. ควรให้ความสำคัญกับการออกแบบประสบการณ์ของลูกค้าตั้งแต่ต้นจนจบ เช่น การต้อนรับที่เป็นมิตร การอธิบายรายละเอียดราคาและบริการอย่างชัดเจนก่อนเริ่มทำ การดูแลเอาใจใส่ในระหว่างรอ และการสร้างความประทับใจเล็ก ๆ น้อย ๆ หลังจากบริการเสร็จสิ้น เพื่อสร้างความรู้สึกว่าคุณค่ามากกว่าการแข่งขันด้วยราคาต่ำเพียงอย่างเดียว

3. ควรนำระบบการบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้ามาใช้ เช่น การออกบัตรสมาชิก ระบบสะสมคะแนน หรือการมอบสิทธิพิเศษให้กับกลุ่มลูกค้าที่ใช้บริการในระดับกลางถึงสูงอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาลูกค้าเดิมและกระตุ้นให้กลับมาใช้บริการซ้ำ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาโดยเพิ่มตัวแปรด้านคุณภาพบริการตามแนวคิดคุณภาพการบริการที่ครอบคลุมทั้งด้านลักษณะทางกายภาพ ความรวดเร็วในการตอบสนอง ความเอาใจใส่ ความน่าเชื่อถือ และความมั่นใจ เพื่อสร้างโมเดลที่สามารถอธิบายความพึงพอใจได้อย่างครบถ้วน

2. ควรใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์ลูกค้า เพื่ออธิบายเหตุผลว่าทำไมระดับราคาบางช่วงจึงส่งผลต่อความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอื่น

3. ควรพิจารณานำเทคนิคการวิเคราะห์ที่ซับซ้อนขึ้นมาใช้ เช่น การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง เพื่อทดสอบบทบาทของตัวแปรคั่นกลาง เช่น การรับรู้คุณค่า คุณภาพประสบการณ์ และความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพงานวิจัยให้สามารถเผยแพร่ในวารสารระดับชาติได้

เอกสารอ้างอิง

- ประกายแก้ว บุญเพ็ง และเพ็ญจิรา คั่นวงศ์. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้าร้านทำเล็บในเขตห้วยขวางและเขตพระโขนงของกรุงเทพมหานคร. *RMUTSB Academic Journal (Humanities and Social Sciences)*, 3(1), 67–75.
- วิภาวรรณ สุคันโธ และคณะ. (2562). พฤติกรรมของผู้บริโภคที่มาใช้บริการร้านเสริมสวยในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. *The Journal of Sirindhornparithat*, 20(1), 93–100.
- สวรรณ ทับทิมสุข. (2564). ปัจจัยความเชื่อและทัศนคติเกี่ยวกับการทำสีเล็บส่งผลต่อพฤติกรรมการทำเล็บแฟชั่นของผู้บริโภคในจังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาขาบริหารธุรกิจ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Best, J. W. (1981). *Research in Education* (4th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Grand View Research. (2023). *Nail Salon Market Size, Share & Trends Analysis Report*. Retrieved March 10, 2025, from <https://shorturl.asia/Bu7iS>
- Hair, J. F. et al. (2019). *Multivariate Data Analysis* (8th ed.). Andover, MA: Cengage Learning.
- Han, H. & Hyun, S. S. (2020). Impact of Customer Satisfaction on Loyalty and Word-of-Mouth in Beauty Services: The Moderating Effect of Service Innovation. *Journal of Business Research*, 118, 386–394.
- Hossain, M. A. & Kim, M. (2021). The Effect of Service Quality on Customer Satisfaction and Repurchase Intention: Evidence from Beauty Salons in South Asia. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 34(2), 293–311.
- Kawakubo, A. & Oguchi, T. (2023). Salon Nail Care with Superficial Self-Disclosure Vitalizes Psychological State. *Frontiers in Psychology*, 14, 1–9.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Harlow, England: Pearson Education.

- Lee, J. (2025). *Understanding Consumer Spending in Beauty Salons: Insights from Self-Care Behaviors*. Retrieved March 1, 2025, from <https://shorturl.asia/qSdPH>
- Lwin, Y. Y. (2022). *Service Quality, Customer Satisfaction and Repurchase Intention Towards New Khitmee Hair Design and Beauty Salon*. (MBA thesis). Kayin State, Myanmar: Hpa-An University.
- Parasuraman, A. et al. (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.
- Soelasih, Y. et al. (2024). Determinants of Customers' Intention to Continue Using Full-Service Hair Salons: Experience Quality, Price Fairness, and Sales Promotion. *Cogent Business & Management*, 11(1), 1–21.
- Zigpoll. (2025). *Understanding Consumer Purchasing Behavior in The Nail-Care Market to Tailor B2B Product Offerings*. Retrieved March 14, 2025, from <https://shorturl.asia/Qi3Ab>

การยกระดับการต่อสู้กับความยากจนของครัวเรือนยากจน
อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ด้วยศาสตร์พระราชา*
IMPROVING THE FIGHT AGAINST POVERTY AMONG IMPOVERISHED
HOUSEHOLDS IN SUB YAI DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE,
USING THE KING'S SCIENCE

กรรณวิษณ์ ช่วยอุปการ

Kannawish Chuai-Upprakarn

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Liberal Arts and Science, Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: maikow_9@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัญหาความยากจนของครัวเรือนยากจน และ 2. ศึกษาแนวทางการต่อสู้กับความยากจนของครัวเรือนยากจน อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ด้วยศาสตร์พระราชา การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ดำเนินการ 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาความยากจนใน 5 มิติ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนยากจน (MPI) จำนวน 12 คน ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการต่อสู้กับความยากจนของครัวเรือนยากจน โดยจัดสนทนากลุ่มหัวหน้าครัวเรือนยากจน จำนวน 12 คน และกลุ่มภาคีพัฒนา จำนวน 14 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนยากจนทั้งหมดเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งเผชิญกับปัญหาเชิงซับซ้อนใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ มีโรคเรื้อรังสูง กระทบต่อการหาเลี้ยงชีพ และการเข้าถึงบริการด้านความเป็นอยู่ ยังมีบ้านทรุดโทรม และมีข้อจำกัดด้านกรรมสิทธิ์ที่ดินในการขอรับความช่วยเหลือจากรัฐ ด้านเศรษฐกิจพึ่งพาสวัสดิการรัฐเป็นหลัก ซึ่งไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา พบความกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายการศึกษาของหลาน และด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ มีข้อจำกัดจากสุขภาพและการสื่อสาร แนวทางการต่อสู้กับความยากจนด้วยศาสตร์พระราชา มุ่งเน้นการเสริมพลังและบูรณาการความร่วมมือ โดยเสนอให้มีการจัดทำแผนผังสุขภาพครัวเรือน การส่งเสริมโครงการอาหารยั่งยืน (โคกหนองนาโมเดล) เพื่อความมั่นคงทางอาหาร การปรับปรุงที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะ การขยายผลโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริม

อาชีพและทักษะชีวิต และมาตรการแก้ปัญหาเหล่านั้นในระบบ องค์ความรู้ที่ได้ คือ โมเดลการลดความยากจนเชิงสัมพัทธ์ของผู้สูงอายุในครัวเรือนยากจน (S-Poverty Model) ซึ่งเน้นการสร้างทุนที่ยั่งยืนและการดูแลแบบองค์รวมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและตัดวงจรความยากจนข้ามรุ่น

คำสำคัญ: การยกระดับการต่อสู้กับความยากจน; ครัวเรือนยากจน; ศาสตร์พระราชา

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To investigate the poverty conditions of impoverished households and 2. To explore guidelines for elevating the fight against poverty in Sub Yai District, Chaiyaphum Province, using the King's Science. This qualitative research was conducted in two phases. In the first phase, poverty conditions across five dimensions were studied using semi-structured interviews with 12 heads of impoverished households identified by the Multidimensional Poverty Index (MPI). In the second phase, guidelines for poverty alleviation were explored through focus group discussions involving 12 heads of impoverished households and 14 development partners. Data were analyzed using content descriptive interpretation.

The research findings revealed that all targeted impoverished households were composed of the elderly, who faced complex challenges across five dimensions. In terms of health, a high prevalence of chronic diseases significantly hindered their livelihoods and access to services. Regarding living conditions, households occupied dilapidated dwellings and faced land ownership constraints, which obstructed their eligibility for government housing assistance. Economically, they relied primarily on state welfare, which proved insufficient for daily expenses. In education, there were concerns regarding the educational costs of their grandchildren. Furthermore, access to public services was limited by health barriers and communication gaps. The guidelines for elevating poverty alleviation through THE KING'S SCIENCE emphasized empowerment and integrated collaboration. The study proposed the development of household health maps, the promotion of sustainable food security through the Khok Nong Na Model, the improvement of hygienic housing, the expansion of Elderly Schools to promote vocational and life skills, and measures for informal debt resolution. The primary contribution of this research was the S-Poverty Model (Relative Poverty Reduction Model for the Elderly in Impoverished Households), which focused on building

sustainable capital and providing holistic care to reduce inequality and break the cycle of intergenerational poverty.

Keywords: Improving The Fight Against Poverty; Poor Households; The King's Science

บทนำ

ความยากจนถือเป็นวาระเร่งด่วนระดับโลกภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 1 ขององค์การสหประชาชาติ ที่มุ่งขจัดความยากจนในทุกมิติให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. 2573 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ประเทศไทยได้ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาผ่านยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยเน้นการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสทางสังคม อย่างไรก็ตาม แม้สัดส่วนคนจนของไทยจะลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีครัวเรือนจำนวนมากติดอยู่กับดักความยากจน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีครัวเรือนยากจนข้ามรุ่นสูงถึงร้อยละ 30 ซึ่งสะท้อนว่า ความยากจนยังคงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนและต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

จังหวัดชัยภูมิ เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างดังกล่าว โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเพียง 5,811 บาทต่อเดือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) และประชาชนส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาอาชีพเกษตรกรรมที่ล้าสมัย ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ข้อมูลจากระบบ TPMAP ในปี พ.ศ. 2568 พบว่า อำเภอซับใหญ่เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีครัวเรือนยากจนตามดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) โดยลดลงจาก 314 ครัวเรือน คงเหลือ 12 ครัวเรือน หรือร้อยละ 3.82 เป็นพื้นที่ดาวรุ่งในการลดจำนวนครัวเรือนยากจน นอกจากนี้ ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ดินร่วนปนทรายซึ่งไม่สามารถอุ้มน้ำได้ดีนัก ทำให้เกิดภาวะว่างงานและมีการอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองใหญ่ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอซับใหญ่, 2566) แม้จะมีนโยบายจากภาครัฐในการช่วยเหลือ แต่มาตรการเหล่านั้นยังไม่ครอบคลุมปัญหาที่ซับซ้อนของครัวเรือนยากจนในพื้นที่ชนบท ทั้งในมิติสุขภาพ ความเป็นอยู่ การศึกษา เศรษฐกิจ และการเข้าถึงบริการของรัฐ

ในการต่อสู้กับความยากจนอย่างยั่งยืนในบริบทของประเทศไทยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องน้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” มาเป็นหลักการสำคัญ โดยการผสมผสานแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ดีของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อการพัฒนาสังคมไทย มุ่งสู่การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข พอเพียงและยั่งยืน โดยเน้นหลักการสำคัญ 3 ส่วน คือ 1. หลักการทรงงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และเกิดความร่วมมือจากผู้คนในพื้นที่ 2. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างการพัฒนาบนพื้นฐานของความไม่ประมาทและทางสายกลาง และ 3. ทฤษฎีใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อการดำรงชีพให้เกิด พออยู่ พอกิน พอมี พอใช้ ตามอัตภาพของตนเอง หลักการเหล่านี้มุ่งเน้นการ สร้างความเข้มแข็งจากภายใน และส่งเสริมให้ครัวเรือนและชุมชน

สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาเชิงโครงสร้างในพื้นที่ชนบทไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าปัญหาความยากจนมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกับหลายปัจจัย โดยปัจจัยส่วนบุคคล เช่น การเข้าถึงทรัพยากร มีภาวะหนี้สินสูง ขาดการส่งเสริมอาชีพนอกภาคเกษตร ซึ่งเป็นปัจจัยที่เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดความยากจนข้ามรุ่น (นพรัตน์ ไชยชนะ, 2566) แนวทางการแก้ไขปัญหาจึงเน้นการดำเนินการอย่างยั่งยืนผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน (Robby et al., 2024) การบูรณาการมิติเศรษฐกิจ สุขภาพ และการศึกษา และการน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งจากภายใน บัณฑิต จันทร์พัตถ์ และคณะ, 2565) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่มักเน้นการขับเคลื่อนในระดับนโยบายและขาดความต่อเนื่องในเชิงระบบ ทำให้ขาดความเฉพาะเจาะจงในเชิงพื้นที่ระดับครัวเรือน

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการบูรณาการเชิงพื้นที่ในอำเภอซับใหญ่ ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นแบบในการลดจำนวนครัวเรือนยากจนของจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้ “ศาสตร์พระราชา” เป็นกรอบแนวคิดหลักในการยกระดับการต่อสู้กับความยากจนอย่างยั่งยืน กรอบแนวคิดนี้เน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน และส่งเสริมให้ครัวเรือนพึ่งพาตนเองได้จริง เริ่มจากเข้าใจและเข้าถึงสภาพปัญหา และศักยภาพของครัวเรือนอย่างแท้จริง และนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานในการสร้างชีวิตบนความไม่ประมาท สร้างความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง และหลักทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรและการดำรงชีพของครัวเรือนให้เกิดความสมดุล กลไกเหล่านี้ถือเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ครัวเรือนยากจนสามารถหลุดพ้นจากวงจรความยากจนได้อย่างถาวรในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความยากจนของครัวเรือนยากจน อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับการต่อสู้กับความยากจนของครัวเรือนยากจน อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ด้วยศาสตร์พระราชา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ แบบเต็มรูปแบบ หมายเลขสำคัญโครงการ HE 67-2-028 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาความยากจนของครัวเรือนยากจน

ใน 5 มิติ และระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางยกระดับการต่อสู้กับความยากจนของครัวเรือนยากจน อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ด้วยศาสตร์พระราชา ดังนี้

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ระยะที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนยากจนตามดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) อำเภอซับใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ ปี พ.ศ. 2568 โดยเลือกเจาะจงจากประชากร ซึ่งจากการคัดเลือกพบว่าเป็นผู้สูงอายุทั้งหมด จำนวน 12 คน

2.2 ระยะที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มครัวเรือนยากจน ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนยากจน จำนวน 12 คน จากระยะที่ 1 และ 2. กลุ่มภาคีพัฒนา ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีคุณสมบัติ คือ มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตองค์กรรวมในพื้นที่ ได้แก่ พัฒนาการอำเภอ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการองค์การบริหารส่วนตำบล วัฒนธรรมอำเภอ เกษตรอำเภอ ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียน หน่วยงานละ 1 คน จำนวน 7 คน และจากพระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานกลุ่มอาชีพชุมชน จำนวน 7 คน รวมจำนวน 14 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย ผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปใช้จริงกลุ่มเป้าหมายต่อไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

3.2 ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ประเด็นสนทนากลุ่ม การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ประเด็นสนทนากลุ่มสร้างขึ้นครอบคลุมตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ ผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปใช้จริงกลุ่มเป้าหมายต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง นัดเวลาและสถานที่เพื่อสัมภาษณ์ล่วงหน้า ขออนุญาตบันทึกเทป และใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูล และข้อสังเกตต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด และสิ้นสุดการสัมภาษณ์เมื่อข้อมูลมีความอิ่มตัว

4.2 ระยะเวลาที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดสนทนาแยกเป็นสองกลุ่ม โดยขอ อนุญาตบันทึกภาพและบันทึกเสียง นำเสนอข้อมูลวิจัยจากระยะที่ 1 แต่ละกลุ่มดำเนินการ สนทนา แล้วให้สรุปเป็นแนวทางยกระดับการต่อสู้กับความยากจนด้วยศาสตร์พระราชา ก่อนปิด การสนทนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ระยะเวลาที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ในรูปแบบการพรรณนา ข้อมูล เพื่อสรุปสภาพปัญหาของครัวเรือนยากจน ใน 5 มิติ

5.2 ระยะเวลาที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาในรูปแบบการพรรณนา ข้อมูล เพื่อสรุปแนวทางยกระดับการต่อสู้กับความยากจน ตามหลักการของศาสตร์พระราชา ในภาพรวม

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของครัวเรือนยากจนเป้าหมายทั้ง 12 ครัวเรือน พบว่า มีลักษณะเป็น “ครัวเรือนผู้สูงอายุเปราะบางสูง” ที่เผชิญกับปัจจัยลบซ้ำซ้อนในทุกมิติ โดยมากกว่าครึ่งประสบ ปัญหาโรคเรื้อรังและความพิการ ซึ่งทวีความรุนแรงตามช่วงวัยจนส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถ ในการพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะกลุ่มที่อาศัยอยู่เพียงลำพังซึ่งต้องเผชิญกับภาวะความเหงาและ ความเครียดจนนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพ และยังมีข้อจำกัดด้านสิทธิในที่ดินทำกิน เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงงบประมาณซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ส่งผลให้บ้านมีสภาพ ทรุดโทรมและไม่ปลอดภัยต่อการดำรงชีวิต ครัวเรือนกลุ่มนี้ติดอยู่ใน “กับดักรายได้ต่ำแต่ รายจ่ายสูง” โดยพึ่งพาเพียงสวัสดิการภาครัฐ (เบี้ยยังชีพและเบี้ยพิการ) ซึ่งไม่เพียงพอต่อการ ครองชีพและภาระหนี้สินสะสม แม้จะมีความพยายามพึ่งพาตนเองด้วยการรับจ้างตามฤดูกาล แต่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพ นอกจากนี้ แม้จะได้รับสวัสดิการขั้นพื้นฐานทั่วถึง แต่ยังคงมีช่องว่าง ในการเข้าถึงบริการเฉพาะทาง เนื่องจากอุปสรรคด้านค่าเดินทางและการสื่อสาร รวมถึงความ กังวลต่อภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของหลานในปกครอง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงความ ยากจนหลายมิติที่ต้องการการแก้ไขเชิงระบบมากกว่าเพียงการสงเคราะห์เบื้องต้น

2. แนวทางยกระดับการต่อสู้กับความยากจนของครัวเรือนยากจน การวิจัยเสนอ แนวทางการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ผ่านกลไก “ประชารัฐ” โดยประยุกต์ใช้กระบวนการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างบูรณาการ เริ่มจากการวิเคราะห์สภาวะรายครัวเรือน ผ่านผังสุขภาพและการจัดตั้งอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุเปราะบาง ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยการปลูกพืชทนแล้งและขยายผลโครงการ “โคก หนอง นา” โดยมี “ครัวชุมชน” เป็นแหล่งอาหารสำหรับผู้ไร้ที่ทำกิน มุ่งยกระดับความเป็นอยู่ด้วยบ้านมาตรฐาน ตามหลัก “ภูมิสังคม” จัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ผู้ไร้สิทธิครอบครอง พร้อมทั้งสร้างระบบ อาสาสมัครชุมชน และใช้กลไก “คนช่วยใหญ่อีกกันมันแก่น” เพื่อค้นหาศักยภาพในการสร้าง

รายได้และแก้ไขหนี้สินอย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งตัดวงจรความยากจนข้ามรุ่นผ่านโครงการ “Zero Drop Out” และการส่งเสริมโรงเรียนผู้สูงอายุ สุดท้ายคือการผลักดันบริการรัฐเชิงรุกและนโยบายบำนาญถ้วนหน้าที่ครอบคลุมเส้นความยากจน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือนยากจนอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาครัวเรือนยากจน 5 มิติ และแนวทางยกระดับการต่อสู้ความยากจนด้วยศาสตร์พระราชา

มิติปัญหา ความยากจนเชิง สัมพัทธ์	สภาพปัญหา ครัวเรือนยากจน	แนวทางยกระดับการต่อสู้ ความยากจน ด้วยศาสตร์พระราชา
1. สุขภาพ	โรคเรื้อรัง/พิการสูง (>50%), ปัญหาการเดินทางรักษา, ต้มสุรา/ความเหงา (สุขภาพจิต), ขาดกลไกเข้าใจกลุ่มเปราะบาง	จัดทำแผนผังสุขภาพครัวเรือน (เข้าใจ), ส่งเสริมโครงการปลูกผักในโรงเรียน/อาหารยั่งยืน (สร้างภูมิคุ้มกัน/พอกิน)
2. ความเป็นอยู่	บ้านทรุดโทรม/ขาดห้องน้ำ/ไฟฟ้า, ไม่มีกรรมสิทธิ์ที่ดิน (อุปสรรคขอซ่อมแซม), ผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพัง (ความเสี่ยง)	พัฒนาแบบบ้านมาตรฐาน/ ให้คำปรึกษาการออกแบบ (ภูมิสังคม), จัดหาที่อยู่อาศัยให้กลุ่มไม่มีกรรมสิทธิ์, จัดตั้งอาสาสมัครดูแล (เข้าถึง)
3. การศึกษา	(มิติโดยตรงน้อย), ภาระค่าใช้จ่ายหลายนัยเรียน (อาหาร/น้ำมัน) กัดกร่อนเศรษฐกิจครัวเรือน	โครงการ “Zero Drop Out” เป็นรายกรณี, สนับสนุนทุน/ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เพียงพอ (พัฒนาโอกาส), จัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุต่อเนื่อง
4. เศรษฐกิจ	รายได้หลักจากสวัสดิการรัฐ (~2,000 บาท/คน/เดือน), ไม่พอประมาณต่อค่าครองชีพ/รักษาพยาบาล, มีหนี้สิน, ทำงานเสริมได้ช้าเพราะสุขภาพ	ขยายผลโครงการ “โคก หนอง นา”/ปลูกผักสวนครัว (พอกิน/ทฤษฎีใหม่), จัดอบรมแปรรูปสินค้าเกษตร (พอประมาณ), โครงการ 1 ชำราชากรดูแล 1 ครัวเรือน (เข้าถึง/ พัฒนา)
5. การเข้าถึงบริการภาครัฐ	ข้อจำกัดค่าเดินทางและการสื่อสาร, มีความคาดหวัง/ต้องการความช่วยเหลือซ่อมแซมบ้าน/เพิ่มเงินสวัสดิการ	บริการทำบัตร ปชช. เชิงรุก (เข้าถึง), จัดกิจกรรมแก้ปัญหาหนี้สิน/ไกลเกลี่ย/ให้ความช่วยเหลือกฎหมาย/การตลาด (มีเหตุผล), นโยบายบำนาญถ้วนหน้า (มีภูมิคุ้มกัน)

จากตารางผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาค่าความยากจนที่มีปัจจัยซับซ้อนนี้ จำเป็นต้องอาศัยการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชา ในการยกระดับการพึ่งพาตนเองใน 5 มิติอย่างบูรณาการและต่อเนื่อง การค้นพบนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนโมเดลการลดความยากจนเชิงสัมพัทธ์ของผู้สูงอายุในครัวเรือนยากจน

อภิปรายผลการวิจัย

ความยากจนของผู้สูงอายุนั้นมีความซับซ้อนและเรื้อรัง (Chronic and Complex) โดยฝังรากลึกอยู่ในโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม การวิเคราะห์ภายใต้กรอบของศาสตร์พระราชา ชี้ให้เห็นว่าความยากจนนี้เกิดจากความล้มเหลวในการสร้างภูมิคุ้มกัน และการเผชิญกับอุปสรรคในการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ดังนี้

1. สภาพปัญหาครัวเรือนยากจน 5 มิติ

สภาพปัญหา 5 มิติ สะท้อนว่า กลไกปัจจุบันยังไม่สามารถ “เข้าใจ” ความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ และไม่สามารถทำให้ “เข้าถึง” ทรัพยากรได้อย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

1.1 ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุยากจนส่วนใหญ่เผชิญกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการติดตามความคืบหน้าของโรคไม่ติดต่อ (WHO, 2025) ปัจจัยทางเศรษฐกิจทำให้เกิดข้อจำกัดทางการเงิน ขาดกลไกที่ “เข้าถึง” กลุ่มเปราะบาง และความยากจนในมิตินี้ยังซับซ้อนกว่าปัญหาทางการเงินทั่วไป (Ghosh & Mondal, 2024) นอกจากนี้ ปัญหาการดื่มสุราและความเหงาที่อยู่เพียงลำพัง ชี้ให้เห็นถึงมิติของสุขภาพจิตที่เชื่อมโยงกับความยากจนด้วย จึงต้อง “เข้าใจ” ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1.2 ด้านความเป็นอยู่ สภาพบ้านส่วนใหญ่ทรุดโทรม ไม่มั่นคงปลอดภัย ซึ่งเป็นภาพสะท้อนว่าไม่บรรลุการ “พออยู่” ตามทฤษฎีใหม่และทฤษฎีความต้องการขั้นพื้นฐาน ปัญหาสำคัญเชิงโครงสร้างคือ ข้อจำกัดเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงงบประมาณซ่อมแซมจากรัฐ สะท้อนว่า ภาวะเปราะบางควรออกแบบให้ “เข้าใจ” และ “เข้าถึง” คนกลุ่มนี้ ดังนั้น การสนับสนุนงบประมาณปรับปรุงที่อยู่อาศัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อส่งเสริมความเป็นอิสระในการใช้ชีวิต (Cha, 2025)

1.3 ด้านการศึกษา แม้ไม่พบปัญหาโดยรวม แต่ความยากจนยังคงแทรกตัวอยู่ในบริบทของโอกาสของบุตรหลาน ได้ลด “ภูมิคุ้มกัน” ทางเศรษฐกิจของครัวเรือนโดยความสามารถในการหารายได้ที่จำกัดของผู้สูงอายุ (เกิดสิริ หงษ์ไทย และดารุณี จงอุดมการณ์, 2563) ค่าใช้จ่ายอื่นนอกเหนือจากค่าเทอมเป็นภาระหนักที่กระทบต่อแรงจูงใจทางการศึกษา ทำให้การสร้าง “ความพอประมาณ” ล้มเหลว การจำกัดสภาพแวดล้อมเช่นนี้ส่งผลกระทบเชิงลบต่อแรงบันดาลใจทางการศึกษาตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

1.4 ด้านเศรษฐกิจ รายได้หลักจากเงินช่วยเหลือของภาครัฐ ไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพและการรักษาพยาบาล การพึ่งพาการทำงานรายวันควบคู่กับภาวะร่างกายทรุดโทรมทำให้ครัวเรือนขาดเงินออม การขาด “ภูมิคุ้มกัน” ทางการเงินมีความเสี่ยงสูงต่อการเป็นครัวเรือนยากจนเรื้อรัง โดยเฉพาะกลุ่มที่ประกอบอาชีพภาคเกษตร ชัดแย้งกับการพึ่งพาตนเองตามศาสตร์พระราชา ปัญหานี้เน้นย้ำถึงทฤษฎีความยากจนเชิงโครงสร้างที่อธิบายว่า ความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรเป็นรากฐานของปัญหา

1.5 ด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ แม้ว่าผู้สูงอายุจะเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานได้ แต่มีข้อจำกัดทางโครงสร้าง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการที่นอกเหนือจากสวัสดิการพื้นฐาน ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพและความพิการที่จำกัดความสามารถในการเดินทาง การเข้าถึงเทคโนโลยีที่จำกัด (Dunga, 2025) และปัญหาการสื่อสาร ข้อจำกัดเหล่านี้นำไปสู่ความยากจนเชิงสัมพันธ์ เน้นย้ำความจำเป็นในการจัดบริการเชิงรุกโดยเฉพาะการทำบัตร

ประชาชนแก่กลุ่มเปราะบาง ภาครัฐต้องปรับกลยุทธ์ตามหลักการทรงงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เพื่อส่งมอบบริการที่เสมอภาค

2. แนวทางยกระดับการต่อสู้กับความยากจน

ผลการวิเคราะห์แนวทางยกระดับการต่อสู้กับความยากจนมุ่งเน้นการเสริมพลัง (Empowerment) โดยการบูรณาการความร่วมมือในรูปแบบ “ประชารัฐ” ซึ่งเป็นหัวใจของการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชา เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

2.1 ด้านสุขภาพ การสร้างฐานข้อมูลและแผนผังสุขภาพครัวเรือน เพื่อให้เกิดการ “เข้าใจ” สภาพปัญหาและความต้องการเฉพาะบุคคล ก่อนวางแผนการดูแลอย่างตรงจุด ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งพาตนเอง ผ่านโครงการอาหารยั่งยืนและการปลูกพืชที่ใช้น้ำจำกัด (สุชาติดา แม้นพยัคฆ์ และอนันต์ แม้นพยัคฆ์, 2568) เป็นกลไกสำคัญในการ “เข้าถึง” กลุ่มเปราะบางในมิติทางสังคมจิตใจ

2.2 ด้านความเป็นอยู่ การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยต้องเน้นการออกแบบที่อยู่อาศัยที่ตอบโจทย์วิถีชนบท และความเหมาะสมทางสังคมวัฒนธรรมโดยยึดหลัก “ภูมิสังคม” ตามศาสตร์พระราชา การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยต้องเน้นการจัดหาที่พักอาศัยสำหรับกลุ่มที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และการบูรณาการความช่วยเหลือแบบสงเคราะห์จากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อบรรลุนโยบาย “พออยู่” ขั้นพื้นฐานนอกจากนี้ การจัดตั้งอาสาสมัครชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพัง ก็เป็นกลไกสำคัญในการดูแลกลุ่มเปราะบางแบบบูรณาการ (Wilson, 2025)

2.3 ด้านการศึกษา การสร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำผ่านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกแก้ปัญหา รวมถึงการสนับสนุนทุนการศึกษาและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เพื่อการ “พัฒนา” โอกาสทางการศึกษา ตัดวงจรความยากจนข้ามรุ่น (รุ่งโรจน์ ฝ้ายเยื่อ และคณะ, 2564) ขณะเดียวกัน การจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุและการพัฒนาทักษะอาชีพที่เน้นทักษะดิจิทัล (Hu & Xie, 2025) เป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและสร้างรายได้ “พอประมาณ” ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาต้องเน้นเศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างทุนการดำรงชีวิต โดยขยายผลโครงการ “โคก หนอง นา” ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีใหม่ และหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร และสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ กลไกการขับเคลื่อนความร่วมมือ เช่น การใช้กลไก “จับคู่เสี่ยว” ในโครงการคนขับใหญ่ฮักกันมันแก้น (บุษกร จันท์เทวณูมาส และสุวภัทร ทำสวน, 2566) ซึ่งใช้ทุนทางสังคมในการ “เข้าถึง” และเสริมพลังครัวเรือนในการดูแลครัวเรือน

2.5 ด้านการเข้าถึงบริการภาครัฐ การแก้ไขปัญหาที่ต้องเร่งด่วน คือ การอำนวยความสะดวกในการจัดทำบัตรประชาชนให้กับกลุ่มเปราะบาง ให้สามารถ “เข้าถึง” สิทธิพื้นฐานและการจัดการหนี้ของระบบอย่างบูรณาการ โดยเน้นการไกล่เกลี่ยและให้คำปรึกษา และข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญที่สุด คือ การพิจารณานโยบายบ้านาญถ้วนหน้า โดยจ่ายเบี้ย

รายเดือนไม่ต่ำกว่าเส้นความยากจน เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงในวัยชราและตอบสนองต่อการมีอายุยืนอย่างมีคุณภาพ (Mohan et al., 2025)

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้หลักที่ค้นพบจากการวิจัย คือ ความยากจนของผู้สูงอายุในชนบทได้เปลี่ยนจากปัญหาการขาดสวัสดิการขั้นพื้นฐานไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นความยากจนเชิงสัมพันธ์ การแก้ไขปัญหานี้ต้องอาศัยกลไกแบบบูรณาการที่เน้นการเสริมพลัง และการสร้างทุนทางสังคมในระดับครัวเรือนและชุมชน โดยมีผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลาง

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ดังกล่าวเข้ากับหลักการของศาสตร์พระราชา และพัฒนาเป็น “โมเดลการลดความยากจนเชิงสัมพันธ์ของผู้สูงอายุในครัวเรือนยากจน (Social: S-Poverty Model)” ซึ่งมีโครงสร้างองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกัน 3 ด้าน ดังนี้

1. การจัดทำฐานข้อมูลสุขภาวะครัวเรือนแบบองค์รวม เน้นการ “เข้าใจ” สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของครัวเรือนยากจนในทุกมิติ โดยขยายจากข้อมูลรายได้ไปสู่ข้อมูลสุขภาวะแบบองค์รวม ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ถูกต้องตามหลักการทรงงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ได้แก่ การดูแลสุขภาวะแบบองค์รวม การจัดอุปสรรคทางสิทธิและการเข้าถึงสวัสดิการ และการขึ้นทะเบียนผู้พิการ

2. การสร้างทุนและทรัพยากรที่ยั่งยืนเพื่อการพึ่งตนเอง เป็นแกนหลักของการแก้ปัญหาความยากจนเชิงโครงสร้าง โดยมุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันและความมั่นคงในชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีใหม่ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งตนเอง เป็นการตัดวงจรความยากจนข้ามรุ่น ได้แก่ การขยายผลโครงการอบรมอาชีพ การปรับโครงสร้างหนี้ การเข้าถึงแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำ การสร้างหลักประกันด้วยนโยบายบำนาญถ้วนหน้า และการให้ทุนการศึกษาที่เพียงพอ

3. การบูรณาการทางสังคมและโครงสร้างเพื่อสภาพแวดล้อมที่เอื้อกุล เพื่อให้ “เข้าถึง” การมีส่วนร่วม และการ “พัฒนา” กลไกทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อกุลให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน โดยอาศัยการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน ได้แก่ การบูรณาการงบประมาณ การปรับปรุงที่อยู่อาศัย การจัดหาเครื่องกรองน้ำชุมชน การสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม

สรุปโมเดล S-Poverty Model นี้เป็นผลจากการนำหลักการศาสตร์พระราชามาวิเคราะห์และออกแบบแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนเชิงสัมพันธ์ โดยเปลี่ยนจุดเน้นจากการให้ความช่วยเหลือภายนอกไปสู่การเสริมพลัง เพื่อให้ครัวเรือนและชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 โมเดล S-Poverty Model

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ยกกระตบบ้านาญพื้นฐานเพื่อสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ทางการเงิน รัฐบาลควรพิจารณา กำหนดนโยบายบ้านาญพื้นฐานถ้วนหน้า โดยจ่ายเบี้ยบ้านาญไม่ต่ำกว่าเส้นแบ่งความยากจน เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงในวัยชรา และทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความ พอประมาณ

2. แก้ไขปัญหาที่ดินเพื่อบรรลุหลัก “พออยู่” ตามทฤษฎีใหม่ ควรจัดตั้งกองทุนหรือ กลไกเฉพาะกิจร่วมกับ อบท. เพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดหาที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย หรือออก เอกสารสิทธิชั่วคราว สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เพื่อขจัดอุปสรรคในการขอรับ งบประมาณซ่อมแซม และทำให้เกิดปัจจัยพื้นฐานของการ “พออยู่”

3. สนับสนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพื่อลดความยากจนข้ามรุ่น รัฐบาลควรยกเลิกระบบการ ค้ำประกันการกู้ยืม และจัดตั้งกองทุนที่เน้นการสนับสนุนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ โดยตรง เพื่อลดภาระ ของครัวเรือนยากจน และสร้างโอกาสให้บุตรหลานสามารถ “พัฒนา” ตนเองได้อย่างเต็มที่อัน เป็นการตัดวงจรความยากจนข้ามรุ่น

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ควรร่วมกับ อบท. จัดทำฐานข้อมูลสุขภาพ และความต้อการเฉพาะรายครัวเรือนแบบองค์กรวม และจัดตั้งอาสาสมัครในชุมชน เพื่อดูแล ผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพังอย่างมุ่งเป้า เพื่อให้เกิดการ “เข้าใจ” ที่แท้จริง

2. ควรส่งเสริมการฝึกอบรมอาชีพที่เน้นการแปรรูปผลผลิต และทักษะดิจิทัล โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น พร้อมสนับสนุนการพัฒนาตราสินค้า เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงในรายได้ตามหลัก “ความพอประมาณ”

3. สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีที่ทำกิน ควรจัดตั้ง “ครัวชุมชนหรือแปลงปลูกร่วม” ในพื้นที่สาธารณะ เพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารเพื่อการบริโภคในครัวเรือน อันเป็นการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและสร้างความมั่นคงทางอาหาร ตามหลัก “พอกิน” ของทฤษฎีใหม่

4. ควรพัฒนา “แบบบ้านมาตรฐานพอเพียง” ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและบูรณาการงบประมาณเพื่อปรับปรุงที่อยู่อาศัย และจัดหาห้องน้ำให้แก่ครัวเรือนยากจน โดยเน้นการออกแบบที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเพื่อวิเคราะห์อุปสรรคเชิงพฤติกรรมในการเปลี่ยนผ่านสู่ “เศรษฐกิจพอเพียง”
2. การพัฒนารูปแบบและกลไกการขับเคลื่อนโมเดล S-Poverty ตามศาสตร์พระราชา เพื่อการเสริมพลังและลดความยากจนเชิงสัมพันธ์ของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

เอกสารอ้างอิง

- เกดสิริ หงษ์ไทย และดารุณี จงอุดมการณ์. (2563). ผู้สูงอายุที่เลี้ยงหลานวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน. *วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ*, 43(4), 97–109.
- นพรัตน์ ไชยชนะ. (2566). แนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารชุมชนชาติพันธุ์ขมุ บ้านบนเขาแก่งเรียง ตำบลท่ากระดาน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี โดยยุทธศาสตร์ BCG. *วารสารอินทิลักษณ์สาร มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 18(1), 111–144.
- บัวสวรรค์ จันทร์พันดาว เทพประวิณ จันทร์แรง และสยาม ราชวัตร. (2565). การแก้ปัญหาความยากจนเชิงพุทธ: กรณีศึกษาชุมชนเกษตรกรรมตามศาสตร์พระราชา. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 13(1), 48–60.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุษกร จันทร์เทวนุมาส และสุภัทรา ทำสวน. (2566). รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ครัวชุมชนแบบมีส่วนร่วมของบ้านโนนคอย ตำบลหนองพลวง อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 15–28.
- รุ่งโรจน์ ฝ้ายเยื่อ และคณะ. (2564). แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ของเงินกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.). *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(1), 199–213.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอซับใหญ่. (2566). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนอำเภอซับใหญ่*. สืบค้น 31 มกราคม 2568, จาก <https://district.cdd.go.th/sapyai/>

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุชาติดา แม้นพยัคฆ์ และอนันต์ แม้นพยัคฆ์. (2568). การจัดการตนเองของชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารและสร้างภูมิคุ้มกันสุขภาพด้วยสมุนไพร ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลกาบิน อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 16(1), 314–325.
- Cha, S.-M. (2025). The Role of Property Rights in Accessing Public Housing Support: Evidence from Southeast Asia. *Housing Studies*, 40(4), 567–589.
- Dunga, H. M. (2025). Digital Literacy and Access to Government Services Among Low-Income Rural Seniors in Developing Countries. *International Journal of Electronic Governance*, 17(2), 110–125.
- Ghosh, R. & Mondal, P. (2024). Health-Poverty Trap and Multidimensional Approach to Poverty Alleviation. *Journal of Social and Economic Development*, 26(2), 234–250.
- Hu, X. & Xie, L. (2025). Volunteering, Social Trust and Life Satisfaction of the Young-Old in China: Based on Urban-Rural Differences. *Social Sciences; Basel*, 14(3), 1–19.
- Mohan, A. et al. (2025). Growing Old Before Growing Rich: A Scoping Review on Ageing-Related Policy Interventions from the WHO Southeast Asian Region. *BMJ Open*, 15(1), 1–11.
- Robby, U. B. et al. (2024). Community Participation and Sustainable Poverty Reduction: A Mixed-Methods Study. *Journal of Community Development Studies*, 15(3), 189–210.
- WHO. (2025). *Global Report on Non-Communicable Diseases (NCDs) and Aging* (5th ed.). Geneva: World Health Organization.
- Wilson, A. (2025). Private Sector Collaboration in Community Care for Vulnerable Populations. *International Journal of Public Policy*, 21(4), 300–315.

การพัฒนาแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการ
จังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้*

DEVELOPMENT OF WORK HAPPINESS SCALE FOR PERSONNEL UNDER
THE OFFICE OF THE PROVINCIAL EDUCATION BOARD
IN 3 SOUTHERN BORDER PROVINCES

สมฤทัย โดยวิริยสกุล, จิระวัฒน์ ตันสกุล, ณรงค์ศักดิ์ รอบคอบ, วีระยุทธ รัชชะ,
บุษบรณ เชิดเกียรติสกุล, ยุพาวัฒน์ อุ่มชูวัฒนา, ณลิน สมิทธิวานิช
Somruethai Doywiryasakul, Jirawat Tansakul, Narongsak Rorbkorb, Teerayout Rascha,
Busaban Chirtkiatsakul, Yupawat Aumchoowattana, Nalin Smithivanich
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Faculty of Education, Prince of Songkla University
Corresponding Author E-mail: somruethai25381@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนาแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ และ 2. ศึกษาระดับความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ ตัวอย่างในการวิจัยเป็นบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) จำนวน 82 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบวัดชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความตรงเชิงเนื้อหา ความตรงเชิงสภาพ ความตรงเชิงโครงสร้าง อำนาจจำแนก และความเที่ยง โดยใช้โปรแกรม JASP

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี องค์ประกอบของความสุขในการทำงาน จำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านที่ 1 การติดต่อสัมพันธ์ ด้านที่ 2 ความรักในงาน ด้านที่ 3 ความสำเร็จในงาน ด้านที่ 4 การเป็นที่ยอมรับ ด้านที่ 5 ค่าตอบแทนและสวัสดิการ และด้านที่ 6 สภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้ข้อคำถามทั้งหมด 30 ข้อ ความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 ความตรงเชิงสภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแบบวัดความสุขในการทำงาน HAPPINOMETER ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ค่า $r = .288$

และ $p = .009$ ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติ ได้แก่ ค่า χ^2 เท่ากับ 10.22, χ^2/df เท่ากับ 1.21, df เท่ากับ 8, p เท่ากับ 0.25 ดัชนี CFI เท่ากับ 0.987, TLI เท่ากับ 0.97, GFI เท่ากับ 0.932, AGFI เท่ากับ 0.961 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.05 แบบวัดมีค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง .418 ถึง .708 มีค่าความเที่ยง เท่ากับ .938 2. ระดับความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$)

คำสำคัญ: ความสุขในการทำงาน; การพัฒนาแบบวัด; บุคลากรทางการศึกษา

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To develop a psychometrically sound scale for assessing work happiness among personnel of the Provincial Education Offices in Thailand's three southern border provinces and 2. To examine their overall level of work happiness. The sample comprised 82 officers from Pattani, Yala, and Narathiwat selected through stratified sampling. Data were collected via a five-point Likert-type questionnaire and analyzed in JASP using descriptive statistics (mean, SD) and psychometric tests: content validity, criterion-related validity, confirmatory factor analysis (CFA), item discrimination, and reliability.

The results revealed that: 1. relationships, 2. love of the job, 3. job achievement, 4. recognition, 5. compensation and benefits, and 6. work environment yielding a 30-item instrument. Content validity indices ranged from 0.60 to 1.00. Concurrent validity demonstrated a statistically significant positive correlation with the HAPPINOMETER of the Thai Health Promotion Foundation ($r = .288, p = .009$). CFA supported good model fit ($\chi^2/df = 1.21, \chi^2 = 10.22, df = 8, p = .25, CFI = 0.987, TLI = 0.970, GFI = 0.932, AGFI = 0.961, RMSEA = 0.05$). Item discrimination ranged from .418 to .708, and internal consistency reliability was high (Cronbach's $\alpha = .938$). Overall, work happiness among personnel was at a high level ($\bar{X} = 4.23$). The validated scale offers a practical tool for provincial education agencies and an empirical basis for designing initiatives to strengthen staff well-being in comparable public-sector contexts.

Keywords: Work Happiness; Development Scale; Educational Personnel

บทนำ

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสมีลักษณะเฉพาะทั้งด้านภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ที่มีความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมแตกต่างกัน (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2549) อย่างไรก็ตาม พื้นที่ดังกล่าวเผชิญกับสถานการณ์ความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีปัจจัยสาเหตุจากความยากจน ความไม่เป็นธรรม ความแตกต่างทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ตลอดจนความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อรัฐที่สะสมมายาวนาน ส่งผลให้ประชาชนและบุคลากรในพื้นที่เกิดภาวะเปราะบางสูง (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2549) ความไม่สงบในพื้นที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและสภาพจิตใจของประชาชน รวมถึงบุคลากรภาครัฐที่ปฏิบัติงานในสังกัดต่าง ๆ โดยเฉพาะในภาคการศึกษา ซึ่งต้องเผชิญกับความเสี่ยงและแรงกดดันสูงกว่าในพื้นที่ทั่วไป (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2549) ดังนั้น ความสุขในการทำงาน จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของบุคลากร หากบุคลากรมีความสุข จะเกิดพฤติกรรมเชิงบวก มีแรงจูงใจภายใน ความกระตือรือร้น และความทุ่มเทในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้คุณภาพงานดีขึ้นและบรรลุเป้าหมายขององค์กร อีกทั้งยังช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวล และลดอัตราการขาดงานและลาออก

จากการศึกษานูร์ปาซีเยห์ กูนา (2562) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี โดยประยุกต์ใช้แนวคิดความสุข 9 มิติ (HAPPINOMETER) ของศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ (2555) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านลักษณะงานและสัมพันธภาพในที่ทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในการทำงานของบุคลากรในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในมิติด้านการงาน การใฝ่รู้ และความสัมพันธ์ทางสังคม การศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาองค์ประกอบดังกล่าวเพื่อเสริมสร้างความสุขและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แม้ว่าจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสุขในการทำงานในประเทศไทยจำนวนหนึ่ง แต่การศึกษาส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นไปที่บริบททั่วไป หรือเป็นการศึกษาในพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะน้อยกว่าที่ศึกษาในบริบทพื้นที่พิเศษ ถึงแม้จะมีงานวิจัยเกี่ยวกับความสุขในการทำงานของบุคลากรในหน่วยงานการศึกษาอยู่บ้าง

จากประเด็นปัญหาและความสำคัญที่ได้นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องมือวัดที่มีความเที่ยงตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ในการประเมินระดับความสุขในการทำงานของบุคลากร และสามารถนำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผนและกำหนดนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมความสุขในการทำงานให้กับบุคลากร

ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานและความสำเร็จขององค์กรในภาพรวม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้
2. เพื่อศึกษาระดับความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 131 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของตัวอย่างจากแนวคิดของ Schumacker & Lomax (1996) ที่ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 10–20 คนต่อตัวแปร ซึ่งในงานวิจัยนี้มีตัวแปรที่สังเกตได้ทั้งสิ้น จำนวน 6 ตัวแปร ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจึงไม่น้อยกว่า 60–120 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 99 คน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เก็บข้อมูลได้มา จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 82

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมถึงนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการที่ได้จากการศึกษาองค์ประกอบของความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งแบบวัดเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจะมีลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) มีจำนวน 1 ข้อ คือ หน่วยงานที่สังกัด ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดเกี่ยวกับความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 6 ด้าน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของความสุขในการทำงานที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ด้านที่ 1 การติดต่อสัมพันธ์ จำนวน 5 ข้อคำถาม ด้านที่ 2 ความรักในงาน จำนวน 5 ข้อคำถาม ด้านที่ 3 ความสำเร็จในงาน จำนวน 5 ข้อคำถาม ด้านที่ 4 การเป็นที่ยอมรับ จำนวน 5 ข้อคำถาม ด้านที่ 5 ค่าตอบแทนและสวัสดิการ จำนวน 5 ข้อคำถาม ด้านที่ 6 สภาพแวดล้อมในการทำงาน จำนวน 5 ข้อคำถาม รวมข้อคำถามทั้งหมด 30 ข้อ

โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามมาตรวัดของ Likert (1932)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยเสนอแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อขอรับพิจารณา

4.2 ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เพื่อขอความร่วมมือในการประสานวัน เวลาเพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4.3 เมื่อได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 82 ฉบับ โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูล และรวบรวมแบบสอบถามกลับด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์คุณภาพแบบวัดความสุข ได้แก่ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและนิยามศัพท์ ความตรงเชิงสภาพ (Concurrent Validity) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ค่าอำนาจจำแนก โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่าความเที่ยงโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค สำหรับระดับความสุขวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้

1.1 การสังเคราะห์ความหมายและองค์ประกอบ

จากการสังเคราะห์ความหมายและองค์ประกอบของความสุขในการทำงาน จะเห็นได้ว่าความสุขในการทำงาน ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การติดต่อสัมพันธ์ ด้านที่ 2 ความรักในงาน ด้านที่ 3 ความสำเร็จในงาน ด้านที่ 4 การเป็นที่ยอมรับ ด้านที่ 5 ค่าตอบแทนและสวัสดิการ และด้านที่ 6 สภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านนี้ มีความครอบคลุมมิติสำคัญของการทำงานในบริบทพื้นที่พิเศษที่มีความท้าทาย และสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัด

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยสร้างเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อความถาม จำนวน 30 ข้อ ด้านละ 5 ข้อคำถาม โดยแบ่งเป็น 5 ระดับได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

1.2 ความตรงเชิงเนื้อหา

ผู้วิจัยนำแบบวัดที่สร้างขึ้น จากแนวคิดและทฤษฎีที่ได้ศึกษาโดยผ่านการพิจารณาและแก้ไขข้อความจากอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พบว่า ดัชนีความสอดคล้องของข้อความทุกข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00

1.3 ความตรงเชิงสภาพ

ความตรงเชิงสภาพระหว่างแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน 30 ข้อคำถาม และเครื่องมือวัดความสุขในการทำงาน “HAPPINOMETER” ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งประกอบด้วย 9 ด้าน จำนวน 56 ข้อคำถาม

จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า มีค่าเท่ากับ .288 ($r = .288^{**}$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า แบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ และเครื่องมือวัดความสุขในการทำงาน “HAPPINOMETER” ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งมีทิศทางความสัมพันธ์ในทางบวก กล่าวคือ ค่าของตัวแปรหนึ่งมากขึ้นอีกตัวแปรหนึ่งก็จะมีค่ามากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามขนาดความสัมพันธ์มีระดับน้อย เมื่อเทียบกับเกณฑ์ อยู่ในช่วง 0.10–0.29 (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2551)

1.4 ความตรงเชิงโครงสร้าง

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรม JASP ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และค่า Bartlett's test of Sphericity ของการวิเคราะห์องค์ประกอบของความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้

ค่าสถิติ	ผล
ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO)	0.81
Bartlett's test of Sphericity	Chi-Square
	df
	Significance
	n
	172.154
	15
	0.01
	82

จากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรที่สังเกตได้จำนวน 6 ตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีค่า KMO เท่ากับ 0.81 แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในขนาดที่เหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์เชิงยืนยันได้ และเมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วย Bartlett's test of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ของแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ พบว่า โมเดลการวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีความตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ ค่า $\chi^2 = 10.22$, $\chi^2 / df = 1.21$, $df = 8$, $p = 0.25$ ดัชนี CFI = 0.98, TLI = 0.97, GFI = 0.93, AGFI=0.96, RMR = 0.02 RMSEA = 0.05 แสดงว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ของแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้

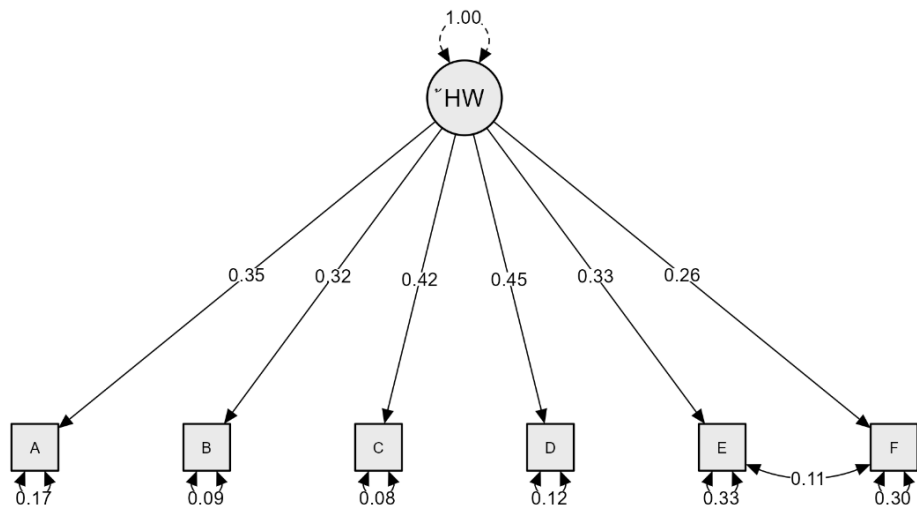
ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ	SE	t	R ²
การติดต่อสัมพันธ์	0.352	0.057	6.181	0.423
ความรักในงาน	0.317	0.045	7.102	0.524
ความสำเร็จในงาน	0.419	0.049	8.479	0.680
การเป็นที่ยอมรับ	0.451	0.056	7.988	0.623
ค่าตอบแทนและสวัสดิการ	0.332	0.074	4.507	0.251
สภาพแวดล้อมในการทำงาน	0.264	0.069	3.835	0.189

ผลการทดสอบความเหมาะสม $\chi^2 = 10.221$, $\chi^2 / df = 1.27$, $df = 8$, $p = 0.250$, CFI = 0.987, TLI = 0.97
AGFI = .961, RMSEA = .058

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ แต่ละองค์ประกอบย่อย ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) พบว่า ด้านการเป็นที่ยอมรับ ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ด้านความรักในงาน และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเท่ากับ 0.451, 0.419, 0.352, 0.332, 0.317 และ 0.264 ตามลำดับ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error : SE) ของค่าตอบแทนและสวัสดิการ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านการเป็นที่ยอมรับ ด้านความสำเร็จในงาน และด้านความรักในงาน มีค่า เท่ากับ 0.074, 0.069, 0.057, 0.056, 0.049 และ 0.0045 ตามลำดับ การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (t-value) ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบย่อยของด้านความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ ด้านความรักในงาน

ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเท่ากับ 8.479, 7.988, 7.102, 6.181, 4.507 และ 3.835 ตามลำดับ และมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ค่า Square multiple correlation: R^2 ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบด้านความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ ด้านความรักในงาน ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ และสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเท่ากับ 0.680, 0.623, 0.524, 0.423, 0.251 และ 0.189 ตามลำดับ

ภาพที่ 1 โมเดลการวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้

1.5 อำนาจจำแนก

ค่าอำนาจจำแนกโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Corrected Item-Total Correlation) มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .418 ถึง .708

1.6 ความเที่ยง

ค่าความเที่ยงของแบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ โดยรวมของเครื่องมือทั้งฉบับ พบว่า มีค่าเท่ากับ .938

2. ระดับความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้

การวิเคราะห์ระดับความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ ทั้งโดยรวมและรายองค์ประกอบ แสดงผลดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้

ความสุขในการทำงาน	\bar{X}	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการติดต่อสัมพันธ์	4.34	.55	มาก	3
2. ด้านความรักในงาน	4.57	.44	มากที่สุด	1
3. ด้านความสำเร็จในงาน	4.50	.51	มาก	2
4. ด้านการเป็นที่ยอมรับ	4.17	.57	มาก	4
5. ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ	3.98	.67	มาก	5
6. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	3.81	.61	มาก	6
รวม	4.23	.41	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของความสุขในการทำงานในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน พบว่า มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ความสนุกในงาน” (Joy at Work) ของ Manion (2003) ซึ่งเสนอว่า ความสุขในการทำงานเกิดจากการที่บุคคลได้รับความพึงพอใจจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีคุณภาพในที่ทำงาน การรับรู้ถึงคุณค่าและความหมายในงานที่ปฏิบัติ การบรรลุเป้าหมายในวิชาชีพ และการได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมวิชาชีพและองค์กร รวมถึงบริบทแวดล้อมการทำงานที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน และองค์ประกอบที่ได้จากการศึกษา มีความสอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัย (Two-Factor Theory) ของ Herzberg et al. (1959) ซึ่งได้จำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการทำงานออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ (Motivators) อาทิ ความสำเร็จในงาน ความรักในงาน และการได้รับการยอมรับ และปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) อาทิ ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยการที่องค์ประกอบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมทั้งปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน

จากการสังเคราะห์ความหมายและองค์ประกอบของความสุขในการทำงาน สร้างรายการข้อคำถามทั้งหมด 30 ข้อ จำแนกเป็นด้านละ 5 ข้อ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน แล้วนำผลที่ได้มาหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เป็นรายข้อ พบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00 ซึ่งตรงกับเกณฑ์ของลัวน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538) อ่างโนโมซิต พรประเสริฐ (2546) ที่กำหนดว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง จะต้องมีความมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าวัดได้สอดคล้องกัน ผลการตรวจสอบความตรงเชิงสภาพ (Concurrent Validity) โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับแบบ

วัดมาตรฐาน HAPPINOMETER ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ $r = .288$ ($p < .01$) แสดงให้เห็นว่า เมื่อคะแนนความสุขในการทำงานจากแบบวัดหนึ่งเพิ่มขึ้น คะแนนจากอีกแบบวัดหนึ่งก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า แบบวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีความตรงเชิงสภาพในระดับหนึ่ง ความสัมพันธ์ที่ไม่สูงมากอาจเนื่องมาจากความแตกต่างในโครงสร้างของแบบวัดทั้งสองชุด โดยแบบวัดที่พัฒนาขึ้นมุ่งเน้นบริบทเฉพาะของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ในขณะที่ HAPPINOMETER เป็นเครื่องมือที่ออกแบบสำหรับการใช้งานในวงกว้าง ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า แบบวัดความสุขในการทำงานที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการประเมินความสุขในการทำงานของบุคลากรในบริบทพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ได้โดยมีความตรงเชิงสภาพที่ได้รับการตรวจสอบแล้ว

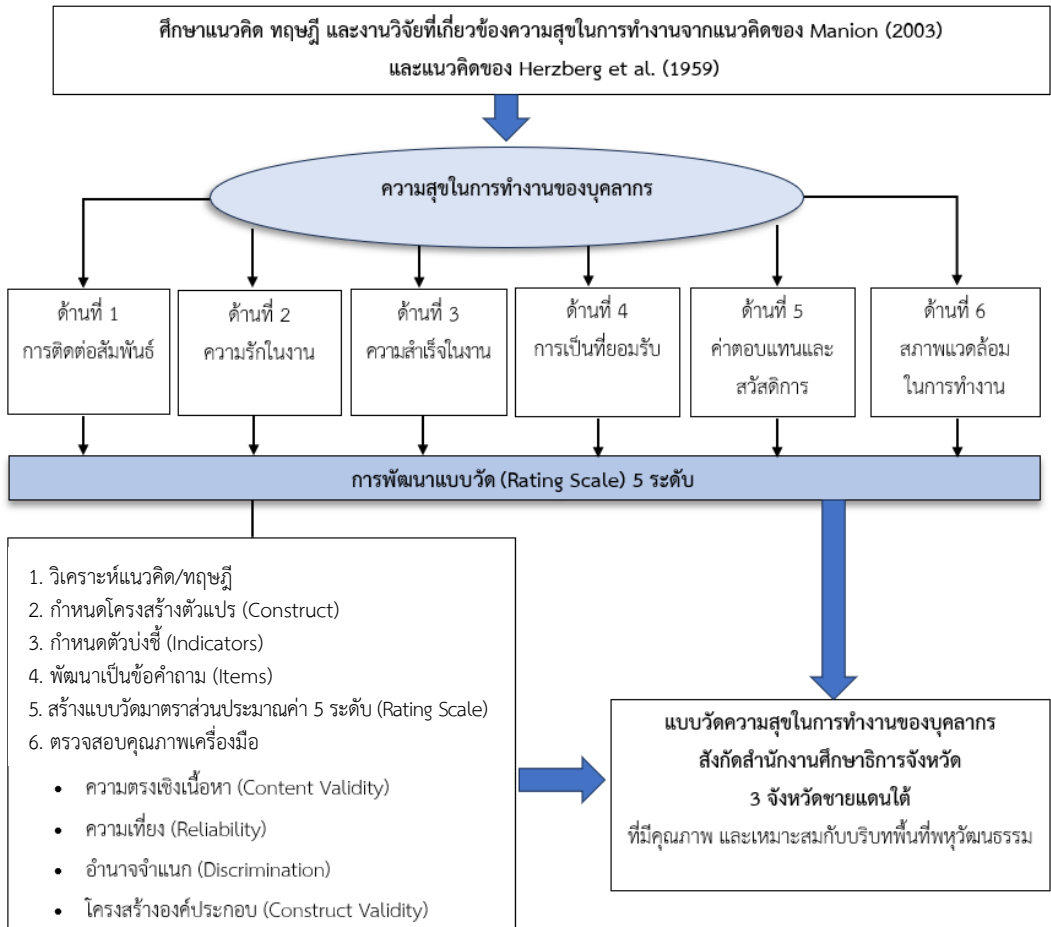
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ พบว่า การตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลผ่านหลายมิติ: 1. สถิติไค-สแควร์ = 10.22 พร้อมค่าความน่าจะเป็น 0.250 และองศาอิสระ 8 แสดงการยอมรับสมมติฐานหลัก 2. เมื่อพิจารณาข้อจำกัดของไค-สแควร์ต่อขนาดตัวอย่าง จึงใช้ดัชนีเสริม GFI (0.932) และ AGFI (0.961) ซึ่งทั้งสองค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 0.90 (3) CFI มีค่า 0.98 ยืนยันคุณภาพการปรับโมเดลในระดับดีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (TLI) เท่ากับ 0.97 ตัวชี้วัดทั้งสองมีค่าเกิน 0.95 สะท้อนประสิทธิภาพโมเดลโดยรวม ขณะที่ RMSEA = 0.05 แสดงระดับความคลาดเคลื่อนในการประมาณพารามิเตอร์ที่ยอมรับได้ เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ทางสถิติทุกตัว ผลลัพธ์ยืนยันว่าโมเดลการวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรจาก 3 จังหวัดชายแดนใต้ (6 องค์ประกอบ) มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง สอดคล้องกับแนวคิดของศิริชัย กาญจนวาสี (2556); Hox (2010) และ Steiger (2007) ที่เสนอว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเป็นหลักฐานสำคัญในการตรวจสอบความตรงของเครื่องมือวัดผ่านความสอดคล้องระหว่างโมเดลทฤษฎีกับข้อมูลจริงอย่างไรก็ตามน้ำหนักองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีน้ำหนักองค์ประกอบค่อนข้างน้อย (0.264) และสอดคล้องกับผลระดับวัดความสุขในการทำงานด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานก็มีค่าเฉลี่ยในลำดับสุดท้ายทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสภาพแวดล้อมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีความเสี่ยงในการดำรงชีวิตซึ่งแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ การหาค่าอำนาจจำแนก (Item Discrimination) โดยมีเกณฑ์พิจารณาข้อที่ควรเลือกไว้มีค่า $r = .20$ ขึ้นไป พบว่า ข้อคำถามทั้ง 30 ข้อ มีค่าอยู่ระหว่าง .418 ถึง .708 ซึ่งผ่านเกณฑ์ทุกข้อ หมายถึง สามารถจำแนกผู้มีพฤติกรรมที่ต้องการวัดที่มีการรับรู้ต่างกันออกจากกันได้ (Anastasi, 1976) ซึ่งเครื่องมือสามารถบอกถึงระดับการรับรู้ของบุคคลที่มีลักษณะต่างกันสอดคล้องกับแนวทางของธีระ กุลสวัสดิ์ (2563) ที่ระบุว่า ข้อคำถามที่ดีควรมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป เพื่อให้สามารถจำแนกผู้ตอบที่มี

คุณลักษณะต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิเคราะห์ความเที่ยง ซึ่งประกอบด้วย 30 ข้อคำถาม พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคมีค่าเท่ากับ .936 แสดงว่าแบบวัดมีความสอดคล้องภายในของข้อคำถามอยู่ในระดับที่ดีมาก สอดคล้องกับแนวทางของสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2559) ที่ระบุว่า แบบวัดที่มีค่าความเที่ยงตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไปสามารถถือได้ว่ามีความน่าเชื่อถือสูง และพบว่าแบบวัดที่ผ่านการพัฒนามีค่าความเที่ยงของทั้งฉบับเท่ากับ .927 และค่าความเที่ยงของรายองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .838 ถึง .914 แสดงว่าเครื่องมือที่มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาในระดับดังกล่าวมีความเชื่อถือสูง และสามารถใช้ประเมินคุณลักษณะเชิงบวกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า แบบวัดความสุขในการทำงานที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการประเมินความสุขในการทำงานของบุคลากรในบริษัทพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ได้โดยมีความตรงเชิงสภาพและความเที่ยงที่ได้รับการตรวจสอบ

ระดับความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) ซึ่งสอดคล้องกับความสุขในการทำงาน หมายถึงผลที่เกิดจากการเรียนรู้จากการกระทำ เป็นการสร้างสรรค์ของตนเองการแสดงออกด้วยการยิ้ม หัวเราะมีความปลาบปลื้มใจ ย่อมนำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสุขในการทำงานเป็นอารมณ์ในทางบวกที่เกิดจากพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวี สุขหรั่ง (2560) ศึกษาเรื่อง ความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่า ความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการเป็นที่ยอมรับ และด้านการติดต่อสัมพันธ์ ตามลำดับ

องค์ความรู้จากการวิจัย

โมเดลการวัดและเครื่องมือวัดความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด 3 จังหวัดชายแดนใต้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Manion (2003) ด้านที่ 1-4 ของ Herzberg et al. (1959) ด้านที่ 5-6 เป็นมาตรวัด (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ ซึ่งผ่านกระบวนการวิเคราะห์คุณภาพความตรง ความเที่ยง และอำนาจจำแนก

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานต้นสังกัดในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ควรนำผลการวิจัยเกี่ยวกับระดับความสุขในการทำงานของบุคลากรไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนานโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะการส่งเสริมด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น คือด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาแบบวัดในลักษณะอื่น เช่น แบบวัดเชิงสถานการณ์ แบบวัดในงานวิจัยนี้จะออกแบบเฉพาะสำหรับบริบทของบุคลากรในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชายแดนใต้ แต่ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการปรับปรุงแบบวัดให้สามารถนำไปใช้ได้กับหน่วยงานราชการอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

2. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเจาะลึกข้อมูลเกี่ยวกับความสุขในการทำงานในบริษัทพื้นที่พิเศษ โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับด้านสภาพแวดล้อมและด้านค่าตอบแทนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. (2549). *รายงานการศึกษาและข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ.
- โฆษิต พรประเสริฐ. (2546) *การสร้างแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2551). *การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กภาพสินธุ์: โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์.
- ธีระ กุลสวัสดิ์. (2563). *การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิภาวี สุขห่อ่ง. (2560). *ความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนบางบ่อวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นุรป่าชียะห์ ภูนา. (2562). *ความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556) *มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในการวัดและประเมินทางการศึกษา*. *Journal of Multidisciplinary in Social Sciences*, 9(2), 273–282.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. (2555). *คู่มือการวัดความสุขด้วยตนเอง HAPPINOMETER*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาจิต. (2559). *การพัฒนาแบบวัดทางจิตวิทยาและการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Anastasi, A. (1976). *Psychological Testing* (4th ed.). New York: Macmillan.
- Herzberg, F. et al. (1959). *The Motivation of Work*. New York: John Wiley & Sons.
- Hox, J. J. (2010). *Multilevel Analysis: Techniques and Applications* (2nd ed.). New York: Routledge.

- Likert, R. (1932). A Technique for The Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1–55.
- Manion, J. (2003). Joy at Work: Creating A Positive Workplace. *Journal of Nursing Administration*, 33(12), 652–659.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (1996). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling*. New Jersey, USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Steiger, J. H. (2007). Understanding the Limitation of Global Fit Assessment in Structural Equation Modeling. *Personality and Individual Differences*, 42(5), 893–898.

A STUDY ON PROBLEMS AND APPROACHES FOR THE ENHANCEMENT
OF ENGLISH WRITING SKILLS FOR UNDERGRADUATE STUDENTS:
A CASE STUDY OF STUDENTS MAJORING IN MARKETING
IN THE ACADEMIC YEAR 2025*

การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษา
ระดับปริญญาตรี : กรณีศึกษานักศึกษาสาขาวิชาการตลาดปีการศึกษา 2568

Chareeya Soisuwan¹, Kris Lietz¹, Araya Ariya²

ชรียา สร้อยสุวรรณ¹, กริช ลีทซ์¹, อารยา อริยา²

¹Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University,

²Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ,

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Corresponding Author E-mail: pattikorn1473@gmail.com

Abstract

This study aimed 1. to identify English writing problems among marketing undergraduates at North Bangkok University as baseline evidence for qualitative development, and 2. to develop and validate appropriate approaches for enhancing English writing skills that are contextually relevant to 21st-century learning in higher education. An Embedded Mixed-Methods Design was employed, with the qualitative approach serving as the core method and the quantitative component embedded to provide supportive data. In Phase 1, quantitative data were collected from 100 marketing students through a questionnaire to identify common writing problems. In Phase 2, qualitative data were obtained from three focus group discussions with five English language experts and marketing instructors to design, refine, and validate enhancement approaches.

Quantitative findings indicated that students encountered English writing problems at high to very high levels, particularly in grammar, subject-verb

*Received August 31, 2025; Revised October 18, 2025; Accepted October 24, 2025

agreement, and logical organization. The proposed enhancement framework consists of four key dimensions: 1. Learner, 2. Instructor, 3. Teaching Materials, and 4. Assessment. Expert validation confirmed the high appropriateness of the framework (IOC = 0.66–1.00). The findings highlight the need for an integrated, process-oriented approach that combines learner engagement, teacher feedback, digital learning tools, and authentic assessment. The developed framework can be implemented as a model for business English writing instruction in Thai higher education.

Keywords: English Writing Skills; Enhancement Approaches; Embedded Mixed-Methods Design; Marketing Undergraduates; 21st Century Learning

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สำรวจปัญหาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาการตลาดระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาเชิงคุณภาพ และ 2. พัฒนาและตรวจสอบแนวทางการเสริมสร้างทักษะการเขียนภาษาอังกฤษที่มีความเหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทการเรียนรู้ของศตวรรษที่ 21 ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานวิธีฝังตัว (Embedded Mixed-Methods Design) โดยให้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นระเบียบวิธีหลัก และให้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นระเบียบวิธีรองเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงหลักฐาน ระยะที่ 1 เป็นการสำรวจเชิงปริมาณจากนักศึกษา จำนวน 100 คน เพื่อระบุปัญหาการเขียนภาษาอังกฤษ ระยะที่ 2 เป็นการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษและอาจารย์สาขาการตลาดจำนวน 5 คน เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางที่ได้

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาประสบปัญหาการเขียนภาษาอังกฤษในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการใช้ไวยากรณ์ ความสอดคล้องระหว่างประธานกับกริยา และการเรียงเรียงความคิดเชิงตรรกะ แนวทางที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ 1. ผู้เรียน 2. ผู้สอน 3. สื่อการสอน และ 4. การประเมินผล โดยผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ (IOC = 0.66–1.00) ในระดับเหมาะสมมาก ข้อเสนอแนะ คือ การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาควรใช้แนวทางบูรณาการที่เน้นกระบวนการเขียน การมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนและผู้สอน การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ และการประเมินตามสภาพจริงเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการสื่อสารทางวิชาชีพของนักศึกษาในบริบทโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ: การเขียนภาษาอังกฤษ; การเสริมสร้างทักษะการเขียน; การวิจัยแบบผสมผสานวิธีฝังตัว; นักศึกษาการตลาด; การเรียนรู้ศตวรรษที่ 21

Introduction

English serves as the global lingua franca in today's interconnected world, particularly in international business where it functions as the principal medium for communication, documentation, and operations. Therefore, proficiency in English writing is a vital competence for marketing undergraduates who must be able to convey business ideas, strategies, and proposals effectively across linguistic and cultural boundaries (Hyland, 2019; Richards & Renandya, 2020).

Among the four language skills, writing is considered the most complex (Raimes, 1983; Brown, 2007). For English as a Foreign Language (EFL) learners, it requires mastery of grammatical rules, logical organization, and lexical appropriateness. Studies by Cedar (2004) and Chen & Huang (2003) revealed that many learners struggle with verb usage, sentence construction, and cohesive organization, leading to low writing confidence and reduced communication quality. Writing difficulties are particularly prevalent among Thai university students, whose English learning experience is often limited to structural grammar and vocabulary drills rather than contextual writing practice. Consequently, students majoring in business and marketing frequently produce written work that lacks grammatical accuracy, coherence, and professional tone. Given the increasing demand for effective English communication in digital business environments, it is imperative to investigate the existing problems and develop evidence-based strategies that enhance students' writing competence. The present study aims to bridge this gap by integrating insights from both learners and instructors to propose practical approaches for improving English writing skills among marketing undergraduates (Nation, 2020; Harmer, 2023).

Previous studies on EFL writing have primarily focused on error analysis or grammatical difficulties, with limited emphasis on systemic approaches that address the interplay between learners, instructors, teaching materials, and assessment. To fill this gap, this study seeks to develop a comprehensive framework for enhancing English writing skills tailored to the context of undergraduate marketing students at North Bangkok University. The framework combines quantitative and qualitative findings to propose sustainable, context-sensitive strategies applicable in higher education.

Research Objectives

1. To examine the English writing problems of marketing undergraduates at North Bangkok University.
2. To develop appropriate approaches for enhancing English writing skills among these students in alignment with 21st-century learning principles.

Methodology

This study employed an Embedded Mixed-Methods Design, in which the qualitative approach served as the core method, while the quantitative component was embedded to provide supportive and corroborative data. The design emphasized the qualitative phase as the central process for developing and validating the enhancement approaches for English writing skills among marketing undergraduates, with quantitative findings serving as empirical evidence for identifying key writing problems.

The research process consisted of two integrated phases: 1. Phase 1 (Embedded Quantitative Phase) employed a survey of 100 marketing students conducted to gather statistical evidence on common writing problems. The quantitative results were used to inform and guide the subsequent qualitative analysis. And 2. Phase 2 (Core Qualitative Phase) employed three focus group discussions held with English language experts and instructors to design, refine, and validate the proposed enhancement approaches. Both data sets were integrated, prioritizing the development and validation of pedagogical approaches over descriptive problem analysis. This structure aligns with the principles of Developmental Research, aiming to generate practical, context-sensitive knowledge applicable to English language education in higher education institutions.

Quantitative data were analyzed using descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation). Qualitative data were analyzed through content analysis to identify recurring issues, conceptual themes, and development approaches. The integration of both data sets allowed for the formulation of a comprehensive and empirically supported framework for enhancing English writing skills among undergraduate marketing students.

Results

The findings of this study are presented in two parts: 1. quantitative results and 2. qualitative findings.

1. Quantitative Results

The quantitative data collected from 100 marketing undergraduates revealed that most students encountered English writing problems at a high to very high level. The six main areas of difficulty are summarized as shown in the table 1.

Table 1 Quantitative Results

No.	Writing Problem	\bar{X}	S.D.	Level
1	Use of grammar, particularly verb tenses	4.65	0.18	Very High
2	Subject-verb agreement	4.51	0.17	Very High
3	Sentence construction and coherence	4.45	0.16	High
4	Context-appropriate word choice	4.39	0.19	High
5	Spelling accuracy	4.32	0.14	High
6	Lack of writing confidence	4.31	0.16	High

Overall, the mean scores ranged between 4.31 and 4.65, indicating that students still struggled with grammatical accuracy, sentence organization, and appropriate business English usage.

2. Qualitative Findings

The results of three focus group discussions with five language experts and marketing instructors indicated four principal domains for enhancing English writing skills as shown in table 2.

Table 2 Qualitative Results

No.	Domains	English writing skills approaches
1	Learner Dimensions	1.1 Encourage students to engage in the Process Writing Approach (Prewriting, Drafting, Revising, Editing). 1.2 Integrate Communicative Writing Tasks related to real-world business contexts, such as composing business emails or marketing reports.
2	Instructor Dimension	2.1 Develop teachers' ability to provide constructive feedback and facilitate peer review sessions. 2.2 Apply Error Analysis techniques to promote students' self-awareness of linguistic mistakes.

Table 2 Qualitative Results (Next)

No.	Domains	English writing skills approaches
3	Teaching Materials Dimension	3.1 Utilize interactive digital tools (e.g., Grammarly, Google Docs, Padlet) to support collaborative learning and language accuracy. 3.2 Develop a Business Writing Handbook tailored to the marketing discipline.
4	Assessment Dimension	4.1 Implement authentic and process-based assessments that evaluate students' development over time. 4.2 Design competency-based writing rubrics aligned with 21st-century communication skills.

All proposed approaches were validated by experts and rated as highly appropriate, with an Index of Item–Objective Congruence (IOC) ranging from 0.66 to 1.00

Discussion

The findings indicate that marketing undergraduates experienced major difficulties in English writing, particularly in grammar, subject–verb agreement, and idea organization. These results align with previous studies by Cedar (2004), Chen & Huang (2003), and He (2016), which demonstrated that EFL learners commonly face structural and lexical errors influenced by their first language and limited writing practice.

This study reaffirms the significance of adopting a process-oriented and learner-centered approach to writing instruction. As Raimes (1983) emphasized, writing should be viewed as a process rather than a final product, while Hyland (2019) advocated for creating socially interactive learning environments that allow students to co-construct meaning with instructors through feedback and peer collaboration.

Moreover, the integration of digital tools such as Grammarly, Padlet, or Google Docs in writing instruction corresponds with Nation (2020) and Harmer (2023), who argue that technology enhances collaborative writing, encourages learner autonomy, and supports immediate feedback for language accuracy.

The four proposed enhancement dimensions - learner, instructor, teaching materials, and assessment - collectively form a Writing Learning Ecosystem, aligning with Fullan (2021) notion of whole-system educational reform,

emphasizing that 21st century skill development must involve all stakeholders in a sustainable and iterative process.

Body of Knowledge

This research, entitled “Development and Validation of Approaches to Enhance English Writing Skills among Undergraduate Marketing Students” aimed to 1. examine the English writing problems of undergraduate students majoring in marketing, and 2. develop appropriate approaches to enhance their English writing skills. The study revealed that marketing students encountered significant difficulties in several aspects of English writing. The major problems were related to grammar particularly verb tenses and subject verb agreement sentence construction, logical organization, and the use of context-appropriate vocabulary in business communication. These findings indicate that English writing remains one of the most challenging skills for EFL learners and reflect the limited opportunities for authentic writing practice among Thai university students.

All proposed approaches were validated by a panel of experts and were rated as highly appropriate, with an Index of Item–Objective Congruence (IOC) ranging from 0.66 to 1.00. These results indicate a high level of validity and suitability, confirming that the developed strategies align with the research objectives and can be effectively applied to enhance the English writing skills of marketing undergraduates.

In summary, the body of knowledge gained from this study demonstrates that improving English writing competence requires a holistic approach that integrates learners, instructors, learning materials, and assessment systems. The proposed framework contributes to both theory and practice by offering a sustainable model for writing skill development aligned with 21st-century learning principles.

Conclusion This study contributes to both theoretical and practical understanding of English writing instruction in EFL contexts. The findings underscore that effective development of English writing skills requires an integrated framework that simultaneously addresses the learner’s writing process, the teacher’s feedback competence, the use of interactive digital materials, and authentic, competency-based assessment systems.

The proposed framework can serve as a model for curriculum development in Business English Writing courses across Thai universities, promoting learner engagement, linguistic accuracy, and communicative competence necessary for global business contexts.

Recommendations

1. Universities should integrate English writing skill development into business and marketing curricula to enhance graduates' global communication competence.

2. Teachers are encouraged to employ process writing with structured peer feedback and digital-supported collaborative learning.

3. Further studies could explore the relationship between digital tool usage and professional writing competence or develop a hybrid model for online academic writing instruction in business disciplines.

References

- Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching* (5th ed.). White Plains, NY: Pearson Education.
- Cedar, P. (2004). Transferability and Translatability in Writing: A Study of EFL Students in Indonesia. *International Education Journal*, 4(3), 88–100.
- Chen, Y. M. & Huang, R. F. (2003). The Impact of Reading on EFL Learners' Writing. *Academic Exchange Quarterly*, 7(3), 128–133.
- Fullan, M. (2021). *The Right Drivers for Whole System Success*. Melbourne: Centre for Strategic Education.
- Harmer, J. (2023). *How to Teach Writing* (3rd ed.). Harlow: Pearson Education.
- He, X. (2016). Action Research on English Writing Teaching for Non-English Majors in Chinese Vocational Colleges. *Sino-US English Teaching*, 13(5), 380–389.
- Hyland, K. (2019). *Second Language Writing* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Nation, I. S. P. (2020). *Learning Vocabulary in Another Language* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

- Raimes, A. (1983). *Techniques in Teaching Writing*. New York: Oxford University Press.
- Richards, J. C. & Renandya, W. A. (2020). *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

การกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน : การออกแบบและประเมิน* RESULTS BASED MONITORING AND EVALUATION: DESIGN AND EVALUATION

พินดา วราสุนันท์

Pinda Varasunun

คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education and development sciences, Kasetsart University

Corresponding Author E-mail: doypinda@hotmail.com

บทคัดย่อ

การกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน (Results-Based Monitoring and Evaluation: RBM) เป็นกระบวนการสำคัญที่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อยืนยันประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความโปร่งใสของการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์มากกว่ากิจกรรมหรือผลผลิต บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายแนวคิดและหลักการของ RBM การออกแบบระบบ กำกับติดตามและประเมินด้วยกรอบแนวคิด เช่น โมเดลตรรกะ (Logic Model) และห่วงโซ่ผลลัพธ์ (Results Chain) รวมถึงการประเมินผลที่ครอบคลุมมิติความเหมาะสม ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ผลกระทบ และความยั่งยืน ตลอดจนการระบุปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ความเป็นเจ้าของ การจัดการ การรักษาระบบ และความน่าเชื่อถือ พร้อมทั้งนำเสนอแนวปฏิบัติที่ดี อาทิ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการสะท้อนผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า RBM เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการปรับปรุงการบริหารโครงการ และการพัฒนาศักยภาพทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อการใช้ประโยชน์จากผลลัพธ์อย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน; โมเดลตรรกะ; ห่วงโซ่ผลลัพธ์; การประเมินโครงการ; การพัฒนาศักยภาพ

Abstract

Results-Based Monitoring and Evaluation (RBM) is a critical process that provides evidence-based information to ensure the efficiency, effectiveness, and transparency of operations, emphasizing outcomes rather than activities or outputs. This article aimed to present the conceptual foundations and principles of RBM, focusing on the design of monitoring and evaluation systems through frameworks such as the Logic Model and the Results Chain. It further discussed comprehensive evaluation dimensions, including appropriateness, effectiveness, efficiency, impact, and sustainability, as well as key success factors ownership, management, maintenance, and credibility. Best practices were also highlighted, such as active stakeholder participation and continuous reflection on program progress. The synthesis revealed that RBM functions as a powerful tool for improving program management and capacity development at individual, organizational, and societal levels. Its ultimate purpose was to ensure the sustained use of results and to contribute to long-term sustainable development.

Keywords: Results-Based Monitoring and Evaluation; Logic Model; Results Chain; Program Evaluation; Capacity Development

บทนำ

ในยุคปัจจุบันการสร้างศักยภาพเป็นสิ่งที่สำคัญ ทั้งนี้การกำกับติดตามและประเมินมีความจำเป็นต่อการสร้างศักยภาพ แนวคิดดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาศักยภาพ เพราะผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องมีการวางแผน กำกับติดตาม และประเมินซึ่งนิยามของแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพจึงมีการใช้ควบคู่กัน การกำกับติดตามและประเมินใช้วิธีการที่หลากหลายโดยมีการนำมาใช้มากกว่า 40 ปีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพในสาขาที่หลากหลายทั้งเศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มนุษยวิทยา จิตวิทยา เกษตร การศึกษา สุขภาพ (Lusthaus et al., 1999) เช่นเดียวกับ Rossignoli et al. (2015) กล่าวว่า ระบบการกำกับติดตามและประเมินเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้นทั่วโลกในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เพราะการกำกับติดตามและประเมินเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และเป็นการประเมินก่อนล่วงหน้าว่าโครงการมีแนวโน้มจะบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ส่งผลกระทบต่อประชาชน หากไม่มีการกำกับติดตามและประเมินที่มีประสิทธิภาพจะเป็นการยากที่จะทราบว่าผลที่เกิดขึ้นมาจากแผนที่กำหนดหรือไม่ สารสนเทศที่ได้ใช้ในการปรับปรุงแผนงานและนำไปสู่การตัดสินใจที่ดี หากใช้การกำกับติดตามและประเมินให้ถูกทางจะเป็นเครื่องมืออันทรงพลังที่สามารถเปลี่ยนนโยบายและสังคมได้ (United Nations

Development Programme, 2009; Hobson et al., 2013) ดังนั้น การกำกับติดตามและประเมินในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจึงมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์หรือผลสัมฤทธิ์เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงาน (Global Affairs Canada, 2016)

Global Affairs Canada (2016) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ (Result) และผลลัพธ์ (Outcome) นั้นมีความหมายเดียวกัน ผลลัพธ์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงจากผลผลิต ซึ่งผลลัพธ์สามารถวัดได้ในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว ส่วนผลสัมฤทธิ์หมายถึงความสำเร็จของการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ดังนั้นคำว่าผลสัมฤทธิ์ (Result) และผลลัพธ์ (Outcome) จึงสามารถใช้แทนกันได้ ที่มาของแนวคิดการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์หรือผลลัพธ์ (Results-Based Management: RBM) เกิดจากมีแรงกดดันอย่างต่อเนื่องจากรัฐบาลทั่วโลกในการเพิ่มความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้และความโปร่งใสในการใช้ทรัพยากรของรัฐ โดยอดีตเน้นที่ปัจจัยนำเข้าว่ามีอะไรบ้าง กิจกรรมว่าทำอะไรลงไป และผลผลิตที่ได้ทำอะไร ซึ่งอาจหลงลืมผลลัพธ์ที่ต้องการ แนวคิดนี้จึงเป็นการเน้นที่การมองผลลัพธ์ที่ก้าวข้ามกิจกรรมและผลผลิตไปก่อน มีการประเมินความเสี่ยง การประเมินความคืบหน้าเป็นประจําระหว่างดำเนินการ (Global Affairs Canada, 2016) โดยบทความของ International Labour Organization (2016) กล่าวว่า ในปี ค.ศ. 2005 โครงการพัฒนาชุมชนในปารีส ประเทศฝรั่งเศส เริ่มต้องการวัดและประเมินผลของโครงการที่ดำเนินการไปโดยการวัดผลสัมฤทธิ์ที่สามารถตรวจสอบได้ และให้ความสำคัญกับความรู้ที่ว่า “อะไรที่ได้ผล” “อะไรที่ไม่ได้ผล” และ “เพราะอะไร” เป้าหมายของการบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์ เพื่อพัฒนาการจัดการในวงจรรองโปรแกรมหรือโครงการ (Global Affairs Canada, 2016) แนวคิดการกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐานจึงเป็นการบูรณาการระหว่างการกำกับติดตามและประเมิน และการบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์ (RBM) โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผลลัพธ์อย่างเป็นระยะ และศึกษาว่าจะทำอย่างไรให้ผลลัพธ์บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ แนวคิดดังกล่าวมีลักษณะเป็นวงจรที่มีการวนซ้ำ (Markiewicz & Patrick, 2016)

องค์ความรู้เกี่ยวกับการกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐานที่บทความฉบับนี้ต้องการนำเสนอประกอบด้วย ความหมายและหลักการกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน การออกแบบการกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน การประเมินกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและแนวปฏิบัติที่ดี

ความหมายและหลักการกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน

แนวคิดการกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน (RBM: Results-Based Monitoring and Evaluation) เป็นการบูรณาการระหว่างการกำกับติดตามและประเมินและการบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์ (RBM) โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผลลัพธ์อย่างเป็นระยะ และศึกษาว่าจะทำอย่างไรให้ผลลัพธ์บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Markiewicz & Patrick, 2016) จึงมีความแตกต่างจากการกำกับติดตามและประเมินแบบเดิม Kusek & Rist (2004) กล่าวว่า

การกำกับติดตามและประเมินแบบเดิมเป็นการเทียบเคียงระหว่างกิจกรรมและผลผลิต การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรม ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยมีการรายงานเกี่ยวกับผลผลิต เชื่อมโยงกับชุดของกระบวนการ นำไปสู่การออกแบบเพื่อจัดเตรียมสารสนเทศการบริหารจัดการ แต่การกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐานมีการเก็บรวบรวมข้อมูลผลลัพธ์ และศึกษาว่าจะทำอย่างไรให้ผลลัพธ์บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มุ่งเน้นที่การรับรู้หรือการเปลี่ยนแปลงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านการรายงานอย่างเป็นระบบโดยใช้สารสนเทศทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเกี่ยวกับความก้าวหน้าของผลลัพธ์ซึ่งมีการทำงานร่วมกับเครือข่ายเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์ของความสำเร็จและความล้มเหลวในการบรรลุตามผลลัพธ์ที่ต้องการ กล่าวโดยสรุป RBM หมายถึง กระบวนการในการวางแผนและเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของโปรแกรมหรือโครงการอย่างต่อเนื่องและได้ข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระหว่างดำเนินงานเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่โปรแกรมหรือโครงการกำหนดไว้ โดยสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และวิธีการได้ระหว่างดำเนินงานเพื่อบรรลุตามผลลัพธ์ และนำไปสู่การตัดสินใจคุณค่าของโปรแกรมหรือโครงการว่าผลลัพธ์บรรลุตามที่กำหนดไว้หรือไม่ การศึกษาว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้ผลลัพธ์บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ ซึ่งบทเรียนที่ได้เรียนรู้จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจสำหรับการดำเนินงานในอนาคตโดยเน้นที่ผลลัพธ์มากกว่ากิจกรรม

หลักการดำเนินงานกำกับติดตามไม่ควรเป็นภาระให้ยุ่งยากเกินไป ค่าใช้จ่ายไม่ควรเกินผลประโยชน์ที่ได้รับ แต่สิ่งสำคัญคือควรแยกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความแตกต่างกันโดยพิจารณาในมุมมองของความพึงพอใจของพวกเขา และความเหมาะสมของกระบวนการ ข้อมูลสารสนเทศต้องทันเวลาต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของกลุ่ม และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายโดยคำนึงถึงจริยธรรมของการยินยอมให้ข้อมูลและปกป้องข้อมูล ทั้งนี้การดำเนินงานกำกับติดตามและประเมินหากผู้ให้ข้อมูลรู้สึกว่าคุณค่าจากแหล่งทุนอาจส่งผลให้ได้ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง (Simister & Smith, 2010; Hobson et al., 2013) หลักการกำกับติดตามและประเมินในการสร้างศักยภาพอธิบายได้ดังนี้ (Lusthaus et al., 1999; United Nations Development Program, 2009)

1. การนำระบบการวางแผน กำกับติดตามและประเมินมาใช้จำเป็นต้องมองการพัฒนาศักยภาพทั้งกระบวนการและผลผลิตหรือจุดสิ้นสุด ต้องมีความชัดเจนว่าผลที่ต้องการคืออะไร ทั้งทางตรงและทางอ้อม หากการพัฒนาในมุมมองของชุมชนก็ควรพัฒนาในเชิงสังคม นโยบายเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การลดความยากจน การพัฒนาทางการเมือง

2. ระบบการวางแผน กำกับติดตามและประเมินควรอยู่บนพื้นฐานโครงสร้างตรรกะที่ดี การพัฒนาศักยภาพส่วนใหญ่ออกแบบด้วยโมเดลตรรกะ (Logic Model) องค์ประกอบของระบบในโมเดล ประกอบด้วย ทรัพยากร กิจกรรม ผลผลิต ประโยชน์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลผลิต

ผลลัพธ์ ผลกระทบ และความสัมพันธ์ของเงื่อนไขในโมเดล โดยการวางแผนในการกำกับติดตาม และประเมินอยู่ภายใต้การยึดผลลัพธ์เป็นฐาน

3. ระบบการวางแผน กำกับติดตามและประเมินต้องมีการทวนซ้ำ การพัฒนาศักยภาพ เป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน เกี่ยวข้องกับการปรับตัวกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงซึ่งไม่สามารถ คาดเดาได้กับบุคคลที่มีความแตกต่างกัน กระบวนการดำเนินงานไม่มีมาตรฐานตายตัว แนวคิด เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาเพื่อความเหมาะสมในการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้การวางแผน กำกับ ติดตามและประเมินเพื่อการพัฒนาศักยภาพต้องเริ่มต้นด้วยกรอบแนวคิดของการทวนซ้ำ และระบุ กระบวนการที่กำหนดว่า กรอบการทำงานจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรเมื่อเวลาผ่านไป

4. การพัฒนาศักยภาพอาจมีคุณค่าในหลายระดับและหลายแง่มุมทั้งของผู้ให้ทุน รัฐบาล และผู้มีส่วนร่วม ดังนั้นระบบการวางแผน กำกับติดตามและประเมินจำเป็นต้องมีตัวบ่งชี้ที่มี ประโยชน์ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันเพราะมีจุดเน้นที่ต่างกัน ตัวบ่งชี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตาม ความเหมาะสมและความจำเป็นในการดำเนินการ

5. องค์ประกอบหลักของการกำกับติดตามและประเมินประกอบด้วย 1. การบรรยาย เกี่ยวกับสิ่งที่เครือข่ายต้องดำเนินการกำกับติดตามและประเมิน 2. กรอบแนวคิดของผล ที่ต้องการให้เกิด และ 3. การวางแผนการฝึกอบรม

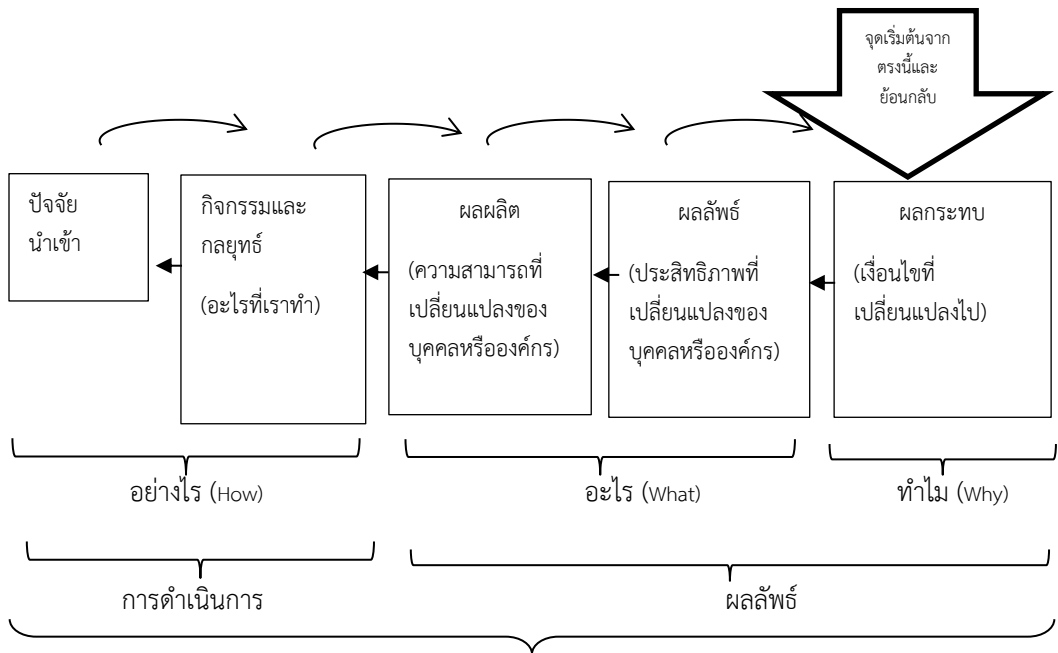
กล่าวโดยสรุป RBM ต้องมีการวางแผนและเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สารสนเทศของโปรแกรมหรือโครงการอย่างต่อเนื่องและได้ข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในระหว่างดำเนินงานเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่โปรแกรมหรือโครงการกำหนดไว้ หลักการดำเนินงาน กำกับติดตามไม่ควรเป็นภาระให้ยุ่งยากเกินไป สิ่งสำคัญคือควรแยกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความแตกต่างกันเพื่อวิเคราะห์บริบทและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกัน ดังนั้นการออกแบบ RBM เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น

การออกแบบการกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน

การออกแบบ RBM ไม่เหมือนกับการกำกับติดตามและประเมินแบบทั่วไปหรือแบบเดิม ที่มุ่งเน้นการอธิบายปัญหาหรือสถานการณ์ก่อนดำเนินการนำไปสู่การออกแบบกิจกรรม ในขณะที่ RBM ต้องใช้ผลลัพธ์เป็นจุดเริ่มต้นในการออกแบบกิจกรรมการดำเนินงานโดยมุ่งเน้นว่าจะทำ อย่างไรให้บรรลุผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ ความชัดเจนของการออกแบบการกำกับติดตามและประเมิน อิงผลลัพธ์อธิบายได้โดยโมเดลการบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์ของ UNICEF (2017) และแนวคิด การใช้ห่วงโซ่ผลลัพธ์ (Results Chain) ในการออกแบบ RBM ที่เสนอโดย International Labour Organization (2016)

1. การบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์มีผลกระทบเป็นจุดเริ่มต้นในการออกแบบโมเดล การบริหาร กล่าวคือ เงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไปนำมาสู่การออกแบบผลลัพธ์ ผลผลิต กิจกรรมและ กลยุทธ์ และปัจจัยนำเข้าได้แก่ทรัพยากร การจัดการโปรแกรมหรือโครงการจะพิจารณา

ความสัมพันธ์ว่า อะไรที่ทำได้แล้ว อะไรที่เปลี่ยนแปลง ข้อเสนอแนะอะไรที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำไปปรับปรุงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และมีกลยุทธ์อย่างไร ทำอย่างไรเพื่อเกิดผลในเชิงบวก และหากกิจกรรมที่ดำเนินการไม่เหมาะสม ได้มีการนำผลและหรือหลักฐานมาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นหรือไม่ หากเป็นสิ่งที่สำเร็จ อะไรที่นำมาสู่ความสำเร็จ ต้องการอะไรเพื่อให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นและจะสนับสนุนอย่างไร การบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์เป็นแนวคิดที่มีลักษณะเป็นวงจรโดยส่งผลต่อทุกขั้นตอนของวงจรในโปรแกรมหรือโครงการตั้งแต่การวิเคราะห์หลักฐานนำไปสู่การวางแผนกลยุทธ์ การดำเนินการ การกำกับติดตาม การประเมินผล ตลอดจนการเขียนรายงาน ทั้งนี้ในการปฏิบัติมีลักษณะของความเป็นพลวัตและทำซ้ำได้ และการปรับเปลี่ยนการดำเนินการออกแบบโปรแกรมใหม่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ภาพโมเดลดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์
ที่มา: UNICEF (2017)

2. การใช้ห่วงโซ่ผลลัพธ์ในการออกแบบ RBM เป็นการออกแบบที่ผู้ประเมินต้องเป็นผู้กำหนดผลลัพธ์ในระยะสั้น ระยะกลางหรือระยะยาวขึ้นอยู่กับบริบทของโปรแกรมหรือโครงการ International Labour Organization (2016) ได้เสนอแนวคิดที่ว่าห่วงโซ่ผลลัพธ์เหมาะสมกับการจัดการโปรแกรมหรือโครงการโดยใช้ผลลัพธ์เป็นฐาน เนื่องจากห่วงโซ่ผลลัพธ์เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรม ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ และมีการพัฒนา

รายละเอียดของแผนการจัดการ และในระหว่างการทำงานผลลัพธ์จะถูกนำมาใช้อธิบายดำเนินการกำกับติดตามและนำไปสู่การตัดสินใจเพื่อพัฒนาการดำเนินงาน นอกจากนี้ผลลัพธ์ที่ได้คือผลจากการวัดและการกำกับติดตามในขั้นตอนแรก ซึ่งเป็นการทดสอบและหรือตรวจสอบความเป็นจริงของโปรแกรมหรือโครงการ หรือความสอดคล้องกับทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ ผลจากห่วงโซ่ผลลัพธ์จะช่วยให้สามารถหาแนวทางการดำเนินงานและการวัดผลลัพธ์ที่เหมาะสม แนวคิดนี้มีความคล้ายกับโมเดลตรรกะ แต่ห่วงโซ่ผลลัพธ์จะมีรายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงของแต่ละผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกับโมเดลตรรกะในภาพรวม ห่วงโซ่ผลลัพธ์แสดงให้เห็นถึงสาเหตุและผลกระทบในระดับต่าง ๆ ข้อดีของห่วงโซ่ผลลัพธ์คือความธรรมดาในการนำเสนอช่วยให้การสื่อสารง่ายต่อความเข้าใจโปรแกรมหรือโครงการต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการสื่อสาร คือ สิ่งที่สำคัญของความสำเร็จและความยั่งยืน โดยองค์ประกอบของห่วงโซ่ผลลัพธ์ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก (International Labour Organization, 2016)

1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) คือ การเงิน ทรัพยากรมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการสร้างผลผลิตผ่านกิจกรรม

2. กิจกรรม (Activities) คือ การดำเนินงานที่มีการรวมปัจจัยนำเข้าเพื่อใช้ในการสร้างผลผลิต

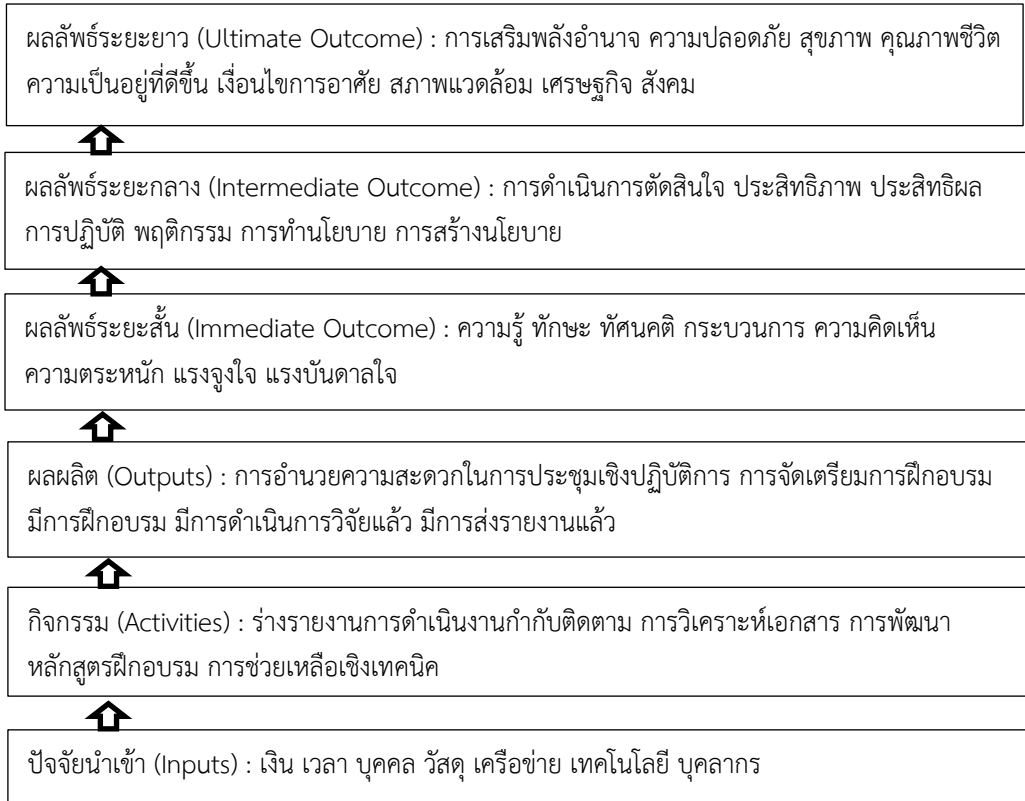
3. ผลผลิต (Outputs) คือ ผลผลิตและบริการการอำนวยความสะดวกในการประชุม การฝึกอบรม การดำเนินงานของโปรแกรม

4. ผลลัพธ์ระยะสั้น (Immediate Outcome) คือ การเปลี่ยนแปลงความสามารถของบุคคลและหรือองค์กรที่เกิดขึ้นในช่วงของการดำเนินการโปรแกรมหรือโครงการ อันเป็นผลจากผลผลิต

5. ผลลัพธ์ระยะกลาง (Intermediate Outcome) คือ การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม การปฏิบัติและความสามารถของบุคคลและหรือองค์กรอันเป็นมาจากประสบการณ์ที่ได้รับหลังจากจบโปรแกรมหรือโครงการ

6. ผลลัพธ์ระยะยาว (Ultimate Outcome) คือ การเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขของโปรแกรมหรือโครงการ และเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของบุคคลและสังคมจากประโยชน์ที่ได้

ความสัมพันธ์ของ 6 องค์ประกอบแสดงในภาพที่ 2 เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะการเกิดก่อนหลังเป็นลำดับ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิต ผลลัพธ์ระยะสั้น ผลลัพธ์ระยะกลาง และผลลัพธ์ระยะยาว

ภาพที่ 2 การใช้ห่วงโซ่ผลลัพธ์ในการออกแบบ
ที่มา: Global Affairs Canada (2016)

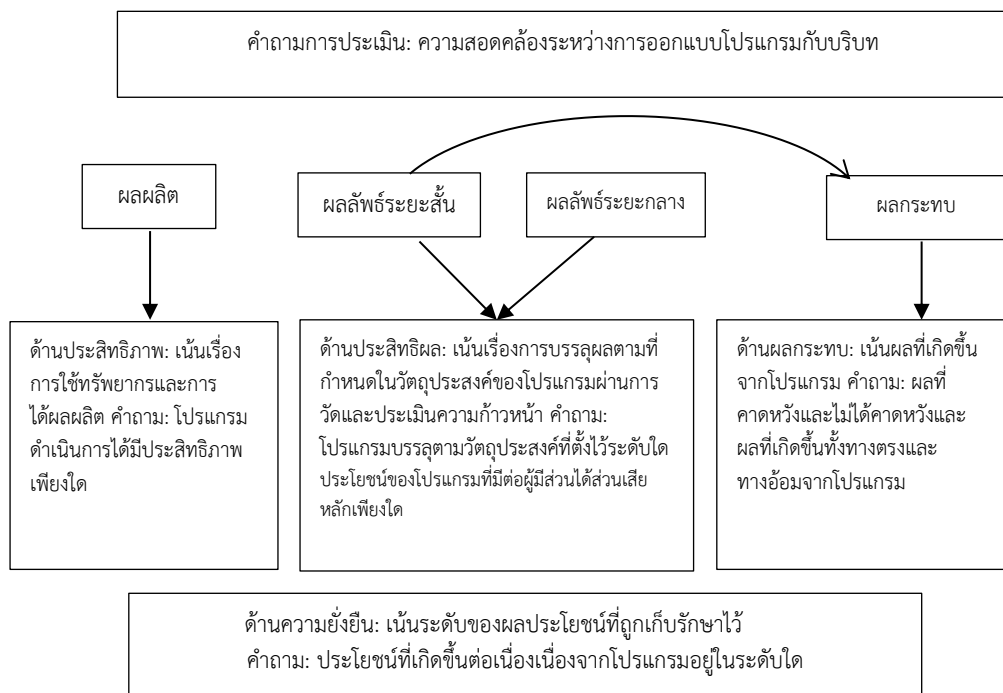
ตามที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบ RBM นั้นสรุปได้ว่า โมเดลการบริหารแบบมุ่งผลลัพธ์ของ Global Affairs Canada (2016) ใช้ห่วงโซ่ผลลัพธ์ในการออกแบบความสอดคล้องของปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิต ผลลัพธ์ในระยะสั้น ผลลัพธ์ระยะกลางและผลลัพธ์ระยะยาว ต่อมาโมเดลของ UNICEF (2017) มีการขยายขอบเขตของโมเดลโดยจุดเริ่มต้นคือ ผลกระทบหรือเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไปโดยจะนำไปสู่การกำหนดผลลัพธ์ ผลผลิตกิจกรรมและปัจจัยนำเข้า โดยโมเดลดังกล่าวชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบที่ชัดเจนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการออกแบบการประเมินของ RBM เพื่อให้สามารถดำเนินการประเมิน RBM ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับการประเมิน RBM เป็นสิ่งสำคัญ

การประเมินการกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน

การประเมินผลที่ดีควรดำเนินการในช่วงเวลาที่เหมาะสมและทันสำหรับการใช้สารสนเทศในการตัดสินใจ ดังนั้นแนวคิดการกำกับติดตามควรดำเนินการประเมินเป็นระยะ ๆ

ประกอบด้วย 1. การประเมินก่อนดำเนินการ เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิ่งใหม่ในอนาคต เช่น นโยบาย โปรแกรม กลยุทธ์ โดยเกิดขึ้นก่อนการดำเนินงาน 2. การประเมินระหว่างดำเนินการ เป็นการประเมินความก้าวหน้าดำเนินการระหว่างดำเนินการ เน้นการประเมินเพื่อพัฒนา 3. การประเมินหลังดำเนินการ เป็นการประเมินผลเพื่อสรุปตัดสินดำเนินการหลังเสร็จสิ้นโปรแกรมหรือโครงการ เพื่อศึกษาผลลัพธ์โปรแกรมหรือโครงการ และข้อมูลคุณค่าของโปรแกรมหรือโครงการ และ 4. การประเมินหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ ในส่วนของการออกแบบการประเมิน Markiewicz & Patrick (2016) ใช้ความเชื่อมโยงของทฤษฎีโปรแกรม และตรรกะโปรแกรมที่นำไปใช้ในการกำหนดเป็นคำถามการประเมิน โดยผลผลิตเป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากร และการได้ผลผลิต ผลลัพธ์ในระยะสั้นและระยะกลางเป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับประสิทธิผล และการบรรลุผลตามที่กำหนด ในวัตถุประสงค์ ผลกระทบเป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับผลที่เกิดจากโปรแกรมทั้งที่คาดหวังและไม่ได้คาดหวัง และด้านความยั่งยืนเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากโปรแกรม ตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างตรรกะโปรแกรมกับองค์ประกอบการประเมินและการพัฒนาคำถามการประเมินในภาพรวมดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตรรกะโปรแกรมและองค์ประกอบการประเมิน
ที่มา : Markiewicz & Patrick (2016)

นอกจากนี้ Markiewicz & Patrick (2016) กำหนดกรอบคำถามการประเมินสำหรับการกำกับติดตามและประเมิน 5 องค์ประกอบ คือ 1. ความเหมาะสม 2. ประสิทธิภาพ 3. ประสิทธิภาพ 4. ผลกระทบและ 5. ความยั่งยืน โดยแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดของประเด็นที่ต้องพิจารณา ดังนี้

1. ความเหมาะสม (Appropriateness) พิจารณาถึงการออกแบบโปรแกรมและแนวคิดว่ามีความเหมาะสมในการบรรลุผลตามที่ต้องการและทำงานในบริบทที่กำหนด ซึ่งรวมถึงการประเมินว่า รูปแบบโปรแกรมตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักที่ระบุ องค์ประกอบนี้มีคำถามว่า ทฤษฎีโปรแกรม และตรรกะโปรแกรมนั้นถูกต้องหรือไม่ในการที่จะสามารถมองเห็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่คาดการณ์ไว้ระหว่างผลลัพธ์ของโปรแกรม ผลลัพธ์ และผลกระทบ

2. ประสิทธิภาพ (Effectiveness) พิจารณาว่า วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้บรรลุตามเป้าหมายหรือไม่ องค์ประกอบนี้จึงเป็นการประเมินคุณค่าคุณภาพของโปรแกรม

3. ประสิทธิภาพ (Efficiency) พิจารณาในเชิงเศรษฐกิจ ทรัพยากร ปัจจัยนำเข้า เช่น เงินทุน เวลา ถูกแปลงเป็นผลผลิตและผลลัพธ์ ซึ่งรวมถึงขอบเขตที่โปรแกรมถูกนำไปใช้โดยคำนึงถึงการกำกับดูแลการจัดการบริหารงานบุคคลด้านกระบวนการอื่น ๆ

4. ผลกระทบ (Impact) พิจารณาผลเชิงบวกและเชิงลบ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากโปรแกรมในระยะปานกลางถึงระยะยาว ทั้งประเด็นที่ตั้งใจให้เกิดขึ้นและไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้นโดยมีการอ้างอิงถึงทฤษฎีโปรแกรม และตรรกะโปรแกรม

5. ความยั่งยืน (Sustainability) พิจารณาถึงความต่อเนื่องของประโยชน์ที่เกิดขึ้นของโปรแกรม

Markiewicz & Patrick (2016) กล่าวว่า ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าทั้ง 5 องค์ประกอบนั้นจะต้องมีคำถามการประเมินทั้งหมดก็ข้อ หรือในแต่ละองค์ประกอบต้องมีกี่คำถาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดเน้นของกรอบแนวคิดการกำกับติดตามและประเมินนั้น ๆ ในขอบเขตของขนาดและบริบท รายละเอียดคำถามการประเมินในแต่ละองค์ประกอบดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คำถามการประเมินในแต่ละองค์ประกอบของโปรแกรมการประเมิน RBM

องค์ประกอบ	คำถามการประเมิน
ความเหมาะสม	- การออกแบบโปรแกรมมีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ได้รับผลประโยชน์ในระดับใด- ขอบเขตของความต้องการหรือปัญหาที่ระบุมีความชัดเจนเพียงใด- ในพารามิเตอร์ของการออกแบบโปรแกรม มีการระบุกลุ่มเป้าหมายผู้รับผลประโยชน์ของโปรแกรมไว้ชัดเจนเพียงใด- ทฤษฎีโปรแกรมและหรือตรรกะโปรแกรมสอดคล้องกับความต้องการของโปรแกรมหรือไม่- สมมติฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโปรแกรมกำหนดอย่างชัดเจนหรือไม่

ตารางที่ 1 คำถามการประเมินในแต่ละองค์ประกอบของโปรแกรมการประเมิน RBM (ต่อ)

องค์ประกอบ	คำถามการประเมิน
ประสิทธิผล	- โปรแกรมที่ออกแบบมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของบริบทนั้น ๆ เพียงใด - การออกแบบโปรแกรมสอดคล้องกับลำดับความต้องการผู้ให้ทุนและนโยบายเพียงใด - การออกแบบโปรแกรมตรงกับความต้องการของชุมชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้างเพียงใด - การออกแบบโปรแกรมตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและผู้รับผลประโยชน์ในระดับใด - โปรแกรมนี้ถูกนำไปใช้ในระดับที่ตั้งใจไว้ในระดับใด หากไม่เป็นเช่นนั้นเพราะอะไร - โปรแกรมสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ระบุไว้ในระดับใด - โปรแกรมนี้มีประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายและผู้รับผลประโยชน์เพียงใด - ปัจจัยใดส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลว - โปรแกรมสามารถประเมินคุณค่าต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักและผู้ได้รับผลประโยชน์ในระดับใด
ประสิทธิภาพ	- โปรแกรมสามารถประเมินประสิทธิผลระดับใด - โปรแกรมนี้ถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับใด - ผลลัพธ์ที่ต้องการเกิดขึ้นระดับใด - ค่าใช้จ่ายในโปรแกรมมีความคุ้มค่าเพียงใดเมื่อเทียบกับผลลัพธ์ของโปรแกรม - งบประมาณที่สามารถหามาได้มีเพียงพอหรือไม่ - ทรัพยากรอื่น ๆ เช่น งบประมาณ บุคลากร เวลา ใช้อย่างมีประสิทธิภาพระดับใด
ผลกระทบ	- การกำกับดูแลและการจัดการโปรแกรมดีเพียงใด - ผลลัพธ์ที่คาดหวังและไม่คาดหวัง ทั้งทางตรงและทางอ้อมคืออะไร - โปรแกรมบรรลุผลตามที่ตั้งใจไว้ในระดับใด - ปัจจัยอะไรนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือเป็นอุปสรรค - เกิดการเปลี่ยนแปลงใดที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ
ความยั่งยืน	- ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากโปรแกรมอยู่ระดับใด - โปรแกรมพัฒนาความสามารถเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง (ในบุคคลและองค์กร) ในระดับใด - ปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลหรือเป็นอุปสรรคของประโยชน์อย่างต่อเนื่อง - สิ่งที่ควรกำหนดไว้ในรูปแบบโปรแกรมอื่น ๆ

ที่มา: Markiewicz & Patrick (2016)

แม้ว่า การประเมิน RBM จะได้รับการออกแบบและวางแผนทางการประเมินด้วยคำถามที่เหมาะสมและครบถ้วนเพียงใด ยังไม่ได้เป็นหลักประกันได้ว่าการกำกับติดตามและประเมินจะประสบผลสำเร็จ ดังนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและแนวปฏิบัติที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและแนวปฏิบัติที่ดี

Kusek & Rist (2004) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบ RBM ไว้ 4 ปัจจัย ได้แก่ ความเป็นเจ้าของ การจัดการ การรักษา และความน่าเชื่อถือ

1. ความเป็นเจ้าของ (Ownership) หมายถึง ปัจจัยในตัวบุคคลเกี่ยวกับการรู้สึกของความเป็นเจ้าของเพราะหากบุคคลไม่ทราบว่าจะดำเนินการไปทำไมและเพื่ออะไร จะก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินงาน

2. การจัดการ (Management) หมายถึง ปัจจัยกระบวนการขับเคลื่อนระบบ โดยระบุความชัดเจนว่าระบบจะถูกบริหารจัดการโดยใคร ที่ไหน อย่างไร เพื่อใช้ประโยชน์ได้ทันเวลา และเกิดการพัฒนายั่งยืน

3. การรักษา (Maintenance) หมายถึง ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์ข้อมูล ซึ่งจะต้องตอบคำถามให้ชัดเจนว่าใครคือผู้เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลสารสนเทศเป็นอย่างไร และจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อใด โดยบุคคลจะต้องเข้าใจงานของตนเองว่าจะส่งเสริมภาพรวมที่ต้องการได้อย่างไร ระบบการรักษาข้อมูลที่สมควรใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาช่วยอย่างรอบด้าน

4. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) หมายถึง ปัจจัยด้านความตรงและความเที่ยงของข้อมูล ซึ่งจะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของระบบการกำกับติดตามและประเมิน การรายงานข้อมูล ควรรายงานทั้งข้อมูลเชิงบวกและเชิงลบ หากจงใจไม่รายงานข้อมูลในเชิงลบ หรือข้อมูลที่แสดงถึงความล้มเหลวของการบรรลุผล ระบบจะขาดความน่าเชื่อถือ

นอกจากนี้ Apgar et al. (2017) ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติที่ดีของการกำกับติดตามและประเมินอิงผลลัพธ์เป็นฐาน ไว้ 5 แนวทางดังนี้

1. ความร่วมมือ การดำเนินงานให้สำเร็จนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้สถานการณ์ที่มีความเป็นพลวัต พร้อมทั้งมีผู้อำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนกระบวนการรวบรวมและจัดการข้อมูล

2. การกำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชนและการวางแผนในระยะเริ่มต้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจนตั้งแต่เริ่มโครงการ

3. การตระหนักถึงบริบทขององค์กรที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการจัดการ เนื่องจากสิ่งที่เกิดขึ้นในบริบทหนึ่งอาจไม่เกิดขึ้นในอีกบริบทหนึ่ง ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมเชิงองค์กรจึงควรมีการศึกษาเงื่อนไขขององค์กรตั้งแต่ระยะเริ่มต้น ทั้งนี้ในบริบทที่มีความหลากหลายของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจต้องใช้เวลาในการศึกษาและดำเนินการอย่างเหมาะสม

4. การกำหนดเป้าหมายและสะท้อนตนเอง มีการทบทวนความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรร่วมกันสะท้อนบทบาทและการทำงานร่วมกันผ่านคำถามที่สำคัญ เช่น “อะไรที่ทำแล้วดี” “อะไรที่ยังไม่สำเร็จและเรียนรู้อะไรบ้าง” หลังจากดำเนินงานในทุกกิจกรรมจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในการทำงาน

5. การปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง นับเป็นแนวทางส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนของระบบการกำกับติดตาม

สรุป

RBM เป็นแนวคิดที่น่าสนใจในยุคปัจจุบันเพราะเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และเป็นการประเมินก่อนล่วงหน้าว่าโครงการมีแนวโน้มจะบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ส่งผลกระทบอย่างไรโดยต้องมีการวางแผนและเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของโปรแกรมหรือโครงการอย่างต่อเนื่อง และได้ข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระหว่างดำเนินงานเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่โปรแกรมหรือโครงการกำหนดไว้ ด้วยแนวคิดดังกล่าวต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะ ๆ ดังนั้นผู้ดำเนินการต้องมีการแยกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความแตกต่างกันเพื่อวิเคราะห์บริบทและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกันนั้น และสิ่งสำคัญคือการดำเนินงานต้องไม่เป็นการให้ยุ่งยากเกินไปและต้องทำให้ผู้ใช้สารสนเทศมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและทราบว่า ต้องทำอะไรเพื่อสิ่งใด และเป้าหมายที่สำคัญคือการใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโปรแกรมอย่างต่อเนื่องซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Apgar, J. M. et al. (2017). Getting beneath the surface in program planning, monitoring and evaluation: Learning from use of participatory action research and theory of change in the CGIAR Research Program on Aquatic Agricultural Systems. *Action Research*, 15(1), 15–34.
- Global Affairs Canada. (2016). *Results-Based Management for International Assistance Programming at Global Affairs Canada: A How-to Guide*. Retrieved May 20, 2020, from <https://shorturl.asia/rRzVw>
- Hobson, K. et al. (2013). *A Step by Step Guide to Monitoring and Evaluation*. Retrieved June 2, 2020, from <https://shorturl.asia/gRIGF>
- International Labour Organization. (2016). *STED Results Based Management and M&E Manual*. Turin, Italy: International Training Centre of the ILO.
- Kusek, J. Z. & Rist, R. C. (2004). *Ten Steps to a Results-Based Monitoring and Evaluation System*. Washington, DC: The World Bank.
- Lusthaus, C. et al. (1999). Capacity Development: Definitions, Issues and Implications for Planning, Monitoring and Evaluation. *Universalia Occasional Paper*, 35, 1–21.

- Markiewicz, A. & Patrick, L. (2016). *Developing Monitoring and Evaluation Frameworks*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Rossignoli, S. et al. (2015). A Critical Friend: Monitoring and Evaluation Systems, Development Cooperation and Local Government. *The case of Tuscany. Evaluation and Program Planning*, 50, 63–76.
- Simister, N. & Smith, R. (2010). *Monitoring and Evaluating Capacity Building: is it Really that Difficult*. Retrieved March 10, 2021, from <https://www.intrac.org/app/uploads/2010/01/Praxis-Paper-23-Monitoring-and-Evaluating-Capacity-Building-is-it-really-that-difficult.pdf>
- UNICEF. (2017). *Results-Based Management Handbook Working Together for Children*. Retrieved March 25, 2021, from <https://shorturl.asia/WFc3A>
- United Nations Development Programme. (2009). *Capacity Development: A UNDP Primer*. Retrieved May 2, 2020, from <https://shorturl.asia/74lTf>

พลังพลเมือง : ยุทธศาสตร์ใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นไทย*

CITIZEN POWER: A NEW STRATEGY FOR LOCAL DEVELOPMENT IN THAILAND

อริญญา ชูโอชา

Aranya Chuocha

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: 6701104220@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งสำรวจพลังพลเมือง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ใหม่และสำคัญยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่นของไทย โดยเปลี่ยนบทบาทของประชาชนจากผู้รับบริการธรรมดาให้กลายเป็นผู้ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนา อย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมของประชาชนมิใช่เพียงแค่การเข้าร่วม แต่เป็นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผลในทุกขั้นตอนของการบริหารบ้านเมืองในระดับชุมชนบทความนี้จะวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่สร้างสรรค์และยั่งยืนในท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับภาครัฐเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัย ความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรชุมชน และการสร้างกลไกที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบาย การจัดการทรัพยากร หรือ การดูแลบริการสาธารณะในชุมชน ตั้งแต่เรื่องการจัดการน้ำ การเก็บขยะ ไปจนถึงการดูแลผู้สูงอายุและการส่งเสริมการศึกษา การส่งเสริมพลังพลเมืองให้เป็นยุทธศาสตร์หลักนี้ จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพและความรู้ของประชาชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่งระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น และประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การบริหารท้องถิ่นที่ยั่งยืนและมีคุณค่าต่อทุกคนในสังคม

คำสำคัญ: พลังพลเมือง; การบริหารบ้านเมืองที่ดี; ยุทธศาสตร์ใหม่

Abstract

Objectives of this academic article explored citizen empowerment, a new and crucial strategy for local development in Thailand. It transformed citizens from ordinary service recipients to true drivers of development. Citizen participation encompassed not just participation, but also participation in thinking, decision-making, implementation, and evaluation at every stage of community governance. This article analyzed innovative and sustainable local practices, demonstrating that development success does not solely depend on the government. It also relies on the strength of community organizations and the creation of mechanisms that foster genuine citizen participation, whether in policymaking, resource management, or community-based public services, from water management and waste collection to elderly care and education promotion. Promoting citizen empowerment as a key strategy must be pursued in conjunction with developing citizens' potential and knowledge. Strengthening collaborative networks between government, local administrative organizations, and citizens ensured transparent, effective, and truly responsive participatory development that truly meets community needs leading to sustainable local administration that is valuable to all.

Keywords: Citizen Power; Good Governance; New Strategy

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง และหนึ่งในเสาหลักที่สำคัญที่สุดของหลักธรรมาภิบาล คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นกลไกที่มีพลังในการสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งจะนำไปสู่การตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมที่มากกว่าการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้จำกัดอยู่แค่การใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ยังรวมถึงบทบาทที่ทรงพลังกว่านั้นมาก นั่นคือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการนโยบายสาธารณะ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ในการกำหนดทิศทาง การพัฒนา ไปจนถึงการร่วมตัดสินใจและร่วมดำเนินงาน เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้เป็นจริง และที่สำคัญที่สุดคือการร่วมติดตามและประเมินผล เพื่อให้แน่ใจว่าการบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชาชนสามารถสัมผัสและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับกระบวนการบริหารและการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของพวกเขา การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่าง

แท้จริงจึงไม่ใช่แค่การทำตามหลักการ แต่คือการมอบอำนาจและศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงให้กับผู้คนในชุมชน เพื่อให้พวกเขาได้ร่วมกันสร้างสรรค์อนาคตที่ดีขึ้นด้วยตนเอง (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2556)

การสร้างประเทศไทยที่แข็งแกร่ง หัวใจสำคัญอยู่ที่การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาประเทศไทยให้เติบโตอย่างยั่งยืนนั้น หัวใจสำคัญไม่ได้อยู่ที่การพัฒนาจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งจากระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน และการยกระดับคุณภาพบริการสาธารณะ จึงเป็นสองเป้าหมายหลักที่ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญ หากท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและประชาชนเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึง ย่อมส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนไทยทุกคน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จไม่ใช่เรื่องที่ภาครัฐจะดำเนินการได้เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยพลังขับเคลื่อนจากทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่และผู้รับบริการโดยตรง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมืองจึงไม่ใช่แค่เพียงการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล แต่คือการปลดล็อกศักยภาพที่ซ่อนอยู่ของชุมชนเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ พวกเขา นำความรู้ ประสบการณ์ และความต้องการที่แท้จริงมาสู่กระบวนการพัฒนา ทำให้เกิดนโยบายและโครงการที่ตรงจุด ตรงใจ และตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด นี่คือนหนทางสู่การสร้างอนาคตที่ก้าวหน้าสำหรับประเทศไทย ที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และรับผิดชอบร่วมกัน (กุลธนา พงศธร, 2522)

บทความนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์บทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและบริการสาธารณะ โดยพิจารณาจากกรณีศึกษาการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยแนวใหม่ ซึ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากรากฐานรากเป็นสำคัญ การศึกษาจะสำรวจรูปแบบ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการต่าง ๆ ของการพัฒนาท้องถิ่นและการจัดบริการสาธารณะ รวมถึงปัญหาอุปสรรคที่ประชาชนต้องเผชิญ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน และเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารบ้านเมืองที่ดีในบริบทของประเทศไทยต่อไป

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารบ้านเมือง

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี (Good Governance) และการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับกระบวนการพัฒนาและบริการสาธารณะ บทความนี้จะวิเคราะห์บทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารบ้านเมืองของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเปรียบเทียบกับสถานการณ์เมื่อทศวรรษที่ผ่านมา เพื่อทำความเข้าใจถึงพลวัต พัฒนาการ และความท้าทายที่เกิดขึ้น (ถวิลวดี บุรีกุล, 2548)

ภูมิทัศน์ของการมีส่วนร่วมในอดีต (ทศวรรษที่แล้ว) เมื่อประมาณหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ในช่วงปี 2557–2567 การมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมไทยถูกขับเคลื่อนภายใต้บริบททางกฎหมายและสังคมที่แตกต่างจากปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นฉบับที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนค่อนข้างมาก มีการกำหนดกลไกต่าง ๆ เช่น สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐ การจัดทำประชาพิจารณ์ การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ และการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมทางสังคม (จันทนา สุทธิจारी, 2554)

ในทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมในช่วงนั้นมักปรากฏในรูปแบบของการ รับฟังความคิดเห็น (Public Hearings/Consultations) ซึ่งส่วนใหญ่ริเริ่มโดยภาครัฐหรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ โดยประชาชนจะถูกเชิญให้เข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังข้อมูลและแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ยังมีการมีส่วนร่วมผ่านคณะกรรมการภาคประชาชนหรือสภาองค์กรชุมชน ซึ่งพยายามเป็นกลไกในการส่งเสียงของประชาชนไปยังหน่วยงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม รูปแบบของการมีส่วนร่วมมักจะอยู่ในลักษณะของการปรึกษาหารือมากกว่าการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังคงอยู่ในมือของภาครัฐเป็นหลัก (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

ปัจจัยจำกัดการมีส่วนร่วมในช่วงนั้น ได้แก่ การขาดความเข้าใจและศักยภาพของประชาชนจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการบริหารภาครัฐ สิทธิหน้าที่ของตน และวิธีการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ (วิณา เทียงธรรม, 2558)

1. ข้อจำกัดของกลไก กลไกที่จัดให้มีมักไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง เช่น สถานที่จัดประชุม เวลาที่ไม่เหมาะสม หรือการขาดการประชาสัมพันธ์
2. ทักษะคิดของภาครัฐ เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนยังคงมีทัศนคติที่มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเพียงการทำตามระเบียบมากกว่าการเปิดใจรับฟังอย่างแท้จริง
3. การรวมศูนย์อำนาจ โครงสร้างอำนาจที่ค่อนข้างรวมศูนย์ ทำให้ท้องถิ่นมีข้อจำกัดในการริเริ่มและตัดสินใจด้วยตนเอง

พัฒนาการของการมีส่วนร่วมในปัจจุบัน (ช่วงปี 2567–2577) ภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงนโยบายการกระจายอำนาจและพัฒนาท้องถิ่นที่ยังคงดำเนินอยู่ การมีส่วนร่วมของประชาชนได้เริ่มเห็นพัฒนาการและมีมิติที่แตกต่างออกไป (สุจิต บุษบงการ, 2537)

1. รูปแบบที่หลากหลายขึ้น การมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย ประชาชนมีช่องทางมากขึ้นในการเสนอประเด็นปัญหาและข้อเรียกร้องเชิงนโยบายผ่านช่องทางออนไลน์ กลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคม และการชุมนุมสาธารณะ
2. การมีส่วนร่วมในดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เข้ามามีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น ติดตาม

ข้อมูล และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น เช่น แพลตฟอร์มรับเรื่องร้องเรียนออนไลน์ เว็บไซต์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือโซเชียลมีเดีย

3. การมีส่วนร่วมเชิงหุ้นส่วน ในบางพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ร่วมคิด ร่วมทำ ตั้งแต่การวางแผนโครงการ การดำเนินงาน ไปจนถึงการบริหารจัดการบริการสาธารณะบางประเภท เช่น การจัดการขยะชุมชน การดูแลแหล่งน้ำ หรือการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน (ปารีชาติ สถาปัตตานนท์, 2549)

4. การตรวจสอบภาคประชาชน บทบาทของภาคประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยเฉพาะผ่านการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคม และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการภายใต้ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบันกับทศวรรษที่ผ่านมา จะเห็นความแตกต่างที่ชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบันกับทศวรรษที่ผ่านมา

มิติการเปรียบเทียบ	ทศวรรษที่แล้ว	ปัจจุบัน
รูปแบบ	ส่วนใหญ่เป็นแบบปรึกษาหารือ (Consultation)	หลากหลายขึ้น เชนนโยบาย ดิจิทัล หุ้นส่วน ตรวจสอบ
ช่องทาง	ประชุม คณะกรรมการ สภาองค์กรชุมชน	เพิ่มเติมด้วยแพลตฟอร์มออนไลน์ โซเชียลมีเดีย
ระดับการมีส่วนร่วม	รับฟัง รับรู้	เริ่มมีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ (บางส่วน)
บทบาทของเทคโนโลยี	จำกัด	มีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกและขยายการเข้าถึง
ทัศนคติภาครัฐ	บางส่วนยังเป็นเชิงปฏิบัติตามกฎหมาย	เริ่มเปิดกว้างมากขึ้นในบางหน่วยงาน และท้องถิ่น

สามารถสรุปได้ดังนี้ 1. รูปแบบที่หลากหลายขึ้นจากการให้คำปรึกษาสู่หุ้นส่วน ในอดีตรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนมักจำกัดอยู่แค่การ ให้คำปรึกษา หรือการรับฟังความคิดเห็นจากภาครัฐเป็นหลัก ซึ่งเป็นการสื่อสารทางเดียวมากกว่า ในปัจจุบัน รูปแบบเหล่านี้ได้ขยายตัวและมีความหลากหลายมากขึ้นอย่างมาก จากการมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย ไปจนถึงการใช้ช่องทางดิจิทัล การมีส่วนร่วมเชิงหุ้นส่วน และการมีบทบาทในการตรวจสอบ ทำให้ประชาชนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับฟัง แต่เป็นผู้ร่วมกำหนดทิศทางของประเทศด้วย

2. ช่องทางที่กว้างขวางขึ้นจากการประชุมสู่ออนไลน์ เมื่อก่อนช่องทางการมีส่วนร่วมหลัก ๆ คือ การประชุม คณะกรรมการ หรือสภาองค์กรชุมชน ซึ่งมักมีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ แต่ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามาช่วยเสริมช่องทางเหล่านี้ ทำให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ง่ายขึ้นผ่าน แพลตฟอร์มออนไลน์และโซเชียลมีเดีย ทำให้เสียงของประชาชนเข้าถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้น

3. ระดับการมีส่วนร่วมที่ลึกซึ้งขึ้นจากรับรู้ สู่ร่วมตัดสินใจ เดิมทีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจำกัดอยู่แค่การ รับรู้ หรือ รับฟัง ข้อมูลที่ภาครัฐมอบให้ แต่ในปัจจุบัน ประชาชนเริ่มมีบทบาทที่ลึกซึ้งขึ้น โดยมีการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ กับภาครัฐในบางส่วน ซึ่งถือเป็นพัฒนาการที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน

4. บทบาทที่สำคัญของเทคโนโลยีจากจำกัด สู่เครื่องมือสำคัญ ในอดีตบทบาทของเทคโนโลยีในการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอย่างจำกัด แต่ในปัจจุบัน เทคโนโลยีได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการอำนวยความสะดวกและขยายการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยขับเคลื่อนให้การมีส่วนร่วมของประชาชนพัฒนาขึ้นอย่างก้าวกระโดด

5. ทศนคติภาครัฐที่เปิดกว้างขึ้นจากปฏิบัติตามกฎหมาย สู่การเปิดใจ ทศนคติของภาครัฐในอดีตมักเป็นไปในลักษณะของการ ปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้ครบตามข้อกำหนด แต่ในปัจจุบัน ภาครัฐในหลายหน่วยงานและท้องถิ่นเริ่มมีทศนคติที่ เปิดกว้างมากขึ้น โดยมองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการที่ดี และเป็นหนทางในการสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

แม้จะมีความก้าวหน้าและพัฒนาการที่ดีขึ้น แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบันก็ยังคงเผชิญกับ ความท้าทาย อยู่บ้าง อาทิ การขาดความต่อเนื่องของนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วม การขาดงบประมาณและบุคลากรของภาครัฐในการสนับสนุนกลไกการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีของประชาชนในพื้นที่ห่างไกล รวมถึงปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในบางกรณี (Verba & Nie, 1972)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารบ้านเมืองของสังคมไทยได้ก้าวผ่านจุดที่เป็นเพียงการทำตามระเบียบไปสู่การเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นและยกระดับบริการสาธารณะมากขึ้นเมื่อเทียบกับทศวรรษที่ผ่านมา โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ความตื่นตัวของประชาชน และบทบาทที่เข้มแข็งขึ้นของภาคประชาสังคม การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยแนวใหม่ จะประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงได้ก็ต่อเมื่อประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในทุกมิติของการบริหารบ้านเมือง นำไปสู่การสร้างประชาธิปไตยที่มีชีวิตชีวาและการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยแนวใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์ส่งผลโดยตรงต่อชุมชนท้องถิ่น ทั้งในด้านโอกาส เช่น การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งความรู้ การค้าขายออนไลน์ และการเชื่อมต่อกับโลกภายนอก ตลอดจนความท้าทาย เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ถูกกลืน การไหลทะลักของทุนและอิทธิพลจากภายนอก ในบริบทเช่นนี้ ชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางที่สามารถ

รักษาอัตลักษณ์ของตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างเหมาะสม (ทิวทอง หงส์วิวัฒน์, 2527)

ความท้าทายของชุมชนท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ได้นำมาซึ่งทั้งโอกาสและความท้าทายต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยหลายประการ

1. ความผันผวนทางเศรษฐกิจและสังคม การเคลื่อนย้ายของเงินทุน เทคโนโลยีและแรงงานข้ามพรมแดนอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น การที่โรงงานย้ายฐานการผลิต หรือแรงงานอพยพไปทำงานในพื้นที่อื่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน และอาจนำไปสู่ปัญหาทางสังคมตามมา เช่น การขาดแคลนแรงงานในท้องถิ่น หรือการพึ่งพารายได้จากนอกพื้นที่มากเกินไป

2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่งอีกต่อไป มลพิษทางอากาศจากโรงงานในอีกประเทศหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศในอีกประเทศหนึ่งได้ หรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติรุนแรงขึ้น เช่น น้ำท่วมและภัยแล้ง ก็เป็นปัญหาที่ทุกชุมชนต้องเผชิญร่วมกัน ทำให้การแก้ปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือในระดับที่กว้างขึ้น

3. การเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยี แม้ว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยให้ชุมชนเข้าถึงข้อมูลและความรู้ได้ง่ายขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็สร้าง ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลที่รุนแรงขึ้นสำหรับชุมชนที่ขาดแคลนโอกาสในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตหรืออุปกรณ์ที่ทันสมัย ทำให้พวกเขาเสียเปรียบในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

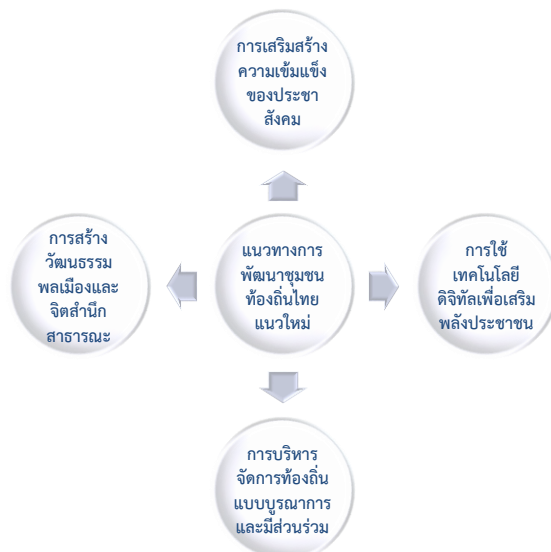
4. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การรับอิทธิพลจากภายนอกผ่านสื่อและเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดน ทำให้ค่านิยมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บางครั้งอาจนำไปสู่การ สูญเสียอัตลักษณ์ และภูมิปัญญาดั้งเดิมอันเป็นรากเหง้าของชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งทางสังคมและจิตใจของคนในพื้นที่

5. ความซับซ้อนของปัญหา ปัญหาที่ชุมชนเผชิญในยุคโลกาภิวัตน์มักมีความเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน เช่น ปัญหาความยากจนอาจเชื่อมโยงกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและการขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี ทำให้การแก้ไขปัญหาไม่สามารถใช้แนวทางเดียวได้อีกต่อไป แต่ต้องอาศัย แนวทางที่หลากหลายและบูรณาการ จากทุกภาคส่วน เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

ความท้าทายเหล่านี้ทำให้แนวทางการพัฒนาแบบดั้งเดิมไม่เพียงพออีกต่อไป ชุมชนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์ใหม่ ๆ เพื่อรับมือกับพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลง การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยแนวใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับ การพัฒนาที่ยั่งยืนและครอบคลุม โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง แนวคิดสำคัญ ประกอบด้วย 1. การกระจายอำนาจและการเสริมสร้างศักยภาพท้องถิ่น (Decentralization and Local Empowerment) การให้อำนาจและทรัพยากรแก่ท้องถิ่นมากขึ้น

เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สามารถบริหารจัดการและตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองได้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน 2. การพัฒนาจากฐานรากและการพึ่งตนเอง (Grassroots Development and Self-Reliance) ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ขับเคลื่อนการพัฒนา โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญา ทรัพยากร และศักยภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่น 3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Networking and Collaboration) ชุมชนไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวได้ การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน อปท. ภาครัฐส่วนกลาง ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระหว่างประเทศ จะช่วยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทรัพยากร และแนวปฏิบัติที่ดี 4. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Transformation) นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ทั้งด้านการเข้าถึงข้อมูล การสื่อสาร การส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล และการยกระดับบริการสาธารณะ 5. การพัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Capital Development) ส่งเสริมการรักษาและพัฒนาอัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยแนวใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นต้องขับเคลื่อนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกๆระดับ ผ่านการพัฒนาความเข้มแข็งของประชาสังคม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารแบบบูรณาการ และการเสริมสร้างวัฒนธรรมพลเมือง นี่คือนหนทางสู่การบริหารบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ซึ่งประชาชนไม่ได้เป็นเพียงผู้ตาม แต่มียืนหยัดในฐานะหุ้นส่วนของการพัฒนาอย่างแท้จริง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคม หัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชน เริ่มต้นจากการมีองค์กรภาคประชาชนที่เข้มแข็ง การรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มอาชีพ วิสาหกิจชุมชน สภาองค์กรชุมชน หรือกลุ่มเยาวชน ไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวเพื่อกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการทำงานร่วมกับภาครัฐ โดยกลุ่มเหล่านี้มีบทบาท ในการวางแผนพัฒนา เสนอนโยบายเชิงสร้างสรรค์ และตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ อย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและประสิทธิภาพสูงสุด

2. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมพลังประชาชนในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (ICT) ได้กลายเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชน การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ เช่น แอปพลิเคชันรับฟังความคิดเห็น เว็บไซต์ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือระบบข้อมูลชุมชนออนไลน์ ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึง ข้อมูลและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและเป็นไปตามเวลาจริง การมีส่วนร่วม ผ่านช่องทางเหล่านี้ช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ที่ทำให้เสียงของทุกคนสามารถเข้าถึง ผู้มีอำนาจตัดสินใจได้ง่ายขึ้น

3. การบริหารจัดการท้องถิ่นแบบบูรณาการและมีส่วนร่วม การพัฒนาท้องถิ่นแนวใหม่ ต้องเน้นการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาควิชาการ โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การตัดสินใจและ แผนพัฒนาต่าง ๆ จะต้องตั้งอยู่บนฐานของปัญญาชุมชน (Local Wisdom) และข้อมูลจาก ภาคสนามที่สะท้อนความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของคนในพื้นที่ ทำให้การพัฒนาเป็นไป อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. การสร้างวัฒนธรรมพลเมืองและจิตสำนึกสาธารณะ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจและมี จิตสำนึกต่อส่วนรวม การจัดกิจกรรม ต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมวัฒนธรรมพลเมือง เช่น เวทีสาธารณะ การอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือ การเปิดโอกาสให้มีบทบาทในกิจกรรมของชุมชนจะช่วยปลูกฝังความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ และสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

เมื่อทศวรรษที่แล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนมักอยู่ในกรอบที่จำกัดและถูกกำหนด โดยภาครัฐเป็นหลัก ประชาชนส่วนใหญ่มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นหรือให้คำปรึกษา เท่านั้น กลไกการมีส่วนร่วมยังคงมีข้อจำกัดอย่างมาก ทั้งในแง่ของความเข้าใจของประชาชน และทัศนคติของภาครัฐที่ยังไม่เปิดกว้างเท่าที่ควร ทำให้กระบวนการตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังคง รวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ประชาชนเป็นเพียงผู้ถูกให้ข้อมูลและเข้าร่วมตามรูปแบบที่ภาครัฐ กำหนด ไม่ใช่ผู้ร่วมกำหนดทิศทางอย่างแท้จริง

ในปัจจุบันสถานการณ์ได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ประชาชนมีความตื่นตัวและตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะเจ้าของประเทศมากขึ้นอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมไม่ได้จำกัดอยู่แค่การรับฟัง แต่ขยายไปสู่มิติใหม่ที่ก้าวหน้ากว่าเดิมหลายเท่า เทคโนโลยีดิจิทัล ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การแสดงความคิดเห็น การติดตามข้อมูล และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นเรื่องที่สะดวกและเข้าถึงง่ายขึ้น ทำให้เสียงของประชาชนเข้าถึงภาครัฐได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

นอกจากนี้ รูปแบบการมีส่วนร่วมได้พัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงหุ้นส่วนที่ประชาชนไม่ได้เป็นแค่ผู้ให้ข้อมูล แต่เป็นผู้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมบริหารจัดการบริการสาธารณะบางประเภทกับภาครัฐ โดยมีการผนึกกำลังกันของภาคประชาสังคมที่มีบทบาทเข้มแข็งขึ้นกว่าเดิมอย่างเห็นได้ชัด การมีส่วนร่วมยังรวมถึงบทบาทในการ ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐที่เข้มข้นขึ้นเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความก้าวหน้าแต่ยังคงมีข้อท้าทายในเรื่องความต่อเนื่องของนโยบายและการเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เท่าเทียมกันในบางพื้นที่ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไขต่อไป

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของไทยจึงต้องก้าวข้ามแนวคิดแบบเดิมไปสู่ แนวทางใหม่ที่ยั่งยืนและครอบคลุม โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมของประชาชนคือแกนหลักที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบเข้าด้วยกัน ประชาชนมีบทบาทตั้งแต่การ วางแผนและกำหนดทิศทาง ไปจนถึงการดำเนินงาน และบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ ในชุมชน และที่สำคัญที่สุดคือบทบาทในการ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารบ้านเมืองของไทยได้พัฒนาไปอย่างน่าประทับใจเมื่อเทียบกับทศวรรษที่แล้ว แต่เพื่อให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง พัฒนาศักยภาพของทั้งประชาชนและภาครัฐให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การร่วมมือกันของทุกภาคส่วน จึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยที่มีชีวิตชีวาและการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารบ้านเมืองของไทยได้พัฒนาไปมากจากทศวรรษที่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความตื่นตัวของภาคประชาชน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไทยแนวใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง พัฒนาศักยภาพทั้งประชาชนและภาครัฐให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การร่วมมือกันของทุก

ภาคส่วนจะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยที่มีชีวิตชีวาและการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กุลธน ธนาพงศธร. (2522). *การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- จันทนา สุทธิจारी. (2554). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วี.เจ. พรินต์ติ้ง.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *การมีส่วนร่วมแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: บริษัทพณิช.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบาย.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2549). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: กิจเจริญ.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2556). *การจัดการภาครัฐแนวใหม่*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- วีณา เทียงธรรม. (2558). *การพัฒนาศักยภาพชุมชน: แนวคิด และการประยุกต์ใช้* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุจิต บุญบงการ. (2537). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับเสถียรภาพทางการเมืองของไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Verba, S. & N. Nie. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper and Row.

การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและความเสมอภาค : นโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ทางสุขภาพในประเทศไทย*

HEALTH INFORMATION ACCESS AND EQUITY: POLICY PATHWAYS TO REDUCING HEALTH DISPARITIES IN THAILAND

พงษ์ศักดิ์ ธงรัตนนะ, วิทยากร ท่อแก้ว, ฤทัย ปัญญาจรตระกูล

Phongsak Thongratana, Wittayatorn Tokeaw, Haruthai Panyawuttrakul

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding Author E-mail: mrphongsakth@gmail.com

บทคัดย่อ

ความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นธรรมในสังคมไทย แม้การเข้าถึงบริการสุขภาพพื้นฐานจะขยายตัวมากขึ้น แต่ช่องว่างด้านข้อมูลสุขภาพ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล และความรอบรู้ด้านสุขภาพยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือเพื่อวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลสุขภาพในประเทศไทย โดยเชื่อมโยงกับบทบาทของการสื่อสารสุขภาพ และความรอบรู้ด้านสุขภาพ รวมทั้งสังเคราะห์บทเรียนเชิงนโยบายจากต่างประเทศเพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสม งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพในลักษณะกระบวนการศึกษาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะอย่างเป็นระบบ ผ่านการทบทวนเอกสาร งานวิชาการ และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎีหลักที่ใช้ คือ แนวคิดความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพเชิงโครงสร้างและทฤษฎีความรอบรู้ด้านสุขภาพ ผลการวิเคราะห์พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกสื่อสารสุขภาพระดับพื้นที่ที่เชื่อมโยงนโยบายส่วนกลางสู่ประชาชน ขณะเดียวกันยังเผชิญความท้าทายจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และเทคโนโลยี การเปรียบเทียบกรณีศึกษาต่างประเทศ เช่น กลไกตรวจสอบข่าวลวงด้านสุขภาพ แสดงให้เห็นความสำคัญของการสร้างระบบข้อมูลที่โปร่งใสและการยกระดับทักษะสุขภาพเชิงรุก บทความนี้เสนอแนวทางข้อมูล-สื่อสาร-เสมอภาค ซึ่งประกอบด้วย 1. การผลักดันนโยบายข้อมูลสุขภาพแบบเปิดเผยและปลอดภัยภายใต้กรอบคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 2. การจัดตั้งทีมสื่อสารสุขภาพในระดับท้องถิ่น โดยมีทักษะด้านสุขภาพ ดิจิทัล และ

กฎหมายข้อมูล และ 3. การยกระดับความรู้ด้านสุขภาพเชิงรุกสำหรับประชาชนผ่านกิจกรรมและสื่อเฉพาะกลุ่ม หากดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวจะช่วยลดช่องว่างด้านสุขภาพและสร้างความเสมอภาคทางสุขภาพอย่างยั่งยืนในสังคมไทย

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพ; การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ; ความรอบรู้ด้านสุขภาพ

Abstract

Health inequality remained a critical challenge affecting quality of life and social equity in Thailand. Despite the expansion of universal health coverage and access to basic services, disparities in health information, digital access, and health literacy persisted as major obstacles. This study aimed to analyze health information inequality in Thailand, emphasizing the role of health communication and health literacy in bridging the gaps, and to synthesize lessons from international policy experiences for application in the Thai context employing a qualitative policy analysis approach. The study reviews academic literature, policy documents, and relevant case studies. Theoretical perspectives on structural health inequality and health literacy frameworks provide the conceptual foundation. Findings indicated that local administrative organizations, village health volunteers, and sub-district health promoting hospitals play crucial roles as community-level health communication mechanisms linking national policies to local populations. However, challenges remained in terms of limited resources, workforce capacity, and digital infrastructure. Comparative international cases, such as open health data initiatives and systematic mechanisms for combating health misinformation, highlight the importance of transparent health information systems and proactive health literacy enhancement. The study proposed the Data–Communication–Equity framework as a strategic policy pathway: 1 . Advancing open and secure health data policies within the framework of personal data protection, 2 . Establishing local health communication teams with competencies in health, digital, and data law, and 3. Promoting proactive health literacy through training programs and tailored media for diverse groups, including the elderly, migrant workers, and ethnic communities. If implemented continuously, this integrated framework will not only reduce health disparities but also foster a more equitable and sustainable health system in Thailand.

Keywords: Health Inequality; Health Information Access; Health Literacy

บทนำ

ความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพเป็นปัญหาที่มีรากฐานเชิงโครงสร้างซึ่งสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ทั้งในด้านรายได้ การศึกษา สภาพแวดล้อมการอยู่อาศัยและการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ทางสุขภาพที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ไม่เพียงแต่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจหรือสังคมเท่านั้น หากยังรวมถึงความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสุขภาพที่ถูกต้อง และเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว ปัญหานี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

ในบริบทของประเทศไทย การปฏิรูประบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าได้ช่วยเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงบริการพื้นฐานได้อย่างกว้างขวางขึ้น ถือเป็นก้าวสำคัญในการลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำด้านการรักษาพยาบาล แต่ถึงกระนั้น ความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลสุขภาพและทักษะทางดิจิทัลยังคงเป็นปัญหาที่ไม่อาจมองข้ามได้ เนื่องจากประชาชนจำนวนมากยังขาดความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการ ขาดทักษะในการตรวจสอบข้อเท็จจริง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ทางสุขภาพอย่างปลอดภัย สิ่งเหล่านี้กลายเป็นคอขวดที่ขัดขวางความเสมอภาคด้านสุขภาพ และอาจยิ่งซ้ำเติมความเปราะบางของประชากรกลุ่มต่าง ๆ เช่น ผู้สูงอายุ แรงงานข้ามชาติ และชุมชนชนบท

การอธิบายความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแนวคิดปัจจัยกำหนดทางสังคมของสุขภาพ ซึ่งชี้ว่าผลลัพธ์สุขภาพไม่ได้เกิดขึ้นจากการดูแลรักษาทางการแพทย์เท่านั้น แต่ยังขึ้นกับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่จัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียม ขณะเดียวกัน แนวคิดเรื่องความรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยเชิงพฤติกรรมและสังคมที่สำคัญ เนื่องจากความสามารถของบุคคลในการเข้าถึง และนำข้อมูลสุขภาพไปใช้ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและการตัดสินใจของประชาชน หากประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่ดี ย่อมสามารถป้องกันโรค ใช้บริการสาธารณสุขอย่างมีประสิทธิภาพ และลดความเสี่ยงจากข้อมูลบิดเบือนหรือข่าวลวงด้านสุขภาพได้

การสื่อสารสุขภาพในบริบทชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญ เพราะทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างนโยบายส่วนกลางกับการปฏิบัติจริงในระดับท้องถิ่นและระดับครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ล้วนเป็นกลไกหลักที่ช่วยถ่ายทอดข้อมูลสุขภาพให้เหมาะสมกับบริบทของประชาชนในแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จที่สำคัญคือการขาดโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลที่เพียงพอ งบประมาณจำกัด บุคลากรไม่เพียงพอ และการจัดการข่าวสารที่บิดเบือนด้านสุขภาพที่กระจายรวดเร็วในสื่อสังคมออนไลน์ ปัญหาเหล่านี้ทำให้การลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างเต็มศักยภาพ

ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์มิติของความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลสุขภาพในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอธิบายบทบาทของกลไกการสื่อสารสุขภาพระดับชุมชน และวิเคราะห์ความท้าทายที่ประเทศไทยเผชิญอยู่ พร้อมทั้งนำเสนอแนวนโยบายและมาตรการปฏิบัติที่เป็นไปได้ ภายใต้กรอบข้อมูล-สื่อสาร-เสมอภาค เพื่อเป็นแนวทางในการลดความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพอย่างยั่งยืน และนำไปสู่การสร้างระบบสุขภาพที่โปร่งใส เป็นธรรม และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

นิยามและมิติของความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลสุขภาพ

WHO ให้นิยามความเสมอภาคด้านสุขภาพว่าเป็น การไร้ความแตกต่างที่ไม่เป็นธรรม และหลีกเลี่ยงได้ระหว่างกลุ่มประชากรที่แบ่งตามเศรษฐกิจสังคม ประชากรศาสตร์ พื้นที่ และฐานะอื่น ๆ (World Health Organization, n.d.) ในเชิงข้อมูลสุขภาพ ความเหลื่อมล้ำปรากฏอย่างน้อย 4 มิติหลัก

1. ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึง หรือคุณภาพข้อมูล หมายถึง ความแตกต่างในการได้รับข้อมูลสุขภาพระหว่างกลุ่มประชากร บางกลุ่มสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ขณะที่อีกกลุ่มกลับต้องเผชิญกับข้อมูลที่ซับซ้อน ยากต่อการตีความ หรือเต็มไปด้วยศัพท์ทางการแพทย์ที่ไม่เข้าใจ รวมถึงบางครั้งไม่สามารถเข้าถึงข่าวสารได้เลย

2. ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล หมายถึง ความแตกต่างด้านโครงสร้างพื้นฐานการสื่อสารอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์ดิจิทัล และทักษะการใช้งาน ระหว่างพื้นที่เมืองกับชนบท ความต่างเหล่านี้ทำให้โอกาสในการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพออนไลน์ไม่เท่ากัน แม้ว่าจำนวนครัวเรือนที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องก็ตาม

3. ความเหลื่อมล้ำเชิงสังคมและเศรษฐกิจ หมายถึง ความแตกต่างด้านฐานะทางการเงิน ระดับการศึกษา และประเภทอาชีพ ซึ่งล้วนมีผลต่อความสามารถของแต่ละคนในการค้นหาข้อมูลสุขภาพ ทำความเข้าใจเนื้อหา และนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ตัดสินใจดูแลสุขภาพตนเอง

4. ความเหลื่อมล้ำในกลุ่มเปราะบางหรือเฉพาะกลุ่ม หมายถึง ความแตกต่างที่เกิดขึ้นกับประชาชนบางกลุ่ม เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงานนอกระบบ ผู้ที่มีข้อจำกัดด้านภาษา รวมถึงชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล กลุ่มเหล่านี้มักประสบปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดด้านช่องทางสื่อ ความพร้อมทางดิจิทัล หรือการที่เนื้อหาสุขภาพไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของพวกเขา (World Health Organization, n.d.)

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสื่อสารทางสุขภาพ (Health Communication) ไม่ได้หมายถึงเพียงการให้ข้อมูลเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการสื่อสารที่มุ่งสร้างความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการกำหนดและแบ่งกลุ่มเป้าหมาย การเลือกใช้ช่องทางและสารที่เหมาะสม รวมทั้งการประเมินผลโดยอ้างอิงจากหลักฐานเชิงประจักษ์ (Centers for Disease Control and Prevention, 2024)

ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) คือ ความสามารถในการเข้าถึงทำความเข้าใจ ประเมิน และนำไปใช้ข้อมูลด้านสุขภาพ ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และชุมชน ความรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลลัพธ์ทางสุขภาพของประชาชน รวมถึงระดับความเสมอภาคด้านสุขภาพในสังคม (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2018)

ทฤษฎีที่ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารสุขภาพ ได้แก่

1. ทฤษฎีกำหนดวาระสาธารณะ (Agenda-Setting Theory) แนวคิดนี้อธิบายว่าสื่อและผู้กำหนดนโยบาย มีบทบาทสำคัญในการชี้แนะว่าสังคมจะให้ความสนใจกับประเด็นใดเป็นพิเศษ กล่าวคือ สื่อไม่ได้บอกให้ประชาชนคิดอย่างไร แต่บอกให้ประชาชนคิดเรื่องอะไร (McCombs & Shaw, 1972) ตัวอย่างเช่น หากสื่อมวลชนรายงานอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับปัญหาโรคอ้วนหรือโรคเบาหวาน ประชาชนและหน่วยงานรัฐก็จะให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้มากขึ้น และอาจนำไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะ

2. การตลาดเพื่อสังคม (Social Marketing) เป็นการนำหลักการตลาดมาใช้เพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพหรือสังคม โดยใช้แนวคิด 4Ps (Product, Price, Place, Promotion) เช่นเดียวกับการตลาดสินค้า แต่ประยุกต์เพื่อพฤติกรรมสุขภาพ (Culliford et al., 2023) ตัวอย่างเช่น การรณรงค์เลิกบุหรี่ที่จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ (Promotion) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลเสียของบุหรี่ และเสนอเครื่องมือช่วยเลิกบุหรี่ (Product) ในราคาที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย (Price) ผ่านช่องทางที่สะดวก (Place)

3. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion of Innovations Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า การยอมรับสิ่งใหม่ ๆ เช่น นวัตกรรมหรือแนวปฏิบัติด้านสุขภาพ จะกระจายไปในสังคมผ่านขั้นตอนและกลุ่มคนต่าง ๆ โดยมีกลุ่มผู้นำความคิดเป็นตัวกลางสำคัญ (Rogers, 2003)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการสื่อสารสุขภาพระดับชุมชน

ในประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดการด้านสาธารณสุข เนื่องจากมีกฎหมายรองรับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้ท้องถิ่นมีหน้าที่ดูแล

ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และการจัดบริการสาธารณสุข ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ และภาคประชาชน

หนึ่งในเครื่องมือสำคัญคือ กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (กปท.) ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมทางการคลังเพื่อส่งเสริมสุขภาพชุมชน โดยมี สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมสมทบเพื่อบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ ตามบริบทของพื้นที่ (Sudathip et al., 2022) กองทุนนี้ถูกนำมาใช้ในการขับเคลื่อนโครงการสื่อสารสุขภาพเชิงรุกหลายรูปแบบ เช่น การใช้สื่อชุมชน วิทยุท้องถิ่น คลินิกหมอครอบครัว เวทีประชาคม รวมถึงแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เข้าถึงง่ายสำหรับคนในพื้นที่

อีกกลไกที่ทรงพลัง คือ เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ซึ่งทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างภาครัฐกับประชาชนในระดับรากหญ้า ซึ่งเครือข่าย อสม. และ รพ.สต. ไม่เพียงแต่สื่อสารข้อมูลด้านสุขภาพ แต่ยังช่วยคัดกรองผู้ป่วยเบื้องต้น สนับสนุนการเข้าถึงบริการ และลดความเปราะบางของกลุ่มเสี่ยงในสังคม (United Nations, n.d.) หากได้รับการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารเชิงหลักฐาน และการรู้เท่าทันสื่อ อสม. จะสามารถมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นในการลดช่องว่างข้อมูลระหว่างพื้นที่เมือง-ชนบท และกลุ่มประชากรย่อยในสังคมไทย

สถานการณ์และความท้าทายในไทย

1. มิติข้อมูลสุขภาพ แม้ประเทศไทยมีความพยายามพัฒนาระบบข้อมูลสุขภาพในรูปแบบ Open Data เพื่อสร้างความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นนำไปใช้เชิงนโยบายมากขึ้น แต่การเข้าถึงข้อมูลที่เชื่อถือได้ยังไม่ทั่วถึง ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและกฎหมาย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งจัดให้ข้อมูลสุขภาพเป็นข้อมูลอ่อนไหว ทำให้การเปิดเผยข้อมูลต้องอยู่ภายใต้กรอบการคุ้มครองที่เข้มงวด ขณะเดียวกัน ความพยายามในการบูรณาการข้อมูลผ่านเว็บไซต์ data.go.th และระบบของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ถือเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยให้ท้องถิ่นสามารถเห็นภาพรวมและใช้ข้อมูลเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากแต่ยังต้องการมาตรการคุ้มครองข้อมูลที่ชัดเจน และเข้มแข็งควบคู่กัน

2. มิติความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล แม้อัตราการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตของครัวเรือนไทยจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ระหว่างเมืองกับชนบทยังคงชัดเจน ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ และรายงานร่วมกับคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) สะท้อนว่าประชาชนในพื้นที่ชนบทยังเผชิญอุปสรรคด้านโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ดิจิทัล ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่นอกเขตเมืองมีโอกาสน้อยกว่าที่จะเข้าถึงข้อมูลสุขภาพที่ทันสมัยและเชื่อถือได้

3. มิติความรู้ด้านสุขภาพ ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy: HL) ของคนไทยยังถือเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีข้อจำกัด งานวิจัยล่าสุดในประเทศไทยพบว่าประชาชนหลายกลุ่มมี HL อยู่ในระดับจำกัดถึงปานกลาง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเอง รายงานการสำรวจระดับประเทศ ปี 2024 โดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขยังชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ การศึกษา และอายุ ล้วนส่งผลต่อระดับ HL ของประชาชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุซึ่งมักเป็นกลุ่มเปราะบางที่เข้าถึงและใช้ข้อมูลสุขภาพได้อย่างจำกัด

4. มิติการมีส่วนร่วมของชุมชน บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ถือเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารสุขภาพระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การทำงานของกลไกเหล่านี้ยังเผชิญความท้าทายด้านงบประมาณ บุคลากร และการสนับสนุนเชิงโครงสร้างในระยะยาว แม้ อสม. จะมีบทบาทเชิงรุกในการเข้าถึงครัวเรือน แต่หากปราศจากการสนับสนุนที่ต่อเนื่องและโครงสร้างสื่อสารที่ทันสมัย การสื่อสารสุขภาพในระดับชุมชนอาจไม่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างยั่งยืน

กรณีศึกษาต่างประเทศ : บทเรียนเพื่อการออกแบบสื่อสารสุขภาพที่เท่าเทียม

1. สหราชอาณาจักร ประเทศอังกฤษใช้กลยุทธ์แบรนด์กลาง ภายใต้ชื่อ Better Health ซึ่งรวมแคมเปญย่อย เช่น การเลิกบุหรี่ การควบคุมน้ำหนัก และการดูแลสุขภาพจิต จุดเด่น คือ การใช้หลัก Social Marketing ที่ผสานช่องทางทั้งออนไลน์และออฟไลน์ พร้อมจัดทำเครื่องมือและสื่อที่ใช้งานได้จริงสำหรับประชาชน (National Health Service, n.d.) ข้อดีของการสร้างแบรนด์กลางคือ ทำให้ท้องถิ่นสามารถนำสื่อและชุดเครื่องมือเหล่านี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนตนเองได้

2. ญี่ปุ่น มีนโยบายชุมชนบูรณาการดูแลผู้สูงอายุ (Community-Based Integrated Care System) โดยมอบบทบาทให้เทศบาลเป็นศูนย์กลางในการประสานงานด้านสุขภาพ การบริการทางสังคม และการดูแลระยะยาว จุดแข็งคือมีกรอบกฎหมายและนโยบายชุมชนสุขภาพที่ชัดเจน ทำให้ท้องถิ่นมีอำนาจและทรัพยากรเพียงพอในการสื่อสารและจัดบริการสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง (Saito et al., 2019)

3. เกาหลีใต้ เป็นประเทศที่มีความพร้อมด้านดิจิทัลสูง และมีศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคแห่งเกาหลี (Korea Disease Control and Prevention Agency) เป็นหน่วยงานหลักในการสื่อสารสาธารณสุข เกาหลีใต้ใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างเข้มข้น เช่น แพลตฟอร์มสื่อสารความเสี่ยงเพื่อจัดการข่าวลวง ขณะเดียวกันยังพัฒนาระบบเฝ้าระวังสาธารณสุข และการตอบสนองด้านข้อมูลอย่างต่อเนื่อง (Unicef, n.d.)

ตารางที่ 1 สรุปเปรียบเทียบบริบทศึกษาต่างประเทศ

ประเทศ	นโยบาย	จุดแข็ง	บทเรียนสำหรับไทย
อังกฤษ	กลยุทธ์ Better Health รวมแคมเปญสุขภาพ ใช้ Social Marketing ทั้งออนไลน์-ออฟไลน์	มีแบรนด์สุขภาพระดับชาติที่เป็น เอกภาพ ท้องถิ่นสามารถนำ เครื่องมือไปปรับใช้ได้	ไทยสามารถใช้โมเดล แบรินด์ สุขภาพกลางโดยให้ สสส./ กระทรวงสาธารณสุข เป็นเจ้าของ
ญี่ปุ่น	Community-based Integrated Care System เทศบาลเป็นศูนย์กลางการดูแล ผู้สูงอายุแบบบูรณาการ	มีกฎหมายและกรอบนโยบาย ชัดเจน ทำให้ท้องถิ่นมีอำนาจและ งบประมาณเพียงพอ	ไทยควรเสริมบทบาท อปท. ให้มี ทรัพยากร ในการสื่อสาร และบริการสุขภาพต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มสูงอายุ
เกาหลีใต้	การสื่อสารสุขภาพโดย KDCA ใช้ดิจิทัลเข้มข้น เช่น การจัดการ ชาวลวง	มีโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลพร้อม และระบบสื่อสารที่เข้าถึงรวดเร็ว	ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อสื่อสาร สุขภาพ ควบคู่กับการลดความ เหลื่อมล้ำทางดิจิทัลในชนบท

จากการเปรียบเทียบพบว่า แต่ละประเทศมีจุดแข็งที่ไทยสามารถนำมาประยุกต์ได้ ได้แก่ 1. อังกฤษ สะท้อนความสำคัญของการมีแบรนด์สุขภาพระดับชาติที่ชัดเจนและยืดหยุ่นต่อการปรับใช้ในท้องถิ่น 2. ญี่ปุ่น แสดงให้เห็นความสำคัญของการกระจายอำนาจและทรัพยากรสู่ท้องถิ่นเพื่อการดูแลกลุ่มเปราะบางอย่างต่อเนื่อง และ 3. เกาหลีใต้ ชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญของดิจิทัลและการจัดการชาวลวงด้านสุขภาพ

เมื่อสังเคราะห์ร่วมกัน ไทยควรออกแบบเส้นทางการนโยบายที่ผสมผสานทั้ง 3 แนวทาง กล่าวคือ มีแบรนด์สุขภาพกลางระดับชาติที่เป็นเอกภาพ มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น มีบทบาทจริง และมีการลงทุนด้านดิจิทัลเพื่อจัดการชาวลวงและลดความเหลื่อมล้ำทางข้อมูลทั้งหมดนี้จะทำให้การสื่อสารสุขภาพของไทยก้าวไปสู่ความเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

โมเดลสะพานสามชั้นสู่ความเสมอภาคด้านสุขภาพ

โมเดลสะพานสามชั้นสู่ความเสมอภาคด้านสุขภาพ เป็นการสังเคราะห์จากแนวคิดปัจจัยกำหนดทางสังคมของสุขภาพ (World Health Organization, 2022) แนวคิดเรื่องความรู้ด้านสุขภาพ ทฤษฎีการสื่อสารสุขภาพ และแนวนโยบายข้อมูลสุขภาพที่เปิดเผยและปลอดภัย เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการทำความเข้าใจและกำหนดแนวทางลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพในสังคมไทย โดยโมเดลนี้มองว่าการลดช่องว่างดังกล่าวมิได้เกิดจากการให้บริการทางการแพทย์เพียงอย่างเดียว แต่ต้องสร้างสะพานเชื่อมสามชั้น ได้แก่ ข้อมูล การสื่อสาร และทักษะที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อทำให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสุขภาพได้อย่างเท่าเทียม

1. สะพานข้อมูล ซึ่งเน้นการสร้างระบบข้อมูลสุขภาพที่มีความเปิดเผย โปร่งใส และปลอดภัย โดยยึดหลักการของข้อมูลสุขภาพแบบเปิดที่สามารถเข้าถึงได้และนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือปฏิบัติได้จริง ภายใต้กรอบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่กำหนดให้ข้อมูลสุขภาพเป็นข้อมูลอ่อนไหวที่ต้องได้รับการปกป้องเป็นพิเศษ การมีระบบข้อมูลที่เชื่อถือได้และ

เข้าถึงได้จะช่วยให้งานหน่วยงานท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์ปัญหาและจัดทำมาตรการตอบสนองความต้องการของพื้นที่ได้อย่างตรงจุด

2. สะพานการสื่อสาร ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกแปลงข้อมูลเชิงเทคนิคให้ง่ายต่อความเข้าใจและเข้าถึงของประชาชนทั่วไป การสื่อสารสุขภาพที่มีประสิทธิภาพต้องมีการออกแบบสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและใช้ช่องทางที่หลากหลาย ทั้งวิทยุชุมชน ป้ายอินโฟกราฟิก เวทีประชาคม และสื่อออนไลน์ งานวิจัยด้านทฤษฎีสื่อสาร และการตลาดเพื่อสังคม (Culliford et al., 2023) แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารมีบทบาทอย่างมากในการชี้้นำความตระหนักของสังคม และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้

3. สะพานทักษะและความรอบรู้ ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถของประชาชนในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ ประเมินความน่าเชื่อถือ และนำข้อมูลสุขภาพไปใช้ตัดสินใจในชีวิตประจำวัน ความรอบรู้ด้านสุขภาพถือเป็นทักษะสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและความเสมอภาคทางสุขภาพ การยกระดับทักษะนี้ทำได้ผ่านการจัดกิจกรรมเชิงรุก เช่น คลินิกความรู้สุขภาพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือศูนย์การเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการผลิตสื่อเฉพาะกลุ่มเพื่อรองรับความแตกต่าง เช่น สื่อเสียงสำหรับผู้พิการทางสายตา สื่ออักษรขนาดใหญ่สำหรับผู้สูงอายุ และสื่อหลายภาษาสำหรับแรงงานข้ามชาติและกลุ่มชาติพันธุ์ (Wongkongdech et al., 2024)

โมเดลนี้จึงสะท้อนว่า การลดความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพอย่างยั่งยืนต้องไม่ใช่เพียงการจัดบริการทางการแพทย์หรือการประกันสุขภาพถ้วนหน้าเท่านั้น แต่ต้องสร้างสะพานเชื่อมสามชั้นที่ทำงานสอดประสานกัน โดยสะพานข้อมูลสร้างความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของระบบ สะพานการสื่อสารทำให้ข้อมูลเข้าถึงและเข้าใจได้ในระดับชุมชน และสะพานทักษะช่วยให้ประชาชนสามารถใช้ข้อมูลเพื่อดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ประชาชนกลุ่มเปราะบางก็จะยังคงไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสุขภาพได้อย่างแท้จริง

แนวทางเชิงนโยบายและมาตรการปฏิบัติ

การลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพจำเป็นต้องดำเนินการแบบบูรณาการ ตั้งแต่ระดับชาติ ท้องถิ่น ไปจนถึงระดับประชาชน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกำลังหลักในพื้นที่ และเชื่อมโยงกับนโยบายส่วนกลางเพื่อให้เกิดพลังร่วมอย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 แนวทางเชิงนโยบายและมาตรฐานการปฏิบัติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพ

ในระดับชาติ ควรผลักดัน นโยบายข้อมูลสุขภาพแบบเปิดเผยและปลอดภัย (Open Health Data) เพื่อให้ประชาชนและท้องถิ่นเข้าถึงข้อมูลที่ใช้ได้จริง โดยอยู่ภายใต้กรอบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) อย่างรัดกุม ควบคู่กับการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อลดช่องว่างเมือง-ชนบท และการจัดการข่าวลวงอย่างเป็นระบบ เพื่อรับมือข่าวลวงและข้อมูลผิด ๆ ที่กระทบต่อความเชื่อมั่นด้านสุขภาพ

ในระดับท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเทศบาลควรจัดตั้ง ทีมสื่อสารสุขภาพ (Health Communicator) ที่มีความรู้ทั้งด้านสุขภาพ ดิจิทัล และกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อทำหน้าที่ออกแบบและส่งสารสุขภาพให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย ผ่านระบบสื่อสารหลายช่องทาง เช่น วิทยุชุมชน ป้ายอินโฟกราฟิก และเวทีประชาคม การสนับสนุนจาก กองทุนสุขภาพท้องถิ่น จะช่วยให้ท้องถิ่นมีงบประมาณและความต่อเนื่องในการทำงาน

ในระดับประชาชน จำเป็นต้องยกระดับความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) เชิงรุก โดยจัดกิจกรรมฝึกอบรม เช่น คลินิกความรู้ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือ ศูนย์การเรียนรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อสอนการอ่านฉลากยา การตรวจสอบข่าวสารออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีสุขภาพอย่างปลอดภัย ฯลฯ พร้อมทั้งออกแบบสื่อเฉพาะกลุ่ม เช่น สื่อเสียง และตัวหนังสือขนาดใหญ่สำหรับผู้สูงอายุ หรือสื่อหลายภาษาสำหรับแรงงานข้ามชาติและกลุ่มชาติพันธุ์

แนวนโยบายข้อมูล-สื่อสาร-เสมอภาค มีเป้าหมายเพื่อสร้างระบบสุขภาพที่โปร่งใสเป็นธรรม และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยเน้นการเปิดเผยข้อมูลสุขภาพที่เข้าถึงและนำไปใช้ได้จริง การจัดตั้งทีมสื่อสารสุขภาพในระดับพื้นที่ ตลอดจนการยกระดับความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน หากดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จะช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพ และทำให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการและข้อมูลที่เป็นได้อย่างเท่าเทียม

ภาพที่ 2 แผนนโยบายข้อมูล-สื่อสาร-เสมอภาค

สรุป

ความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนไทย แม้การปฏิรูประบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจะช่วยให้บริการพื้นฐานครอบคลุมมากขึ้น แต่ช่องว่างด้านข้อมูล ดิจิทัล และความรอบรู้สุขภาพ ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ การสื่อสารสุขภาพและการเสริมสร้างความรอบรู้สุขภาพจึงมีบทบาทเป็นกลไกเชิงพฤติกรรมและสังคมที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึง ทำความเข้าใจ ประเมิน และนำข้อมูลไปใช้ตัดสินใจได้จริง

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและการเปรียบเทียบกรณีศึกษาจากต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ พบว่าการสื่อสารสุขภาพที่มีโครงสร้างรองรับ ใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และผสมผสานมีส่วนร่วมของท้องถิ่น สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างเป็นรูปธรรม สำหรับประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ถือเป็นสะพานเชื่อมสำคัญระหว่างรัฐกับชุมชน

ข้อเสนอเชิงนโยบายสำคัญ คือ การสร้างสะพานข้อมูล-สื่อสาร-ทักษะ ควบคู่กัน ได้แก่ 1. ผลักดันนโยบายข้อมูลสุขภาพแบบเปิดเผยและปลอดภัยในระดับชาติ 2. สร้างทีมสื่อสารสุขภาพท้องถิ่นที่เข้มแข็ง และ 3. จัดตั้งกลไกจัดการข่าวลวงเชิงรุก แนวทางดังกล่าวตั้งอยู่บนหลักฐานว่าการยกระดับความรู้ด้านสุขภาพและการสื่อสารสุขภาพเชิงหลักฐานสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมและปิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำได้จริง หากได้รับการสนับสนุนด้วยโครงสร้างดิจิทัลที่เข้าถึงได้และระบบคุ้มครองข้อมูลที่รัดกุม ก็จะทำให้ข้อมูลสุขภาพเข้าถึงได้ เข้าใจได้

เชื่อถือได้ และใช้ได้สำหรับทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง อันจะนำไปสู่การสร้างระบบสุขภาพที่โปร่งใส เท่าเทียม และยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Centers for Disease Control and Prevention. (2024). *Health Communication Strategies and Tools*. Retrieved August 25, 2025, from <https://shorturl.asia/rTGIP>
- Culliford, A. E. et al. (2023). Improving Communication of the UK Sustainable Healthy Diet Guidelines: Application of the COM-B Model and Social Marketing Principles. *Sustainability*, 15(7), 1–23.
- McCombs, M. E. & Shaw, D. L. (1972). The Agenda–Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–187.
- National Health Service. (n.d.). *Better Health Campaign Resources*. Retrieved August 25, 2025, from https://www.nhs.uk/better-health/?utm_source.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). *Health Literacy, Policy, and Equity*. Retrieved August 25, 2025, from <https://shorturl.asia/3dHlh>
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations* (5th ed.). New York: Free Press.
- Saito, T. et al. (2019). Development of an Index of Community-Based Integrated Care for Older People in Japan. *Geriatrics & Gerontology International*, 19(10), 930–935.
- Sudathip, P. et al. (2022). Leveraging Geo-Referenced Malaria Information to Increase Domestic Financial Support for Malaria Elimination in Thailand. *Malaria Journal*, 21(1), 1–15.
- Unicef. (n.d.). *Korea Disease Control and Prevention Agency Resources*. Retrieved August 25, 2025, from <https://shorturl.asia/1AYsU>
- United Nations. (n.d.). *Sustainable Development Goals (SDGs) and Health Equity*. Retrieved August 25, 2025, from <https://shorturl.asia/Oy9zt>
- Wongkongdech, A. et al. (2024). The Effectiveness of Participatory Health Literacy Promoting Programs Among Diabetes Risk Groups in Community, Thailand. *Asian Journal of Social Health and Behavior*, 7(4), 172–179.

World Health Organization. (2022). *Infodemic Management: Key Principles and Guidelines*. Geneva: World Health Organization.

_____. (n.d.). *Health Equity and Social Determinants*. Geneva: World Health Organization.

ความเป็นผู้นำในภาครัฐ : คุณสมบัตินี้และแนวทางการพัฒนา*
LEADERSHIP IN THE GOVERNMENT SECTOR: QUALITIES
AND DEVELOPMENT APPROACHES

พิศิษฐ์ ศุภศิริเรืองชัย

Parsit Suparsiriruangchai

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: parsit4884@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำในภาครัฐ : คุณสมบัตินี้และแนวทางการพัฒนา ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่บุคคลใช้อิทธิพลเพื่อชี้นำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย โดยเน้นทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคลและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้นำต่างจากผู้จัดการตรงที่มุ่งสร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนแปลงมากกว่าการควบคุมในภาครัฐ ผู้นำต้องมีคุณธรรม โปร่งใส และสร้างความไว้วางใจแก่ประชาชน โดยเฉพาะในภาวะวิกฤต นอกจากนี้ ผู้นำ คือ บุคคลส่วนภาวะผู้นำ คือ กระบวนการใช้อิทธิพลและการปฏิสัมพันธ์เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร นักวิชาการหลายคนให้นิยามภาวะผู้นำว่าเป็นความสามารถในการโน้มน้าว ประสาน และสร้างเอกภาพในกลุ่ม ภาวะผู้นำจึงไม่จำกัดเฉพาะตำแหน่งทางการ แต่รวมถึงผู้นำไม่เป็นทางการที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นด้วย สำหรับผู้นำภาครัฐต้องมีทั้งวิสัยทัศน์ คุณธรรม ความโปร่งใส และทักษะการสื่อสารที่ดี ต้องบริหารการเปลี่ยนแปลงได้ เปิดรับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และคิดเชิงนวัตกรรม ผู้นำที่ผสมผสานคุณสมบัตินี้เหล่านี้จะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สำหรับแนวทางการพัฒนาผู้นำในภาครัฐ ควรพัฒนาผู้นำผ่านการศึกษ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน มีระบบประเมินผลต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงและยกระดับประสิทธิภาพผู้นำอย่างยั่งยืน อุปสรรคและความท้าทาย อุปสรรคสำคัญของผู้นำภาครัฐไทย ได้แก่ การทุจริต ความไม่ต่อเนื่องทางนโยบาย และการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและระบบประเมินผลที่ไม่โปร่งใสเพียงพอ สิ่งเหล่านี้ลดประสิทธิภาพของการบริหารและบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชน ดังนั้นควรสร้างระบบ

สรรหาผู้นำที่โปร่งใส สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และปรับโครงสร้างราชการให้ทันสมัย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และภาคประชาชน เพื่อขับเคลื่อนนโยบายอย่างมีส่วนร่วม เป้าหมาย คือ ระบบการบริหารภาครัฐที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อสังคมได้จริง

คำสำคัญ: ความเป็นผู้นำ; ภาครัฐ; คุณสมบัติ; แนวทางการพัฒนา

Abstract

This academic article examined Leadership in the Government Sector: Qualities and Development Approaches. Leadership is the process by which individuals exert influence to guide groups to achieve goals, emphasizing both personal characteristics and social interactions. Leaders differ from managers in that they focus on inspiring and transforming rather than controlling them in the public sector. Leaders must be ethical, transparent, and build public trust, especially during crises. Furthermore, leaders are individuals, while leadership is the process of exercising influence and interaction to achieve organizational goals. Many scholars define leadership as the ability to influence, coordinate, and unite a group. Therefore, leadership is not limited to official positions, but also includes informal leaders who influence others. Public sector leaders must possess vision, integrity, transparency, and good communication skills. They must also manage change, embrace participation from all sectors, and be innovative. Leaders who combine these qualities can drive effective and sustainable development. For leadership development in the public sector, leaders should be developed through education, organizational culture building, and mentoring, promoting the use of digital technology and public participation in management, and implement continuous evaluation systems to improve and enhance leadership effectiveness sustainably. Obstacles and Challenges: Key obstacles to Thai public sector leaders include corruption, policy inconsistency, and resistance to change. Financial constraints and insufficiently transparent evaluation systems remain. These factors reduce administrative efficiency and undermine public confidence. Therefore, a transparent leadership selection system should be established, lifelong learning encouraged, and the civil service restructure modernized. This should foster collaboration between the public, private, and public sectors to drive policy with participation. The goal is

a transparent, efficient, and truly socially responsive public administration system.

Keyword: Leadership; Government Sector; Qualities; Development Approaches

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การบริหารงานภาครัฐต้องเผชิญกับความท้าทายมากมาย ไม่ว่าจะเป็น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลก พัฒนาการทางด้านเทคโนโลยี ความซับซ้อนทางการเมือง และความคาดหวังที่สูงขึ้นจากประชาชน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ภาวะผู้นำในภาครัฐเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากขึ้นอย่างยิ่ง เพราะผู้นำที่มีคุณภาพจะสามารถกำหนดทิศทางและสร้างกลไกในการตอบสนองต่อความท้าทายเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคุณสมบัติของผู้นำในภาครัฐมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพและความโปร่งใสของการบริหารงานภาครัฐ เนื่องจากผู้นำไม่ได้เป็นเพียงผู้บริหารจัดการ แต่เป็นผู้กำหนดทิศทาง สร้างแรงบันดาลใจ และรักษาความเชื่อมั่นของประชาชน ผู้นำที่มี วิสัยทัศน์ (Vision) จะสามารถมองเห็นอนาคตและวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ผู้นำที่มี คุณธรรมและความโปร่งใส (Integrity & Transparency) จะสร้างความไว้วางใจและลดโอกาสการทุจริต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในภาครัฐ (Greenleaf, 1977)

นอกจากนี้ ผู้นำที่มีทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) จะช่วยให้การถ่ายทอดนโยบายและการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) จะทำให้องค์กรรัฐสามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (Hersey & Blanchard, 1988) ดังนั้น คุณสมบัติที่ดีของผู้นำภาครัฐจึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับการบริหารประเทศให้โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของประชาชน (Bass, 1990)

ภาวะผู้นำ (Leadership) ไม่ได้หมายถึงตำแหน่งหรือยศศักดิ์เท่านั้น แต่หมายถึงกระบวนการที่บุคคลหนึ่งใช้เพื่อสร้างอิทธิพลต่อผู้อื่นในการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Northouse, 2019) ในบริบทภาครัฐ ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของข้าราชการ นักการเมือง หรือผู้บริหารระดับสูงในการขับเคลื่อนนโยบาย การบริหารจัดการองค์กร และการสร้างความไว้วางใจจากประชาชน

ยุคดิจิทัลครองเมืองคนที่ก้าวขึ้นเป็นผู้นำองค์กรทั้งยักษ์เล็กหรือยักษ์ใหญ่ ซึ่งคนนั้นต้องพร้อมไปด้วยผู้มีสติปัญญาที่เต็มไปด้วยความรู้ความสามารถ มีทัศนคติที่ดี และมีใจรักกับทุกคน ซึ่งทุกคนล้วนสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถจนผลักดันตัวเองก้าวสู่ความเป็น “ผู้นำ” ได้ไม่ยาก และแน่นอนว่าผู้นำที่ดีเองก็สามารถทำความผิดพลาดกันได้เช่นกัน ซึ่งมีสาเหตุ 7 ประการที่ทำให้ผู้นำที่ดี กลายเป็นผู้นำที่ล้มเหลวฉับพลัน ดังนี้ (ธนากรกรุงเทพ, 2564)

1. มองความสำเร็จว่าเป็นผลงานของตน แต่ละองค์ประกอบความสำเร็จสูงสุด คือ ทีมงานและพนักงาน แต่หากผู้นำองค์กรมองข้าม ไม่ได้สนใจ ใส่ใจเพียงอย่างเดียวก็ คือ ความสำเร็จที่เกิดขึ้น คือ สิ่งที่ตนเองเป็นคนทำทั้งหมด ย่อมส่งผลกระทบต่อการบริหารงาน หรือนำพองค์กรก้าวไปข้างหน้า

2. ไม่เข้าใจบทบาทของผู้นำที่แท้จริง ผู้นำที่ดีต้องรับบทบาทของผู้นำ คือ การมองภาพอนาคต กำหนดวิสัยทัศน์ กระตุ้นสร้างแรงจูงใจ สร้างแรงบันดาลใจให้กับทุกคนในทีมงานและพนักงานทุกคน เพื่อนำพองค์กรให้ไปสู่อนาคตที่ดีขึ้น แต่ผู้นำที่ล้มเหลว ส่วนใหญ่มักมองข้าม ไม่ให้ความสนใจ ไม่ได้ทำอะไรแบบนั้นเลย

3. กลายเป็นคนที่หึงงา โส หลงในอำนาจ เมื่อตราบใดที่ผู้นำยังหลงในอำนาจตัวเอง คิดว่าตนเองเป็นใหญ่ที่สุด คือคนเดียวที่สามารถทำอะไรก็ได้ ใช้อำนาจไปในทิศทางที่ผิดและคิดว่าตนเองนั้นเก่งที่สุด ทุกคนจะต้องเชื่อฟัง ถือว่าเป็นผู้ที่ล้มเหลวที่สุด

4. ขาดความยืดหยุ่น ผู้นำที่คิดเผด็จการ ไม่ฟังความคิดเห็นคนรอบข้าง ไม่เคยฟังความคิดของลูกน้อง ทำทุกอย่างแบบขาดความยืดหยุ่น และขาดการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับตลาดโลก ทำให้องค์กรย่ำอยู่กับที่ ย่อมพ่ายแพ้ให้กับบริษัทคู่แข่ง

5. ไม่สามารถให้ Feedback ที่สร้างสรรค์ ผู้นำที่ดีจะต้องสามารถให้ Feedback ที่ดีแก่ทีมงานได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง แต่ผู้นำที่ล้มเหลวจะเอาแต่กันด่าว่าผู้ใต้บังคับบัญชา ใช้คำพูดที่ไม่สร้างสรรค์ และเป็นคำพูดที่ไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาใด ๆ ถือว่าเป็นผู้นำที่แย่สุด ๆ

6. ไม่ยอมเรียนรู้และพัฒนาตนเอง สำหรับผู้นำที่ล้มเหลว คือ ผู้นำที่ไม่คิดที่จะเรียนรู้อะไรและพัฒนาตนเองตามกระแสโลกยุคดิจิทัล ยึดมั่นแต่สิ่งที่ตนเองเคยรู้ เคยทำ และเคยสำเร็จโดยไม่ตระหนักว่าสิ่งเหล่านั้น มันกำลังจะล้าสมัย

7. มีทักษะการสื่อสารที่แย่มาก ผู้นำล้มเหลว ก็คือการขาดทักษะการ สื่อสารที่ดี พูดเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยากไปทุกอย่าง สื่อสารกับลูกน้องหรือลูกค้าไม่มีใครเข้าใจ แกรมยังเป็น การยั่วยุ ทำทนาย ส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้งกันเองในองค์กรมากขึ้นไปอีก

ประเทศไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้นำภาครัฐเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ผ่านการจัดทำหลักสูตรอบรมผู้บริหาร การปฏิรูประบบราชการ และการสร้างกลไกความโปร่งใส อย่างไรก็ตาม ยังมีอุปสรรคหลายด้านที่ทำให้การพัฒนาภาวะผู้นำไม่บรรลุผลเต็มที่ เช่น ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองบ่อยครั้ง และความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงจากข้าราชการบางส่วน

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์คุณสมบัติและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในภาครัฐ โดยอ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนยกกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางเชิงประจักษ์

แนวคิดและความหมายของภาวะผู้นำ

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำมีการศึกษาอย่างกว้างขวางและหลากหลายมุมมอง เช่นการอธิบายว่าภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่บุคคลใช้อิทธิพลเพื่อชี้นำและประสานงานกิจกรรมของกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Yukl, 2013) สอดคล้องกันภาวะผู้นำเป็นทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคลและกระบวนการทางสังคมที่มีผลต่อผู้อื่น (Northouse, 2019)

นักวิชาการหลายคนแยกความแตกต่างระหว่างผู้นำ (Leader) กับผู้จัดการ (Manager) โดยผู้จัดการเน้นไปที่การควบคุม วางแผน และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนผู้นำจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างแรงบันดาลใจ การกำหนดทิศทาง และการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ในบริบทของภาครัฐ ภาวะผู้นำยังหมายถึงการมีความสามารถในการสร้างความไว้วางใจแก่ประชาชน การสร้างระบบการบริหารที่โปร่งใส และการเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมและจริยธรรม ตัวอย่างเช่น การบริหารจัดการในช่วงวิกฤตสาธารณสุข เช่น โควิดระบาด จำเป็นต้องมีผู้นำที่สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว มีข้อมูลที่ชัดเจน และสื่อสารกับประชาชนอย่างโปร่งใส

2. ความหมายของภาวะผู้นำ

โดยทั่วไปนักวิชาการมักจะถือว่าผู้นำ (Leaders) เป็นตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล (Persons) ส่วนภาวะผู้นำ (Leadership) นั้น เป็นสิ่งที่แสดงออกมา (Actions) จากบุคคลที่เป็นผู้นำอย่างเป็นกระบวนการ ดังนั้นการจะเข้าใจความหมายของผู้นำมักจะไม่ใช่เป็นปัญหามากนัก ทั้งนี้เพราะจะรู้ว่าใครเป็นผู้นำนั้น ก็มักจะพิจารณาจากตำแหน่ง (Position) ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว การทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (Leadership) นั้นเป็นเรื่องยาก แต่อย่างไรก็ตามนักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเอาไว้ต่าง ๆ กันหลายทฤษฎีดังนี้

ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่ตนมีอยู่ในการชักนำหรือโน้มน้าวให้ผู้ใต้บังคับบัญชาภายในองค์กรหรือในกลุ่มคนในสถานต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (ประสานหอมพูล และทิพวรรณ หอมพูล, 2540)

ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการของการสั่งการและใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มสมาชิกภายในองค์กร (สมยศ นาวิการ, 2538)

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการหลอมความแตกต่างทางด้านความคิด ความสนใจ ความต้องการ หรือพฤติกรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในองค์กรให้หันไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีศิลปะ ไม่มีความขัดแย้งในองค์กรอีกต่อไปในขณะที่ขณะหนึ่งหรือในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้

ภาวะผู้นำ (Leadership) ในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในกลุ่ม โดยมีผู้นำเป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลง เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น ๆ ในกลุ่ม ภาวะผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพลและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมและการปฏิบัติงานของสมาชิกคนอื่นในกลุ่มมอง (Gibson et al., 1997) ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องมุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มด้วยผู้นำอาจจะเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ซึ่งเรามักจะรับรู้เกี่ยวกับผู้นำที่ไม่เป็นทางการอยู่เสมอ เนื่องจากบุคคลนั้นมีลักษณะเด่นเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม ทำให้สมาชิกแสดงพฤติกรรมที่มีน้ำหนักและเป็นเอกภาพ โดยเขาจะใช้ภาวะผู้นำในการปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อสัมพันธ์กัน เพื่อมุ่งบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม (ศิริโสภาคย์ บูรพาเดชะ, 2535)

คุณสมบัติของผู้นำในภาครัฐ

ผู้นำภาครัฐที่มีประสิทธิภาพไม่ได้อาศัยเพียงตำแหน่งหน้าที่เท่านั้น แต่ยังต้องมีคุณลักษณะและทักษะเฉพาะที่ช่วยให้การบริหารจัดการประเทศหรือองค์กรภาครัฐดำเนินไปอย่างมั่นคง โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมโดยรวม โดยสามารถสรุปได้เป็น 6 ประเด็น ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะสามารถกำหนดทิศทางในอนาคตได้อย่างชัดเจน มองการณ์ไกล และสร้างเป้าหมายที่ไม่เพียงแค່สวยหรู แต่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เช่น การกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน หรือการลงทุนด้านการศึกษาเพื่อสร้างกำลังคนในอนาคต ความเป็นผู้นำลักษณะนี้ทำให้ประชาชนและบุคลากรในองค์กรมั่นใจในเส้นทางการพัฒนา (Quarles, 2001)

2. คุณธรรมและความโปร่งใส (Integrity and Transparency) ความซื่อสัตย์สุจริตและการบริหารอย่างโปร่งใส คือ รากฐานของความชอบธรรมในการปกครอง หากผู้นำไม่มีคุณธรรม แม้จะมีความรู้ความสามารถ ก็ไม่อาจสร้างความไว้วางใจได้ การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ การปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา และการยึดหลักกฎหมายอย่างเสมอภาค ล้วนเป็นเครื่องยืนยันถึงความโปร่งใสของผู้นำ (Greenleaf, 1977)

3. ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ผู้นำจำเป็นต้องถ่ายทอดนโยบายและวิสัยทัศน์ให้ประชาชนเข้าใจได้ง่าย ชัดเจน และตรงประเด็น นอกจากนี้ยังต้องเปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารสองทาง คือ ไม่เพียงพูดหรือสั่งการ แต่ยังต้องรับฟังความคิดเห็นและเสียงสะท้อนจากประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างแท้จริง (McKinsey & Company, 2025)

4. การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) ในยุคที่เทคโนโลยีและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ผู้นำต้องสามารถวางแผนและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น

การปรับโครงสร้างหน่วยงานเพื่อให้คล่องตัว การนำดิจิทัลมาใช้ในการบริการประชาชน หรือ การพัฒนาทักษะใหม่ให้บุคลากร เพื่อให้องค์กรและประเทศก้าวทันสถานการณ์ (Ciancarini et al., 2023)

5. การมีส่วนร่วม (Participative Leadership) ผู้นำที่ดีควรเปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นประชาชน ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม ได้เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจและ กำหนดนโยบาย ซึ่งจะทำให้การบริหารโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสะท้อนถึงหลักประชาธิปไตย อย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมยังช่วยให้เกิดนโยบายที่ตอบโจทย์และใกล้เคียงกับความต้องการของ ประชาชนมากที่สุด (Júnior et al., 2024)

6. นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ (Innovative Thinking) การเผชิญกับปัญหา สาธารณะ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม การคมนาคม หรือความเหลื่อมล้ำ จำเป็นต้องมีแนวทางใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำซาก ผู้นำภาครัฐต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบนโยบายและระบบบริการ สาธารณะ เช่น การใช้เทคโนโลยี AI ในงานราชการเพื่อความรวดเร็ว หรือการออกแบบเมืองอัจฉริยะที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (Sazzad et al., 2021)

โดยสรุป ผู้นำภาครัฐที่มีคุณภาพจำเป็นต้องผสมผสานทั้ง วิทยาลัยที่ก้าวไกล คุณธรรม ความโปร่งใส การสื่อสารที่ดี ความสามารถในการจัดการการเปลี่ยนแปลง การเปิดรับการมีส่วนร่วม และการคิดเชิงนวัตกรรม ทั้งหมดนี้จะช่วยให้การบริหารงานภาครัฐตอบสนองต่อ ความท้าทายยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ทฤษฎีและรูปแบบภาวะผู้นำ

นักวิชาการได้พัฒนาทฤษฎีภาวะผู้นำหลายรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ในภาครัฐ ได้แก่

1. ทฤษฎีคุณลักษณะ (Trait Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้นำไม่ได้เกิดขึ้นจากการฝึกฝน เพียงอย่างเดียว แต่มีพื้นฐานจากคุณลักษณะเฉพาะตัวบางประการที่โดดเด่นเหนือผู้อื่น เช่น ความมั่นใจ ความกล้าหาญ ความเด็ดขาด หรือความรับผิดชอบสูง คุณสมบัติเหล่านี้เป็นตัว ผลักดันให้บุคคลก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับ อย่างไรก็ตาม ในภาครัฐ การพิจารณา ผู้นำจากคุณลักษณะเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ จำเป็นต้องผสมผสานกับการพัฒนาทักษะ และความรู้เพิ่มเติม

2. ทฤษฎีเชิงพฤติกรรม (Behavioral Theory) ตรงข้ามกับทฤษฎีคุณลักษณะ ทฤษฎีนี้ ชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่สามารถเรียนรู้ ฝึกฝน และพัฒนาได้ ผ่านการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การตัดสินใจที่รอบคอบ หรือการมอบหมายงานอย่างเหมาะสม สำหรับผู้นำภาครัฐ แนวคิดนี้มีความสำคัญมากเพราะการ บริหารประเทศหรือองค์กรจำเป็นต้องพัฒนาทักษะเชิงพฤติกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาท ที่หลากหลาย

3. ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ (Situational Leadership) ทฤษฎีนี้เน้นว่าผู้นำที่ดีต้องมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนสไตล์การนำตามสถานการณ์และระดับความพร้อมของผู้ตาม เช่น หากผู้ตามยังขาดทักษะ ผู้นำอาจต้องใช้การกำกับใกล้ชิด แต่ถ้าผู้ตามมีความสามารถสูง ผู้นำควรเปิดโอกาสให้ทำงานด้วยความอิสระมากขึ้น สำหรับภาครัฐ แนวคิดนี้ช่วยให้ผู้นำสามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Hersey & Blanchard, 1988)

4. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงมุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้ผู้ตามมีพลังและความมุ่งมั่นในการทำงานมากกว่าที่คิดว่าตนเองทำได้ โดยการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม แสดงให้เห็นเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ และนำพาองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวก ในภาครัฐ ผู้นำลักษณะนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนนโยบายใหม่ ๆ ปฏิรูประบบราชการ และสร้างความศรัทธาแก่ประชาชน (Bass, 1990)

5. ภาวะผู้นำการให้บริการ (Servant Leadership) ทฤษฎีนี้ถือว่าผู้นำ คือ ผู้รับใช้ที่แท้จริง โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมเหนือกว่าผลประโยชน์ส่วนตน ผู้นำแบบนี้จะฟังเสียงประชาชน ใส่ใจความต้องการของผู้ตาม และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของทุกคน สำหรับภาครัฐ ถือว่าเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะผู้นำควรทำงานเพื่อประชาชนและยึดหลักธรรมาภิบาล (Greenleaf, 1977)

สรุป แต่ละทฤษฎีมีจุดแข็งที่แตกต่างกันไป ทฤษฎีคุณลักษณะชี้ให้เห็นความสำคัญของบุคลิกและลักษณะเฉพาะตัว ทฤษฎีเชิงพฤติกรรมเน้นการฝึกฝนทักษะ ทฤษฎีเชิงสถานการณ์เน้นความยืดหยุ่น ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเน้นแรงบันดาลใจ และภาวะผู้นำการให้บริการเน้นความรับผิดชอบต่อประชาชน เมื่อผู้นำภาครัฐสามารถผสมผสานแนวคิดเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม ก็จะสามารถนำพาองค์กรและสังคมไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน

ปัญหาของผู้นำภาครัฐ

จากการศึกษาค้นคว้าพบสรุปปัญหาของผู้นำภาครัฐได้ดังนี้

1. ระบบราชการที่มีความซับซ้อนและ Red Tape ระบบราชการไทยมีลักษณะกฎระเบียบและกระบวนการอนุมัติหลายชั้น ทำให้เกิดความล่าช้า ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการดำเนินงานลดลง (Thai Examiner, 2025)

2. อิทธิพลของวัฒนธรรมอุปถัมภ์และลูกข่าย (Patrimonialism/Clientelism) ระบบอุปถัมภ์ยังฝังลึกอยู่ในโครงสร้างราชการไทย ส่งผลต่อความเป็นกลางทางนโยบายและการตัดสินใจของผู้นำภาครัฐ (Sahl et al. 2025)

3. ข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (New Public Governance) แม้ภาครัฐจะพยายามเปิดรับความคิดเห็นของประชาชนมากขึ้น แต่ยังมีข้อจำกัดจากระบบการเมืองแบบรวมศูนย์ และขาดความโปร่งใส (Ratthanakwan, 2023)

4. ปัญหาคอร์รัปชันและดัชนีการรับรู้ที่ต่ำ แม้จะมีการตั้งหน่วยงานตรวจสอบ แต่ระดับการรับรู้เรื่องคอร์รัปชันยังคงสูง และคะแนน CPI ของไทยยังต่ำเมื่อเทียบกับมาตรฐานสากล (อรุณัฐ ปุณยกนก, 2567)

5. ความท้าทายด้านทักษะบุคลากรและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล การนำเทคโนโลยี เช่น AI มาใช้ในภาครัฐยังประสบปัญหาด้านบุคลากรที่ขาดทักษะ และนโยบายที่ยังไม่รองรับการเปลี่ยนแปลง

แนวทางการพัฒนาผู้นำในภาครัฐ

การพัฒนาภาวะผู้นำในภาครัฐไม่ใช่เพียงการอบรมระยะสั้นหรือกิจกรรมเฉพาะครั้ง แต่ควรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เพื่อสร้างผู้นำที่มีคุณภาพ โปร่งใส และพร้อมเผชิญกับความท้าทายในอนาคต โดยสามารถสรุปมิติหลักได้ดังนี้

1. การศึกษาและฝึกอบรม การจัดหลักสูตรเฉพาะสำหรับผู้บริหารภาครัฐ โดยเฉพาะในระดับสูง ถือเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างองค์ความรู้ ทักษะ และกรอบความคิดที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมาย การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ ความรู้ด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการบริหารคนและการจัดการความขัดแย้ง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2562) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องช่วยให้ผู้นำก้าวทันความเปลี่ยนแปลงและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง การปลูกฝังค่านิยมร่วมในองค์กรภาครัฐ เช่น ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จะช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการบริหารงานที่มีคุณธรรมและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ผู้นำที่สามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี จะทำให้อุปสรรคที่ยึดมั่นในหลักการเดียวกันและทำงานอย่างสอดคล้อง

3. การพัฒนาแบบมีพี่เลี้ยง (Mentoring and Coaching) การถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากผู้นำรุ่นเก๋าสู่นำรุ่นใหม่เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยสร้างความเข้าใจลึกซึ้ง ทั้งด้านการจัดการปัญหาที่ซับซ้อน เทคนิคการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ และการบริหารความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย Mentoring และ Coaching ยังช่วยสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติที่หาจากตำราไม่ได้

4. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในยุคดิจิทัล ผู้นำภาครัฐจำเป็นต้องเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศและการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจและการกำหนดนโยบาย เช่น การใช้ Big Data ในการคาดการณ์แนวโน้มสังคม การใช้ AI เพื่อยกระดับการบริการประชาชน หรือการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและตรวจสอบได้

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐที่ทันสมัยต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามา มีบทบาททั้งในขั้นตอนการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการตรวจสอบ การทำงานของรัฐ การสร้างช่องทางดังกล่าว เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับแสดงความคิดเห็นหรือกลไกการรับฟังความคิดเห็นในพื้นที่ จะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความชอบธรรม กับการบริหารงาน

6. การประเมินผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำไม่อาจสำเร็จได้ หากขาดการประเมินผล การติดตาม และการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ รัฐควรมีระบบที่วัดผล ได้จริง เช่น การประเมินผลสัมฤทธิ์ของนโยบาย การวัดความพึงพอใจของประชาชน และการประเมินสมรรถนะของผู้นำ การใช้ผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการทำงาน จะช่วยให้ การพัฒนาเกิดความยั่งยืน

อุปสรรคและความท้าทาย

1. ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การทุจริตคอร์รัปชันเป็นหนึ่งในอุปสรรคสำคัญที่บั่นทอน ประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือของผู้นำภาครัฐในประเทศไทย จากรายงานขององค์กรเพื่อความ โปร่งใสนานาชาติ พบว่า ประเทศไทยยังคงมีคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริตอยู่ในระดับ ปานกลางถึงต่ำ แสดงให้เห็นว่า ความโปร่งใสและธรรมาภิบาลยังเป็นปัญหาสำคัญ

ภาวะผู้นำในภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยทางอ้อม ย่อมทำ ให้ประชาชนสูญเสียความเชื่อมั่นในตัวผู้นำและในสถาบันรัฐ การตัดสินใจเชิงนโยบายอาจถูก บิดเบือนเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มผลประโยชน์เฉพาะ มากกว่าการตอบสนองต่อความต้องการ ของสาธารณชน

2. ความไม่ต่อเนื่องทางการเมืองและนโยบาย ความไม่เสถียรของการเมืองไทยส่งผลให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงผู้นำและนโยบายอยู่บ่อยครั้ง ทำให้นโยบายระยะยาวไม่สามารถดำเนินการ ต่อเนื่องได้ การเปลี่ยนรัฐบาลอาจทำให้โครงการที่ริเริ่มไว้ถูกยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนอย่างไม่มี ประสิทธิภาพ ส่งผลต่อความสูญเสียเปล่าของงบประมาณและความล่าช้าในการพัฒนาประเทศ ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษาและนโยบายเศรษฐกิจระหว่างรัฐบาลหลายชุด ที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงความไม่ต่อเนื่องในการวางยุทธศาสตร์ระดับชาติ

3. ความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงจากข้าราชการบางส่วน โครงสร้างระบบราชการ ไทยยังคงมีลักษณะรวมศูนย์และอนุรักษ์นิยม ทำให้การเปลี่ยนแปลงมักถูกต่อต้านจากบุคลากร บางส่วนที่กังวลต่อการสูญเสียอำนาจ หน้าที่ หรือความมั่นคงของตนเอง ความต้านทานนี้ทำให้ ผู้นำไม่สามารถผลักดันการปฏิรูปหรือการนำนวัตกรรมใหม่มาใช้ได้อย่างราบรื่น

4. ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ แม้ภาครัฐจะมีงบประมาณจำนวนมาก แต่ข้อจำกัดในการจัดสรรและการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพยังเป็นปัญหา นอกจากนี้ ภาวะเศรษฐกิจโลกและปัญหาหนี้สาธารณะยังส่งผลกระทบต่อความสามารถของรัฐในการลงทุน

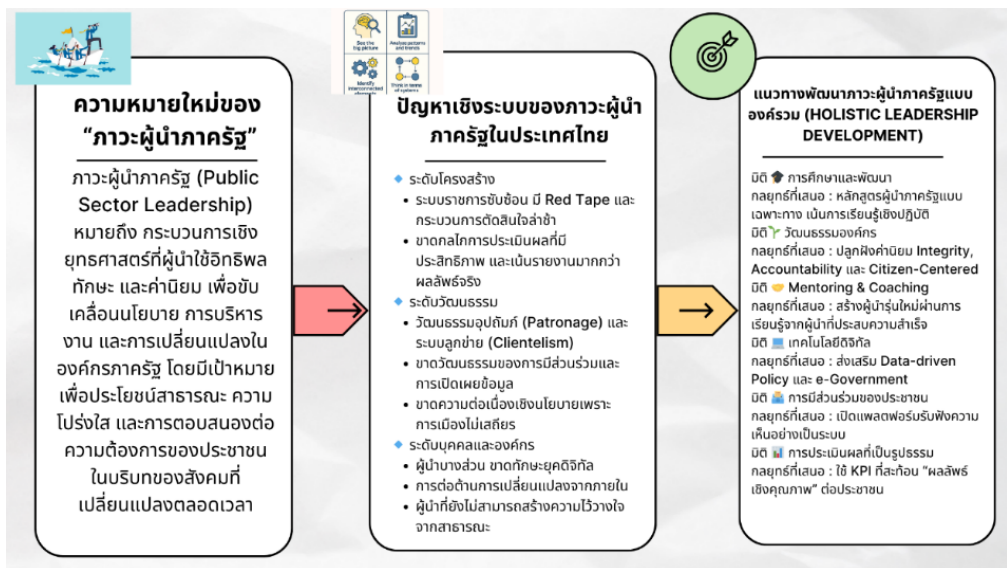

เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะ ผู้นำที่ขาดความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดการสูญเสียโอกาสและความล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนา

5. การขาดกลไกการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ในระบบราชการไทย การประเมินผลผู้นำและองค์กรภาครัฐยังคงมีข้อจำกัด ทั้งในแง่ความโปร่งใส ความเที่ยงตรง และการใช้ผลการประเมินเพื่อการปรับปรุงแก้ไขจริง การประเมินส่วนใหญ่มักเน้นเอกสารหรือการปฏิบัติตามขั้นตอน มากกว่าการวัดผลลัพธ์ที่แท้จริงต่อประชาชน การไม่มีระบบประเมินผลที่เข้มแข็งทำให้ผู้นำภาครัฐขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและองค์กร รวมถึงทำให้ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของผู้นำได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากการค้นคว้าสามารถนำมาสรุปเป็นภาพองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ความหมายใหม่ของภาวะผู้นำภาครัฐ หมายถึง กระบวนการเชิงยุทธศาสตร์ที่ผู้นำใช้อิทธิพล ทักษะ และค่านิยม เพื่อยับยั้งเคลื่อนนโยบาย การบริหารงาน และการเปลี่ยนแปลงในองค์กรภาครัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ ความโปร่งใส และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2. ปัญหาเชิงระบบของภาวะผู้นำภาครัฐในประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ระดับหลัก

2.1 ระดับโครงสร้าง ระบบราชการซับซ้อน มี Red Tape และกระบวนการตัดสินใจล่าช้า ขาดกลไกการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และเน้นรายงานมากกว่าผลลัพธ์จริง

2.2 ระดับวัฒนธรรม วัฒนธรรมอุปถัมภ์ (Patronage) และระบบลูกข่าย (Clientelism) ขาดวัฒนธรรมของการมีส่วนร่วมและการเปิดเผยข้อมูล และขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบายเพราะการเมืองไม่เสถียร

2.3 ระดับบุคคลและองค์กร ผู้นำบางส่วน ขาดทักษะยุคดิจิทัล การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงจากภายใน และผู้นำที่ยังไม่สามารถสร้างความไว้วางใจจากสาธารณะ

3. แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำภาครัฐแบบองค์รวม (Holistic Leadership Development)

มิติ	กลยุทธ์ที่เสนอ
การศึกษาและพัฒนา	หลักสูตรผู้นำภาครัฐแบบเฉพาะทาง เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ
วัฒนธรรมองค์กร	ปลูกฝังค่านิยม Integrity, Accountability และ Citizen-Centered
Mentoring & Coaching	สร้างผู้นำรุ่นใหม่ผ่านการเรียนรู้จากผู้นำที่ประสบความสำเร็จ
เทคโนโลยีดิจิทัล	ส่งเสริม Data-driven Policy และ e-Government
การมีส่วนร่วมของประชาชน	เปิดแพลตฟอร์มรับฟังความเห็นอย่างเป็นระบบ
การประเมินผลที่เป็นรูปธรรม	ใช้ KPI ที่สะท้อนผลลัพธ์เชิงคุณภาพต่อประชาชน

ภาพที่ 2 แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำภาครัฐแบบองค์รวม (Holistic Leadership Development)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. การสร้างระบบสรรหาผู้นำที่โปร่งใสและเป็นธรรม ระบบการสรรหาผู้นำภาครัฐถือเป็นหัวใจของการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอในการบริหารประเทศ ปัญหาสำคัญในประเทศไทยคือการแต่งตั้งที่อาจได้รับอิทธิพลจากการเมืองหรือผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ส่งผลให้การคัดเลือกไม่ได้พิจารณาตามความสามารถและคุณธรรมอย่างแท้จริง การปฏิรูประบบสรรหาควรเน้น หลักความโปร่งใส (Transparency) และความเป็นธรรม (Fairness) โดยกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมถึงเปิดโอกาสให้มีการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานอิสระหรือองค์กรภาคประชาสังคมเข้ามา มีบทบาทในการกำกับดูแลกระบวนการสรรหา

2. การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้นำและข้าราชการ ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำและข้าราชการจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) จึงเป็นนโยบายสำคัญที่ต้องผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ทางวิชาการ ความรู้ด้านดิจิทัล หรือทักษะด้านความเป็นผู้นำ ประเทศไทยยังคงมีข้อจำกัดในระบบพัฒนาข้าราชการ เช่น หลักสูตรฝึกอบรมที่ไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลง และขาดการเชื่อมโยงกับการทำงานจริง ดังนั้นการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรออกแบบให้ยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการจริงของสังคม

3. การปรับปรุงโครงสร้างราชการให้ทันสมัยและลดความซ้ำซ้อน ระบบราชการไทยถูกวิจารณ์มาโดยตลอดว่าเทอะทะ มีขั้นตอนซับซ้อน และขาดความยืดหยุ่น ส่งผลให้การให้บริการประชาชนล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพ การปรับปรุงโครงสร้างราชการจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทโลกยุคดิจิทัลและความต้องการของสังคม การปรับโครงสร้างควรมุ่งเน้น การลดความซ้ำซ้อนของหน่วยงาน การทำงานแบบบูรณาการ และการนำเทคโนโลยีมาใช้แทนกระบวนการที่ล่าสมัย นอกจากนี้ยังต้องสร้างระบบราชการที่คล่องตัว (Agile Governance) เพื่อให้ตอบสนองต่อวิกฤติและการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว

4. การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และภาคประชาชน ภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจได้โดยลำพัง การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะไปสู่ความสำเร็จ แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลัก “Governance” ที่เน้นความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในประเทศไทย แม้จะมีการผลักดันความร่วมมือแบบ “ประชารัฐ” แต่ยังคงเผชิญกับปัญหาความไม่ต่อเนื่องและการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการปฏิบัติจริง ดังนั้นจึงต้องออกแบบกลไกที่เอื้อให้ความร่วมมือเกิดขึ้นอย่างแท้จริงและยั่งยืน

สรุป

ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่บุคคลใช้อิทธิพลเพื่อชี้นำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย โดยเน้นทั้งคุณลักษณะส่วนบุคคลและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้นำต่างจากผู้จัดการตรงที่มุ่งสร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนแปลงมากกว่าการควบคุมในภาครัฐ ผู้นำต้องมีคุณธรรม โปร่งใส และสร้างความไว้วางใจแก่ประชาชน โดยเฉพาะในภาวะวิกฤติ

นอกจากนั้น ผู้นำ คือ บุคคล ส่วนภาวะผู้นำ คือ กระบวนการใช้อิทธิพลและการปฏิสัมพันธ์เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร นักวิชาการหลายคนให้นิยามภาวะผู้นำว่าเป็นความสามารถในการโน้มน้าว ประสาน และสร้างเอกภาพในกลุ่ม ภาวะผู้นำจึงไม่จำกัดเฉพาะตำแหน่งทางการ แต่รวมถึงผู้นำไม่เป็นทางการที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นด้วย สำหรับผู้นำภาครัฐต้องมีทั้งวิสัยทัศน์ คุณธรรม ความโปร่งใส และทักษะการสื่อสารที่ดี ต้องบริหารการเปลี่ยนแปลงได้ เปิดรับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และคิดเชิงนวัตกรรม ผู้นำที่ผสมผสานคุณสมบัติเหล่านี้จะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สำหรับแนวทางการพัฒนาผู้นำในภาครัฐ ควรพัฒนาผู้นำผ่านการศึกษ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการมีส่วนร่วม

ร่วมของประชาชนในการบริหารงาน มีระบบประเมินผลต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงและยกระดับประสิทธิภาพผู้นำอย่างยั่งยืน อุปสรรคและความท้าทาย อุปสรรคสำคัญของผู้นำภาครัฐไทย ได้แก่ การทุจริต ความไม่ต่อเนื่องทางนโยบาย และการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและระบบประเมินผลที่ไม่โปร่งใสเพียงพอ สิ่งเหล่านี้ลดประสิทธิภาพของการบริหารและบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชน ดังนั้นควรสร้างระบบสรรหาผู้นำที่โปร่งใส สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และปรับโครงสร้างราชการให้ทันสมัย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และภาคประชาชน เพื่อขับเคลื่อนนโยบายอย่างมีส่วนร่วม เป้าหมาย คือ ระบบการบริหารภาครัฐที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อสังคมได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารกรุงเทพ. (2564). 7 เหตุผลที่ทำให้ผู้นำล้มเหลวแบบฉับพลัน. สืบค้น 2 กันยายน 2568, จาก <https://www.bangkokbanksme.com/en/reasons-for-failure>
- ประสาน หอมพูล และทิพวรรณ หอมพูล. (2540). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วงอักษร.
- ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ. (2535). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมยศ นาวิการ. (2538). *การบริหาร Management* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2562). *รายงานการพัฒนาภาวะผู้นำของข้าราชการพลเรือน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- อรุณัฐ ปุณยนก. (2567). รายงานดัชนีการรับรู้การทุจริต พ.ศ. 2567 กับการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของไทย. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(2), 63–76.
- Bass, B. M. (1990). From transactional to transformational leadership: Learning to share the vision. *Organizational Dynamics*, 18(3), 19–32.
- Ciancarini, P. et al. (2023). Digital Transformation in the Public Administrations: a Guided Tour For Computer Scientists. *IEEE Access*, 11, 1–25.
- Gibson, J. L. et al. (1997). *Organizations: Behavior structure processes* (9th ed.). Boston, Mass: Irwin/ McGraw-Hill.
- Greenleaf, R. K. (1977). *Servant Leadership: A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. New York: Paulist Press.
- Hersey, P. & Blanchard, K. H. (1988). *Management of Organizational Behavior: Utilizing Human Resources*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Júnior, J. A. de L., et al. (2024). *The Use of The Open Innovation Paradigm in The Public Sector: A Systematic Review of Published Studies*. Retrieved August 16, 2025, from <https://shorturl.asia/JUJ0M>

- McKinsey & Company. (2025). *Character is Key: Leadership Excellence in The Public Sector*. Retrieved August 16, 2025, from <https://shorturl.asia/29cts>
- Northouse, P. G. (2019). *Leadership: Theory and Practice*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Quarles, N. L. (2001). *Visionary Leadership: The Importance in the Public Sector from the Perspective of City Managers*. Kalamazoo: Western Michigan University.
- Ratthanakwan, S. (2023). Transforming the Role of the State: Limitations and Challenges under the New Public Governance Concept. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 9(8), 1685–1703.
- Sahl, D. F. et al. (2025). Bureaucratic Complexity in Thailand: Transformation, Socio-Culture, Law, and Politics. *Jurnal Transformativ*, 11(1), 44–71.
- Sazzad, F. et al. (2021). The Role of Leadership in Public Sector Innovation: A Systematic Review and Meta-Analysis of the Management of COVID-19 in Asian Countries. *Frontiers in Public Health*, 9, 1–16.
- Thai Examiner. (2025). *Red Tape and Bureaucracy are Killing the Thai Economy*. Retrieved September 1, 2025, from <https://www.thaiexaminer.com/thai-news-foreigners/2025/10/07/red-tape-and-bureaucracy>
- Yukl, G. A. (2013). *Leadership in Organizations*. Boston: Pearson Higher Ed.

การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21*
EFFECTIVE AND SUSTAINABLE ORGANIZATIONAL MANAGEMENT
IN THE 21st CENTURY

ปองปรีดา ทองมาตี¹, กฤษณะ ดาราเรือง², สุปราณี กล่อมจิต¹, ดนิตา นิมวัฒน์¹
Pongprida Thongmadee¹, Krishna Dararuang², Supranee Klomjit¹, Danita Nimwat¹

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

²คณะบริหารและการจัดการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Chao Phraya University

²Faculty of Administration and Management, Chao Phraya University

Corresponding Author E-mail: sptmd2555@Gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 การศึกษานี้ใช้วิธีการสังเคราะห์วรรณกรรมอย่างเป็นระบบ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 2. วัฒนธรรมองค์การ 3. ความสามารถในการแข่งขัน 4. สมรรถนะหลัก 5. การสื่อสาร และ 6. สภาพแวดล้อม ซึ่งปัจจัยทั้ง 6 เป็นปัจจัยเชื่อมโยงกันเป็นระบบ โดยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นตัวกำหนดทิศทาง วัฒนธรรมองค์การและการสื่อสารเป็นกลไกภายใน สมรรถนะหลักเป็นพลังขับเคลื่อน ส่วนความสามารถในการแข่งขันและสภาพแวดล้อมเป็นตัวชี้วัดความอยู่รอดและยั่งยืนขององค์การในศตวรรษที่ 21 การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในยุคนี้จึงเป็นการทำงานร่วมกันอย่างมีพลวัตของผู้นำ การสื่อสาร วัฒนธรรมองค์กร สมรรถนะหลัก และการรับมือกับสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จได้อย่างมั่นคงในระยะยาว

คำสำคัญ: การบริหาร; องค์การ; ประสิทธิภาพ; ความยั่งยืน

Abstract

This article aims to compile and analyze literature related to effective and sustainable organizational management in the 21st century. The study examines the factors affecting effective and sustainable organizational management in the 21st century. This study employs a systematic literature synthesis method. The results show that the factors affecting effective and sustainable organizational management in the 21st century include: 1. strategic leadership, 2. organizational culture, 3. competitiveness, 4. core competencies, 5. communication, and 6. environment. These six factors are systematically interconnected. Strategic leadership determines direction, organizational culture and communication are the internal mechanisms, core competencies are the driving force, and competitiveness and environment are indicators of organizational survival and sustainability in the 21st century. Effective and sustainable organizational management in this era, therefore, requires a dynamic collaboration between leaders, communication, organizational culture, core competencies, and coping with the external environment. These six factors are essential for organizations to adapt and achieve sustainable success in the long term.

Keyword: Management; Organization; Effectiveness; Sustainability

บทนำ

การบริหารองค์การให้มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 มีที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่รวดเร็วและไม่แน่นอน หรือที่เรียกว่า VUCA (Volatile, Uncertain, Complex, Ambiguous) การเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและคาดเดาไม่ได้ในปัจจุบันต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ทำให้รูปแบบการบริหารจัดการแบบเดิมที่เน้นความมั่นคงและคาดการณ์ได้ ไม่สามารถรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป (Torres & Costa, 2021) และผู้นำจำนวนมากในองค์กรขนาดใหญ่ขาดการฝึกอบรมที่เพียงพอในการรับมือกับปัญหาเหล่านี้ ส่งผลให้องค์กรไม่สามารถบรรลุเป้าหมายด้านผลกำไร และยังสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล (Collins Willis et al., 2022) ซึ่งศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารองค์การ เนื่องจากเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในหลายมิติ ซึ่งส่งผลให้เกิดความท้าทายใหม่และความจำเป็นในการปรับกระบวนการตัดสินใจการบริหารทั้งหมด ทำให้การบริหารองค์การต้องเน้นการปรับตัวและความยืดหยุ่น เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและดิจิทัล ภาวะโลกาภิวัตน์และ

การแข่งขันที่สูงขึ้น การบริหารจัดการบุคลากรให้มีความรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและความยั่งยืน เป็นต้น

ความสำคัญของการบริหารองค์การให้มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอยู่รอดและความสำเร็จในระยะยาวขององค์กรในยุคปัจจุบัน โดยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างและรักษาความได้เปรียบในการแข่งขัน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลจะช่วยให้องค์กรสามารถรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง การอยู่รอดและเติบโตขององค์กรต้องขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวและใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อรับมือกับความผันผวนของสภาพแวดล้อม (Baharudin et al., 2023) การพัฒนาและใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอยู่รอดในระยะยาว การขับเคลื่อนด้วยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน ต้องมีความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์เพื่อนำพาองค์กรในสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูง ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสร้างกลยุทธ์ที่คู่แข่งไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ (Qadir & Fatima, 2023) และการสร้างวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งเป็นสิ่งสำคัญที่หลอมรวมให้สมาชิกมีความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งเป็นรากฐานของการสื่อสารและการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิผลและยังส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพและนวัตกรรมขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญ (Sabani et al., 2020) การเพิ่มประสิทธิภาพด้วยการสื่อสาร การสื่อสารที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพช่วยสร้างความพึงพอใจในงานและความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่ง (Yap & Pujiarti, 2022) และยังเป็นกลไกที่ช่วยสร้างความสอดคล้องในการดำเนินงานทั่วทั้งองค์กร ทำให้พนักงานสามารถทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Valiyeva & Thomas, 2022) ซึ่งการบริหารองค์การให้มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการวางแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง และการปรับตัวให้ทันสมัยอยู่เสมอ โดยให้ความสำคัญกับการบรรลุเป้าหมายทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ปัญหาการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นความท้าทายเชิงกลยุทธ์ที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยอาศัยการบูรณาการปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม เพื่อให้องค์กรมีความคล่องตัวและยืดหยุ่นเพียงพอที่จะเติบโตได้อย่างมั่นคงในอนาคต จากการทบทวนวรรณกรรมการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 2. วัฒนธรรมองค์กร 3. ความสามารถในการแข่งขัน 4. สมรรถนะหลัก 5. การสื่อสาร และ 6. สภาพแวดล้อม

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์และรวบรวมวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ จากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

โดยเลือกการสืบค้นจาก CORE, F1000Research, Research Gate, ProQuest และ Google scholar จากแพลตฟอร์มทั้ง 5 นี้สามารถสืบค้นบทความที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างครบถ้วนและพบบทความที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ การรวบรวมคัดเลือกบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ มีการตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี 2020–2025 สามารถเข้าถึงบทความฉบับเต็มได้ โดยใช้คำสำคัญในการค้นหาคือ ความท้าทายในการบริหารองค์การ การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผล และความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 และปัจจัยด้านประสิทธิผลขององค์การ โดยเลือกบทความจากชื่อเรื่องและบทคัดย่อ เพื่อนำมาศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาว่าเกี่ยวข้องกับการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนหรือไม่ จากนั้นจึงดาวน์โหลดบทความฉบับเต็มเพื่อศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาโดยละเอียด

ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าและคัดเลือกบทความ พบว่า มีเอกสารที่ผ่านเกณฑ์ทั้งสิ้น 17 เรื่อง และนำมาจัดประเภทได้ 4 กลุ่ม คือ ดุษฎีนิพนธ์ 1 เรื่อง วิทยานิพนธ์ 1 เรื่อง บทความวิจัย 14 เรื่อง บทความวิชาการ 1 เรื่อง โดยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเอกสารบทความเกี่ยวกับการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

ลำดับ	เรื่อง/ผู้แต่ง
1.	Knowledge Management in Higher Education: Effectiveness, Success factors, and Organizational Performance (Djangone, 2022)
2.	Successful Organizational Business Communication and its Impact on Business Performance: An Intra- and Inter-Organizational Perspective (Valiyeva & Thomas, 2022)
3.	Investigation of Knowledge Management and Firm Competitiveness: Core Competence as a Mediator (Aziz et al., 2022)
4.	An Optimal Model for Elitism and Relevant Factors Affecting Organizational Effectiveness (Khaloee et al., 2022)
5.	The Influence of Transformational Leadership, Interpersonal Communication, and Organizational Conflict on Organizational Effectiveness (Mukhtar et al., 2020)
6.	Social Entrepreneur in Organizational Culture and Organizational Effectiveness in Sustainability of Sekolah Peterakan Rakyat Ngudi Rejeki Kediri (Sabani et al., 2020)
7.	Do organizations really evolve? The critical link between organizational culture and organizational innovation toward organizational effectiveness: Pivotal role of organizational resistance (Naveed et al., 2022)
8.	Pengaruh Komunikasi, Budaya Organisasi dan Kompetensi terhadap Efektivitas Kerja. Jurnal Bisnis Kreatif dan Inovatif (Ashari & Kuncoro, 2024)

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเอกสารบทความเกี่ยวกับการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 (ต่อ)

ลำดับ	เรื่อง/ผู้แต่ง
9.	Strategic Leadership Practices on Organizational Performance: A Case Study of Kenya Ports Authority (Kiptoo & Sawe, 2022)
10.	The Effect of Strategic Leadership and Organization Culture on Business Performance: An Empirical Study in Indonesia (Munawaroh et al., 2021)
11.	The Role of Management in Achieving Organizational Excellence: Exploring the Relationship between Effective Managerial Practices and Organizational Performance (Alshehab, 2024)
12.	Strategic Leadership as an Antecedent of Competitive Advantage: A Review of Literature (Collins Willis et al., 2022)
13.	Strategic Leadership for New Competitive Environments (Torres & Costa, 2021)
14.	Communication and Organizational Culture (Nordby, 2020)
15.	Effect of Work Environment, Communication, and Organizational Culture on Job Satisfaction in PT. Sukses Maju Seketika (Yap & Pujiarti, 2022)
16.	An Investigation on Hotel Environment Volatility and Low-Scale Hotel Organizational Competitive Strategy (Baharudin et al., 2023)
17.	Influence of Strategic Leadership on Sustained Competitive Advantage through the moderating Role of Facilitation Learning Climate in the Telecom Sector of Pakistan. (Qadir & Fatima, 2023)

จากการค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์วรรณกรรมอย่างเป็นระบบจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 พบว่าการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ 1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 2. วัฒนธรรมองค์การ 3. ความสามารถในการแข่งขัน 4. สมรรถนะหลัก 5. การสื่อสาร และ 6. สภาพแวดล้อม

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการ	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์	วัฒนธรรมองค์การ	ความสามารถในการแข่งขัน	สมรรถนะหลัก	การสื่อสาร	สภาพแวดล้อม
Djangone (2022)	✓	✓				
Valiyeva & Thomas (2022)	✓	✓			✓	
Aziz et al. (2022)			✓	✓		
Khaloee et al. (2022)				✓	✓	✓
Mukhtar et al. (2020)	✓				✓	
Sabani et al. (2020)	✓	✓				
Naveed et al. (2022)		✓	✓	✓		
Ashari & Kuncoro (2024)		✓		✓		
Kiptoo & Sawe (2022)	✓	✓		✓	✓	

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

นักวิชาการ	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์	วัฒนธรรมองค์กร	ความสามารถในการแข่งขัน	สมรรถนะหลัก	การสื่อสาร	สภาพแวดล้อม
Munawaroh et al. (2021)	✓	✓	✓			
Alshehab (2024)	✓	✓	✓			
Collins Willis et al. (2022)	✓		✓		✓	✓
Torres & Costa (2021)	✓					✓
Nordby (2020)		✓			✓	
Yap & Pujiarti (2022)		✓			✓	✓
Baharudin et al. (2023)			✓			✓
Qadir & Fatima (2023)	✓		✓			

โดยแต่ละประเด็นหรือปัจจัยที่สำคัญ มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) หมายถึง ผู้ที่มีวิสัยทัศน์และสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายในระยะยาวได้ (Kiptoo & Sawe, 2022) มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความเชื่อ และค่านิยมของบุคลากรในองค์กร (Munawaroh et al., 2021) มีความสามารถในการมองการณ์ไกล คาดการณ์ และจัดการกับความซับซ้อนและความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อม (Torres & Costa, 2021) สามารถสร้างแรงบันดาลใจและมอบอำนาจให้พนักงานเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมและปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น (Collins Willis et al., 2022) มีความสามารถในการชี้นำและหลอมรวมบุคลากรและทรัพยากรทั้งหมดขององค์กรให้มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในระยะยาว เป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายและมีผลการดำเนินงานที่สูงขึ้น (Alshehab, 2024) ผู้นำเชิงกลยุทธ์ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างและรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ (Qadir & Fatima, 2023) ช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และกำกวมได้อย่างยืดหยุ่น (Collins Willis et al., 2022) การวิเคราะห์บทบาทของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืน การบริหารองค์กรให้มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยการผสมระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับปัจจัยอื่น ๆ ภายในและภายนอกองค์กร ดังนี้ 1. สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมหลักที่ชัดเจนและสื่อสารไปยังพนักงานทุกคนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงาน (Torres & Costa, 2021) 2. หลอมรวมกับวัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างและกำหนดวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง ซึ่งจะช่วย

ส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์กรโดยรวม (Sabani et al., 2020) 3. ใช้สมรรถนะหลักเป็นฐาน ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะใช้สมรรถนะหลักขององค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และนำไปสู่ผลการดำเนินงานที่สูงขึ้นในระยะยาว (Collins Willis et al., 2022) 4. ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมภายนอก ในโลกธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อให้สามารถอยู่รอดและเติบโตได้อย่างยั่งยืน (Qadir & Fatima, 2023)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงไม่ใช่เพียงแค่การวางแผน แต่เป็นการนำบุคลากรไปสู่เป้าหมายด้วยวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยให้องค์กรสามารถรับมือกับความท้าทายเพื่อบรรลุประสิทธิผลขององค์กรอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

ปัจจัยที่ 2 วัฒนธรรมองค์กร (Organization Culture) หมายถึง สิ่งที่เป็นรากฐานที่มองไม่เห็นขององค์กร เปรียบเสมือนบุคลิกภาพของบริษัทที่ประกอบด้วย ค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกันเป็นสิ่งที่สมาชิกทุกคนในองค์กรยึดถือร่วมกัน ซึ่งกำหนดวิถีคิด ความเชื่อ และพฤติกรรม (Ashari & Kuncoro, 2024) เป็นความเข้าใจที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับข้อมูลและวิธีการสื่อสารในองค์กร (Nordby, 2020) เป็นสิ่งที่กำหนดว่า พนักงานจะทำงานร่วมกันอย่างไรและรับรู้ประสบการณ์ในการทำงานได้อย่างไร (Yap & Pujiarti, 2022) เป็นวิถีปฏิบัติขององค์กรที่หล่อหลอมพฤติกรรมและความเข้าใจของสมาชิก ทำให้องค์กรมีเอกลักษณ์และแตกต่างจากที่อื่น ความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืน สร้างความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการทำงาน วัฒนธรรมองค์กรที่ดีมีผลเชิงบวกและมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน (Yap & Pujiarti, 2022) วัฒนธรรมองค์กรช่วยสร้างการรับรู้วัฒนธรรมและส่งเสริมพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมในที่ทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนความได้เปรียบในการแข่งขัน (Naveed et al., 2022) วัฒนธรรมองค์กรช่วยให้การสื่อสารในองค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยลดความเสี่ยงจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน และสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างพนักงาน (Nordby, 2020) และผู้นำเชิงกลยุทธ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างและกำหนดวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเริ่มต้นของการก่อตั้งองค์กร การวิเคราะห์บทบาทของวัฒนธรรมองค์กรเพื่อการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารอย่างยั่งยืนในยุคที่สภาพแวดล้อมทางธุรกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมองค์กรช่วยให้องค์กรสามารถ ปรับตัวและรับมือกับความท้าทาย วัฒนธรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรมและเปิดรับการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้องค์กรมีความคล่องตัวในการตอบสนองต่อความท้าทายจากสภาพแวดล้อมที่คาดเดาไม่ได้ (Baharudin et al., 2023) วัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งจะทำให้พนักงานรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความพึงพอใจในงาน และอยากที่จะทำงานกับองค์กรในระยะยาว ซึ่งจะช่วยลดปัญหา

การสูญเสียบุคลากรที่มีความสามารถ (Torres & Costa, 2021) วัฒนธรรมองค์กรที่ชัดเจน จะทำหน้าที่เป็นแนวทางให้พนักงานตัดสินใจและปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน แม้จะเผชิญกับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน (Nordby, 2020) องค์กรที่มีวัฒนธรรมองค์กรที่เหมาะสม จะมีความสามารถในการแข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่ง เนื่องจากสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ภายในได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการความรู้และนวัตกรรม (Alshehab, 2024)

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมองค์กรจึงเป็นมากกว่าแค่ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อองค์กร แต่เป็นระบบ ประสาทที่เชื่อมโยงทุกส่วนขององค์กรเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ช่วยให้องค์กรสามารถเติบโต ปรับตัว และยืนหยัดได้อย่างมั่นคงในโลกธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง

ปัจจัยที่ 3 ความสามารถในการแข่งขัน (Competitive strategy) หมายถึง ความสามารถ ขององค์กรในการสร้างผลกำไรที่เหนือกว่าคู่แข่ง คือ การที่องค์กรสามารถทำผลกำไรทาง เศรษฐกิจได้ดีกว่าหรืออย่างน้อยก็เท่ากับคู่แข่งในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Collins Willis et al., 2022) สามารถใช้กลยุทธ์ที่สร้างมูลค่าเป็นผลลัพธ์ของการที่องค์กรสามารถนำกลยุทธ์ที่สร้าง มูลค่าซึ่งยากที่คู่แข่งจะลอกเลียนแบบได้ (Qadir & Fatima, 2023) สามารถใช้สมรรถนะพิเศษ คือ การนำสมรรถนะพิเศษที่องค์กรมีมาใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง (Collins Willis et al., 2022) ความสามารถในการแข่งขันเป็นความได้เปรียบที่องค์กรสร้างขึ้นจากทรัพยากร และความสามารถภายใน เพื่อให้สามารถเหนือกว่าคู่แข่งในระยะยาว ความสำคัญ ของความสามารถในการแข่งขันเป็นเป้าหมายหลักขององค์กรและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการ บริหารอย่างยั่งยืน การที่องค์กรจะอยู่รอดในระยะยาวได้นั้น จำเป็นต้องมีความสามารถในการ แข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่ง (Baharudin et al., 2023) เป็นเป้าหมายสูงสุดของกลยุทธ์เพื่อที่จะ บรรลุและรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันนี้ไว้ (Munawaroh et al., 2021) เป็นแรง ขับเคลื่อนให้เกิดนวัตกรรม การบรรลุความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัย นวัตกรรมในองค์กร ทั้งในเรื่องของพฤติกรรมและวัฒนธรรม (Naveed et al., 2022) การวิเคราะห์บทบาทความสามารถในการแข่งขันเพื่อการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลอย่าง ยั่งยืน การบริหารองค์กรให้มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องมีการผลานความสามารถ ในการแข่งขันเข้ากับปัจจัยสำคัญอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่สภาพแวดล้อมทาง ธุรกิจมีความไม่แน่นอนสูง จากการทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือ ปัจจัยตั้งต้น เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ที่ยั่งยืนได้ (Qadir & Fatima, 2023) 2. การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งความสามารถในการ แข่งขันขององค์กรขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวและรับมือกับความผันผวนของ สภาพแวดล้อมภายนอก ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Baharudin et al., 2023) 3. วัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งสนับสนุน การมีวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมนวัตกรรมจะช่วย ขับเคลื่อนให้องค์กรสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้ (Alshehab, 2024)

4. สมรรถนะหลักเป็นทรัพยากร ความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนมักเกิดจากทรัพยากรและความสามารถภายในที่องค์กรเป็นเจ้าของ ซึ่งนักวิชาการบางท่านเรียกว่าสมรรถนะหลัก (Collins Willis et al., 2022)

สรุปได้ว่า การบริหารองค์กรให้มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืน คือ การสร้างความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน ผ่านการใช้ประโยชน์จากภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่เหมาะสม และการนำสมรรถนะหลักขององค์กรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้องค์กรสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงในสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย

ปัจจัยที่ 4 สมรรถนะหลัก (Core Competencies) หมายถึง ความสามารถหรือศักยภาพที่นำไปใช้แล้วก่อให้เกิดพนักงานที่มีประสิทธิภาพสูง (Ashari & Kuncoro, 2024) เป็นตัวแปรสำคัญตัวหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพขององค์กร (Kiptoo & Sawe, 2022) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันโดยใช้สมรรถนะหลักขององค์กรเป็นฐาน (Collins Willis et al., 2022) สมรรถนะหลักเป็นความสามารถหรือจุดแข็งพิเศษที่องค์กรมี ซึ่งสามารถนำไปใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่งได้ ความสำคัญของสมรรถนะหลักเป็นรากฐานของความสามารถในการแข่งขัน เป็นแก่นแท้ที่องค์กรใช้ในการสร้างความสำเร็จได้เปรียบในการแข่งขัน (Collins Willis et al., 2022) ส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพ (Kiptoo & Sawe, 2022) มีความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักกับการจัดการความรู้และความสามารถในการแข่งขันขององค์กร (Aziz et al., 2022) การวิเคราะห์บทบาทของสมรรถนะหลักเพื่อการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืน การบริหารองค์กรอย่างยั่งยืนในสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูงนั้น ต้องมีการจัดการและใช้ประโยชน์จากสมรรถนะหลักขององค์กรอย่างชาญฉลาด ดังนี้ 1. การระบุและพัฒนาสมรรถนะหลัก ผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) มีบทบาทสำคัญในการระบุและพัฒนาสมรรถนะหลักขององค์กร (Collins Willis et al., 2022) ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน 2. การเชื่อมโยงกับความสามารถในการแข่งขัน สมรรถนะหลักไม่ใช่แค่จุดแข็ง แต่เป็นจุดแข็งที่ยากจะลอกเลียนแบบได้จากคู่แข่ง (Qadir & Fatima, 2023) ซึ่งการบริหารอย่างยั่งยืนต้องมุ่งเน้นการสร้างรายได้เปรียบในระยะยาวจากแก่นแท้เหล่านี้ 3. การประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ สมรรถนะหลักควรถูกนำไปใช้ในกระบวนการทำงานและในตัวพนักงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมาย (Ashari & Kuncoro, 2024)

สรุปได้ว่า การบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนจึงต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจว่าอะไร คือ สมรรถนะหลักขององค์กร จากนั้นจึงใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากสมรรถนะเหล่านั้นอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ปัจจัยที่ 5 การสื่อสารองค์กร (Communication) หมายถึง เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและมีรากฐานที่ลึกซึ้ง เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมกัน การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ

ในการเชื่อมโยงความคิดเห็นที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลในองค์กร และช่วยให้สมาชิกมีความเข้าใจที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับเป้าหมายและกระบวนการทำงาน (Nordby, 2020) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานที่แข็งแกร่งระหว่างพนักงานด้วยตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานของการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิผล (Yap & Pujiarti, 2022) ความสำคัญของการสื่อสารช่วยสร้างความสอดคล้องระหว่างหน่วยธุรกิจต่าง ๆ ทำให้พนักงานจากแผนกและตำแหน่งที่ต่างกันสามารถรวมการตัดสินใจ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ขององค์กรและค่านิยมร่วมกันเพื่อบรรลุประสิทธิผลขององค์กรที่เพิ่มขึ้น (Valiyeva & Thomas, 2022) การสื่อสารองค์กรเป็นระบบที่เชื่อมโยงทุกส่วนขององค์กรเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ความสัมพันธ์ และความสอดคล้องในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ การวิเคราะห์บทบาทของการสื่อสารองค์กรเพื่อการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืน การบริหารองค์กรให้มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องมีการใช้ประโยชน์จากการสื่อสารอย่างชาญฉลาด เพราะการสื่อสารทำหน้าที่เป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบเข้าด้วยกัน ดังนี้ 1. การขับเคลื่อนกลยุทธ์ด้วยการสื่อสาร ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะไร้ความหมายหากปราศจากการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำต้องใช้การสื่อสารเพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ไปยังทุกระดับขององค์กร เพื่อให้พนักงานเข้าใจและมีส่วนร่วมในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Kiptoo & Sawe, 2022) ซึ่งจะส่งผลให้ประสิทธิภาพขององค์กรเพิ่มขึ้นในที่สุด 2. การสร้างวัฒนธรรมผ่านการสื่อสาร วัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ต้องสร้างผ่านการสื่อสารที่สม่ำเสมอ การสื่อสารจะช่วยหล่อหลอมค่านิยมและความเชื่อร่วมกัน ทำให้พนักงานมีทัศนคติและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร (Alshehab, 2024) ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว 3. การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีความผันผวน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยให้องค์กรสามารถรวบรวมและกระจายข้อมูลที่จำเป็นต่อการปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว ทำให้พนักงานและผู้นำสามารถตัดสินใจได้อย่างทันท่วงทีเพื่อรับมือกับความท้าทาย (Valiyeva & Thomas, 2022)

สรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการบริหารจัดการที่สำคัญยิ่งในการสร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์ และความสอดคล้องในองค์กร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว แม้จะมีความท้าทายที่แตกต่างกันไปในแต่ละบริบทก็ตาม

ปัจจัยที่ 6 สภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึง บริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นบริบทที่องค์กรต้องดำเนินการอยู่ โดยมีลักษณะสำคัญคือความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และกำกวม หรือที่เรียกว่า “VUCA” (Volatile, Uncertain, Complex, and Ambiguous) (Torres & Costa, 2021) ความผันผวนของสภาพแวดล้อมเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจัยต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Baharudin et al., 2023) เป็นปัจจัยภายนอกที่องค์กรต้องประเมินและรับมือเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบและยุทธวิธีในการดำเนินธุรกิจ

(Collins Willis et al., 2022) สภาพแวดล้อมเป็นบริบทภายนอกที่มีพลวัตสูง ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายที่ส่งผลต่อการอยู่รอดขององค์กร ความสำคัญของสภาพแวดล้อม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิผลและยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของธุรกิจ การที่องค์กรจะอยู่รอดในระยะยาวได้นั้น จำเป็นต้องพัฒนาและใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อรับมือกับความผันผวนนี้ (Baharudin et al., 2023) ผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จจะต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การรับมือกับสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นำที่จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ความไม่แน่นอนที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เช่น โลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้ผู้นำทางธุรกิจต้องประเมินรูปแบบการดำเนินงานของตนเองใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น (Collins Willis et al., 2022) การวิเคราะห์บทบาทสภาพแวดล้อมเพื่อการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืน การบริหารองค์กรให้มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในโลกที่ขับเคลื่อนด้วยความผันผวนของสภาพแวดล้อม คือ การใช้สภาพแวดล้อมเป็นข้อมูลในการวางแผนและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ดังนี้ 1. การสอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์คือปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถรับมือกับสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนและผันผวนได้ การที่ผู้นำมีความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์จะทำให้พวกเขาสามารถมองเห็นโอกาสและภัยคุกคามจากสภาพแวดล้อม และนำมาปรับใช้ในการกำหนดทิศทางขององค์กรได้อย่างเหมาะสม (Alshehab, 2024) 2. การเชื่อมโยงกับความสามารถในการแข่งขัน การจะรักษาความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน องค์กรต้องไม่เพียงแต่มีจุดแข็งภายใน แต่ต้องสามารถใช้จุดแข็งนั้นเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอกด้วย (Baharudin et al., 2023) เน้นว่า องค์กรต้องมีกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นเพื่อรับมือกับสภาพแวดล้อมที่ผันผวน ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถอยู่รอดและเติบโตได้ในระยะยาว 3. การสร้างวัฒนธรรมการปรับตัว การบริหารอย่างยั่งยืนต้องส่งเสริมวัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมภายนอก วัฒนธรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรมและความยืดหยุ่นจะทำให้องค์กรสามารถรับมือกับความท้าทายที่คาดไม่ถึงและนำมาปรับปรุงกระบวนการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมเป็นตัวกระตุ้นที่ผลักดันให้ผู้นำและองค์กรต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอ การบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนจึงต้องอาศัยการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง และใช้ข้อมูลนั้นร่วมกับปัจจัยภายในอื่น ๆ เพื่อสร้างความคล่องตัวและยืดหยุ่นในการดำเนินงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จที่มั่นคงในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยทั้ง 6 ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์กร ความสามารถในการแข่งขัน สมรรถนะหลัก การสื่อสารองค์กร และสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยเชื่อมโยงกันเป็นระบบ โดยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นตัวกำหนดทิศทาง วัฒนธรรมองค์กรและการสื่อสาร

เป็นกลไกภายใน สมรรถนะหลักเป็นพลังขับเคลื่อน ส่วนความสามารถในการแข่งขันและสภาพแวดล้อมเป็นตัวชี้วัดความอยู่รอดและยั่งยืนขององค์กรในศตวรรษที่ 21

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ทบทวนวรรณกรรม

สรุป

จากการค้นคว้า รวบรวม และวิเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ 1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 2. วัฒนธรรมองค์กร 3. ความสามารถในการแข่งขัน 4. สมรรถนะหลัก 5. การสื่อสาร และ 6. สภาพแวดล้อม สรุปดังนี้

การบริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องของการเผชิญหน้ากับความท้าทายจากสภาพแวดล้อมที่มีความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และกำกวม (VUCA) ซึ่งการจะอยู่รอดและ

เติบโตได้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นแกนหลักของการบริหารองค์การที่ยั่งยืน ผู้นำในยุคนี้ต้องมีความสามารถในการมองการณ์ไกล คิดอย่างยืดหยุ่น และให้อำนาจพนักงานเพื่อรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์คือปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างและรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนได้ 2. วัฒนธรรมองค์กร เปรียบเสมือนระบบภูมิคุ้มกันขององค์กร เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้สมาชิกมีความเข้าใจร่วมกันและลดความเข้าใจผิดในการสื่อสาร วัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งจะส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพโดยรวมและส่งเสริมนวัตกรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอดในระยะยาว 3. การสื่อสาร (Communication) การสื่อสาร คือ เส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงองค์กร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างความพึงพอใจในงานและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพนักงาน การสื่อสารภายในองค์กรช่วยสร้างความสอดคล้องในการดำเนินงาน ทำให้ทุกส่วนขององค์กรทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ 4. ความสามารถในการแข่งขัน (Competitive Advantage) การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกองค์กรที่เหนือกว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่รอดในสภาพแวดล้อมที่ผันผวน ความได้เปรียบที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้เมื่อองค์กรสามารถใช้กลยุทธ์ที่คู่แข่งไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ 5. สมรรถนะหลัก (Core Competence) สมรรถนะหลัก คือ แก่นแท้ขององค์กรที่ใช้ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะใช้สมรรถนะหลักขององค์กรเป็นฐานในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งเป็นรากฐานของประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กร ซึ่งการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 นั้น ต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบทั้งหมดข้างต้น การบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลอย่างยั่งยืนในยุคนี้จึงเป็นการทำงานร่วมกันอย่างมีพลวัตของผู้นำ การสื่อสาร วัฒนธรรมองค์กร สมรรถนะหลักและการรับมือกับสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จได้อย่างมั่นคงในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- Alshehab, E. A. (2024). The Role of Management in Achieving Organizational Excellence: Exploring the Relationship between Effective Managerial Practices and Organizational Performance. *Preprint posted on SSRN*, 1–19.
- Ashari, M. R. & Kuncoro, A. W. (2024). Pengaruh Komunikasi, Budaya Organisasi dan Kompetensi terhadap Efektivitas Kerja (Studi Kasus pada Karyawan Hotel Mercure Serpong Alam Sutera di Tangerang Selatan). *Journal Bisnis Kreatif dan Inovatif*, 1(3), 30–49.

- Aziz, I, et al. (2022). Investigation of Knowledge Management and Firm Competitiveness: Core Competence as a Mediator. *F1000Research*, 11, 1–20.
- Baharudin, S. N. A. et al. (2023). An Investigation on Hotel Environment Volatility and Low-Scale Hotel Organizational Competitive Strategy. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 13(4), 399–412.
- Collins Willis, A. O. et al. (2022). Strategic Leadership as an Antecedent of Competitive Advantage: A Review of Literature. *International Journal of Managerial Studies and Research*, 10(1), 18–33.
- Djangone, A. (2022). *Knowledge Management in Higher Education: Effectiveness, Success Factors, and Organisational Performance* (Doctoral Dissertation). USA: Dakota State University.
- Khaloee, M. M. et al. (2022). An Optimal Model for Elitism and Relevant Factors Affecting Organizational Effectiveness. *Social Determinants of Health*, 8(1), 1–12.
- Kiptoo, I. & Sawe, C. J. (2022). Strategic Leadership Practices on Organizational Performance: A Case Study of Kenya Ports Authority. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 22(7), 27–43.
- Mukhtar, M. et al. (2020). The Influence of Transformational Leadership, Interpersonal Communication, and Organizational Conflict on Organizational Effectiveness. *International Journal of Educational Review*, 2(1), 1–17.
- Munawaroh, M. et al. (2021). The Effect of Strategic Leadership and Organization Culture on Business Performance: An Empirical Study in Indonesia. *Journal of Asian Finance*, 8(6), 455–463.
- Naveed, R. T. et al. (2022). Do Organizations Really Evolve? The Critical Link between Organizational Culture and Organizational Innovation toward Organizational Effectiveness: Pivotal Role of Organizational Resistance. *Journal of Innovation and Knowledge*, 7(2), 304–315.
- Nordby, H. (2020). *Communication and Organizational Culture*. Retrieved August 20, 2025, from <https://www.intechopen.com/chapters/72449>

- Qadir, F. & Fatima, T. (2023). Influence of Strategic Leadership on Sustained Competitive Advantage through the Moderating Role of Facilitation Learning Climate in the Telecom Sector of Pakistan. *Journal of Development and Social Sciences*, 4(2), 167–178.
- Sabani, N. et al. (2020). Social Entrepreneur in Organizational Culture and Organizational Effectiveness in Sustainability of Sekolah Peternakan Rakyat Ngudi Rejeki Kediri. *Indonesian Journal of Business and Entrepreneurship*, 6(2), 123–134.
- Torres, I. & Costa, A. R. (2021). Strategic Leadership for New Competitive Environments. In *Competitive Drivers for Improving Future Business Performance*. (pp. 19–33). Hershey, PA: IGI Global.
- Valiyeva, A. & Thomas, B. J. (2022). Successful Organizational Business Communication and Its Impact on Business Performance: An Intra- and Inter-Organizational Perspective. *Journal of Accounting, Business and Finance Research*, 15(2), 83–91.
- Yap, S. & Pujiarti. (2022). ECo-Buss Effect of Work Environment, Communication, and Organizational Culture on Job Satisfaction in PT. Sukses Maju Seketika. *eCo-Buss*, 5(2), 455–468.

หลักอริยสัจ 4 : การยุติความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า)*
 THE FOUR NOBLE TRUTHS: ENDING THE ISRAELI-PALESTINIAN CONFLICT
 (GAZA STRIP)

พระไกรสร สุมน (กันมา), พระมหาสทธิธย์ สุทธิมน (ราชวงศ์)

Phra Kaison Sumano (Kunma), Phramaha Sathit Sutemano (Ratchawong)

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: rockhop8899@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บริบทความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า) และนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นการบูรณาการแก้ไขปัญหามาจากโลกะ โทสะ และความยึดมั่นในผลประโยชน์ ทั้งสองฝ่ายควรลดทิฐิ เพิ่มความเข้าใจ และเปิดทางสู่การประนีประนอมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการดับทุกข์และสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า 1. ทุกข์ (ความทุกข์) คือความขัดแย้งยึดเยื้อทำให้ชาวปาเลสไตน์ประสบวิกฤตมนุษยธรรมรุนแรง ชีวิตถูกคุกคาม การพลัดถิ่น และเผชิญกับความทุกข์ทางเศรษฐกิจ-สังคม โดยปัญหาหลัก คือ อดอยาก ขาดอาหาร ระบบสาธารณสุขล้ม การปิดล้อมและจำกัดความช่วยเหลือ ผู้เสียชีวิตจำนวนมาก เศรษฐกิจพัง และสิทธิเสรีภาพถูกจำกัด 2. สมุทัย (สาเหตุแห่งทุกข์) คือ ต้นเหตุแห่งทุกข์เกิดจาก โลกะ คือ ความอยากครอบครองดินแดน ทรัพยากร และอำนาจทางการเมือง และโทสะ คือ ความโกรธ ความเกลียดชัง และความแค้นสะสม รวมถึงปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และภูมิรัฐศาสตร์ที่ซับซ้อน 3. นิโรธ (การดับทุกข์) คือการดับทุกข์สภาพนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการยุติความรุนแรง เปิดทางสันติภาพ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม การสร้างความเข้าใจใหม่ ๆ ระหว่างสองฝ่าย รวมถึงการยอมรับสิทธิและความต้องการของกันและกัน และการประนีประนอม และ 4. มรรค (หนทางดับทุกข์) คือการประยุกต์ใช้ มรรคมีองค์ 8 ช่วยเป็นกรอบสร้างสันติในการเจรจาดังกล่าว-ปาเลสไตน์ โดยเน้นการเข้าใจความจริง ได้แก่ 1. สัมมาทิฏฐิ คือสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง 2. สัมมาสังกัปปะ คือ ตั้งใจหาทางออกในเชิงบวก 3. สัมมาวาจา คือใช้คำพูดที่สร้างสรรค์และไม่กระทบกระทั่ง 4. สัมมากรรมันตะ คือ กระทำด้วยความเป็นมิตรและยุติธรรม 5. สัมมาอาชีวะ คือ ดำเนินชีวิต

*Received October 2, 2025; Revised November 14, 2025; Accepted November 21, 2025

อย่างยุติธรรมและไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว 6. สัมมาวายามะ คือ พยายามลดความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง 7. สัมมาสติ คือ มีสติในการจัดการกับอารมณ์ และ 8. สัมมาสมาธิ คือ ฝึกสมาธิเพื่อการตัดสินใจที่ชัดเจน ช่วยสร้างสังคมยุติธรรมและสันติสุข

คำสำคัญ: อริยสัจ 4; ยุติธรรม; ยุติความขัดแย้ง; อิสราเอล; ปาเลสไตน์

Abstract

The objectives of this article were to analyze the context of the Israel–Palestine conflict in the Gaza Strip and to propose a framework for applying the principle of the Four Noble Truths (Ariya Sacca 4) as an integrated approach to addressing problems rooted in greed (Lobha), hatred (Dosa), and attachment to self-interest. The study emphasized that both parties should reduce rigid attitudes, promote mutual understanding, and create opportunities for genuine compromise, which are essential for the cessation of suffering (Nirodha) and the establishment of sustainable peace. The findings were as follows. First, Dukkha (Suffering) referred to the prolonged conflict that has resulted in a severe humanitarian crisis for the people of Gaza. The population has faced threats to life, forced displacement, and profound socio-economic hardship. Major problems included famine, food shortages, the collapse of public health systems, blockades and restrictions on humanitarian aid, large numbers of casualties, economic devastation, and limitations on rights and freedoms. Second, Samudaya (Cause of Suffering) indicated that the root causes of suffering stemmed primarily from Lobha, manifested as the desire to control territory, resources, and political power, and Dosa, reflected in anger, hostility, and accumulated resentment. These factors were further intensified by complex historical, religious, and geopolitical conditions, which have continuously reinforced cycles of conflict and mistrust. Third, Nirodha (Cessation of Suffering) suggested that the alleviation of suffering could be achieved through the termination of violence, the promotion of peaceful dialogue, and the reduction of political and social tensions. It also required the development of new perspectives between both sides, mutual recognition of rights and needs, and sincere engagement in compromise. Fourth, Magga (Path to the Cessation of Suffering) involved applying the Noble Eightfold Path (Ariya Magga 8) as a constructive framework for peace negotiations. This framework emphasized Samma Ditthi (Right Understanding), Samma Sankappa (Right Intention), Samma

Vaca (Right Speech), Samma Kammanta (Right Action), Samma Ajiva (Right Livelihood), Samma Vayama (Right Effort), Samma Sati (Right Mindfulness), and Samma Samadhi (Right Concentration). These principles encouraged ethical conduct, emotional regulation, and rational decision-making, thereby supporting the development of justice, reconciliation, and long-term peace in society.

Keyword: Four Noble Truths; Fairness; Conflict Resolution; Israel; Palestine

บทนำ

ความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ โดยเฉพาะในพื้นที่ฉนวนกาซ่า เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานกว่า 70 ปี มีรากฐานจากประวัติศาสตร์การแบ่งแยกดินแดนปาเลสไตน์ในปี 2490 ซึ่งนำไปสู่การประกาศตั้งรัฐอิสราเอลในปี 2491 ส่งผลให้เกิดสงครามและการพลัดถิ่นของชาวปาเลสไตน์ (Nakba) ที่ยาวนาน การควบคุมฉนวนกาซ่าโดยกลุ่มฮามาสตั้งแต่ปี 2550 ส่งผลให้เกิดการปะทะความรุนแรงอย่างต่อเนื่องระหว่างอิสราเอลและกลุ่มปาเลสไตน์ในพื้นที่นี้ ประชาชนในฉนวนกาซ่าต้องเผชิญกับความทุกข์ยากด้านมนุษยธรรมและวิกฤตด้านความมั่นคง การแก้ไขปัญหาโดยใช้กำลังปรากฏว่าล้มเหลวและทำให้สถานการณ์ย่ำแย่ยิ่งขึ้น (ไทยพีบีเอส, 2566)

ความขัดแย้งในฉนวนกาซ่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงระดับภูมิภาคและสากล ทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรและเสถียรภาพทางการเมือง ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่เป็นด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังเป็นวิกฤตมนุษยธรรมที่เรื้อรัง หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเน้นการเข้าใจถึงทุกข์ ต้นเหตุของทุกข์ ผลการดับทุกข์ และทางดับทุกข์ โดยเฉพาะหลักมรรคมีองค์ 8 ที่เน้นวิธีปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ (พระมหาสุทิตล จิตตปญโญ (ญนอก), 2566) สามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์และวางแนวทางการเจรจายุติความขัดแย้งอย่างสันติและยั่งยืน ด้วยการเข้าใจรากเหง้าของความขัดแย้ง เช่น ต้นเหตุ ความอยากได้อะไรก็มี (ดวงใจ ปินตามูล, 2560) ความโกรธเกลียด และความไม่เข้าใจที่สะสมมา รวมถึงส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจผู้เกี่ยวข้อง เพื่อปลดปล่อยความทุกข์และนำไปสู่สันติภาพที่แท้จริง

บทความนี้มุ่งนำเสนอการนำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางสันติวิธีในการเจรจายุติความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ในฉนวนกาซ่า ซึ่งแตกต่างจากวิธีการแก้ไขด้วยกำลัง โดยมุ่งเน้นการเข้าใจ ความเมตตา และการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ เป็นพื้นฐานของสันติภาพที่ยั่งยืน

จากความสำคัญของปัญหาความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์ ผู้เขียนจึงสนใจทำการศึกษา หลักอริยสัจ 4: การเจรจายุติความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า) ซึ่งผลจากการเขียนครั้งนี้ จะทำให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หน่วยงานต่าง ๆ ที่จะนำ

ผลที่ได้ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน สังคม หรือ ประเทศชาติต่อไป

ความหมายและองค์ประกอบอริยสัจ 4

หลักธรรม “อริยสัจ 4” (ส.ม. (ไทย) 19/1083/598) ถือเป็นระบบครอบคลุมกระบวนการในการแก้ไขปัญหาทั้งหมด ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ว่า เมื่อเจอกับปัญหา หรือ “ทุกข์” คือ สภาวะบีบคั้น สิ่งที่ติดขัด บีบคั้นคับข้อง ก็ต้องสืบสาวหาเหตุปัจจัยของมันว่าเกิดจากอะไร เรียกว่า “สมุทัย” คือสาเหตุแห่งทุกข์ เมื่อพบแล้วก็ต้องเล็งจุดหมายว่าเราจะเอาอะไร และจะสามารถทำได้แค่ไหน เพียงใด คือ เอาความต้องการมาดูความเป็นไปได้ แล้วตั้งเป้าหมายขึ้นมา เรียกว่า “นิโรธ” เมื่อตั้งเป้าหมายชัดแล้ว ก็จะมาสู่ขั้นการลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เรียกว่า “มรรค” อริยสัจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ หรือ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นพระอริยะ มีอยู่ 4 ประการ คือ 1. ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น 2. ทุกขสมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3. ทุกขนิโรธ คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ คือ ดับตัณหาทั้ง 3 ได้อย่างสิ้นเชิง และ 4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือ ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มรรคมงคล 8 (ที.สี. (ไทย) 9/393/164)

พระพุทธองค์ทรงขยายความอริยสัจ 4 ประการไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่ทรงแสดงแก่นักบวชปัญจวัคคีย์ว่า 1. ทุกขอริยสัจ คือ ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บเป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักเป็นทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ตนปรารถนาเป็นทุกข์ ว่าโดยย่อความยึดมั่นชั้น 5 เป็นทุกข์ 2. ทุกขสมุทัยอริยสัจ คือ ตัณหาอันนำไปเกิดอีก เป็นความเพลิดเพลिनและความกำหนด ทำให้เพลิดเพลिनในอารมณ์นั้น ๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา 3. ทุกขนิโรธอริยสัจ คือ ความที่ดับทาดับไปอย่างไม่มีเหลือด้วยวิราคะ ความสละ ความสลัดทิ้ง ความพ้น ความไม่อาลัย ในตัณหา 4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมงคล 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ (ชินดาภา พรหมิ, 2566)

หลักอริยสัจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบเพื่อดับทุกข์ ได้แก่ ทุกข์ (ปัญหา ความทุกข์) สมุทัย (เหตุแห่งทุกข์ เช่น ตัณหา ความอยาก) นิโรธ (ความดับทุกข์ สภาวะแห่งนิพพาน) และมรรค (หนทางแห่งการดับทุกข์ หรืออริยมรรคมงคล 8) หลักธรรมนี้เป็นหลักการแก้ปัญหาชีวิตตามเหตุผล โดยเน้นการทำความเข้าใจปัญหา ค้นหาสาเหตุ กำหนดเป้าหมาย และปฏิบัติตามหนทางที่ถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556)

สรุป อริยสัจ 4 คือ แนวทางการดับทุกข์ที่สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิต และปัญหาสังคม ได้แก่ 1. ทุกข์ คือ การยอมรับความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตและสังคม เช่น

ความเครียด ความขัดแย้ง หรือปัญหาภาวะทางสังคม การตระหนักถึงปัญหาคือจุดเริ่มต้นในการหาทางออก 2. สมุทัย คือ การเข้าใจสาเหตุของปัญหา เช่น ความโลภ ความโกรธ หรือการยึดติดในสิ่งต่าง ๆ การลดละสิ่งเหล่านี้เป็นวิธีแก้ปัญหายั่งยืน 3. นิโรธ คือ การหาวิธีดับทุกข์ เช่น การพัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหา การปรับปรุงวิถีคิดและการสร้างสันติสุขภายในตนเองและสังคม และ 4. มรรค คือ การใช้แนวทางปฏิบัติที่มีระเบียบ เช่น อริยมรรค 8 การปฏิบัติด้วยการเห็นถูกต้อง การพูดและการกระทำที่ดี รวมถึงการฝึกสมาธิและการพัฒนาปัญญา เพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์และการแก้ปัญหาชีวิต

ความหมายความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นสถานการณ์ที่บุคคล กลุ่ม องค์กร หรือประเทศ มีความคิดเห็น ความต้องการ หรือผลประโยชน์ที่แตกต่างและขัดแย้งกัน จนก่อให้เกิดการเผชิญหน้า ทั้งในรูปแบบความคิด คำพูด หรือการกระทำ

ความขัดแย้งตามแนวคิดพระพุทธศาสนานั้น แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ความหมายของความขัดแย้งในแง่ของธรรม หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีความต้องการความเห็น การปฏิบัติค่านิยมและโครงสร้างที่มีความขัดกันไม่ลงรอยกัน ความหมายของความขัดแย้งในแง่ของธรรม มีหลายนัย กล่าวคือ ความบาดหมาง (ภณฺทน) (อง.ติก. (ไทย) 20/125/371-372) การทะเลาะ (กลฺห) การแก่งแย่ง (วิคฺคห) การวิวาท (วิวาท) การมุ่งร้ายกัน (เมธคา) การถกเถียงกัน (โวหาร) (ขุ.ม. (ไทย) 29/97/297-304) และประเด็นที่สองความหมายในแง่ของวินัย หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ที่เรียกว่าอธิกรณ์ สาเหตุแห่งความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ตัณหา หรือความทะยานอยาก ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอเรียกว่า ตัณหา ที่มุ่งประสงค์เอาเวทนา และต้องสิ่งสำหรับเอามาเสพเสวยเวทนาหรือสิ่งที่จะปรนเปรอตัวตน และความต้องการคุณภาพชีวิต เรียกว่า ฉันทะ (พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตฺโต), 2532) โดยทั้งหมดที่กล่าวมานั้นถือว่าเป็นกิเลสที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอัน จะก่อให้เกิดแต่ความเสียหายทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยฝ่ายเดียว พระพุทธศาสนาถือว่าเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว ย่อมส่งผลต่อความผาสุกของสังคมได้โดยไม่ต้องสงสัย

สรุปว่า ความขัดแย้ง คือ การไม่ตรงหรือไม่ลงรอยกันระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม ซึ่งอาจแสดงออกในรูปแบบของการต่อสู้และการปะทะ หรือเป็นสภาวะที่แตกต่างทางความคิดหรือผลประโยชน์ที่ไม่สามารถประนีประนอมกันได้ จึงทำให้เกิดความตึงเครียดหรือความขัดแย้งระหว่างฝ่าย ซึ่งมีผลต่อสังคมและการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ก็สามารถจัดการแก้ไขได้ผ่านกระบวนการสันติวิธี เช่น การเจรจาและการไกล่เกลี่ย

หลักอริยสัจ 4 : บริบทความขัดแย้งระหว่างระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า)

หลักอริยสัจ 4 (ส.ม. (ไทย) 19/1081/367-368) คือ หลักธรรมในพุทธศาสนาที่ชี้ถึงความจริงเกี่ยวกับทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ประกอบด้วย อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์) สมุทัย (เหตุแห่งทุกข์) นิโรธ (การดับทุกข์) และมรรค (หนทางดับทุกข์) (ธณพพร โปมิน และอุทัย กมลศิลป์, 2565) ซึ่งในบริบทของความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า) หลักอริยสัจ 4 สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และเข้าใจแก่นแท้ของปัญหาและแนวทางการเจรจายุติความขัดแย้งได้ดังนี้

1. ทุกข์ (ความทุกข์) คือ ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อและรุนแรงทำให้ประชาชนทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะในฉนวนกาซ่าต้องเผชิญกับความทุกข์อย่างรุนแรง ทั้งชีวิตที่ถูกคุกคาม การพลัดถิ่น ความขัดแย้งทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนวิกฤตมนุษยธรรมอย่างลึกซึ้ง ดังต่อไปนี้

1.1 ภาวะอดอยาก/ขาดอาหารอย่างรุนแรง คือ พื้นที่หลายแห่งในกาซ่าอยู่ในสภาวะ “Famine” หรือความอดอยากขั้นวิกฤตแล้ว ซึ่งประชากรหลายล้านคนกำลังเผชิญกับภาวะขาดแคลนอาหารขั้นรุนแรง และ อาหารที่เข้ามาไม่เพียงพอต่อความต้องการพื้นฐาน เช่น เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2568 คณะกรรมการกลางว่าด้วยอาหาร (IPC) ยืนยันว่ากาซ่ากำลังเผชิญภาวะอดอยาก และมีแนวโน้มขยายไปยังเดียร์ อัล บาลาห์และชาน ยูนิส โดยเฉพาะกาซ่าตอนเหนือซึ่งสถานการณ์อาจเลวร้ายกว่าเมืองกาซ่า แม้ข้อมูลจำกัดทำให้ไม่สามารถจัดประเภทบางพื้นที่ได้ แต่ย้ำถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเข้าถึงพื้นที่และจัดส่งความช่วยเหลือจากประชากร 1.98 ล้านคน IPC คาดว่า กว่า 640,000 คน จะเข้าสู่ภาวะขาดแคลนอาหารรุนแรง (IPC ระยะที่ 5) ภายในเดือนกันยายน 2568 อีก 1.14 ล้านคน อยู่ในภาวะฉุกเฉิน (ระยะที่ 4) และ 198,000 คน อยู่ในภาวะวิกฤต (ระยะที่ 3) ภายในเดือนมิถุนายน 2569 คาดว่า จะมีเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี อย่างน้อย 132,000 คน ประสบภาวะทุพโภชนาการเฉียบพลัน ซึ่งรวมถึงกว่า 41,000 คน ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเสียชีวิต ขณะที่สตรีมีครรภ์และให้นมบุตรที่ขาดสารอาหารเพิ่มเป็น 55,500 คน ต้องได้รับการช่วยเหลือเร่งด่วน (United Nations, 2025)

1.2 โครงสร้างพื้นฐานถูกทำลาย/ความเสียหายของสิ่งสาธารณูปโภค คือ อาคาร บ้านเรือน โรงเรียน โรงพยาบาล และโครงสร้างสำคัญถูกโจมตีและถูกทำลายเป็นจำนวนมาก โดยกองกำลังอิสราเอลได้ระดมยิงอย่างหนักจากทางอากาศ ทางบก และทางทะเล ทั่วฉนวนกาซ่า ควบคู่ไปกับปฏิบัติการภาคพื้นดินอย่างต่อเนื่อง มีรายงานการรื้อถอนอาคารที่พักอาศัย และการโจมตีโรงเรียน เติร์ท อาคารที่พักอาศัย (United Nations, 2025)

ในขณะที่ปัจจุบัน ภาพถ่ายดาวเทียมล่าสุดเผยว่ากาซ่าซีตึกถูกทำลายราบเป็นหน้ากลองหลังจากกองทัพอิสราเอลประกาศแผนยึดครองเมือง ตั้งแต่ต้นเดือนสิงหาคมถึงต้นกันยายน อาคารบ้านเรือนกว่า 1,800 หลัง โดยเฉพาะย่านพักอาศัย เช่น มีอาคารสูงถูกทิ้งระเบิดจนประชาชนกว่า 4,000 คนไร้ที่อยู่อาศัย ความเสียหายนี้เกิดขึ้นพร้อมกับวิกฤตความอด

อยากและคำเตือนจากสหประชาชาติว่าการโจมตีจะนำไปสู่หายนะทางมนุษยธรรมและการพลัดถิ่นครั้งใหญ่ (ไทยรัฐออนไลน์, 2568)

1.3 วิกฤตระบบสาธารณสุข/บริการทางการแพทย์ล่มสลาย คือ โรงพยาบาลจำนวนมากไม่สามารถดำเนินการเต็มรูปแบบเนื่องจากขาดอุปกรณ์ ยา และเชื้อเพลิง โดยมีการโจมตีต่อสถานพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์เป็นประจำ ส่งผลให้การให้บริการรักษาพยาบาลแก่ประชาชนถูกลดทอน (OCHA, 2025) และตามข้อมูลของกลุ่มสุขภาพ UNRWA ยังคงเป็นหนึ่งในหน่วยงานด้านสุขภาพที่ใหญ่ที่สุดที่ปฏิบัติการในฉนวนกาซ่า โดยมีส่วนสนับสนุนให้ประชาชนประมาณครึ่งหนึ่งเข้าถึงบริการด้านสุขภาพนับตั้งแต่วันที่ 7 ตุลาคม 2566 เช่น ทีมสุขภาพของ UNRWA ให้บริการด้านสุขภาพมากกว่า 1.3 ล้านครั้ง รวมถึงการดูแลมารดา 96,000 ครั้ง, พันตกรรมกว่า 51,000 ครั้ง, และกายภาพบำบัดกว่า 33,500 ครั้ง ระหว่างวันที่ 7 ตุลาคม 2566 – 6 กรกฎาคม 2568 UNRWA ให้คำปรึกษาทางการแพทย์ทั่วฉนวนกาซ่ากว่า 9.2 ล้านครั้ง (United Nations, 2025) เป็นต้น

1.4 การอพยพภายใน/คนไร้ที่อยู่อาศัย คือประชาชนจำนวนมากถูกบังคับให้ออกจากที่พักอาศัย ซึ่งเป็นคำสั่งอพยพของรัฐบาลอิสราเอล ให้ออกจากเมืองกาซ่า ส่งผลให้ประชาชนเกือบหนึ่งล้านคน รวมถึงเจ้าหน้าที่และผู้รับบริการของ IRC ต้องอพยพไปยังฉนวนกาซ่าตอนใต้ หลายคนอาศัยอยู่ในค่ายชั่วคราวหรือที่ที่พักอาศัยที่ไม่เหมาะสม และประมาณร้อยละ 60 ของประชากรในกาซ่าถูกพลัดถิ่นภายใน (Internally Displaced) ทำให้ชาวปาเลสไตน์ เกือบ 1.9 ล้านคนไม่มีที่อยู่อาศัยถาวรและปลอดภัย ผู้คนต้องอพยพไปหลบภัยในเต็นท์หรือที่พักรชั่วคราวซึ่งไม่สามารถให้ความปลอดภัยหรือศักดิ์ศรีได้ (Rescue, 2025)

1.5 การปิดล้อม/การจำกัดการเข้าออกและขนส่งความช่วยเหลือ คือ สิ่งของช่วยเหลือ เช่น อาหาร ยา เชื้อเพลิง ถูกปิดกั้น หรือได้รับการจำกัดอย่างเข้มงวดในการเข้าสู่กาซ่า กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีเบนจามิน เนทันยาฮูของอิสราเอล ระงับความช่วยเหลือทั้งหมดต่อฉนวนกาซ่าในเดือนมีนาคมโดยอ้างว่าเป็นการกดดันให้ฮามาสยอมรับข้อตกลงหยุดยิงที่อิสราเอลได้ยกเลิกไปฝ่ายเดียวในช่วงปลายเดือนนั้น เช่น ในเดือนมีนาคม 2567 อิสราเอลขัดขวางไม่ให้ขบวนรถช่วยเหลือของสหประชาชาติเข้าถึงฉนวนกาซ่าตอนเหนือ เนื่องจากพยายามทำให้ประชาชนอดอยากและอพยพหนี ทำให้ในเดือนกันยายน องค์การความช่วยเหลือระหว่างประเทศ 15 แห่งกล่าวว่าอิสราเอลกำลังปิดกั้นความช่วยเหลือของกาซ่าถึง 83 เปอร์เซ็นต์ (Al Jazeera, 2025) เป็นต้น

1.6 เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บจำนวนมาก คือ ตั้งแต่เริ่มความขัดแย้ง มีผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บเป็นจำนวนมาก โดยรวมแล้วมากกว่าสี่หมื่น (แล้วแต่ระยะเวลาและแหล่งข้อมูล) เช่น ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุขปาเลสไตน์ ณ วันที่ 26 สิงหาคม 2568 ระบุว่า มีผู้เสียชีวิตชาวปาเลสไตน์ที่ยืนยันแล้วอย่างน้อย 62,819 ราย ในจำนวนนี้รวมเด็กอย่างน้อย 18,430 ราย

ขณะที่มีผู้บาดเจ็บรวมอย่างน้อย 158,629 ราย ด้านอิสราเอล มีรายงานผู้เสียชีวิตชาวอิสราเอลอย่างน้อย 1,139 ราย อีกทั้งมีผู้บาดเจ็บรวมอย่างน้อย 8,730 ราย (Udchachon, 2025) เป็นต้น

1.7 ความเสี่ยงต่อโรค/สุขภาพโดยรวมล้มเหลว คือ ภาวะทุพโภชนาการ โดยเฉพาะในเด็กหญิง เด็กชาย ผู้สูงอายุ เช่น ภาวะอดอยากในฉนวนกาซ่าเป็นวิกฤตหนัก โดยครัวเรือนอย่างน้อย 20% ขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรง เด็ก 30% ประสบทุพโภชนาการเฉียบพลัน และเด็กประมาณ 4 คนในทุก 10,000 คน เสียชีวิตจากความอดอยากหรือโรคเกี่ยวกับโภชนาการ สหประชาชาติชี้ว่าสถานการณ์นี้คือความล้มเหลวของมนุษยชาติ และประชากรอย่างน้อย 1 ใน 5 ต้องเผชิญกับภาวะอดอยาก สาเหตุหลักคือความขัดแย้งและมาตรการปิดล้อมที่จำกัดการเข้าถึงอาหารและความช่วยเหลือ (Al Jazeera, 2025) ทั้งนี้ ยังมีการระบาดของโรคต่าง ๆ เนื่องจากสภาพสุขาภิบาลที่แย่มาก ขาดน้ำสะอาด และระบบสุขาภิบาลถูกทำลาย (World Health Organization, 2025)

1.8 เศรษฐกิจล่ม/ขาดแคลนรายได้/ความยากจนขั้นรุนแรง คือ การค้า ภาคการผลิตถูกปิดกั้น เศรษฐกิจพื้นฐานเสื่อมถอยอย่างหนักและเข้าสู่ภาวะอดอยากรุนแรง ซึ่งการประมาณการเบื้องต้นของ UNCTAD แสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวที่ลดลง ความยากจนและการว่างงานที่พุ่งสูงขึ้น รวมถึงความท้าทายทางเศรษฐกิจและสังคมอื่น ๆ (UNCTAD, 2024)

1.9 การเสื่อมของสิทธิและเสรีภาพ/ความไม่มั่นคงในชีวิตประจำวัน คือ ประชาชนถูกควบคุมการเคลื่อนไหว ถูกจำกัดสิทธิในการเดินทางออกนอกเขต ปิดตั้งด่านและบทลงโทษที่รุนแรง เพื่อควบคุมความมั่นคงและตอบโต้การโจมตีของกลุ่มฮามาส โดยใช้มาตรการปิดล้อมทางบก อากาศ และทะเล จำกัดการนำเข้าอาหาร น้ำ ยารักษาโรค และวัสดุก่อสร้าง ทำให้เศรษฐกิจพื้นฐานในกาซ่าเสื่อมโทรมอย่างหนัก และชีวิตประชาชนถูกจำกัดอย่างรุนแรง ทั้งนี้ ความตั้งใจของอิสราเอล คือ การแยกกาซ่าออกจากการปกครองของฮามาสเพื่อบีบให้ประชาชนต่อต้านกลุ่มนี้ แต่ผลกลับตรงกันข้าม ทำให้ฮามาสเข้มแข็งขึ้นและประชาชนยิ่งขาดแคลน (แอมเนสตี้, 2566ก)

2. สมุทัย (สาเหตุแห่งทุกข์) คือ ต้นเหตุของความทุกข์ในความขัดแย้งนี้ส่วนหนึ่งมาจาก โลกได้แก่ความโลภตัณหาในกามคุณ (กามตัณหา) เช่น ความต้องการควบคุมดินแดน ทรัพยากร อำนาจทางการเมือง และโทษ ได้แก่ ความโกรธ ความเกียดชัง ความไม่ไว้วางใจ และความแค้นสะสมระหว่างสองฝ่าย ตัวอย่างเช่น วันที่ 7 ตุลาคม 2566 กลุ่มฮามาสกองกำลังติดอาวุธในฉนวนกาซ่า กว่า 1,000 คน บุกโจมตีชายแดนทางตอนใต้ของอิสราเอล พร้อมก่อเหตุสังหารหมู่ชาย หญิง และเด็กไปกว่า 1,200 คน และลักพาตัวพลเรือนอีกราว 250 คนเพื่อนำตัวกลับกาซ่า และหลังจากเหตุการณ์วันนั้น นายกรัฐมนตรีอิสราเอล เบนจามิน เนทันยาฮู (Benjamin Netanyahu) ออกมาประกาศทันทีว่า “อิสราเอลเข้าสู่สงครามแล้ว และกลุ่มฮามาส

ต้องชดใช้” จากนั้นกองกำลังป้องกันอิสราเอล (Israel Defence Forces หรือ IDF) ก็เริ่มปฏิบัติการทางทหารทันทีเพื่อเดินหน้าแก้แค้นฮามาสและปล่อยตัวประกัน (Udchachon, 2025)

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และภูมิรัฐศาสตร์ที่ซับซ้อน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อชาวยิวเริ่มฟื้นฟูรัฐชาติในดินแดนที่ชาวอาหรับปาเลสไตน์อาศัยอยู่เดิม ความตึงเครียดทวีความรุนแรงหลังการก่อตั้งรัฐอิสราเอลในปี 2491 และสงครามหกวันที่นำไปสู่การยึดครองเวสต์แบงก์และฉนวนกาซ่า ประเด็นหลักคือเขตแดน สิทธิการกลับมาตุภูมิ น้ำ และสถานะเยรูซาเล็มซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างอ้างสิทธิ์ ศาสนาที่ยึดถือพื้นที่นี้เป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ยิ่งเพิ่มความซับซ้อน ทำให้ความขัดแย้งและผลกระทบทางการเมืองสังคมยังคงต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (ไทยพีบีเอส, 2566)

3. นิโธธ (ความดับทุกข์) คือ การดับทุกข์สภาพนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการยุติความรุนแรงเปิดทางสันติภาพ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม การสร้างความเข้าใจใหม่ ๆ ระหว่างสองฝ่าย เช่น การฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของทั้งสองฝ่าย การสร้างความมั่นคงในภูมิภาค (Reuters, 2568) และการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างประชาชนของทั้งสองฝ่าย ซึ่งมีการเสนอและเรียกร้องจากหน่วยงานนานาชาติและองค์กรสิทธิมนุษยชน เช่น Amnesty International ที่เน้นให้ยุติการสู้รบ เปิดทางให้ช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเข้าถึงประชาชนที่หลีกเลี่ยงการปิดล้อมและการยึดครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย พร้อมฟื้นฟูฉนวนกาซ่าเพื่อเยียวยาชีวิตผู้คน (แอมเนสตี้, 2568) รวมถึงการออกแถลงการณ์ร่วมในระดับพหุภาคีและเรียกร้องให้นำกฎหมายระหว่างประเทศมาบังคับใช้อย่างจริงจังเพื่อสร้างสันติภาพ นโยบายฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ การจัดทำและผลักดันแผนสันติภาพ เช่น แผน 20 ข้อของทรัมป์ที่เน้นเขตปลอดความรุนแรงและการพัฒนาเพื่อประชาชนในกาซ่า (Dung, 2025) รวมถึงการยอมรับสิทธิและความต้องการของกันและกัน และการประนีประนอม ซึ่งเป็นความพยายามที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศ กล่าวคือ ในเดือนกันยายน 2568 องค์กรสหประชาชาติได้ลงมติสนับสนุนการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์ โดยการยอมรับซึ่งกันและกันและการสร้างรัฐปาเลสไตน์ที่มีอธิปไตย โดยมีประเทศสมาชิก 142 ประเทศสนับสนุนการแก้ปัญหานี้ (Lederer, 2568) และล่าสุดเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2568 ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ สหรัฐฯ และผู้นำโลกหลายคน ลงนามใน “ข้อตกลงหยุดยิงกาซ่า” ขณะที่ ตัวประกันชาวอิสราเอล 20 คนกลับคืนสู่ครอบครัวหลังฮามาสปล่อยตัวตามข้อตกลงหยุดยิงระยะแรก (ไทยพีบีเอส, 2568)

4. มรรค (หนทางดับทุกข์) หนทางแห่งการดับทุกข์ในบริบทนี้ คือ การนำหลักมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในการเจรจายุติความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์สามารถช่วยสร้างกรอบทางจิตใจและพฤติกรรมเพื่อการสันติได้ โดยแต่ละองค์ประกอบของมรรคมีองค์ 8 ส่งเสริมให้ฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ คือ การนำหลักมรรคมีองค์ 8 มาใช้เพื่อแก้ไขความขัดแย้งในบริบทนี้มีรายละเอียดในแต่ละข้อดังนี้ 1. สัมมาทิฏฐิ แก้ไขด้วยการ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ระหว่าง

สองฝ่ายเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบของความขัดแย้ง โดยการเปิดใจรับฟังและศึกษาเรื่องราวจากมุมมองต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนและสร้างฐานความเห็นพ้องต้องกัน 2. สัมมาสังกัปปะ (ความตั้งใจชอบ) แก้ไขด้วยการ ตั้งใจที่จะหาทางออกในเชิงบวก ผ่านการเจรจาและการประนีประนอม โดยมีความตั้งใจที่แน่วแน่ในการสร้างสันติภาพและลดความขัดแย้งให้เหลือน้อยที่สุด 3. สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ) แก้ไขด้วยการใช้คำพูดที่สร้างสรรค์และไม่กระทบกระทั่ง โดยหลีกเลี่ยงคำพูดที่สร้างความเกลียดชังหรือความรุนแรง มุ่งมั่นที่จะใช้ภาษาที่สุภาพและเคารพกันและกัน 4. สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) แก้ไขด้วยการ กระทำที่เป็นมิตรและยุติธรรม เช่น การร่วมมือในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากความขัดแย้ง และการทำงานร่วมกันเพื่อการฟื้นฟูสังคมหลังจากความรุนแรง 5. สัมมาอาชีวะ (การดำรงชีวิตชอบ) แก้ไขด้วยการ มีการดำเนินชีวิตอย่างยุติธรรมและไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวจากความขัดแย้ง โดยไม่ใช้ความขัดแย้งเป็นเครื่องมือในการเพิ่มพูนอำนาจหรือทรัพยากรส่วนตัว 6. สัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ) แก้ไขด้วยการ พยายามอย่างต่อเนื่องในการลดความขัดแย้ง ทั้งในระดับปัจเจกและสังคม โดยมุ่งหวังที่จะสร้างความร่วมมือและสนับสนุนกระบวนการสันติภาพอย่างยั่งยืน 7. สัมมาสติ (การระลึกชอบ) แก้ไขด้วยการ มีสติในการจัดการกับอารมณ์ และการทำความเข้าใจในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการระลึกถึงความเป็นมนุษย์และสิทธิของทุกฝ่าย ทำให้สามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและไม่ใช้ความรุนแรง และ 8. สัมมาสมาธิ (สมาธิชอบ) แก้ไขด้วยการ ฝึกสมาธิเพื่อให้มีสติและการตัดสินใจที่ชัดเจน ในการหาทางออกจากความขัดแย้ง โดยการฝึกสติและสมาธิจะช่วยให้มองเห็นวิธีแก้ไขปัญหาที่มีความยั่งยืนและสร้างสันติภาพได้มากขึ้น (ที.สี. (ไทย) 9/393/164) ซึ่งการนำมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งนี้จะช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถลดความขัดแย้งและร่วมกันสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและสันติสุข

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเจรจายุติความขัดแย้งอิสราเอล-ปาเลสไตน์ จึงเป็นกระบวนการที่เน้นการวิเคราะห์ปัญหาที่ต้นเหตุ (สมุทัย) และนำเสนอแนวทางปฏิบัติที่ชอบธรรม (มรรค) เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายแห่งการยุติความทุกข์ และสันติภาพ (นิโรธ) อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง หลักอริยสัจ 4: การยุติความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า) เป็นแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเจรจายุติความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเจรจายุติความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า)

จากภาพที่ 1 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเจรจาตีความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ (ฉนวนกาซ่า) เป็นการบูรณาการแก้ไขปัญหที่เกิดจากโลภะ โทสะ และความยึดมั่นในผลประโยชน์ ทั้งสองฝ่ายควรลดทิฐิ เพิ่มความเข้าใจ และเปิดทางสู่การประนีประนอมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการดับทุกข์และสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืนได้แก่

1. ทุภข์ (ความทุกข์) คือความขัดแย้งยึดถือทำให้ชาวกาซ่าเผชิญวิกฤตมนุษยธรรมรุนแรง ทั้งชีวิตถูกคุกคาม การพลัดถิ่น และความทุกข์ทางเศรษฐกิจ-สังคม โดยปัญหาหลักคือ อดอยาก ขาดอาหาร โครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณสุขล่มสลาย การอพยพภายใน การปิดล้อมและจำกัดความช่วยเหลือ ผู้เสียชีวิตจำนวนมาก สุขภาพเสื่อมถอย เศรษฐกิจพังและสิทธิเสรีภาพถูกจำกัด

2. สมุทัย (สาเหตุแห่งทุกข์) คือต้นเหตุความทุกข์จากโลภะ ได้แก่ความโลภตัณหาในกามคุณ (กามตัณหา) เช่น ความต้องการควบคุมดินแดน ทรัพยากร อำนาจทางการเมือง และโทสะ ได้แก่ ความโกรธ ความเกลียดชัง ความไม่ไว้วางใจ และความแค้นสะสมระหว่างสองฝ่าย รวมถึงปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และภูมิรัฐศาสตร์ที่ซับซ้อน

3. นิโรธ (ความดับทุกข์) คือการดับทุกข์สภาพนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการยุติความรุนแรง เปิดทางสันติภาพ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม การสร้างความเข้าใจใหม่ ๆ ระหว่างสองฝ่าย รวมถึงการยอมรับสิทธิและความต้องการของกันและกัน และการประนีประนอม

4. มรรค (หนทางดับทุกข์) คือการประยุกต์ใช้ มรรคมีองค์ 8 ช่วยเป็นกรอบสร้างสันติในการเจรจาอิสราเอล-ปาเลสไตน์ โดยเน้นการเข้าใจความจริง ได้แก่ 1. สัมมาทิฐิ แก้ไขด้วยการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง 2. สัมมาสังกัปปะ แก้ไขด้วยการ ตั้งใจที่จะหาทางออกในเชิงบวก 3. สัมมาวาจา แก้ไขด้วยการ ใช้คำพูดที่สร้างสรรค์และไม่กระทบกระทั่ง 4. สัมมาภิมันตะ แก้ไขด้วยการ กระทำที่เป็นมิตรและยุติธรรม 5. สัมมาอาชีวะ แก้ไขด้วยการ มีการดำเนินชีวิตอย่างยุติธรรมและไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวจากความขัดแย้ง 6. สัมมาวายามะ แก้ไขด้วยการพยายามอย่างต่อเนื่องในการลดความขัดแย้ง 7. สัมมาสติ แก้ไขด้วยการ มีสติในการจัดการกับอารมณ์ และ 8. สัมมาสมาธิ แก้ไขด้วยการ ฝึกสมาธิเพื่อให้มีสติและการตัดสินใจที่ชัดเจน ช่วยให้ทุกฝ่ายสามารถลดความขัดแย้งและร่วมกันสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและสันติสุขนำไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืน

สรุป

หลักอริยสัจ 4 ช่วยชี้ให้เห็นแก่นแท้ของปัญหาความขัดแย้งระหว่างอิสราเอล-ปาเลสไตน์ที่ฉนวนกาซ่า ได้แก่ 1. ทุภข์ (ความทุกข์) คือ ความขัดแย้งที่ยึดถือทำให้ประชาชนในพื้นที่ประสบปัญหาความทุกข์ เช่น การเสียชีวิต การพลัดถิ่น ขาดแคลนอาหาร น้ำ การรักษาพยาบาล และวิกฤตมนุษยธรรม 2. สมุทัย (สาเหตุแห่งทุกข์) มาจาก โลภะ คือ ความโลภในกามตัณหา

เช่น ความต้องการครอบครองดินแดน ทรัพยากร และอำนาจทางการเมือง รวมถึง โทสะ คือ ความโกรธ ความเกลียดชัง และความแค้นสะสมระหว่างสองฝ่าย ซึ่งสะสมมานาน และมีปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และภูมิรัฐศาสตร์ 3. นิโรธ (ความดับทุกข์) คือ การยุติความรุนแรง และสร้างสันติภาพ และการประนีประนอม โดยเน้นการสร้างความเข้าใจและการยอมรับสิทธิของกันและกัน และ 4. มรรค (หนทางดับทุกข์) คือ การนำหลักมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางแก้ไขความขัดแย้งโดยเน้นการพัฒนาความคิด การพูด และการกระทำให้ถูกต้อง โดยเริ่มจากความเข้าใจและเจตนาที่ชอบ ใช้คำพูดและการกระทำที่สร้างสรรค์ ดำเนินชีวิตอย่างยุติธรรม มีความพยายาม สติ และสมาธิในการควบคุมอารมณ์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งนำไปสู่ความสงบ และสันติสุขอย่างยั่งยืนในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ชนิดาภา พรหมิ. (2566). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการตามหลักอริยสัจ 4. *วารสารบรรพตการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 4(1), 38-45.
- ดวงใจ ปินตามูล. (2560). การจัดการความขัดแย้งเพื่อสร้างความปรองดองในสังคมโลกเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 1(1), 39-52.
- ไทยพีบีเอส. (2566). *ทำความเข้าใจ "ฉนวนกาซ่า" ดินแดนกันชน "อิสราเอล - ปาเลสไตน์"*. สืบค้น 10 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/abtOO>
- _____. (2566). *ปุ่มหลังปมขัดแย้ง "อิสราเอล-ปาเลสไตน์"*. สืบค้น 28 กันยายน 2568, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/332582>
- _____. (2568). *"ทรมาน-ผู้นำโลก" ร่วมลงนามใน "ข้อตกลงหยุดยิงกาซ่า"*. สืบค้น 17 ตุลาคม 2568, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/357549>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2568). *ภาพดาวเทียมเผย ก๊าซซีทีถูกทำลายราบเป็นหน้ากลองในเวลาเพียง 1 เดือน*. สืบค้น 28 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/VP2yl>
- ธนพร โปมิน และอุทัย กมลศิลป์. (2565). อริยสัจ 4 : พุทธวิธีเสริมสร้างการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 7(1), 1-10.
- พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตโต). (2532). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระมหาสุทนต์ จิตตปัญญา (ญานอก). (2566). หลักอริยสัจ 4 กับการแก้ไขวิกฤตการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศ. *Journal of Modern Learning Development*, 8(5), 399-410.

บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบาย รองรับสังคมสูงวัย*

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENT LEADERS IN COMMUNICATING POLICES TO SUPPORT AND AGING SOCIETY

จารึก ไชยรักษ์, หฤทัย ปัญญาวุฒตระกูล, กานต์ บุญศิริ

Jaruek Chairak, Haruthai Panyawuttrakul, Karn Boonsiri

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding Author E-mail: jaruek.ch@gmail.com

บทคัดย่อ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์แล้ว ซึ่งการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อทุกมิติของสังคม รวมถึงภาระทางการคลังและความท้าทายในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนนโยบายระดับชาติไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ หัวใจสำคัญของความสำเร็จในการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยอยู่ที่การสื่อสารนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพของผู้นำที่มีบทบาทหลัก 3 ด้าน คือ 1. ผู้เชื่อมโยงและถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ 2. ผู้สร้างการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของปัญหาาร่วมกัน และ 3. ผู้ส่งเสริมศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย จากการสังเคราะห์เอกสาร บทความวิจัย และงานวิชาการที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนนโยบายรองรับสังคมสูงวัย ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรใช้กลยุทธ์การสื่อสาร 5 ด้าน ได้แก่ 1. กลยุทธ์การนำเสนอสาร เน้นการเปลี่ยนมุมมองจากการดูแลเป็นการส่งเสริมศักยภาพ 2. กลยุทธ์การใช้สื่อ เน้นสื่อบุคคลและสื่อดั้งเดิมในท้องถิ่นควบคู่กับการประยุกต์ใช้สื่อใหม่เพื่อการบริหารจัดการ 3. กลยุทธ์การโน้มน้าวใจ สร้างแรงบันดาลใจผ่านเรื่องเล่าความสำเร็จของผู้สูงอายุ และเน้นการพึ่งพาตนเอง รวมถึงใช้ความน่าเชื่อถือของผู้รู้ในชุมชน 4. กลยุทธ์การมีส่วนร่วม จัดเวทีสานพลังและใช้เทคนิค T-E-A-M เพื่อส่งเสริมการร่วมคิดร่วมทำในการพัฒนา และ 5. กลยุทธ์เครือข่าย บูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์ความรู้จากบทความนี้ คือ องค์ความรู้ทาง

วิชาการเรื่องบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย และการนำองค์ความรู้ทางวิชาการเรื่องการสื่อสารเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการสื่อสารนโยบายอื่น ๆ ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ: สังคมสูงวัย; การสื่อสารนโยบาย; บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

Thailand has entered a Complete Aged Society. This rapid transition is impacting all dimensions of society and presents significant challenges, including fiscal burdens and difficulties in public service provision for Local Administrative Organizations (LAOs). Therefore, LAO leaders play a critical role in translating national policies into local implementation. The key to success in preparing for an aging society lies in the effective policy communication by these leaders. LAO leaders primarily serve three main roles: 1. As a Connector and Communicator of policies into action, 2. As a Promoter of Participation and co- owner of the issues and 3. As a Promoter of the dignity and worth of the elderly. This article aimed to study the role of local administrative organizations leaders in communicating policies to support an aging society. To drive aging society policies, LAO leaders should employ five key communication strategies: 1. Message Strategy: Emphasize shifting the perspective from care to potential enhancement (Active Aging), 2. Media Strategy: Prioritize personal media (e.g., community leaders, health volunteers) and traditional local media, coupled with new media for management purposes, 3. Persuasion Strategy: Inspire through success stories of the elderly, promote self-reliance, and utilize the credibility of local experts, 4. Participation Strategy: Organize power-weaving forums and apply the T-E-A-M technique to foster joint thinking and joint action and 5. Network Strategy: Integrate work with all sectors and establish learning networks among LAOs. The knowledge from this article are: Academic knowledge on the role of local administrative organization leaders in communicating policies to support and aging society and the application of academic knowledge on communication to communicate other policies of local administrative organization leaders.

Keyword: Aging Society; Policy Communication; Role of Local Administrative Organization Leaders

บทนำ

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Complete Aged Society) แล้วโดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 20 หรือกว่า 14 ล้านคน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และคุณภาพชีวิตของคนทุกกลุ่มวัย ทำให้การเตรียมความพร้อมทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นเป็นเรื่องเร่งด่วน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีอำนาจหน้าที่สำคัญในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุในท้องถิ่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจบริการสาธารณะที่รัฐดำเนินการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมให้ อปท. เป็นหน่วยหลักในการจัดบริการสาธารณะ โดยต้องคำนึงถึงคุณภาพในการให้บริการ ที่ประชาชนจะได้รับ (คณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนระบบรองรับสังคมสูงวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2567; กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2566)

อปท. จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการแปลงนโยบายรองรับสังคมสูงวัยจากนโยบายระดับชาติไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข รวมทั้งการเตรียมประชากรก่อนวัยสูงอายุได้เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ หัวใจสำคัญของความสำเร็จจึงอยู่ที่การสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัยที่มีประสิทธิภาพของผู้นำและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน

ผู้นำ อปท. เป็นผู้มีความสำคัญในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัยไปสู่การปฏิบัติในฐานะผู้ส่งสารไปยังประชาชนทุกกลุ่มวัย สื่อสารข้อความนโยบายผ่านช่องทางและวิธีการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้เกิดปฏิบัติตามนโยบายได้อย่างแท้จริง ซึ่งการสื่อสารจะเป็นหัวใจหลักของการผลักดันนโยบายให้ประสบความสำเร็จได้ บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำ อปท. ในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัยสู่การปฏิบัติ จากการศึกษาเอกสาร บทความวิจัย และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของสังคมสูงวัย

“สังคมสูงวัย” (Aging Society) คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ที่มีสัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปี หรือ 65 ปีขึ้นไป) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องจนถึงเกณฑ์สากล ปรากฏการณ์นี้เกิดจากอัตราการเกิดที่ลดลงและอัตราการมีอายุยืนยาวที่เพิ่มขึ้น สังคมสูงวัยไม่ใช่เรื่องของผู้สูงอายุเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของประชากรทุกกลุ่มวัย เพราะส่งผลกระทบต่อและเกี่ยวข้องกับทุกมิติของสังคมในระดับประเทศ โดยเกณฑ์การพิจารณาตามสากล (อนันต์ อนันตกุล, 2560; กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561) คือ สังคมสูงวัย (Aging Society) หมายถึง

สัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และสัดส่วนประชากรสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 7 สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Aged Society) สัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และสัดส่วนประชากรสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 14 สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super-Aged Society) สัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด และสัดส่วนประชากรสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) มากกว่าร้อยละ 20

ทั้งนี้ การที่ประเทศก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยมีผลกระทบต่อทุกระบบในสังคม ได้แก่

1. กำลังการผลิตและฐานภาษีของประเทศการลดลง จากวัยแรงงานที่ลดลง
2. ความท้าทายทางเศรษฐกิจ ทั้งความมั่นคงทางการเงินผู้สูงอายุและภาระงบประมาณสวัสดิการ/บำนาญ
3. ความท้าทายทางสุขภาพและสังคม เช่น บริการสุขภาพ การดูแลระยะยาว และที่อยู่อาศัย (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2568)

การเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัย จึงไม่ใช่เป็นแค่การเตรียมดูแลผู้สูงอายุเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาคุณภาพประชากรทุกช่วงวัยให้เกิดและเติบโตอย่างมีคุณภาพและพร้อมสำหรับการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพและมีความสุขในสังคม เพราะฉะนั้น การเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยจึงต้องเตรียมความพร้อมทั้งระบบและครอบคลุมทุกกลุ่มวัย

สถานการณ์สูงวัยของประเทศและผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อปท. ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างชัดเจน ดังนี้ 1. ภาระทางการคลังงบประมาณเพิ่มสำหรับเบี้ยยังชีพ สวัสดิการ และการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long-term Care) (2) ความท้าทายด้านบริการ ต้องปรับปรุงระบบสาธารณสุขโรคและสิ่งแวดล้อมให้เป็นที่ไปตามหลักการออกแบบที่เป็นสากล (Universal Design) พัฒนาบริการสุขภาพปฐมภูมิ และการส่งเสริมการจ้างงาน และการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ (คณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนระบบรองรับสังคมสูงวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2567)

อปท. จึงมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยให้ครอบคลุมทุกกลุ่มวัยในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม และสุขภาพ รวมไปถึงด้านเทคโนโลยี ซึ่งถ้าหากไม่เตรียมความพร้อมตั้งแต่ต้น ท้องถิ่นก็จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในการรับมือสังคมสูงวัยในอนาคตอีกมาก

นโยบายรองรับสังคมสูงวัย

นโยบายรองรับสังคมสูงวัยของประเทศไทย โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2561 เห็นชอบให้ “สังคมผู้สูงอายุเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ” และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2563 เห็นชอบ “มาตรการขับเคลื่อนสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืน 4 มิติ” (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2566) ดังนี้ 1. มิติเศรษฐกิจ เน้นการปฏิรูประบบการเงินการคลัง

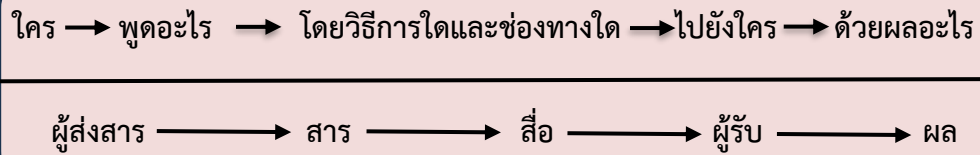
และบูรณาการบ้านาณู/การออมเพื่อวัยสูงอายุ รวมถึงขยายอายุการทำงาน และสนับสนุนการออมแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชากรวัยทำงานเตรียมพร้อมสำหรับชีวิตหลังเกษียณ 2. มิติสภาพแวดล้อม เน้นการปรับปรุงกฎกระทรวง และให้ อปท. มีภารกิจในการปรับสภาพแวดล้อมบ้าน และโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อผู้สูงอายุในชุมชน 3. มิติสุขภาพ เน้นการบูรณาการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล ยกกระดับผู้บริหารมืออาชีพ และจัดให้มี ศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพพร้อมบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ผู้ป่วยระยะกลางทุกอำเภอ 4. มิติสังคม เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในรูปแบบ “บวร วชร” (บ้าน วัด โรงเรียน วิสาหกิจ ชุมรม โรงพยาบาล) ในการรองรับสังคมสูงวัยในชุมชน การกำหนด “ผู้พิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ” และการส่งเสริมการมีบุตร และ 5. ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ส่งเสริมให้ อปท. ดำเนินภารกิจด้านนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ สร้างระบบเทคโนโลยีเพื่อดูแลสุขภาพ และสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทั้งทักษะการทำงานและทักษะชีวิต

การสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัยเป็นการสื่อสารนโยบายระดับชาติไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่นควรสื่อสารให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ มิติสภาพแวดล้อม มิติสุขภาพ และมิติสังคม รวมถึงด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งทุกมิติมีความเชื่อมโยงกัน แต่จะให้ความสำคัญมากน้อยเพียงใดในแต่ละท้องถิ่นขึ้นอยู่กับสถานการณ์สังคมสูงวัยและบริบทของพื้นที่

การสื่อสารและการสื่อสารนโยบาย

การสื่อสาร (Communication) คือ กระบวนการส่งสารข้อมูล ความคิด ความรู้สึจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นผ่านสื่อต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน หรือเพื่อชักจูงให้ผู้รับเกิดปฏิกิริยาตอบสนองตามที่ผู้ส่งต้องการ ซึ่งการสื่อสารสามารถเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ ทั้งการพูด การเขียน กิริยาท่าทาง หรือแม้แต่ภาพและเสียง การสื่อสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญสำหรับคนและสังคมในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การสื่อสารมีความหมายถึงการถ่ายทอดความหมายของผู้สื่อสารซึ่งมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกชน การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่มย่อย การสื่อสารองค์กร การสื่อสารสาธารณะ และการสื่อสารมวลชน (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2556)

ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell) เสนอแบบจำลองการสื่อสาร โดยมองกระบวนการสื่อสารในเชิงพฤติกรรมด้วยองค์ประกอบที่เขาตั้งเป็นประเด็นคำถาม เพื่อให้เห็นการเริ่มต้นของการสื่อสารและจุดหมายหลายทางที่เด่นชัด คือ คำถามที่ว่า “ใคร พูดอะไร โดยวิธีและช่องทางใด ไปยังใคร ด้วยผลอะไร (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร และ สุภาภรณ์ ศรีดี, 2566) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองการสื่อสารของฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell)

การสื่อสารนโยบาย คือ การนำสาระสำคัญของนโยบาย เป้าหมาย ขั้นตอนการปฏิบัติ และสิทธิประโยชน์ ไปเผยแพร่ให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบและเกิดความเข้าใจที่นำไปสู่การยอมรับ และการมีส่วนร่วม ในบริบทของสังคมสูงวัย การสื่อสารนโยบายที่มุ่งเน้นแต่เพียงสวัสดิการ อาจไม่เพียงพอ แต่ต้องครอบคลุมถึงการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุและการเตรียมพร้อม ในทุกช่วงวัย

กลยุทธ์การสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย

กลยุทธ์การสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย มุ่งเน้นการสื่อสารที่ครอบคลุมและบูรณาการ โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นฐานและส่งเสริมบทบาททุกภาคส่วน แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561; สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2568; กมลรัฐ อินทรทัศน์, 2566; Sunthonnon, 2024) ดังนี้ 1. การสร้างความตระหนักและการเตรียมความพร้อมตลอดช่วงชีวิต เน้นย้ำความสำคัญของการเตรียมพร้อมตั้งแต่เนิ่น ๆ สื่อสารว่าสังคมสูงวัยเป็นเรื่องของทุกคน ไม่ใช่แค่ผู้สูงอายุ โดยใช้ช่องทางสื่อที่หลากหลายเพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร และความรู้เข้าถึงได้ง่าย และยกระดับคุณภาพการสื่อสารนโยบายให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น 2. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกของผู้สูงอายุ มุ่งลดอคติทางอายุ และเน้นย้ำถึงคุณค่าและศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม สื่อสารเรื่องราวแบบอย่างที่ดี การถ่ายทอดภูมิปัญญา สนับสนุนการทำงานและอาชีพ ให้ผู้สูงอายุ มีโอกาสทำงานที่เหมาะสมกับวัย และส่งเสริมความเข้าใจในครอบครัว สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันและการดูแลซึ่งกันและกัน และ 3. การสื่อสารเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายระดับพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการนำนโยบายไปปฏิบัติในชุมชนและท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในชุมชน ใช้เทคนิค T-E-A-M (Training, Engagement, Area Based Approach, Management Skills) เพื่อให้เจ้าหน้าที่และเครือข่ายนำไปประยุกต์ใช้จริงตามบริบทพื้นที่ จัดเวทีสานพลัง สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนนโยบายโดยใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่เป็นหลัก และการจัดการความรู้ในชุมชน

เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ร่วมกันคิดร่วมกันทำในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

กลยุทธ์การสื่อสาร เป็นส่วนสำคัญในการวางแผนการสื่อสารนโยบายสังคมสูงวัยให้ประสบความสำเร็จ หากขาดกลยุทธ์ที่ดี นโยบายที่สื่อสารออกไปอาจจะไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไป ซึ่งกลยุทธ์การสื่อสารโดยสรุป ประกอบด้วย การสร้างความตระหนักและการเตรียมความพร้อมตลอดช่วงชีวิต การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกของผู้สูงอายุ และการสื่อสารเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายระดับพื้นที่

บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย

ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้สร้างและผู้ขับเคลื่อนนโยบายรองรับสังคมสูงวัยให้เกิดผลจริงในชุมชน โดยมีบทบาทหลัก 3 ด้าน และต้องใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพดังนี้

บทบาทของผู้นำท้องถิ่น สรุปได้เป็น 3 ด้านหลัก คือ 1. ผู้เชื่อมโยงและถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ ผู้นำต้องทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างนโยบายระดับบนกับการปฏิบัติในชุมชน โดยการตีความและถ่ายทอดข้อมูล ให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น ใช้ช่องทางสื่อสารที่เข้าถึงผู้สูงอายุจริงและประสานกับกลุ่มแกนนำ 2. ผู้สร้างการมีส่วนร่วมและเจ้าของปัญหา ผู้นำต้องสร้างเวทีสำหรับการสื่อสารแบบสองทาง กระตุ้นจิตสำนึก ร่วมคิด ร่วมทำ และใช้หลักการสื่อสารที่อิงพื้นที่ และ 3. ผู้ส่งเสริมศักดิ์ศรีและคุณค่า ผู้นำต้องให้ความเคารพและเน้นศักยภาพของผู้สูงอายุเป็นแกนนำในการสร้างชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และให้ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลาง

ด้านกลยุทธ์ ผู้นำท้องถิ่นควรใช้กลยุทธ์ในการสื่อสาร ดังนี้ (ชิดชนก พวงเพ็ชร, 2567; เบลญพร พิงไชย, 2566; สุนทรชัย ขอบยศ, 2568; วิลาวัลย์ ภูมิ และคณะ, 2566)

1. กลยุทธ์การนำเสนอสาร (Message Strategy) เน้นการสร้างเนื้อหาที่เข้าใจง่าย ตรงประเด็น และสร้างแรงบันดาลใจ เน้นคุณค่าและศักยภาพ โดยเปลี่ยนมุมมองจากการดูแลเป็นการส่งเสริมศักยภาพและภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ใช้ภาษาท้องถิ่นและภาษาที่ชัดเจน หลีกเลี่ยงศัพท์ราชการ เพื่อให้เข้าใจสิทธิ สวัสดิการได้ทันที เน้นความได้ประโยชน์โดยตรง เช่น ข้อมูลบริการดูแลระยะยาว หรือโอกาสสร้างอาชีพเสริม

2. กลยุทธ์การใช้สื่อ (Media Strategy) เน้นการใช้สื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญกับสื่อบุคคล เช่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่ อบต. ในฐานะช่องทางหลัก ใช้สื่อแบบดั้งเดิมในท้องถิ่น เช่น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย ควบคู่ไปกับสื่อใหม่ และประยุกต์ใช้สื่อใหม่เพื่อการบริหารจัดการ เช่น แอปพลิเคชันหรือกลุ่มโซเชียลมีเดีย ในการสื่อสารกับผู้ดูแลและอาสาสมัคร

3. กลยุทธ์การโน้มน้าวใจ (Persuasion Strategy) เน้นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความร่วมมือ สร้างแรงบันดาลใจผ่านเรื่องเล่าของบุคคลจริงที่ประสบ

ความสำเร็จในการเตรียมพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีคุณภาพ เน้นการพึ่งพาตนเอง โดยชี้ให้เห็นว่าการเตรียมพร้อมเรื่องสุขภาพและการเงินเป็นการลงทุนเพื่ออนาคต และใช้ความน่าเชื่อถือของผู้รู้ในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุที่เคารพนับถือ หรือหมอพื้นบ้าน เป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูล

4. กลยุทธ์การมีส่วนร่วม (Participation Strategy) เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน จัดเวทีสานพลังให้ผู้สูงอายุและผู้ดูแลได้ร่วมสะท้อนประสบการณ์และตัดสินใจร่วมกัน ใช้เทคนิค T-E-A-M เพื่อส่งเสริมสุขภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชน และส่งเสริมการร่วมคิด ร่วมทำ ผ่านการรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

5. กลยุทธ์เครือข่าย (Network Strategy) เน้นการสร้างพลังความร่วมมือระหว่างองค์กรเพื่อความยั่งยืน บูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วน ทั้งครอบครัว ชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ สนับสนุนการสร้างเครือข่ายข้างชุมชน เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่าง อปท. เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความสำเร็จและยกระดับการบริการ

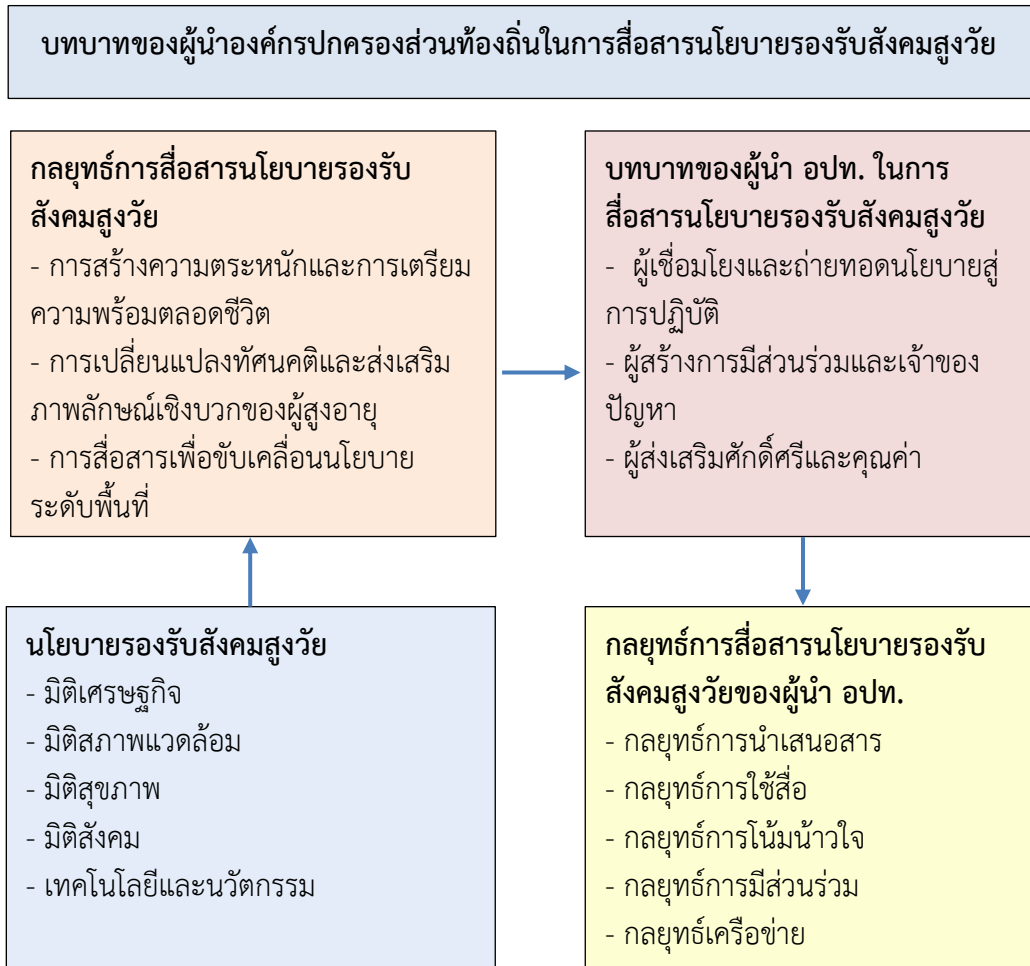
บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัยมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้การสื่อสารจะประสบความสำเร็จได้จึงขึ้นอยู่กับการแสดงบทบาทของผู้นำและกลยุทธ์การสื่อสาร โดยผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นทั้งผู้เชื่อมโยงและถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ สะพานเชื่อมระหว่างนโยบายระดับชาติและระดับจังหวัดกับการปฏิบัติในระดับชุมชน ผู้สร้างการมีส่วนร่วมและผู้ส่งเสริมศักดิ์ศรีและคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ และประชากรทุกกลุ่มวัยในชุมชน ซึ่งหากนโยบายรองรับสังคมสูงวัยผ่านการสื่อสารที่ดีและการดำเนินการนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนและท้องถิ่นก็จะมีความพร้อมในการจัดการรับมือกับสังคมสูงวัยในทุกมิติ นำไปสู่การมีสุขภาวะที่ดีของคนทุกกลุ่มวัยและผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความสุขในสังคม

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากบทความชิ้นนี้ คือ องค์ความรู้ทางวิชาการเรื่องบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย และการนำองค์ความรู้ทางวิชาการเรื่องการสื่อสารเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการสื่อสารนโยบายอื่น ๆ ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นโยบายรองรับสังคมสูงวัย 4 มิติ คือ มิติเศรษฐกิจ มิติสภาพแวดล้อม มิติสุขภาพ และมิติสังคม รวมทั้งด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม กลยุทธ์การสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย ด้านการสร้างความตระหนักและการเตรียมความพร้อมตลอดชีวิต การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกของผู้สูงอายุ และการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนนโยบายระดับพื้นที่ บทบาทของผู้นำ อปท. ในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย เป็นผู้เชื่อมโยงและถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ ผู้สร้างการมีส่วนร่วมและเจ้าของปัญหาและ

ผู้ส่งเสริมศักดิ์ศรีและคุณค่า และ กลยุทธ์การสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัยของผู้นำ อปท. ได้แก่ กลยุทธ์การนำเสนอสาร กลยุทธ์การใช้สื่อ กลยุทธ์การโน้มน้าวใจ กลยุทธ์การมีส่วนร่วม และกลยุทธ์เครือข่าย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัย

สรุป

สังคมไทยได้เข้าสู่สถานการณ์สังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบแล้ว การเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดภาระและความท้าทายต่อระบบสาธารณสุข สวัสดิการ และการจัดการท้องถิ่น ซึ่งนโยบายรองรับสังคมสูงวัยตามมติ ครม. ปี พ.ศ. 2561 และปี พ.ศ. 2563 ให้เห็นขอบมาตรการ

ขับเคลื่อนสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืน ครอบคลุม 4 มิติ คือ มิติเศรษฐกิจ มิติสภาพแวดล้อม มิติสุขภาพ และมิติด้านสังคม รวมทั้งด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ทั้งนี้ การสื่อสารมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะในชุมชนท้องถิ่น

ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารนโยบายเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงวัยอย่างยิ่ง ผู้นำท้องถิ่นไม่ใช่เป็นเพียงผู้ประกาศนโยบาย แต่เป็นผู้สร้างความเข้าใจ สร้างการยอมรับ และแรงขับเคลื่อนร่วมกับชุมชน หากผู้นำท้องถิ่นสามารถวางกลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีการแบ่งกลุ่มผู้รับสาร ใช้ช่องทางหลากหลาย สร้างการมีส่วนร่วม วัตถุประสงค์และปรับปรุง และประสานนโยบายจากส่วนกลางนำสู่การปฏิบัติในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะช่วยให้นโยบายรองรับสังคมสูงวัยกลายเป็นสิ่งที่จับต้องได้ในระดับท้องถิ่น

บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารนโยบายรองรับสังคมสูงวัยจึงเป็นมากกว่าการแจ้งข่าวสาร แต่คือการทำหน้าที่เป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะต้องเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจในสถานการณ์ที่ประเทศกำลังเผชิญ รวมถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในชุมชนจากที่มองผู้สูงอายุเป็นภาระไปสู่การเป็นพลังพัฒนา ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่เน้นความชัดเจน มีความน่าเชื่อถือ ปรับให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น และที่สำคัญที่สุดคือสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การสื่อสารที่ประสบความสำเร็จจะนำไปสู่การยอมรับนโยบาย การใช้ประโยชน์จากสิทธิและบริการ และท้ายที่สุดคือการสร้างชุมชนน่าอยู่สำหรับรองรับสังคมสูงวัยอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการรับมือกับความท้าทายของสังคมสูงวัยในระดับฐานรากอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัฐ อินทรทัศน์. (2566). สังคมผู้สูงอายุไทยกับการสื่อสารนโยบายการเตรียมความพร้อมเข้าสู่เศรษฐกิจผู้สูงอายุ. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, 13(1), 77-89.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2561). *ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2566). *กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สืบค้น 30 กันยายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/sA2SW>
- คณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนระบบรองรับสังคมสูงวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2567). *คู่มือแผนขับเคลื่อนสังคมสูงวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานประสานนโยบายสาธารณสุขรองรับสังคมสูงวัย (สป.สว.).

- ชิดชนก พวงเพ็ชร์. (2567). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจพร พิงไชย. (2566). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางรักใหญ่ อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี. *บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*, 19(2), 55-68.
- วิลาวุธ ภูมิ และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการสื่อสารสุขภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(12), 35-47.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2568). *Social Transformation สังคมแห่งความร่วมมือ 'สูงวัย' อย่างมีสุขภาพะ*. สืบค้น 12 ตุลาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/FdW56>
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2568). *สช.พเนื้กกำลัง กขป. ทั่วประเทศเคลื่อนงานพัฒนารองรับสังคมสูงวัย มุ่งวางทิศชี้ทาง บูรณาการร่วม-เน้นทำบนฐานข้อมูลพื้นที่เป็นหลัก*. สืบค้น 9 ตุลาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/hvJ9y>
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2566). *รายงานการพิจารณาการศึกษาเรื่องการสานพลังเชิงระบบรับมือสังคมสูงวัย*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567*. สืบค้น 11 ตุลาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/NHCGj>
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2568). การสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีหมอลำสินไซ. *พัฒน์นวมรุง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 2(1), 34-57.
- สุรพงษ์ โสณะเสถียร และสุภาภรณ์ ศรีดี. (2566). ประเด็นสาระที่ 1 ทฤษฎีการสื่อสารกับปรากฏการณ์ทางสังคม. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นชั้นสูง*. (น. 1-4.). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรพงษ์ โสณะเสถียร. (2556). *ทฤษฎีการสื่อสาร (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนันต์ อนันตกุล. (2560). *สังคมสูงวัย...ความท้าทายประเทศไทย*. สืบค้น 30 กันยายน 2568, จาก <http://legacy.orst.go.th/wp-content/uploads/2017/12/สังคมสูงวัย3.pdf>
- Sunthonnon, T. (2024). Communication Guidelines for Community Engagement in Promoting Health to Support the Aging Society with the T-E-A-M Technique. *Public Health Policy and Laws Journal*, 10(2), 419-431.

สัมมาสติกับศิลปะการสื่อสารในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย*

MINDFULNESS AND THE ART OF COMMUNICATION IN END OF LIFE CARE

เจนจิรา กุลวงศ์, เพิ่มพูล บุญมี

Jenjira Koollawong, Poempool Boonmee

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Faculty of Nursing, Buriram Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Jenjira.kw@bru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักสัมมาสติทั้งสี่ด้าน ได้แก่ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนาในการพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงวิชาชีพสำหรับพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัว การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจระหว่างพยาบาล ผู้ป่วย และครอบครัว การศึกษาที่ผ่านมาพบว่าพยาบาลยังขาดทักษะและความมั่นใจในการสื่อสาร โดยเฉพาะในประเด็นการวางแผนการดูแลล่วงหน้า การแจ้งข่าวร้าย และการสื่อสารเกี่ยวกับความตาย สัมมาสติหรือความมีสติที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนาช่วยให้พยาบาลอยู่กับปัจจุบัน ลดความเครียด และเพิ่มความสามารถในการสื่อสารได้ บทความนี้นำเสนอการบูรณาการสติปัญญาสี่ เข้ากับการพัฒนาทักษะการสื่อสารสามด้าน คือ การสื่อสารด้วยความเห็นอกเห็นใจ การสื่อสารเกี่ยวกับประเด็นการดูแลในระยะท้ายเพื่อวางแผน และการสื่อสารกับครอบครัวที่มีปัญหาสัมพันธ์ภาพ พร้อมนำเสนอเทคนิคการฝึกสัมมาสติและโปรแกรมฝึกอบรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง ผลลัพธ์จากการใช้สัมมาสติในการสื่อสารส่งผลต่อผู้ป่วยและครอบครัวโดยช่วยลดความเครียดและเพิ่มความพึงพอใจในการดูแล ขณะเดียวกันก็ช่วยลดภาวะหมดไฟในการทำงานของพยาบาล เพิ่มความมั่นใจในการสื่อสาร และส่งเสริมการเติบโตทางวิชาชีพและส่วนบุคคล

คำสำคัญ: สัมมาสติ; ศิลปะการสื่อสาร; การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย

Abstract

This academic article aimed to present the application of the four foundations of right mindfulness; Kayanupassana (contemplation of the body), Vedananupassana (contemplation of feelings), Cittanupassana (contemplation of mind), and Dhammanupassana (contemplation of mental objects) in developing professional communication skills for nurses caring for end-of-life patients and their families. Effective communication served as a critical factor in establishing understanding and trust among nurses, patients, and families. Previous studies were found that nurses still lacked skills and confidence in communication, particularly regarding advance care planning, breaking bad news, and communicating about death. Right mindfulness according to Buddhist principles helped nurses maintain present-moment awareness, reduce stress, and enhance communication capabilities. This article presented the integration of the four foundations of mindfulness with the development of three essential communication skills: empathetic communication, communication regarding end-of-life care issues for planning purposes, and communication with families experiencing relationship difficulties. The article presented mindfulness training techniques and training programs that can be applied in actual practice. Results from using mindfulness in communication benefited patients and families by reducing stress and increasing satisfaction with care delivery, while simultaneously reducing nursing burnout, increasing confidence in communication, and promoting both professional and personal growth among nurses.

Keyword: Right Mindfulness; The Art of Communication; End-of-Life Care

บทนำ

การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายเป็นความท้าทายสำคัญเนื่องจากจำนวนผู้ป่วยสูงอายุและโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้ป่วยและครอบครัวเผชิญความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ (วริทธิ์ตา จารุจินดา, 2561) องค์การอนามัยโลกรายงานว่าผู้ต้องการการดูแลแบบประคับประคอง 20.4 ล้านคนต่อปี โดยผู้สูงอายุเกิน 60 ปีคิดเป็น 69% (World Health Organization, 2020) ในประเทศไทยความต้องการดังกล่าวเพิ่มขึ้นทุกปีจากจำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อรังระยะท้ายและผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น (พรพิมล จันท์คุณภาส และคณะ, 2561) การดูแลแบบประคับประคองมุ่งบรรเทาความทุกข์ทรมานและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคร้ายแรง โดยจัดการอาการทางกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ การสื่อสารในบริบทนี้มีความสำคัญและ

ซับซ้อน ต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา ความซับซ้อนทางอารมณ์ และบริบททางสังคมครอบครัวที่หลากหลาย เมื่อผู้ป่วยสูงอายุทราบว่าเป็นโรคเรื้อรังที่ไม่มีทางรักษาหาย มักแสดงพฤติกรรมหลากหลาย เช่น เก็บตัว โวยวาย หรือก้าวร้าว พยาบาลต้องเข้าใจความคิดและความวิตกกังวลของผู้ป่วยได้ลึกซึ้ง การปฏิบัติการพยาบาลต้องอาศัยความรู้เฉพาะวิชาชีพและการสื่อสารด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Johns et al., 2019) การสื่อสารที่ดีช่วยให้ผู้ป่วยได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเจ็บป่วย เข้าใจสภาวะทางอารมณ์ และได้รับการดูแลตรงความต้องการ (ราตรี นิมฉลอง, 2564) แต่พยาบาลยังขาดทักษะและความมั่นใจในการสื่อสารกับผู้ป่วยระยะท้ายโดยเฉพาะในสถานการณ์ละเอียดอ่อน (Pier, 2017)

สัมมาสติตามหลักพุทธธรรมเป็นหลักคำสอนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการสื่อสารเชิงวิชาชีพ สัมมาสติคือการรู้เท่าทันความเป็นจริงในปัจจุบันขณะ การมีสติต่อความรู้สึก ความคิด และการกระทำของตนเอง รวมถึงการรับรู้ผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2550) การฝึกสัมมาสติช่วยให้พยาบาลอยู่กับปัจจุบัน ลดความเครียดและภาวะเหนื่อยหน่าย รับรู้สถานการณ์ได้ชัดเจนและมองแรงกดดันในมุมใหม่ที่สร้างสรรค์ (Wang et al., 2023) การฝึกสติยังส่งเสริมทักษะการสื่อสาร เพิ่มความเห็นอกเห็นใจ และลดความทุกข์ทางอารมณ์จากการดูแลผู้ป่วย การสื่อสารอย่างมีสติช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและทัศนคติในการดูแลผู้ป่วยได้ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ขณะที่โปรแกรม RMERT ช่วยเสริมสร้างการรู้เท่าทันตนเองและการควบคุมอารมณ์ในนักศึกษาพยาบาล (Salem et al., 2025) การประยุกต์ใช้สัมมาสติจึงช่วยให้พยาบาลฟังอย่างตั้งใจ ตอบสนองผู้ป่วยด้วยความเห็นอกเห็นใจ และรักษาความสงบได้แม้ในสถานการณ์ที่ท้าทาย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกระบวนการทัศนการใช้สัมมาสติในการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารเชิงวิชาชีพสำหรับพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย ซึ่งหมายถึงผู้ป่วยที่มีภาวะโรคเรื้อรังที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ มีการดำเนินของโรคที่ลุกลามต่อเนื่อง และมีอายุขัยที่คาดการณ์ได้จำกัด (กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2563) โดยสังเคราะห์หลักการทางทฤษฎีและเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง การศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและเป็นแนวทางพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการสื่อสารของพยาบาลในอนาคต

ความหมายและบทบาทของสัมมาสติในงานพยาบาล

สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกได้ ความระมัดระวัง ความตื่นตัว ต่อหน้าที่ ภาวะที่พร้อมรับรู้สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและตระหนักว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้นอย่างไร การทำหน้าที่ของสติเปรียบเหมือนนายประตูที่เฝ้าระวังและกำกับการเข้าออก เป็นธรรมสำคัญในทางจริยธรรมที่ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่และป้องกันยับยั้งตนเองจากความชั่ว (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2565) ในการประยุกต์ใช้ทางการพยาบาล สัมมาสติเป็นกระบวนการฝึกจิต

ให้รับรู้สภาวะปัจจุบันอย่างชัดเจนโดยปราศจากการตัดสินหรือปรุงแต่ง ผู้ฝึกจะพัฒนาความสามารถสังเกตประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในร่างกาย ความคิด อารมณ์ และความรู้สึก การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอนำไปสู่การพัฒนาปัญญาที่เห็นความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา สัมมาสติเป็นองค์ประกอบหนึ่งในมรรคมืองค์แปด ประกอบด้วยศีลด้าน ได้แก่ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2559)

ในบริบทการดูแลผู้ป่วย สัมมาสติคือการตระหนักรู้ในปัจจุบัน ใส่ใจหน้าที่ ไม่ประมาทและเปิดรับประสบการณ์ด้วยความเมตตา ทำให้รับรู้และเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นได้ลึกซึ้ง (Johns et al., 2019; Pier, 2019) พยาบาลสามารถใช้หลักพุทธจิตวิทยาให้คำปรึกษาผู้ป่วยที่วิตกกังวลเกี่ยวกับความตาย ช่วยให้ผู้ป่วยเห็นสภาวะธรรมของการเปลี่ยนแปลงและยอมรับความตายด้วยการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของชั้นห้า ลดความเศร้าหมอง มีจิตใจผ่องใส (วิริทธิ์ตา จารุจินดา, 2561) สัมมาสติจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้พยาบาลรับฟังและสื่อสารกับผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สัมมาสติในพระพุทธศาสนาเป็นความระลึกได้และความตื่นตัวต่อหน้าที่อย่างมีสติรู้ตัว ประกอบด้วยการพิจารณาสี่ด้าน คือ กาย เวทนา จิต และธรรม เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ทางการแพทย์ สัมมาสติกลายเป็นกระบวนการฝึกจิตให้รับรู้สภาวะปัจจุบันอย่างชัดเจนโดยปราศจากอคติหรือการตัดสิน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้อย่างเป็นระบบ นำไปสู่การพัฒนาปัญญาที่เห็นความเป็นจริงตามหลักไตรลักษณ์ ในบริบทของการดูแลผู้ป่วย สัมมาสติช่วยให้พยาบาลตระหนักรู้ในปัจจุบันและเปิดรับประสบการณ์ด้วยความเมตตา สามารถเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้ป่วยได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย พยาบาลสามารถนำหลักพุทธจิตวิทยาให้คำปรึกษาแก่ผู้ป่วยที่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตาย ได้เห็นสภาวะธรรมของการเปลี่ยนแปลงและยอมรับความตายผ่านการพิจารณาความไม่เที่ยงของชั้นห้า จึงกล่าวได้ว่าสัมมาสติเป็นเครื่องมือสำคัญที่เสริมสร้างประสิทธิภาพในการสื่อสารและการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายของชีวิตอย่างมีคุณภาพ

บทบาทของสัมมาสติในงานพยาบาล

สัมมาสติในแต่ละด้านสามารถประยุกต์ใช้ในงานพยาบาลได้อย่างเป็นรูปธรรม การบูรณาการสัมมาสติก่อให้เกิดการดูแลที่มีคุณภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความละเอียดอ่อนเชิงจริยธรรมและอารมณ์ เช่น การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย พยาบาลที่ฝึกสัมมาสติจะพัฒนาความสามารถในการสังเกตปฏิกิริยาทางกายและใจของตนเอง ช่วยให้ตระหนักรู้และจัดการกับอคติที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว ส่งผลให้สามารถให้การดูแลที่เป็นกลางและคำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(เล่มที่ 10) ได้กล่าวถึงสัมมาสติ (สติปัฏฐาน ๔) ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรว่าเป็นทางเดียวเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงความโศกและปริเทวะ เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานพยาบาลได้ ดังนี้

กายานุปัสสนา (การตามดูรู้ทันกาย) เป็นการมีสติรู้เท่าทันอริยาบถและการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น พยาบาลฝึกการมีสติขณะทำหัตถการ โดยตระหนักถึงการเคลื่อนไหวของมือ แขน และการหายใจเข้าออก การพิจารณาตามดูรู้ทันกายนี้ทำให้เกิดความละเอียดรอบคอบลดความผิดพลาด และเพิ่มคุณภาพการดูแล

เวทนานุปัสสนา (การตามดูรู้ทันเวทนา) การมีสติรู้เท่าทันความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น พยาบาลสังเกตความรู้สึกเหนื่อยล้าหลังถูกญาติผู้ป่วยตำหนิ ความเครียดจากการพักผ่อนน้อย หรือความกดดันระหว่างการดูแลผู้ป่วยที่ทุกข์ทรมาน การตามดูรู้ทันเวทนาช่วยให้พยาบาลจัดการอารมณ์ได้เหมาะสมและไม่ถูกครอบงำ

จิตตานุปัสสนา (การตามดูรู้ทันจิต) การมีสติรู้เท่าทันสภาวะจิตใจ รู้ว่าจิตใจของตนเป็นอย่างไร เช่น รู้ว่าจิตกำลังฟุ้งซ่าน กระวนกระวาย มีความวิตกกังวล หรือสบายใจ นอกจากนี้ยังรู้เท่าทันขณะตัดสินใจในภาวะวิกฤติ เช่น วัดสัญญาณชีพไม่ได้ ผู้ป่วยหยุดหายใจ หรือสื่อสารข่าวร้าย การตามดูรู้ทันจิตช่วยปรับสภาวะจิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ธัมมานุปัสสนา (การตามดูรู้ทันธรรม) การมีสติรู้เท่าทันปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะหลักไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่ใช่ตัวตน เช่น พยาบาลตระหนักรู้และเข้าใจความไม่เที่ยงของชีวิต เมื่อเผชิญการเปลี่ยนแปลงของอาการผู้ป่วยหรือการเสียชีวิต ไม่ตำหนิตนเองว่าทำหน้าที่ไม่ดี แต่เข้าใจหลักธรรมเกี่ยวกับความไม่เที่ยงและการพลัดพรากยังสามารถช่วยดูแลญาติให้ยอมรับความจริงด้วยความเมตตากรุณา

จากการศึกษาวิจัยและการปฏิบัติจริงในสถานพยาบาลทั่วโลก พบว่าสัมมาสติมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานพยาบาล โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่มีความกดดันสูง ซึ่งสามารถจำแนกได้ 4 ด้านหลัก (Coral Care Services, 2023; Western Governors University, 2021) คือ ด้านแรกการลดความเครียดและภาวะหมดไฟ ทำให้พยาบาลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้านที่สองการเพิ่มสมาธิและความสามารถในการตัดสินใจ ทำให้พยาบาลตอบสนองต่อสถานการณ์ซับซ้อนได้เหมาะสม ด้านที่สามการพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ ทำให้พยาบาลตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัวได้เหมาะสมกับบริบทที่เกิดขึ้น และสุดท้ายคือการส่งเสริมการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้พยาบาลมีความตระหนักรู้ในการสื่อสาร ทั้งการพูดและการฟัง (พระชาติชาย อคฺคปิโณ (ร่มไทรงาม), 2566) การศึกษาของ Johns et al. (2019) พบว่า การฝึกสติบำบัด (Mindfulness-based therapy) ช่วยลดความเครียด

ความวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้าในบุคลากรทางการแพทย์ ทำให้ปฏิบัติงานและสื่อสารกับผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การฝึกสมาธิช่วยเพิ่มความสามารถในการสื่อสารเชิงสนับสนุนและการดูแลผู้ป่วยด้วยความเห็นอกเห็นใจ

ดังนั้น สมาธิจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้พยาบาลให้การดูแลที่มีคุณภาพกับการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยเฉพาะในบริบทการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานและความสูญเสียอย่างต่อเนื่อง การฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้พยาบาลพัฒนาทักษะการสื่อสารและให้การพยาบาลผู้ป่วยระยะท้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยความเข้าใจ

ทักษะการสื่อสารที่จำเป็นสำหรับพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย

การสื่อสารในบริบทการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนเพราะต้องเผชิญกับประเด็นความตาย ความสูญเสีย และความทุกข์ทรมานที่มีมิติทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ พยาบาลต้องพัฒนาทักษะการรับฟังเชิงลึกที่เข้าถึงความรู้สึกและความต้องการที่แท้จริง รวมทั้งสามารถปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะกับบริบททางวัฒนธรรม ความเชื่อและค่านิยมของผู้ป่วยและครอบครัว ทักษะการสื่อสารที่จำเป็นตามกรอบแนวคิดของ Banerjee et al. (2017) ประกอบด้วยสามองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. การสื่อสารด้วยความเห็นใจและเข้าใจความรู้สึก เป็นพื้นฐานสำคัญของการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย เริ่มจากการสร้างสัมพันธภาพด้วยการแนะนำตัวอย่างเป็นกัลยาณมิตร ใช้คำพูดที่แสดงความตั้งใจ ภาษากาย การสบตา และการสัมผัสอ่อนโยนเพื่อสร้างความไว้วางใจ (Johns et al., 2019) การฟังอย่างตั้งใจโดยไม่ขัดจังหวะช่วยให้เข้าใจผู้ป่วยแบบองค์รวมและตอบสนองความต้องการได้เหมาะสม การเข้าใจความหวัง ความฝัน และสิ่งที่มีความหมายในชีวิตช่วยให้พยาบาลสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีในช่วงเวลาที่เหลือและการตัดสินใจเลือกแนวทางการดูแลได้อย่างเหมาะสม

2. การสื่อสารเกี่ยวกับการดูแลในระยะท้ายเพื่อวางแผนและตั้งเป้าหมาย เป็นทักษะที่พยาบาลมักขาดความมั่นใจ การศึกษาของ Malloy et al. (2010) พบว่า พยาบาลมีทักษะด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการประชุมครอบครัว องค์ประกอบสำคัญ คือการวางแผนการดูแลล่วงหน้า การพูดคุยเป้าหมายการดูแล ความปรารถนาในวาระสุดท้าย และการตัดสินใจทางการแพทย์ที่สอดคล้องความต้องการของผู้ป่วย การแจ้งข่าวร้ายต้องเตรียมผู้ป่วยและครอบครัวก่อน ให้ข้อมูลชัดเจนเข้าใจง่าย และสนับสนุนทางเลือกเพื่อช่วยรับมือได้อย่างเหมาะสม การพูดคุยเกี่ยวกับความตายต้องใช้คำพูดที่เหมาะสมเพื่อช่วยเตรียมตัวสำหรับการเปลี่ยนแปลง (Malloy et al., 2010)

3. การสื่อสารกับครอบครัวที่มีปัญหาด้านสัมพันธภาพ เป็นทักษะที่ซับซ้อนและท้าทาย พยาบาลมีทักษะด้านนี้อยู่ในระดับสูงจากประสบการณ์การจัดการความขัดแย้งและการเป็นคน

กลางประสานงาน องค์ประกอบสำคัญคือการจัดการความขัดแย้งผ่านการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็น และหาทางออกร่วมกันเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจ การสื่อสารในภาวะวิกฤตต้องอาศัยความสงบ สติ และความชัดเจน พยายามเป็นตัวกลางประสานงานระหว่างทีมสุขภาพกับครอบครัวเพื่อให้การดูแลเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

จากประสบการณ์การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย ผู้เขียนเห็นว่าทักษะการสื่อสารเป็นศิลปะและวิทยาศาสตร์ที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารในบริบทนี้ไม่ใช่แค่การพูดคุยทั่วไป แต่ต้องใช้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ และความไวทางอารมณ์ในระดับลึก ทักษะหลักทั้งสามด้านที่ Banerjee et al. (2017) เสนอมีความสำคัญแตกต่างกันตามบริบท การสื่อสารด้วยความเห็นอกเห็นใจเป็นรากฐานที่ขาดไม่ได้ ในขณะที่การวางแผนการดูแลล่วงหน้าและการแจ้งข่าวร้ายเป็นทักษะที่พยาบาลส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจ ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เขียนที่พบว่า หลายครั้งที่พยาบาลรู้สึกกังวลและไม่แน่ใจว่าจะเริ่มต้นบทสนทนาเหล่านี้อย่างไร สิ่งที่ทำหายที่สุด คือ การสื่อสารกับครอบครัวที่มีความขัดแย้ง ซึ่งต้องอาศัยทั้งความอดทน สติ และทักษะการเป็นคนกลางที่ดี แม้จะได้รับการฝึกอบรม แต่เวลาอยู่ในสถานการณ์จริงอาจจะยากที่จะควบคุมอารมณ์ความรู้สึก การบูรณาการหลักสัมมาสติเข้ากับการพัฒนาทักษะการสื่อสาร จะช่วยให้พยาบาลมีความเข้มแข็งทางจิตใจมากขึ้น สามารถอยู่กับความทุกข์ของผู้อื่นได้โดยไม่สูญเสียตัวเอง และให้การดูแลที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย

การประยุกต์ใช้สัมมาสติในการพัฒนาทักษะการสื่อสารแต่ละด้าน

พยาบาลสามารถนำหลักสัมมาสติมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารแต่ละด้านได้ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้สัมมาสติในการสื่อสารด้วยความเห็นใจและเข้าใจ ทำได้โดย

1.1 การเจริญสติเพื่อพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ การฝึกสติช่วยให้พยาบาลเกิดความตระหนักรู้ในความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น

1.2 การฝึกการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) การฟังด้วยความตั้งใจ ใส่ใจในทุกรายละเอียด และเข้าใจทั้งสิ่งที่พูดและไม่ได้พูด ช่วยให้พยาบาลเข้าใจความต้องการและความกังวลของผู้ป่วยและครอบครัวได้อย่างลึกซึ้ง (Hanh, 2013)

1.3 การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการสื่อสาร การนำหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาใช้ในการสื่อสารกับผู้ป่วยและครอบครัว ช่วยให้การสื่อสารเต็มไปด้วยความเมตตาและความเข้าใจ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2559)

1.4 การสะท้อนความรู้สึก การสะท้อนความรู้สึกของผู้ป่วยและครอบครัวกลับไปอย่างเหมาะสม ช่วยให้ผู้ป่วยและครอบครัวรู้สึกว่าได้รับการรับฟังและเข้าใจ (Johns et al., 2019)

2. การประยุกต์ใช้สัมมาสติในการสื่อสารเกี่ยวกับประเด็นการดูแลในระยะท้าย

2.1 การฝึกสติเพื่อความมั่นคงทางอารมณ์ การฝึกสติช่วยให้พยาบาลมีความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ ลดความวิตกกังวลและความกลัวเกี่ยวกับการพูดคุยเรื่องความตาย ทำให้สามารถสื่อสารเรื่องยากให้เข้าใจง่ายด้วยความเมตตาและกรุณา

2.2 การมีความเข้าใจเรื่องความไม่เที่ยง การมีความเข้าใจเรื่องความไม่เที่ยงของชีวิตตามหลักอนิจจัง ช่วยให้พยาบาลสามารถสื่อสารเกี่ยวกับความตายและกระบวนการใกล้ตายได้อย่างเป็นธรรมชาติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2559)

2.3 การสื่อสารตามความพร้อมของผู้ป่วยและครอบครัว การใช้สติในการสังเกตความพร้อมของผู้ป่วยและครอบครัว และปรับการสื่อสารให้เหมาะสมกับความพร้อมนั้น ช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

2.4 การใช้เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ สันตัสสนา (ชี้แจงให้ชัดเจน) สมาทปนา (การโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ฟังอยากปฏิบัติตาม) สมุตเตชนา (เข้าใจให้อาหาญแกล้วกล้า) และสัมพันธสนา (ปลุกใจให้สำเร็จ) มาใช้ในการสื่อสารกับผู้ป่วยและครอบครัว ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น (พระชาติชาย อคฺคปญฺโญ (ร่มไทรงาม), 2566)

3. การประยุกต์ใช้สัมมาสติในการสื่อสารกับครอบครัวที่มีปัญหาด้านสัมพันธ์ภาพทำได้โดย

3.1 การฝึกสติเพื่อความสงบและอดทน การฝึกสติช่วยให้พยาบาลมีความสงบและอดทน ไม่ตัดสินหรือตำหนิ เมื่อต้องเผชิญกับความขัดแย้งหรือปัญหาในการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Johns et al., 2019)

3.2 การใช้หลักอุเบกขาในพรหมวิหาร 4 การวางใจเป็นกลาง มองตามความเป็นจริง ไม่เอนเอียงด้วยอคติ ช่วยให้พยาบาลสามารถสื่อสารด้วยความเป็นกลางและเมตตา แม้ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง

3.3 การเข้าใจความแตกต่างและความต้องการของแต่ละฝ่าย การใช้สติในการสังเกตและเข้าใจความแตกต่างและความต้องการของแต่ละฝ่าย ช่วยให้พยาบาลสามารถประสานความเข้าใจและหาทางออกร่วมกันได้

3.4 การสื่อสารด้วยสันติภาษา (Nonviolent Communication) การใช้ภาษาที่ไม่มีการตำหนิ ตัดสิน หรือกล่าวโทษ แต่เน้นการแสดงความรู้สึกและความต้องการอย่างจริงจัง ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน

จากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ได้ประยุกต์ใช้สัมมาสติในการพัฒนาทักษะการสื่อสารในการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายนั้น เป็นการเชื่อมโยงหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการปฏิบัติงานทางการพยาบาลอย่างเป็นรูปธรรม สัมมาสติจะช่วยให้พยาบาลสามารถควบคุมอารมณ์และความคิดของตนเองได้ดีขึ้นในการปฏิบัติพยาบาล และช่วยเพิ่มความไวในการสังเกตและ

ตอบสนองต่อความต้องการที่ไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนของผู้ป่วยและครอบครัว เมื่อพยาบาลฝึกฝนสัมผัสอย่างสม่ำเสมอ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับจิตใจที่ส่งผลต่อคุณภาพการสื่อสาร กล่าวคือ เกิดความสงบภายในที่ช่วยให้รับมือกับสถานการณ์ที่กดดันได้ดีขึ้น มีความอดทนต่อความไม่แน่นอนและความทุกข์ของผู้อื่น และสามารถรักษาความสมดุลทางอารมณ์ในขณะที่ต้องรับฟังเรื่องราวที่เต็มไปด้วยความเศร้าโศก ความทุกข์ หรือเรื่องราวลบที่อาจจะบั่นทอนสภาพจิตใจของพยาบาลได้ รวมถึงสามารถสื่อสารความจริงเกี่ยวกับการพยากรณ์โรคโดยไม่ทำลายความหวังหรือคุณค่าของช่วงเวลาที่เหลืออยู่ของผู้ป่วย

เทคนิคการฝึกสัมผัสสำหรับพยาบาล

การฝึกสัมผัสสำหรับพยาบาลนี้ ได้นำพื้นฐานการฝึกมาจากหลักสติปัญญา 4 ซึ่งเป็นการตั้งสติในสิ่งสำคัญประกอบสำคัญ จากการศึกษาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เล่มที่ 10) ได้แก่ การตั้งสติในกาย (กายนุปัสสนา) เช่น การหายใจและการเดิน การตั้งสติในเวทนา (เวทนานุปัสสนา) คือการรับรู้ความรู้สึก สุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ ที่เกิดขึ้น การตั้งสติในจิต (จิตตานุปัสสนา) เช่น การสังเกตอารมณ์และความรู้สึก และการตั้งสติในธรรม (ธัมมานุปัสสนา) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ การเข้าใจลักษณะของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หลักเหล่านี้สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานพยาบาลได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งพยาบาลสามารถฝึกสัมผัสเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยแบบฝึกหัดพื้นฐาน ดังนี้

1. การหายใจอย่างมีสติ การฝึกหายใจเข้าออกอย่างมีสติ โดยเน้นความรู้สึกของลมหายใจที่ผ่านเข้าออกจากร่างกาย เพื่อเพิ่มสมาธิและความสงบ วิธีปฏิบัติ ในเวลาที่มีช่วงพักระหว่างการดูแลผู้ป่วย หรือแม้แต่ขณะที่กำลังจะเข้าพบผู้ป่วย ให้หยุดยืนหรือนั่งสัก 1-2 นาที หลับตาลงหากเป็นไปได้ หายใจเข้าลึกๆ ซ้ำๆ นับ 1-2-3-4 กลั้นหายใจสั้น ๆ และหายใจออกช้า ๆ นับ 1-2-3-4-5-6 ทำซ้ำ 5-10 ครั้ง ขณะหายใจให้ตามรู้ลมหายใจที่ผ่านจมูก ลงสู่ปอด การพองของท้อง และการยุบของท้องเมื่อหายใจออก

2. การเดินอย่างมีสติ การฝึกเดินอย่างช้า ๆ และมีสติ โดยเน้นความรู้สึกของเท้าที่สัมผัสพื้น และการเคลื่อนไหวของร่างกายในแต่ละขณะ วิธีปฏิบัติ ระหว่างเดินในโรงพยาบาลหรือหอผู้ป่วย ให้ชะลอการเดินลงเล็กน้อย (ไม่จำเป็นต้องช้ามากจนผิดปกติ) รับรู้ถึงสัมผัสเท้าที่แตะพื้น การกลิ้งของเท้าไปยังปลายเท้า แรงกดของน้ำหนักตัวที่ส่งผ่านเท้า และการยกเท้าขึ้นในแต่ละก้าว ไม่ต้องคิดเรื่องอื่น เพียงรับรู้การเคลื่อนไหวและความรู้สึกขณะเดิน หากจิตวอกแวกให้อ่อนโยนกับตัวเองและดึงจิตกลับมาอยู่กับการเดินอีกครั้ง

3. การทำสมาธิสั้น ๆ ก่อนเริ่มงาน การฝึกทำสมาธิสั้น ๆ ประมาณ 5-10 นาทีก่อนเริ่มงาน ช่วยให้จิตใจสงบและมีสมาธิในการทำงาน วิธีปฏิบัติ ก่อนเริ่มเวรทำงาน ให้หาที่นั่งสงบ นั่งหลังตรง วางมือบนตักหรือหน้าตัก หลับตาลงหรือเพ่งมองจุดหนึ่งอย่างผ่อนคลาย ตั้งจิตอธิษฐานสั้น ๆ เช่น วันนี้ขอให้ฉันมีสติและสามารถช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างดีที่สุด จากนั้นกำหนด

ลมหายใจเข้าออก โดยอาจนับหนึ่ง เมื่อหายใจเข้าสอง เมื่อหายใจออก ไปจนถึงสิบ แล้วเริ่มต้นใหม่ ทำเช่นนี้ 5-10 นาที ก่อนเริ่มปฏิบัติงาน

4. การรับประทานอาหารเช้าอย่างมีสติ การฝึกรับประทานอาหารเช้าอย่างช้า ๆ และมีสติ โดยเน้นการรับรู้รสชาติ กลิ่น และความรู้สึกขณะรับประทานอาหารเช้า วิธีปฏิบัติ ในช่วงพัก รับประทานอาหารเช้า ให้เลือกอาหารหนึ่งคำที่จะรับประทานอย่างมีสติ วางช้อนหรือส้อมลงหลังตักอาหารขึ้นมา สังเกตสีกลิ่น รูปร่าง กลิ่น ของอาหารในช้อน สัมผัสถึงความร้อนหรือเย็น จากนั้นค่อย ๆ นำเข้าปาก เคี้ยวช้า ๆ สักสิบครั้ง รับรู้รสชาติและเนื้อสัมผัสที่เปลี่ยนไป สังเกตความรู้สึกขณะกลืน และความรู้สึกหลังกลืน เมื่อได้ฝึกทำแล้วก็ช่วยให้มีประสบการณ์การรับประทานอาหารเช้าที่มีสติได้

5. การสังเกตอารมณ์และความรู้สึก การฝึกสังเกตอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ โดยไม่ตัดสินหรือพยายามเปลี่ยนแปลง เพียงแค่รับรู้และปล่อยวาง วิธีปฏิบัติ เมื่อเผชิญสถานการณ์ที่กระตุ้นอารมณ์ เช่น การถูกต่อว่าจากญาติผู้ป่วย หรือความรู้สึกสะเทือนใจ เมื่อได้ยินผู้ป่วยเล่าเรื่องเศร้า ให้หยุดชั่วคราว หายใจเข้าลึก ๆ และถามตัวเองว่า ตอนนี้ฉันรู้สึกอย่างไร ให้ระบุงอารมณ์ออกมาเป็นคำ เช่น โกรธ เสียใจ กังวล พร้อมสังเกตความรู้สึกทางกายที่เกิดขึ้น เช่น หัวใจเต้นเร็ว หน้าร้อน มือเย็น เพียงรับรู้โดยไม่ตัดสินว่าดีหรือไม่ดี ไม่พยายามกดข่มหรือปฏิเสธ เมื่อตระหนักรู้แล้ว อารมณ์นั้นจะค่อย ๆ คลี่คลายไปเอง

การฝึกสมาธิสามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวันของพยาบาลได้จริง ในการพยาบาลผู้ป่วยนั้นผู้เขียนตระหนักว่าการฝึกสมาธิสามารถทำได้ทุกเวลา ไม่จำเป็นต้องใช้เวลานานหรือต้องมีสถานที่พิเศษ เทคนิคที่ใช้ได้ผลดีที่สุดคือการหายใจอย่างมีสติก่อนเข้าพบผู้ป่วย เพียงแค่ 1-2 นาทีก็ช่วยให้จิตใจสงบและพร้อมรับฟังผู้ป่วยได้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การเดินอย่างมีสติระหว่างเดินในหอผู้ป่วยก็เป็นอีกเทคนิคที่ทำได้ตลอดเวลา สิ่งสำคัญที่ผู้เขียนได้เรียนรู้ คือ การฝึกสมาธิต้องทำอย่างสม่ำเสมอและอดทนกับตัวเอง ไม่ควรคาดหวังผลลัพธ์ทันที เริ่มจากเทคนิคง่าย ๆ ที่เหมาะกับตนเองก่อน แล้วค่อย ๆ พัฒนาต่อไป การฝึกเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มทักษะการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังช่วยดูแลสุขภาพจิตของพยาบาลเอง ลดความเครียด และป้องกันภาวะหมดไฟในการทำงานได้

โปรแกรมฝึกอบรมสมาธิและการสื่อสารสำหรับพยาบาล

โปรแกรมฝึกอบรมสมาธิและการสื่อสารสำหรับพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยระยะท้าย มีองค์ประกอบห้าด้านที่เชื่อมโยงกับสติปัญญาอย่างเป็นระบบ ได้แก่

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับสมาธิและการสื่อสารที่ครอบคลุมสติปัญญาทั้งสี่ด้าน คือ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา โดยสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสมาธิตามหลักพุทธศาสนาและการประยุกต์ใช้ในบริบททางการพยาบาล นำเสนอทฤษฎีควบคู่กับหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนประสิทธิผลของการฝึกสติต่อการพัฒนาทักษะ

การสื่อสาร รวมถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารในบริบทการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย จัดในรูปแบบการบรรยาย สื่อวีดิทัศน์ หรือบทเรียนออนไลน์

2. การฝึกปฏิบัติสัมมาสติเชื่อมโยงกายานุปัสสนาผ่านการหายใจและการเดินอย่างมีสติ และจิตตานุปัสสนาผ่านการทำสมาธิ เริ่มจากการฝึกสมาธิระยะสั้นห้าถึงสิบนาทีและค่อยเพิ่มเป็นยี่สิบถึงสามสิบนาที ภายใต้การนำของวิทยากรที่มีประสบการณ์ โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อยแปดถึงสิบคนเพื่อให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

3. การฝึกทักษะการสื่อสารแบบมีสติเชื่อมโยงกายานุปัสสนาในการสังเกตอวัจนภาษา เวทนานุปัสสนาในการรับรู้ความรู้สึกของตนและผู้อื่นขณะสื่อสาร และจิตตานุปัสสนาในการรู้สภาวะจิตของตนขณะฟังและพูด โดยฝึกทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง การใช้คำพูดที่เหมาะสม และการสังเกตอวัจนภาษาผ่านการแสดงบทบาทสมมติและกรณีศึกษาที่ครอบคลุมสถานการณ์ที่ท้าทาย เช่น การแจ้งข่าวร้าย การจัดการความขัดแย้งในครอบครัว และการตอบคำถามเกี่ยวกับความหมายของชีวิตและความตาย หลังฝึกมีการสะท้อนและรับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ

4. การฝึกการจัดการความเครียดและภาวะหมดไฟเชื่อมโยงสติปัญญาขั้นสูงทั้งสี่ด้าน ได้แก่ กายานุปัสสนาในการผ่อนคลายกล้ามเนื้อและการหายใจเพื่อลดความเครียด เวทนานุปัสสนาในการรับรู้ความเครียด จิตตานุปัสสนาในการใช้คำภาวนาปรับสภาพจิต และธัมมานุปัสสนาในการมองเห็นคุณค่าและความหมายในงาน เนื่องจากพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยระยะท้ายมีความเสี่ยงสูงต่อภาวะหมดไฟ โปรแกรมจึงให้ความสำคัญกับการดูแลตนเองโดยสอนเทคนิคการผ่อนคลายกล้ามเนื้อแบบก้าวหน้า การหายใจเพื่อลดความเครียด การใช้คำภาวนา และการมองเห็นคุณค่าในงาน

5. การติดตามและให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นการประยุกต์ใช้สติปัญญา 4 ในชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติงาน โปรแกรมออกแบบให้มีการติดตามผลหลังการอบรมผ่านกลุ่มสนับสนุนออนไลน์ การนัดพบกลุ่มย่อยทุกหนึ่งถึงสองเดือน และการประเมินผลลัพธ์อย่างเป็นระบบทั้งในด้านทักษะการสื่อสาร ระดับความเครียดและภาวะหมดไฟ และความพึงพอใจของผู้ป่วยและครอบครัว เพื่อปรับปรุงโปรแกรมและเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับการขยายผล

จากการศึกษาและพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมนี้ ผู้เขียนได้ออกแบบโปรแกรมที่บูรณาการหลักสติปัญญา 4 เข้ากับการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างเป็นระบบ โดยมีหัวใจประกอบหลักที่เชื่อมโยงกันอย่างสอดคล้อง องค์ประกอบแรกคือ การให้ความรู้พื้นฐานที่ผสมผสานทั้งทฤษฎีพุทธศาสนาและหลักฐานเชิงประจักษ์ เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานพยาบาล องค์ประกอบที่สองและสามเป็นการฝึกปฏิบัติจริงทั้งสัมมาสติและทักษะการสื่อสาร ช่วยให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกฝนอย่างเป็นรูปธรรม องค์ประกอบที่สี่คือการจัดการความเครียดและภาวะหมดไฟ เพราะตระหนักดีว่าพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยระยะท้ายมีความเครียดและวิตกกังวล หากไม่ดูแลตนเองก็ไม่สามารถดูแลผู้อื่นได้อย่างยั่งยืน องค์ประกอบสุดท้ายคือการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต้องใช้เวลาและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โปรแกรมนี้ช่วยการพัฒนาแบบองค์รวมที่มุ่งเน้นทั้งความสามารถในการปฏิบัติงานและสุขภาพของพยาบาลได้เป็นอย่างดี

ผลลัพธ์จากการใช้สัมมาสติในการสื่อสาร

ผลลัพธ์ต่อผู้ป่วยและครอบครัว การสื่อสารแบบมีสติส่งผลเชิงบวกต่อผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัวในหลายมิติ โดยช่วยลดความเครียดและความวิตกกังวล ทำให้ปรับตัวต่อสถานการณ์ได้ดีขึ้น เมื่อพยาบาลสื่อสารด้วยสัมมาสติจะสร้างบรรยากาศปลอดภัยทางอารมณ์ ทำให้ผู้ป่วยและครอบครัวรู้สึกผ่อนคลายและไว้วางใจ การสื่อสารแบบมีสติยังเพิ่มความพึงพอใจต่อการดูแล เนื่องจากรู้สึกได้รับการรับฟังและเข้าใจ ปัจจัยสำคัญของความพึงพอใจไม่ได้อยู่ที่ความเชี่ยวชาญทางการแพทย์เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงคุณภาพความสัมพันธ์กับบุคลากรสุขภาพที่แสดงความใส่ใจอย่างแท้จริง ให้ความสำคัญและตอบสนองด้วยความเข้าใจ สร้างความรู้สึกได้รับการดูแลครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ส่งเสริมให้ผู้ป่วยและครอบครัวตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลรักษาที่สอดคล้องกับค่านิยมและความต้องการของตนเอง

ผลลัพธ์ต่อพยาบาล การสื่อสารแบบมีสติส่งผลเชิงบวกต่อพยาบาลในหลายมิติ โดยช่วยลดความเครียดและภาวะหมดไฟ ทำให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข (Coral Care Services, 2023; Western Governors University, 2021) การฝึกสัมมาสติช่วยให้พยาบาลจัดการอารมณ์ของตนเองได้ดี ลดการตอบสนองต่อความเครียดและเพิ่มการควบคุมอารมณ์ รักษาสมดุลระหว่างการให้การดูแลที่เต็มไปด้วยความเห็นอกเห็นใจกับการดูแลตนเอง การฝึกสัมมาสติยังเพิ่มความมั่นใจของพยาบาลในการสื่อสารกับผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัว โดยเฉพาะในประเด็นละเอียดอ่อน (Banerjee et al., 2017) ช่วยพัฒนาความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจต่อความทุกข์ของผู้ป่วย ทำให้ดูแลผู้ป่วยด้วยความเป็นมนุษย์และเข้าถึงความต้องการที่แท้จริง นำไปสู่การเติบโตทางจิตวิญญาณและการเปลี่ยนแปลงมุมมองต่อชีวิต การใช้สัมมาสติในการสื่อสารจึงสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อพยาบาลในทุกมิติของการปฏิบัติงานและการพัฒนาตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษานี้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่จากการบูรณาการหลักสัมมาสติทางพุทธศาสนากับการพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงวิชาชีพของพยาบาลเพื่อส่งเสริมคุณภาพจิตใจของผู้ป่วยระยะท้ายได้สามประเด็นสำคัญดังนี้

1. กรอบแนวคิดการบูรณาการสติปัญญาขั้นสูงกับการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายแบบองค์รวม การศึกษานี้เชื่อมโยงสติปัญญาขั้นสูงเข้ากับมิติการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายอย่างเป็นระบบ โดยกายานุปัสสนาสอดคล้องกับการดูแลมิติทางกาย พยาบาลตระหนักรู้ในการสังเกตอาการและใช้ภาษาที่สร้างความไว้วางใจ เวทนานุปัสสนาเชื่อมโยงกับมิติทางอารมณ์และจิตใจ พยาบาลรับรู้ความทุกข์ทรมานของผู้ป่วยและครอบครัว ตอบสนองด้วยความเห็นอกเห็นใจโดยไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ตนเอง จิตตานุปัสสนาสันนุสนมิตีทางจิตวิญญาณ เอื้อให้สื่อสารเกี่ยวกับความหมายของชีวิตและการยอมรับความไม่แน่นอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ธัมมานุปัสสนา

เสริมสร้างมิติทางสังคมและการสนับสนุนครอบครัว พยายามเข้าใจธรรมชาติของความสัมพันธ์และความสูญเสีย ส่งเสริมการสื่อสารภายในครอบครัวและการวางแผนการดูแลล่วงหน้าได้อย่างมีคุณภาพ

2. รูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาสติแบบเฉพาะทางสำหรับสถานการณ์สื่อสารที่ท้าทาย การศึกษานี้พัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาสติที่เจาะจงสำหรับสถานการณ์สื่อสารที่ละเอียดอ่อน ซึ่งแตกต่างจากการฝึกสติทั่วไป กายานุปัสสนาผ่านการหายใจอย่างมีสติและการสังเกตความตึงของกล้ามเนื้อก่อนเข้าสู่สถานการณ์วิกฤติช่วยให้พยาบาลรักษาความสงบและแสดงท่าทางที่มั่นใจ เวทนานุปัสสนาช่วยระบุและจัดการอารมณ์ทันทีที่ขณะรับฟังเรื่องราวที่เต็มไปด้วยความเศร้าโศกหรือความโกรธโดยสามารถอยู่กับความรู้สึกเหล่านั้นได้อย่างมีสติ จิตตานุปัสสนาช่วยตระหนักรู้ความคิดและปรับสภาวะจิตให้เป็นกลางเมื่อสื่อสารกับผู้ป่วยที่มีความเชื่อแตกต่าง ธรรมานุปัสสนาช่วยนำเสนอแนวคิดเรื่องความไม่เที่ยงและการปล่อยวางได้อย่างเป็นธรรมชาติโดยไม่บั่นทอนความหวัง ส่งผลให้ผู้ป่วยและครอบครัวเตรียมตัวรับมือกับการสูญเสียได้ด้วยความสงบ

3. กลไกการส่งเสริมคุณภาพจิตใจของผู้ป่วยระยะท้ายผ่านการสื่อสารแบบมีสติ ตามหลักสติปัญญา การศึกษานี้อธิบายกลไกที่การสื่อสารแบบมีสติส่งผลต่อคุณภาพจิตใจของผู้ป่วยระยะท้าย กายานุปัสสนาในการฟังอย่างตั้งใจด้วยท่าทางและสายตาที่อบอุ่นโดยไม่รีบร้อน สร้างพื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์ให้ผู้ป่วยเปิดเผยความกลัวและความต้องการที่แท้จริง เวทนานุปัสสนาช่วยสะท้อนความรู้สึกของผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสมทำให้รู้สึกได้รับการรับฟังและเข้าใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความวิตกกังวลและความโดดเดี่ยว จิตตานุปัสสนาช่วยแยกแยะความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้ป่วยแต่ละราย ตอบสนองด้วยกิจกรรมที่เหมาะสมเช่น การสนทนาเกี่ยวกับความหมายของชีวิต การปฏิบัติศาสนกิจ หรือการแสดงออกผ่านศิลปะ ธรรมานุปัสสนาช่วยสื่อสารเกี่ยวกับกระบวนการใกล้ตายได้อย่างสงบและเป็นธรรมชาติ ส่งผลให้ผู้ป่วยยอมรับและเตรียมตัวสำหรับการจากไปได้อย่างมีความสุขทางใจ

องค์ความรู้ใหม่ทั้งสามประเด็นนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลในบริบทการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย โดยเป็นการบูรณาการภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์การพยาบาลสมัยใหม่อย่างเป็นระบบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

สัมมาสติเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการสื่อสารของพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยระยะท้าย การมีสติทำให้พยาบาลอยู่กับปัจจุบัน มีความตระหนักรู้ในความคิดและการกระทำของตนเอง รวมถึงเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น นำไปสู่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยได้เหมาะสม ทักษะการสื่อสารที่จำเป็น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ

ได้แก่ 1. การสื่อสารด้วยความเห็นใจ 2. การสื่อสารเกี่ยวกับประเด็นการดูแลระยะท้ายเพื่อวางแผน และ 3. การสื่อสารกับครอบครัวที่มีปัญหาสัมพันธภาพ ซึ่งพัฒนาได้ด้วยการประยุกต์ใช้สัมมาสติ การประยุกต์ใช้สัมมาสติทำได้โดยการฝึกพื้นฐาน เช่น การหายใจอย่างมีสติ การเดินอย่างมีสติ และการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรม ส่งผลให้ผู้ป่วยและครอบครัวมีความเครียดลดลง ความพึงพอใจเพิ่มขึ้น และสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลได้สอดคล้องกับความต้องการ ในขณะที่พยาบาลมีความเครียดลดลง ความมั่นใจในการสื่อสารเพิ่มขึ้น และเกิดการเติบโตทางวิชาชีพ บทความนี้นำเสนอกระบวนการทัศนคติการใช้สัมมาสติในการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารเชิงวิชาชีพสำหรับพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย เพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลและเป็นแนวทางพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะการสื่อสารของพยาบาลในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2563). *คู่มือการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองและระยะท้าย (สำหรับบุคลากรทางการแพทย์)*. นนทบุรี: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- พรพิมล จันทรคุณาภาส และคณะ. (2561). *แนวทางการบริหารจัดการระบบยาในการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง (Palliative Care) ของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข*. นนทบุรี: กลุ่มงานพัฒนาระบบสนับสนุนบริการ กองบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- พระชาติชาย อคฺคปณฺโญ (ร่มไทรงาม). (2566). *แนวทางการประยุกต์ทักษะการสื่อสารในการพยากรณ์โหราศาสตร์ตามแนวพุทธจิตวิทยา*. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 109-122.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราตรี ฉิมฉลอง. (2564). *เทคนิคการสื่อสารในการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายสำหรับพยาบาล*. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี*, 4(1), 1-16.
- วริทธิ์ตา จารุจินดา. (2561). *การลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตายด้วยหลักพุทธจิตวิทยา*. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 3(1), 1-12.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย* (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- Banerjee, S. C. et al. (2017). The Implementation and Evaluation of a Communication Skills Training Program for Oncology Nurses. *Translational Behavioral Medicine*, 7(3), 615-623.
- Coral Care Services. (2023). *The Importance of Mindfulness for Nurses*. Retrieved September 10, 2025, from <https://coralcareservices.ie/the-importance-of-mindfulness-for-nurses/>
- Hanh, T. N. (2013). *The Art of Communicating*. New York: Harper One.
- Johns, S. A. et al. (2019). Mindfulness Training Supports Quality of Life and Advance Care Planning in Adults with Metastatic Cancer and Their Caregivers: Results of A Pilot Study. *Translational Behavioral Medicine*, 9(4), 615-623.
- Malloy, J. M. et al. (2010). The Efficacy of The RENEW Model: Individualized School-to-Career Services for Youth at Risk of School Dropout. *Journal of At-Risk Issues*, 15(2), 17–25.
- Pier, T. J. (2017). *Integrating Mindfulness into Palliative Care: Caring for Ourselves*. National Hospice and Palliative Care Organization. Retrieved September 10, 2025, from <https://shorturl.asia/0aPvY>
- Salem, G. M. M. et al. (2025). Reflective Mindfulness and Emotional Regulation Training to Enhance Nursing Students' Self-Awareness, Understanding, and Regulation: A Mixed Method Randomized Controlled Trial. *BMC Nursing*, 24(1), 1-14.
- Wang, Q. et al. (2023). Effects of mindfulness-based interventions on stress, burnout in nurses: A systematic review and meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 14, 1-19.
- Western Governors University. (2021). *The Impact of Mindfulness in Nursing*. Retrieved from <https://www.wgu.edu/blog/impact-mindfulness-in-nursing>
- World Health Organization. (2020). *Palliative care*. Retrieved September 19, 2025, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/palliative-care>

การยกระดับคุณภาพชีวิตบุคลากรองค์การธุรกิจ สู่ประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล*

THE ENHANCING THE QUALITY OF LIFE OF ORGANIZATIONAL PERSONNEL TOWARD WORK EFFICIENCY IN THE DIGITAL ERA

เลอ กวง¹, นภาพรณ เนตรประดิษฐ์¹, พิชากภ พันธ์แพ²

Le Kuang¹, Napawan Netpradit¹, Pichaphob Panphae²

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

²คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

¹Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University

²Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna

Corresponding Author E-mail: kuangle1216@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการยกระดับคุณภาพชีวิตบุคลากรองค์การธุรกิจ สู่ประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพการทำงานภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคอุตสาหกรรม 4.0 การศึกษาพบว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขององค์กร มีผลโดยตรงต่อทั้งประสิทธิภาพและคุณภาพชีวิตของบุคลากร โดยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบคลาวด์ ปัญญาประดิษฐ์ และระบบวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความถูกต้อง รวดเร็ว และลดความซ้ำซ้อนในกระบวนการทำงาน ขณะเดียวกันยังช่วยสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวของบุคลากร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิตการทำงาน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับการพัฒนาทักษะบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงานอย่างยั่งยืน บุคลากรที่มีความรู้และทักษะด้านดิจิทัลสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเพิ่มผลิตภาพและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัลที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม รวมถึงภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร ล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยขับเคลื่อนองค์การให้สามารถแข่งขันและเติบโตได้อย่างมั่นคงในโลกยุคดิจิทัล บทสรุปของบทความนี้จึงเสนอว่า

การพัฒนาองค์การให้ประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการระหว่าง มิติของมนุษย์ และมิติของเทคโนโลยี เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความสุขในการทำงานกับผลสัมฤทธิ์ขององค์การ อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; ประสิทธิภาพการทำงาน; ยุคดิจิทัล

Abstract

This article aimed to study the enhancement of the quality of life of business organization personnel toward work efficiency in the digital era, with the objective of analyzing the relationship between quality of work life and work efficiency within the context of technological transformation in the Industry 4.0 era. The study was found that the integration of digital technology into organizational operations directly influenced both work efficiency and employees' quality of work life. Modern technologies such as cloud systems, artificial intelligence (AI), and human resource analytics played a crucial role in improving accuracy, speed, and reducing redundancy in work processes. At the same time, they contributed to creating a balance between employees' work and personal lives, which was a vital component of quality of work life. The findings revealed that the integration of digital technology and personnel skill development was a key factor in promoting sustainable improvement in both quality of work life and work efficiency. Employees equipped with digital knowledge and skills can effectively utilize technology as a tool to enhance productivity and adapt to change. Furthermore, fostering a digital organizational culture that encouraged continuous learning and innovation, along with strong digital leadership from executives, were essential factors driving organizations to remain competitive and achieve sustainable growth in the digital age. In conclusion, the article suggested that successful organizational development in the digital era required an integrated approach that combines the human dimension and the technological dimension to achieve balance between employee well-being and organizational performance, thereby leading to long-term sustainability.

Keyword: Quality of Life; Job Performance; Digital Age

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน องค์การธุรกิจต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการดำเนินงานและการแข่งขันภายในตลาดที่มีพลวัตสูง การปรับตัวให้เท่าทันและการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์การสามารถรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขันและสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (National Science and Technology Development Agency, 2025) โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ที่ผ่านมา ได้เป็นแรงผลักดันสำคัญให้เกิดการเร่งรัดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในทุกระดับขององค์การ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานในรูปแบบออนไลน์หรือการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home: WFH) ซึ่งได้กลายเป็นแนวทางการทำงานใหม่ที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล (Naksawat, 2020) แนวโน้มดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า เทคโนโลยีไม่เพียงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์การเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรในแง่ของการสร้างสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้องค์กรจำนวนมากจะเริ่มใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน แต่การยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work Life: QWL) ให้สอดคล้องกับบริบทดังกล่าวยังคงเป็นประเด็นท้าทายสำคัญ ปัญหาที่พบได้บ่อย คือ การขาดแนวทางที่บูรณาการระหว่างเทคโนโลยี คน และกระบวนการ ซึ่งส่งผลให้การใช้เทคโนโลยีไม่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์การได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (Urba et al., 2022) อีกทั้งยังมีช่องว่างขององค์ความรู้ในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงาน และประสิทธิภาพการทำงาน ภายใต้สภาพแวดล้อมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Thakur & Pathak, 2023) ซึ่งเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ

ในบริบทของคุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึง ระดับความพึงพอใจ ความมั่นคงและสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงานของบุคลากร อันเกิดจากสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม การได้รับโอกาสในการพัฒนา ความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ตลอดจนระบบสนับสนุนที่ทำให้พนักงานรู้สึกว่าคุณค่าและมีส่วนร่วมในความสำเร็จขององค์การ สำหรับประสิทธิภาพการทำงาน หมายถึง ความสามารถของบุคลากรในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลลัพธ์สูงสุดในระยะเวลาและต้นทุนที่เหมาะสม ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพ ปริมาณ และความเร็วของการทำงาน ตลอดจนทัศนคติและพฤติกรรมที่ส่งเสริมความสำเร็จขององค์การ (Sharma et al., 2022; Gazi et al., 2024) แนวคิดทั้งสองมีความสัมพันธ์เชิงเสริมกัน กล่าวคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีจะส่งผลให้บุคลากรมีแรงจูงใจและพลังในการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพและผลงานโดยรวมขององค์การ

ดังนั้น บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์และวิเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรในองค์การธุรกิจเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานใน

ยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาทักษะบุคลากร และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในรูปแบบดิจิทัล ภายใต้บริบทของอุตสาหกรรม 4.0 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง (Vereycken et al., 2021) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คาดว่าจะ เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร นักวิชาการ และนักวิจัย ในการทำความเข้าใจแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัล อีกทั้งยังช่วยเสนอแนวทางเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริงในองค์กร เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งยกระดับศักยภาพขององค์กรให้สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนในโลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและความไม่แน่นอน

คุณภาพชีวิตการทำงานในยุคดิจิทัล

คุณภาพชีวิตการทำงานในยุคดิจิทัล (Quality of Work Life in the Digital Age) ได้รับความพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีพลวัตสูงในปัจจุบัน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการทำงานไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรในหลากหลายมิติ ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจ ความผูกพัน และประสิทธิภาพในการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. มิติด้านการเข้าถึงข้อมูลและเครื่องมือที่ทันสมัย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้บุคลากรสามารถเข้าถึงข้อมูลและเครื่องมือในการทำงานได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ในการปฏิบัติงาน การมีข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นปัจจุบันช่วยให้พนักงานตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ (Duarte et al., 2022) ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานที่สูงขึ้น นอกจากนี้ การเข้าถึงทรัพยากรและข้อมูลที่ต้องการยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของงานและความผิดพลาดในการทำงาน ซึ่งส่งผลให้บุคลากรมีเวลามากขึ้นในการพัฒนางานเชิงสร้างสรรค์ และสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณภาพมากขึ้น

2. มิติด้านการทำงานแบบยืดหยุ่น การทำงานในยุคดิจิทัลเปิดโอกาสให้พนักงานสามารถจัดสรรเวลาและสถานที่ทำงานได้ตามความเหมาะสม เช่น การทำงานจากที่บ้าน (Work from Home: WFH) หรือการทำงานแบบออนไลน์ (Naksawat, 2020) ความยืดหยุ่นดังกล่าวช่วยให้บุคลากรสามารถจัดสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งความสมดุลนี้มีผลโดยตรงต่อแรงจูงใจ ความพึงพอใจในงาน และสุขภาพจิตของพนักงาน เมื่อบุคลากรมีความสุขในการทำงาน ย่อมเกิดพลังในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้น และลดอัตราการลาออกหรือการขาดงานภายในองค์กร

3. มิติด้านการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะด้านดิจิทัลเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานในยุคดิจิทัล บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้ดียิ่งขึ้น การส่งเสริม

ให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงช่วยให้บุคลากรมีทักษะที่ทันสมัย แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและแรงจูงใจภายใน (Chen et al., 2024) เมื่อพนักงานมีความพร้อมทางทักษะ ย่อมสามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันขององค์กรโดยรวม

4. มิติด้านการสนับสนุนทางจิตใจและความผ่อนคลาย การใช้เทคโนโลยีเพื่อดูแลสุขภาพจิตและอารมณ์ของพนักงาน เช่น แอปพลิเคชันสำหรับติดตามสุขภาพจิต การให้คำปรึกษาออนไลน์ หรือระบบแจ้งเตือนการพักผ่อน เป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ช่วยลดภาวะเครียดจากการทำงาน (Sumardin et al., 2025) การลดความตึงเครียดในที่ทำงานส่งผลให้พนักงานมีสมาธิและความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพของผลงาน

5. มิติด้านการส่งเสริมความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม เทคโนโลยีดิจิทัลเอื้อต่อการสื่อสารและการทำงานร่วมกันในองค์กร เช่น การประชุมออนไลน์ การแชร์ข้อมูลแบบเรียลไทม์ หรือการทำงานบนแพลตฟอร์มร่วมกัน ซึ่งช่วยให้ทีมสามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้อยู่ต่างสถานที่ (Ganjare & Mangalaram, 2024) ความร่วมมือดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมายขององค์กร เพิ่มประสิทธิผลของทีมงาน และเสริมสร้างความผูกพันระหว่างพนักงาน ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของงาน

สรุปได้ว่า การยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสมดุลระหว่างเทคโนโลยี คน และงานอย่างเหมาะสม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงช่วยลดภาระงานซ้ำซ้อนและเพิ่มความรวดเร็วในการทำงาน แต่ยังส่งเสริมแรงจูงใจ ความพึงพอใจ และการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กรอย่างยั่งยืน การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพนักงานจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและขับเคลื่อนองค์กรให้เติบโตได้อย่างมั่นคงในโลกยุคดิจิทัล

ประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล

การยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานสู่ประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงานมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประสิทธิภาพในการทำงานมักถูกมองว่าเป็นผลลัพธ์จากการปฏิบัติงานที่ดี ซึ่งสัมพันธ์กับทั้งคุณภาพและปริมาณของผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงานของบุคลากรในองค์กร ในบริบทของการทำงานในยุคดิจิทัลนี้ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และจำเป็นต้องพิจารณาในหลายมิติ ทั้งในแง่ของปริมาณ ผลลัพธ์ทางการเงิน และคุณภาพของงานที่ส่งมอบ

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถสังเคราะห์ได้ว่า ประสิทธิภาพไม่เพียงแต่หมายถึงการเพิ่มผลผลิตในต้นทุนที่ต่ำที่สุด แต่ยังรวมถึง

การสร้างความสัมพันธ์เชิงคุณภาพระหว่างความพยายามที่บุคลากรทุ่มเทในการทำงานกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Ryan & Smith (1954) ที่มองว่า ประสิทธิภาพของบุคคลเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสิ่งที่บุคคลทุ่มเทให้กับงานกับผลลัพธ์ที่ได้รับ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงการใช้ทรัพยากรแรงงาน (Human Efficiency)

ในขณะที่ Millet (1954) ได้ให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพในการบริการ โดยเน้นการสร้าง ความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการผ่านการบริการที่มีคุณภาพ ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ แต่ยังรวมถึงประสบการณ์ของผู้รับบริการ ซึ่งเป็นมิติที่สำคัญในงานบริการสาธารณะ การพิจารณาประสิทธิภาพในเชิงบริการในยุคดิจิทัลจึงต้องคำนึงถึงประสบการณ์ของผู้รับบริการควบคู่กับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Simon, 1960)

Simon (1960) ยังได้เสนอทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับประสิทธิภาพว่า คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง Input และ Output กล่าวคือ หากสามารถสร้างผลลัพธ์ที่มากขึ้นจากการใช้ทรัพยากรที่น้อยลง งานนั้นย่อมถือว่ามีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งในบริบทของยุคดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและลดการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นจึงมีบทบาทสำคัญ

นอกจากนี้ Peterson & Plowman (1989) ได้เสนอองค์ประกอบสำคัญของประสิทธิภาพในเชิงการบริหารธุรกิจ ได้แก่ ต้นทุน คุณภาพ ปริมาณ เวลา และวิธีการผลิต ซึ่งยังคงเป็นกรอบสำคัญในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการทำงานในทุกองค์การ รวมถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรและกระบวนการต่าง ๆ ภายในองค์การ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพในต้นทุนที่ต่ำที่สุดและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างเต็มที่

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัลถือเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยทั้งศักยภาพของบุคลากรและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างบูรณาการ อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ระบบคลาวด์ (Cloud System) และระบบวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ (HR Analytics) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความถูกต้องแม่นยำของกระบวนการทำงาน ลดความซ้ำซ้อน และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยี อย่างสมดุลและเหมาะสม จึงเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้องค์การสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนและดำรงความสามารถในการแข่งขันได้อย่างมั่นคงในบริบทของโลกดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างการยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล

การยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานในยุคดิจิทัลและประสิทธิภาพการทำงาน มีความสัมพันธ์ที่สำคัญในการสร้างผลลัพธ์ที่ดีและยั่งยืนในองค์การ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากร

โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานไม่เพียงแต่เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แต่ยังช่วยให้บุคลากรสามารถเข้าถึงเครื่องมือและข้อมูลที่ทันสมัย รวมถึงการทำงานที่ยืดหยุ่น ซึ่งช่วยให้บุคลากรสามารถจัดการเวลาและสภาพแวดล้อมการทำงานให้เหมาะสมกับความต้องการส่วนตัว (Naksawat, 2020) นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการลงทุนที่สำคัญ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง แต่ยังเพิ่มความพึงพอใจในการทำงานให้กับบุคลากร (Demir & Budur, 2022)

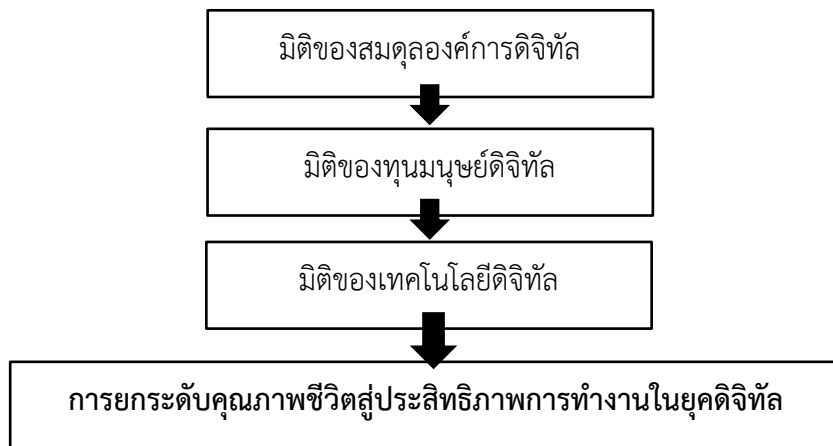
ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิภาพการทำงานยังสามารถมองได้จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน เช่น การวัดประสิทธิภาพจากความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามที่บุคลากรทุ่มเทกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Ryan & Smith, 1954) รวมถึงการสร้าง ความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการในการทำงานที่มีคุณภาพ (Millet, 1954) ในขณะเดียวกัน แนวคิดของ Simon (1960) เกี่ยวกับประสิทธิภาพในเชิงปริมาณและคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปรับปรุงกระบวนการทำงานเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในโลกยุคดิจิทัล

ดังนั้น การยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์โดยตรงในแง่ของการพัฒนาทักษะการทำงาน การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมที่มีความผันผวน การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยจะช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลให้องค์กรสามารถเติบโตและแข่งขันในโลกที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การยกระดับคุณภาพชีวิตสู่ประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล เป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิภาพการทำงานภายใต้บริบทดิจิทัล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างมิติของมนุษย์และมิติของเทคโนโลยีที่มีผลต่อความสามารถในการปรับตัวและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว การยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรในยุคดิจิทัลไม่อาจแยกออกจากการพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยี เนื่องจากบุคลากรที่มีศักยภาพด้านดิจิทัลจะสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดข้อจำกัดในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อแรงจูงใจ ความพึงพอใจในงาน และผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ปัญญาประดิษฐ์ ระบบคลาวด์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก มาใช้ในกระบวนการทำงาน ไม่ได้เป็นเพียงการเพิ่มความรวดเร็วหรือความแม่นยำเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรผ่านการส่งเสริมสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสื่อสารอย่าง

มีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีบทบาทเป็นปัจจัยสนับสนุนทั้งในมิติของประสิทธิภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของบุคลากร ในระดับองค์การ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างสมดุลระหว่างระบบเทคโนโลยีกับทุนมนุษย์ เพราะความสำเร็จขององค์การในยุคดิจิทัลไม่ได้เกิดจากการลงทุนในเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องอาศัยการพัฒนาและบริหารจัดการบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนศักยภาพของตนเองและขององค์การได้อย่างบูรณาการ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

บทความนี้ได้มุ่งเน้นการศึกษาการยกระดับคุณภาพชีวิต สู่ประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยีในบริบทของการพัฒนาองค์การสมัยใหม่ การยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานมิได้หมายถึงเพียงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพทางดิจิทัลของบุคลากร การเสริมสร้างแรงจูงใจ การธำรงสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานที่ส่งผลโดยตรงต่อระดับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรและความยั่งยืนขององค์การ ในมิติของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบคลาวด์ ปัญญาประดิษฐ์ และระบบวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิภาพของกระบวนการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม เทคโนโลยีเหล่านี้มีบทบาทในการลดความซ้ำซ้อนของงาน เพิ่มความแม่นยำและความรวดเร็วในการดำเนินงาน รวมถึงสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร

ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวยังมีส่วนในการสร้างระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น และเปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถแสดงศักยภาพได้เต็มขีดความสามารถ ส่งผลให้เกิดการบูรณาการระหว่างประสิทธิภาพของระบบ และคุณภาพของคนอย่างสมดุล ดังนั้น การยกระดับคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการภายใต้กรอบคิดของการพัฒนาทุนมนุษย์ดิจิทัล ที่ให้ความสำคัญต่อทั้งมิติของเทคโนโลยีและมิติของมนุษย์ การบริหารจัดการที่สามารถผสานเทคโนโลยีเข้ากับศักยภาพของบุคลากรได้อย่างเหมาะสม จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้บริบทของเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. การยกระดับคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี องค์กรควรจัดโครงการฝึกอบรม พัฒนาทักษะ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้บุคลากรสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ควรกำหนดนโยบายและแนวทางสนับสนุนการทำงานแบบยืดหยุ่น เช่น การทำงานจากที่บ้าน (Work from Home: WFH) หรือระบบ Hybrid Work เพื่อช่วยลดความเครียด เพิ่มความพึงพอใจ และสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของบุคลากร
3. องค์กรควรนำเทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชันดูแลสุขภาพจิต ระบบสนับสนุนการให้คำปรึกษาออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มส่งเสริมกิจกรรมภายในทีม มาใช้เพื่อลดความตึงเครียดและสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตที่ดี
4. ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวคิดใหม่ ทดลองเทคโนโลยี และร่วมกันแก้ไขปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรและเสริมสร้างความผูกพันของบุคลากร
5. องค์กรควรนำระบบ HR Analytics หรือระบบบริหารข้อมูลบุคลากรแบบเรียลไทม์ มาใช้ในการประเมินสมรรถนะ ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพการทำงาน เพื่อนำข้อมูลไปสู่การตัดสินใจที่แม่นยำและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น
6. ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีและมนุษย์สัมพันธ์ เพื่อสามารถนำทีมในสภาพแวดล้อมการทำงานแบบดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างแรงบันดาลใจและขับเคลื่อนองค์กรสู่ความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Chen, Z. et al. (2024). Adult Educators as Lifelong Learners in Singapore: Factors Influencing Lifelong Learning Participation and Professional Growth. *Asia Pacific Education Review*, 26(3), 512-524.
- Demir A. & Budur, T. (2022). Work–Life Balance and Performance Relations During COVID-19 Outbreak: A Case Study Among University Academic Staff. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 15(2), 449–472.
- Duarte, D. B. et al. (2022). *Cushing’s Disease and Healthrelated Quality of Life: A Cure for All Dimensions?.* Retrieved September 10, 2025, from <https://www.endocrine-abstracts.org/ea/0081/ea0081EP674.htm>
- Ganjare, R. & Mangalaram, A. (2024). *Association Between Infertility and Risk of Cardiovascular Diseases in Young Women.* Retrieved September 5, 2025, from <https://f1000research.com/articles/13-510/v1>
- Gazi, M. A. I. et al. (2024). Factors Affecting the Quality of Work Life for Industrial Labour Force: Empirical Evidence from A Developing Country. *BMC Psychol*, 12(589), 1-26.
- Millet, J. D. (1954). *The Dynamics of Human Performance in Organizations.* Oxford: Oxford University Press.
- Naksawat, A. (2020). Digital Transformation in Business and Its Implications for Work-Life Balance. *Journal of Management and Digitalization*, 12(2), 45–60.
- National Science and Technology Development Agency. (2025). *Digital Transformation: The Key to Business Success.* National Science and Technology Development Agency. Retrieved September 10, 2025, from <https://www.nstda.or.th/digitaltransformation>
- Peterson, R. B. & Plowman, E. G. (1989). *Business Organization and Management.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Ryan, R. & Smith, S. (1954). *Psychological Factors in Workplace Efficiency.* Harper and Row.
- Sharma, M. et al. (2022). Analysing The Impact of Sustainable Human Resource Management Practices and Industry 4.0 Technologies Adoption on Employability Skills. *International Journal of Manpower*, 43 (2), 463–485.

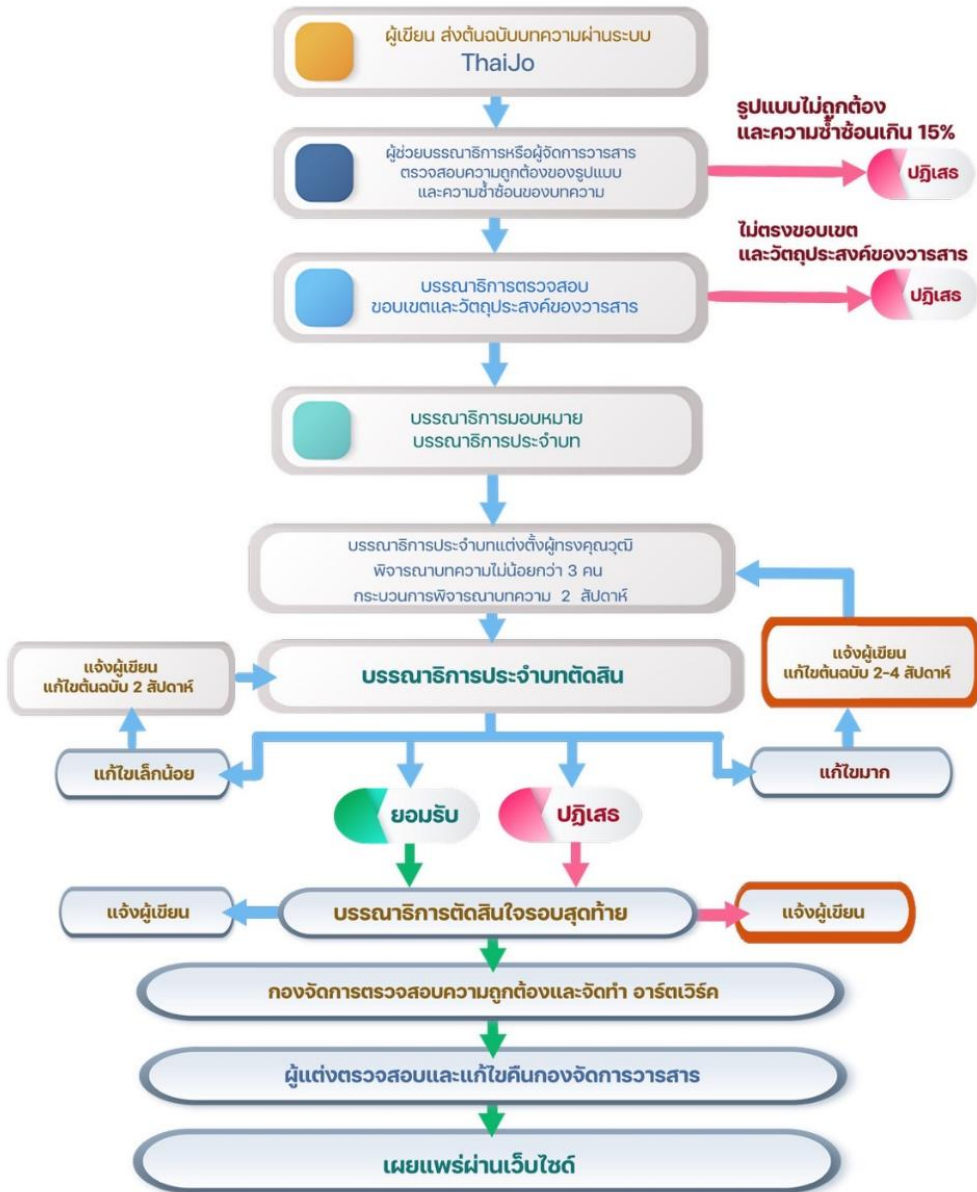

- Simon, H. A. (1960). *The New Science of Management Decision*. New Jersey: Prentice Hall.
- Sumardin, S. et al. (2025). Optimizing Employee Performance: The Role of Work Discipline and Quality of Work Life in Enhancing Job Satisfaction. *Journal of Business and Management Review*, 6(2), 106–119.
- Thakur, V. & Pathak, G. S. (2023). Employee Well-Being and Sustainable Development: Can Occupational Stress Play Spoilsport. *Problemy Ekorożwoju*, 18(1), 420–431.
- Urba, S. et al. (2022). Features of The Application of Digital Technologies for Human Resources Management of An Engineering Enterprise. *Ingénierie des systèmes d'information*, 27(2), 205–211.
- Vereycken, Y. et al. (2021). Human Resource Practices Accompanying Industry 4.0 in European Manufacturing Industry. *Journal of Manufacturing Technology Management*, 32(5), 1016–1036.

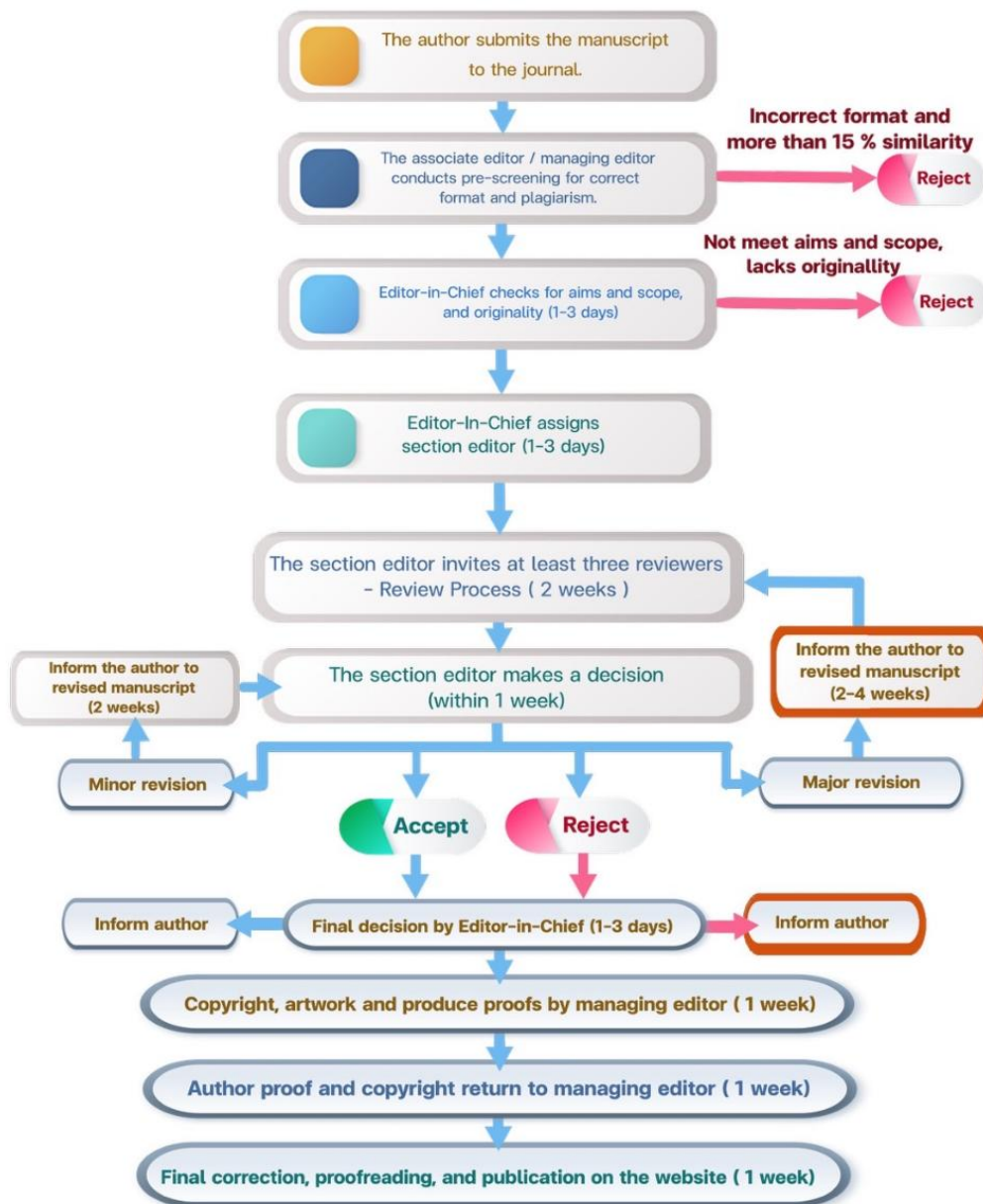

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความ

Peer Review Process

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ชื่อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “คูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุวณฺห์ สุวณฺโฑ และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิดาวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้ ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์) ./ ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา ./ สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์) ./ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์) ./ สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่

2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)/ ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้าที่อ้าง)/ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวีระ, *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)/ เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ธิดาวิมล หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อสารานุกรม./ (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์./ วันที่/ เดือน)/ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อวิทยานิพนธ์./ (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)/ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง./ (รายงานผลการวิจัย)/ สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นในยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)/ ตำแหน่ง./ [บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง./ สืบค้น วัน เดือน ปี./ จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammadharmathai.org/thailand/thailand.php>

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./ (พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่ม ตอน./ หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า. ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./ (Year)./ Title of Tripitaka./ Location:/ Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

3.2 Books

Author./ (Year)./ Title of the book/ (Edition ed.)./ Location:/ Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./ (Year)./ Title of the chapter./ In Editor/ (Eds.)./ Title of the book/ (xth ed.)./ (pp-pp)./ Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ In Title of Encyclopaedia/ (Pages)./ Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In *Encyclopedia of Education*. Collected edition of specific issues, 4th rank

(pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ Title of Journal, /Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./ (YY, MM DD)./ Colum Name./ Title of Newspaper./ Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. *Bangkok Post*. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./ (Year)./ Title/ (Doctoral or Master's thesis or dissertation)./

Location:/ Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). *An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiya-phum Monastery, Namphong District, Khonkaen* (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./ (YY, DD MM)./ Position./ (Interview).

Anuchid, P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./ (Year)./ Title/ Retrieved MM DD, Year, /from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....
 ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 ผลการวิจัยพบว่า.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความจำเป็นของเรื่องที่ทำการศึกษาครั้งนี้ ว่ามีความจำเป็นอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

.....
.....
.....
.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....
.....
.....
.....
.....

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....
.....
.....
.....

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....
.....
.....
.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ.....

.....
.....
.....
.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

..... คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt) (ถ้ามี)

.....
.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt) (ถ้ามี)

.....
.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt) (ถ้ามี)

.....
.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณ ทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจาก โครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ฯ ประชานาถ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุขุณีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหากษัตริย์ กิติติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่น
ไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของ
พระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: พิธิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
- พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1,
อักษร ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.
- Buddhism Meditation Tiratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*.
Retrieved March 20, 2020, from [https://thebuddhistcentre.com /text/who-was-buddha](https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha).
- James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....

2..... and 3..... Populations and sample, research tools. Data collection,

Data analysis. Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research findings)
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.....

.....
.....
.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.....

.....
.....
.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.....

.....
.....
.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research.....

.....
.....
.....
.....

Research Objectives (18 pt)

1.....(16 pt).....

2.....(16 pt).....

3.....(16 pt).....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions.....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any))

Table explanation.....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt) (if any)

Operational Recommendations (16 pt) (if any)

Recommendations for Next Research (16 pt) (if any)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

.....
.....
.....
.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

..... คำอธิบายภาพ
.....
.....
.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

..... คำอธิบายตาราง
.....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงทำยเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและทำยเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Content (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

.....

.....

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation

.....

.....

